

III 450

XENOPHONTIS
O P E R A

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

VOL. III

COMMENTARII

ACCESSIT QUAE XENOPHONTIS NOMINE FERTUR
APOLOGIA SOCRATIS

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ
LIPSIAE MDCCCLXVI.

III 450

III 350

XENOPHONTIS
O P E R A

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

VOL. III

COMMENTARIJ

ACCESSIT QUAE XENOPHONTIS NOMINE FERTUR
APOLOGIA SOCRATIS

C. a. 110 P/3

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ
LIPSIÆ MDCCCLXVI.

XENOPHONTIS
COMMENTARII

ACCESSIT QUAE XENOPHONTIS NOMINE FERTUR
APOLOGIA SOCRATIS

EDIDIT

GUSTAVUS SAUPPE

EDITIO STEREOTYPA

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ
LIPSIAE MDCCCLXVI.

PRAEFATIO.

1. Libri manuscripti.

I. GALLICI.

1. Parisinus Sangermanensis 389, apud Gailium G.
2. Parisinus 1302 (Gail. F, Dind. A), bombycinus, formae quartae, libri I. II. fol. 154—178, b, seculi 13, collatus ab Eduardo Edwards (ed. Oxon. 1785), post a Gailio, qui, quum Immanuel Bekkerus denuo eum librum contulisset, novas quasdam varietates e libro primo et aliquas e secundo conscripsit Auctario 381 sqq. 402 sqq., denique in usum L. Dindorfii a Fr. Duebnero excussus, a Dindorfio descriptus ed. Oxon. III.
3. Parisinus 1642 (Gail. A, Dind. C), de quo dicitur in praefatione ad Hellenica. Inscripta haec habet: 'Hunc librum contuli cum ed. τὸν Bolton Simpson Oxon. 1749. Codex, paucis exceptis, est bonae notae. Lefevre de Villebrune Paris. 26. April. 1785.' Duebnerus denuo inspexit in usum Dindorfii.
4. Parisinus 1643 (Gail. B), olim Colbertinus, collatus ante Gailium ab Eduardo Edwards, chart., formae maximae, Michaelis Apostolii manu scriptus, seculi 15, ut est in Catalogo, continens Hipparchicum fol. 1, Hier. 11, REq. 22, RLac. 35, Apomn. 45, Oec. 116, Conv. 152; Polyb. fol. 170. Inscripta haec sunt: 'Michael Apostolius textum fere totum Xenophontis laniavit, mutilavit, pessumdedit. Etsi nonnullas antiquas lectiones exhibet hic codex, quas alibi frustra desideraveris, pessimus dici potest, ut ipse pronuntio, collato integro opere ἀπομνημονευμάτων. Lefebvre de Villebrune 1785.' Gailius vero 7, 2, 75. librum ab Apostolio scriptum esse negavit, v. Bornem. XXI. Apol. VII.

Exeunti seculo 15. tribuendum esse C. Muellerus me docuit.

5. Parisinus 1645 (Gail. C), olim Thuaneus, post Colbertinus, chart., formae max., sec. 15, ut est in Catalogo, vel 16, ut inscripsit quidam, eiusdem aetatis cuius codices 1646 et 1647, de quibus ad Oeconomicum dicitur, continens Symposium, Remp. Lacedaemoniorum, Commentarios.

6. Parisinus 1739 (Gail. I).

7. Parisinus 1740 (Gail. D, Dind. B), gossypinus, formae quartae, fol. 115, seculo 13. exaratus videtur, ut est in Catalogo.

8. Parisinus 1794 (Gail. E), formae quartae, de quo haec sunt in Catalogo: Codex chartaceus a domino Abbate de Rothelin bibliothecae regiae donatus. Xen. Comm. Is codex manu elegantissima saec. 16. exaratus est.

9. Vaticanus 1950 (Gail. H). Hos novem libros Gailius 7, 501. recenset.

II. ITALICI.

10—12. Tres praeter eum, qui inter Gailianos est, dicuntur esse, plerumque inter se consentientes, ab Eduardo Edwards selectis quibusdam locis, ut ipse dicit, inspecti: a) n. 63, bombycinus, seculi fere 14, olim bibliothecae ducum Urbini; b) duo Vaticani: 1336, seculi 15, olim Fulvii Ursini, et 1619, seculi eiusdem, ol. Francisci Barbari Veneti.

13—17. Quinque Florentini Medicei, ab eodem Edwardsio selectis locis inspecti: 1642, fol., chart., sec. 15; 1643, fol., chart., sec. 15, Michaelis Apostolii; 1645, papyr., sec. 16; 1740, sec. 13, bonae notae; 1794, formae 12.

18. Perusinus B, 34, de quo in

praef. ad Cyrop. II, 23. dictum est. (B. 34. ibi legendum).

19—22. Quatuor Veneti Marci-
ani: 242. 368. 369. 511. Ex quibus
qui primo loco nominatus est duos
tantum libros priores Commentario-
rum continet. Vid. praef. ad Cyro-
paediam.

23. 24. Duo Mediolanenses Am-
brosiani, de quibus v. praef. Cyrop.
16—20. Ambrosianus 1. idem qui
illic primus, Ambrosianus 2. qui
ibidem tertius. Paucula inde ad ul-
timam partem annotabo.

III. BATAVI.

25. Leidensis, quem Ruhnkenius
ann. ad 1, 2, 48. 3, 9. 4, 6. 7, 5. 2, 6,
21. 27. memoravit.

26. Alter Leidensis e Vossianis
copiis, quem Ernesti a Ruhnkenio
accepit.

27. Tertius Leidensis e biblio-
theca Meermanniana. Ruhnkenius,
qui hunc quoque librum Ernestio
suppeditavit, codicem Excerptorum
e Memorabilibus nominat.

De his tribus libris vid. Dindorf.
ed. Ox. IV sq. De duobus postremis,
qui Vossiani I et II dici solent, ac-
curate egit Bornemannus VI—XIV.
Qui perexiguam fidem iis tribuen-
dam esse demonstrat, scripturas prio-
ris negat e membrana sumptas esse.
Quod Ernesti praef. VIII. codicem
Meermannianum, qui postea Vos-
sianus alter dici consuevit, in libro
tertio desinere dixit quum ex anno-
tatione ad 4, 3, 8. et aliis collegerint
falsum esse, Finckhii Nibb. 1830.
12, 119 sqq. comparato codice Mo-
nacensi 495, qui et ipse Excerpta
Xenophontea atque e Commentariis
eadem fere quae ille continet, hunc
quidem locum 4, 3, 3—18. habere,
sed ultimo loco tertii libri aliquas
partes ponere, quaeque Borneman-
nus ex 4, 6, 5. 10. afferat, ab Er-
nestio et Schneidero Vossiano priori,
non alteri, quem ille nunquam Vos-
sianum dicit, tribui demonstrat.

IV. BRITANNICUS.

28. Apud Haenelium 834. haec
sunt: Middlehill: Excerpta ex me-
morabilibus Xenophontis.

V. HISPANUS.

29. Apud eundem 975: Madrid,
Biblioteca de S. Isidoro: Xenoph.
Memorabilia, saec. 15, chart., 4.

VI. GERMANICI.

30. Vindobonensis, XI, Lambec.
Bibl. Caes. 7, 74, chart., antiquus et
diligenter scriptus, apographum li-
bri Parisini 1302, libros primos duo
complectens.

31. Vindobonensis alter, LXX,
Lambec. 7, 250. De his libris v.
Dindorf. III sq. Ox.

32. Guelferbytanus August. 56,
22, olim Guarini Verouensis, membr.,
formae octavae, sec. 15, foliis 33
elegantissime scriptus, primum li-
brum Commentariorum et Agesi-
laum continens. Cuius scripturas
quum Frid. Guil. Schneidewinus a
se enotatas mecum communicavis-
set, exhibui in appendice critica
editionis meae. In quibus hanc op-
portunitatem nactus pauca quae-
dam corrigere placet. 2, 31. *ὄντεμι-*
noribus litteris superscriptum. 54.
ἀφῆρει superscr. *αι.* 4, 8. lacuna in-
ter *τάδε* et *ὑπερωρέθη.* 14. *ἀφο-*
τέρων superscr. *ρον.* 6, 5. *δ.* 9. *δ.* *τι.*
7, 3. *ε.*

33. Monacensis 495, chart., ol.
August., formae 4, sec. 15. Codex
excerptorum, de quo v. quae supra
ad 27. scripsi.

Nominandae praeterea sunt va-
rietates marginis Iuntinae e Villoi-
soniano exemplo a Weiskio editae,
aliae a Petro Victorio Aldinae Mo-
nacensi a. 1525 et Florentinae a.
1551 et ipsi nunc Monacensi adscri-
ptae, ad quas praeunte Guil. Din-
dorfio litteris A. B. designatas, nisi
quod ubi B. tantum nominari oport-
tebat, solo Victorii nomine usus
sum, accesserunt littera C. notatae
inde a 3, 13, 4. Iuntinae item ad-
scriptae. Denique commemorandae
sunt varietates a P. Pithoeo Aldi-
nae Bodleianae et a Th. Hutchin-
sono Stephanianae a. 1581, item
Bodleianae, quas a Ric. Meadio ac-
ceperat, adscriptae. De his v. L.
Dindorf. V. ed. Ox., qui etiam de

editionibus Iuntina a. 1516, Aldina
1525, Parisinis librorum primi et
secundi a 1541 apud Iac. Bogardum
et omnium quatuor a. 1559 apud
Mart. Luvenem disseruit. Idem quod
interpretationis Latinae a Bessari-
one factae sec. 15. et primum editae
Romae 1521 apud Ariottum de Trino
mentionem fecit, addere lubet in
Haenelii Catalogo 554 dici Basileae
codicem chartaceum esse: Xenoph-
ontis de factis et dictis memoratu
dignis libri 4, Bessarione, card. Ni-
ceno, interprete, fol.

2. Index editionum recentio-
rum, quibus usus sum: Ioannis
Gottlob Schneideri: post tertiam
ed. (1816) rec. Fr. A. Bornemannus,
Lips. 1829; eiusdem Bornemanni
ed. minor, Lips. 1829; Chr. God.
Schuetzii ed. 3. Hal. 1822; Guil.
Dindorfii Lips. 1824; Lud. Dindorfii
Berol. 1831; eiusdem Lips. ed. 3.
1863; eiusdem Oxoniensis 1862;
Wilh. Langii ed. 2. Hal. 1825; Adam.
Corais Paris. 1825; Georg. Aug.
Herbstii Hal. 1827; G. A. Sauppilii
Lips. 1834; Monacensis 1840; M.
Seyfferti Brandenb. 1842; Ludovici
de Simmer Paris. 1842; Lud. Breiten-
bachii ed. 3. Lips. 1863; Raph. Kueh-
neri ed. 2. Goth. 1858; eiusd. Lips.
1862; Engelmannia Lipsiensis cum
interpretatione germanica 1863.

Praeter hanc duas commemoro,
Beni. Weiskii Lips. 1794. et Chr. Eb-
Finckhii Stuttg. 1857. E chrestoma-
thiarum quas vocant editoribus post
Socratem Iacobsonianum C. E. A.
Schmidtus, C. Difturtus, Augustus
Constantinusque Matthiae, C. Schen-
kelius aliquot Commentariorum par-
tes in libros suos receperunt.

3. Index libellorum ad Com-
mentarios pertinentium, qui-
bus usus sum: C. A. Boettiger, Her-
cules in bivio, Lips. 1829; G. A.
Cubaeus, Xenophontis Hercules
Prodicus, Lips. 1797; L. Dissen,
De philosophia morali in Xen. de
Socrate commentariis tradita, Got-
ting. 1812; R. Feierabend, Quem in
finem Xen. liber, qui Memorabilia
Socratis inscribitur, in gymnasiis
adhibendus sit, Hanoviae 1824; C.

H. Frotscher, Obs. in quosdam lo-
cos Memorabilium Socratis, Lips.
1819; I. Geel, De Xen. Apologia
Socratis ac postremo capite Memo-
rabilium, Lugd. B. 1836; Fr. I. Gru-
lich, De verbosa Socratis Xeno-
phontei in disputando ieiunitate,
Misen. 1820; C. Fr. Hermann, Disp.
de Socratis accusatoribus, Gotting.
1854; I. H. E. O. Hummel, De theo-
logia Socratis in Xen. de Socrate
commentariis tradita, Gott. 1839;
I. A. Merz, Lectiones Xenophont-
eae, spec. I. Elbing. 1832. II. 1836;
Mueller, Socratis de rebus divinis
placita ex commentariis Xen. de-
prompta, Querfurth. 1834; F. G. E.
Rost, Socratis *Ἀπομνημονεύματα*
pueris non temere commendanda,
Lips. 1800; G. A. Sauppe, Quaes-
tionum Xenophontearum part. I,
Torg. 1827; G. Chr. Straube, Brevis
disputatio de Xenophonteis aliquot
locis, Schneeb. 1837; I. G. A. Voigt-
laender, Obs. in Xen. Memorabilia
p. I, Schneeb. 1820; Is. de Vuller,
Diatrise in Socraticam *ἐπαγωγὴν*,
praesertim e Xen. Memorabilibus
ductam, Trai. ad Rh. 1832.

Postremo iudicia nonnulla pu-
blice de libris huc pertinentibus
facta commemorabuntur: Viri do-
cti Halensis de Herbstii ed. 1827.
212 sq.; viri docti Lipsiensis de ead-
dem 1828. 270; viri docti Gottin-
gensis de Corais ed. 1828. 129; Mo-
seri de Bornemanni ed. utraque
Annal. Heidelb. 1830. 1, 84 sqq.;
Finckhii de Herbstii ed. Ibb. 1828.
6, 281 sqq.; eiusdem de Bornemanni
editionibus ASchZ. 1830. 47, 369
sqq.; G. A. Herbstii de iisdem et
mea Ien. 1834. 206 sqq.; Haasii de
mea Nibb. 1835. 13, 173 sqq.; Pop-
ponis de eadem Hal. 1835. 53, 433
sqq.; Hertleinii de eadem ZAW.
1838. 72 sqq., 589 sqq.; G. Meutzneri
de Straubii Disputatione ZAW.
1838. 98 sqq., 797 sqq.; Breiten-
bachii de Kuehneri ed. GZtg. 1841.
31 sqq., 241 sqq. 1842, 49 sqq.; Pop-
ponis de eadem Annual. Berol. 1842.
1, 8 sqq., 61 sqq.

4. Agitur de subsidiis criti-
cis. In tanto codicum manuscripto-

rum numero unus prae ceteris eminet et is quidem dimidio mutilus, Parisinus 1302, littera F significari solitus, quem Dindorfius A nominavit. Qui liber etsi egregius est, scripturae eius tamen dubitatum est num magis correctoris cuiusdam, docti illius quidem atque in litteris graecis satis versati, quam ipsius Xenophontis habendae essent. Eam sententiam a me ed. p. III propositam approbaverunt Herbstius (Ien. 1834, p. 211. 226) et Kuehnerus (ed. 39 sq.). Summam vero fidem ei tribuerunt Hertleinius ZAW. 1838. 72, 590. 73, 593, Poppo Ann. Berol. 1842. 1, 63, editores Bornemannus et Dindorfius: videturque, quoniam non est alius melior cognitus, dux praecipuus habendus, ubi desinit, B. in eius locum substituendus esse. Post codicem A. Parisini C. D. E. A. Gailliani, vel certe B. C. Dindorfiani, Florentini, Victoriani in meliorum numero esse dicuntur, v. Born. p. V. Significationem codicum Dindorfianam secutus sum. Ioannis Stobaei auctoritas immerito adhuc Parisino libro A. Gaisfordiano nixa prorsus alia esse coepit, ex quo E. Millerus in Catalogo codicum Escorialensium excerpta quaedam ex antiquissimo libro Florilegii, membranaceo sec. 11, p. 49. exhibuit. De qua re Guilelmus Dindorfius Philol. 1860. 17, 337 sqq. exposuit, atque aliquot varietates Ludovicus frater in Oxoniensi sua editione p. XXVIII sq. addidit. Optandum est autem, ut et codex Parisinus (sec. 13. ut et Vindobonensis) et Escorialensis accuratius quam ille a Th. Gaisfordio, hic a Conr. Gesnero cognoscantur et describantur, ne quae ex hoc uberrimo fonte hauriuntur incerta fluctent. Plus enim inde auxilii Florilegio, non Eclogis, quas Millerus errans dixit, expectari licet quam Meinekius Ecl. I, p. XIII. putarat. Accuratiorem quam adhuc innotuit Victorianarum copiarum de Commentariis ad Aldinam a. 1525. (Vict. A.) et ad ipsius Victorii Florentinam a. 1551. (Vict.; apud G. Dindorfium B.)

et inde a 3, 13, 4. ad Iuntinam (Vict. C.), de Oeconomico ad Aldinam adscriptarum notationem Chr. Eb. Finckhio, viro doctissimo eidemque humanissimo, acceptam refero. Inde nonnulla decerpsi visusque mihi sum hic quoque videre comparatas notas aliquantum ad confirmandam Henrici Stephani fidem conferre. Quas Paulus Ludovicus Courier initio huius seculi vel in patria vel in Italia ad Commentarios et ad Apologiam notas conscripsit transmissas sibi olim a Ludovico de Sinner eiusdem Finckhii mihi concessit liberalitas. Eas vero quum ipse Sinnerus interea editionibus suis utriusque libri Parisiis a. 1842 foras datis inseruisset et praecipuam earum partem esse voluisset, ego eas tantum, quae ad partes Commentariorum francogallicae iuventuti tanquam inutiles vel periculosas eripis solitas pertinerent, utpote etiam a Sinnero praetermissas, pauculas illas quidem nec ita magni pretii, addidi. Ceterum lubenter profiteor, operam meam exemplo Wellsianae editionis egregie adiutam esse, cuius margo varietates editionum veterum inde a Iuntina usque ad Simpsoni Oxoniensem subtiliter appictas habet. Exemplum, quo usus est Bornemannus, nihil mihi attulit quam maximae industriae a viro optimo adhibitae novum testimonium.

5. Iam dicendum est de libri inscriptione, forma, existimatione, tempore.

De inscriptione videas quae a me p. XI, a Kuehnero 34. editionibus praemissa, ab Ernesto Koepkio docte ac subtiliter disputata sunt hisce libellis: De hypomnematis graecis, part. I. Berol. 1842, part. 2. Brandenb. 1863, et Ueber die Gattung der *ἀπομνημονεύματα* in der griechischen Litteratur, Brandenb. 1857. Memorabilia non Petrus Victorius, ut credi solet, sed Ioannes Leonclavius a. 1569. primus latine dixit, vid. Finckh. Nibb. 79. 8, 14. 295. et interpr. germ. p. 7. Quam editores Breitenbachius et Seyffertus nuper

invenerunt novam libri inscriptionem Memoiren, parum apta videtur interpretatio esse. Ille quidem, ut Dindorfius in editione Oxoniensi, ad vulgarem Memorabilium appellationem revertit. Quum vero, ut Kuehnerus 1 sqq. exposuit, in conscribendis his libris illud Xenophon secutus esset consilium, ut Socratem, dilectissimum praeceptorem, ab Atheniensibus morte multatum, ab accusatorum criminationibus defenderet optimumque eum hominem sanctissimumque et tum singulis hominibus tum universae civitati utilissimum fuisse demonstraret, optime eos A. Gellius N. A. 14, 3. dictorum atque factorum Socratis commentarios interpretatus est.

Quod Carolus Gabriel Cobetus Var. Lectt. 379. hunc librum Xenophontis emendatissimum, Mnemos. 7, 187. prae ceteris longe emendatorem dixit, hoc nostratium Cobetorum assensum haud scio an non laturum sit. Ludovicus Dindorfius in novissima editione Lipsiensi quum omnia dicat Xenophontis scripta iam antiquitus omni mendorum genere multisque otiosorum lectorum additamentis contaminata esse tum nullum esse contendit, in quo maiori licentia id factum reperitur quam in his de Socrate Commentariis. Verum ipse Cobetus Prosopogr. Xen. 11. constare dicit Xenophontem librum suum multis partibus quam nunc habeamus edidisse auctiorem. Theodorus Bergkiius Encycl. Hal. 1, 81, 392. nonnullas partes operis contractas vel ad compendium collatas putat, eidemque Philol. 14, 181. epitomen potius habere videmur quam ipsum opus. Fuerunt etiam alii, qui de integritate horum Commentariorum dubitarent, veluti Davides Ruhkenius ad 3, 9, 6, qui e codicum ratione et ex aliquibus vocabulis a grammaticis et aliis scriptoribus ex iis excitatis, nunc frustra in iis quaesitis nonnullas partes intercidisse colligit; Beniamin Weiskius, qui Ruhkenio quidem confutato ipse aliis locis orationem mutilatam ac

deminutam ad nos pervenisse conqueritur, ut 1, 7. 2, 2, 1. 3, 1. 4, 7. 8: quibus de locis vid. Kuehner. 40 sqq.; denique non integros hos commentarios aetatem tulisse Carolus Gustavus Heilandus existimat ZAW. 1847. 76, 607; unde is aliquam explicationem Xenophontei quod dicitur de Theognide fragmenti repetit, de quo dicitur, ubi ad Fragmenta perventum erit. Cf. ann. ad 4, 3, 14. De epitomes quidem cuiusdam rationibus disserendi in praefatione ad Historiam Graecam dabitur oportunitas. Nuper vero maxime Dindorfio multa inepte illata visa sunt quam desiderata: qui vir doctus quum appendices satis multas eiecit tum libri quarti capita tria damnavit. Ita alii Commentarios aliquantum imminui, alii augeri vult. Natura autem et indoles commentariorum hoc habere videtur, ut quae ad quaestiones perficiendas necessaria credantur esse si aut desint aut nonsint idonea ratione composita, hoc et molesta quaedam earundem rerum repetitio et qui aliquoties invenitur indigestus ordo e ratione, qua oriri eiusmodi libros consentaneum est, videantur repeti debere. Qua de re quum alio loco disputaverim, dico nunc cavendum esse, ne in libro multum quidem lectitato, ex partibus quibusdam olim consignatis, e memoria, ex aliorum narratione composito, postea accusatorum criminationibus obiecto ac propterea edito praeter praestantissima ingenii Socratici Xenophontei que documenta et aliquot vel neglecti ordinis vel parum iusti disputationum decursus indicia nimis multa additamenta aliena investigemus aut deprehendere nobis videamur.

Contigit Commentariis, ut omnino fere ac semper laudibus interpretum digni haberentur et inventuti ad humanitatem informandae utiles viderentur. Quare huc pertinere putanda oratio est editioni minori praeposita, qua Bornemannus Xenophontis lectionem propter scribendi genus et facile et luculentum,

propter egregium honesti sensum, quem omnia Xenophontis scripta spirant, propter singularem ingenii eius virtutem, qua ad vitam omnia eiusque usum retulit, denique propter mirificam rerum varietatem et suavitatem iuvenibus litterarum studiosis commendat. Idem fere F. Rankius De vita et scriptis Xenophontis 11 sqq. iudicavit lectuque digna composuit. Quam utilitatem Commentariorum cognitio scholis nostris praebere videatur, Breitenbachius praef. ed. 3. p. 22 sqq. exponit. Nec vero defuerunt qui hos libros inventuti eripi mallent, in quibus fuit etiam Ludolphus Disse- nius Opusc. 59, qui ob philosophiae moralis praecepta utilitatis rationibus nimis coartata vix se cohibuit quo minus eos e scholis exterminandos censeret. Vid. Bornem. De epilogo. Cyrop. 14. Rank. l. c. Partes quasdam francogallicae et bavariae inventuti invideri vel propter reverentiam pueris debitam admittit editiones quas supra commemoravi Sinneri Parisina et Monacensis ostendunt. Nimirum etiam Germanos consentaneum est censere caute in hac re versandum esse. Fr. G. Ehr. Rostius edito Lipsiae a. 1800 libello non totum librum legi vult, explicatione loci 4, 2, 11. id docere conatus, maximeque orationis multis in locis formam reconditiorem ac parum simplicem, ignorantiae simulationem, sophistarum imitationem vituperat. Alii alia reprehendunt, veluti Grulichius verbosam Socratis ieiunitatem, ipse paullo verbosior. Denique Reinhardus Feierabend adhibendum librum vel novam, si fieri posset, editionem esse ad inventutem artis logicae praeceptis instituendam docere studuit. Alia vero quaestionis pars ad Commentariorum fidem pertinet, quaeriturque, ut verbis utar Raphaelis Kuehneri, qui de hac re, quae huius viri earum rerum peritia est et sollertia, p. 13 sqq. apte et eleganter exposuit, num sit germana Socratis doctrina a Xenophonte tradita. Negant Lud. Disse- nius in commenta-

tione, quam supra commemoravi, Frid. Schleiermacher Comment. acad. Berol. 1814, 50 sqq., Chr. Aug. Brandisius Mus. Rhen. 1, 118 sqq. 2, 85 sqq., Car. Rosselinus De philo- soer., Gotting. 1837, Ferd. Rankius Vit. Xen. 15. Aliter sentiunt Beni. Weiskius interpr. germ. 1 sqq., Henr. Theod. Roetscherus in libro Aristophanes u. s. Zeitalter, Berol. 1827, Kuehnerus. Brandisius quum in Museo Rhenano scripsisset Grundlinien d. Philosophie d. Sokrates, contra eam disputationem adversarius Roetscherus exstitit. Respondit ille altero loco Musei. Certatum est autem de Socraticae disciplinae subiectivitate quam philosophi dicunt. Quam quum Socratis ita propriam iudicavisset Roetscherus, ut Socratem sophistarum principem esse dicitaret, huic sententiae etiam I. W. Suevernius in libris Ueber Aristophanes Wolken, Berol. 1826. et Ueber Aristophanes Drama, benannt das Alter, 1827. adversabatur, quocum se prorsus consentire C. Fr. Hermannus Ann. Heidelb. 1829. 6, 611. professus est. Postremo unam satis miram illam quidem de Xenophontis fide dubitationem commemorare iuvat Clementis Alexandrini Protrept. 61, 12. *Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος διαρρήδην ἂν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἀληθείας ἀναγγάξει* (Dind. Comm. 4, 3, 13. Cob. Mnem. 11, 390. *ἐγγράξει*, diserte scripsisset) *τι μαρτυρῶν ὡς Σωκράτης, εἰ μὴ τὸ Σωκράτους φάρμακον ἔδειξε.*

Quod quidem me admonet ut de tempore aliquid addam, quo videantur Commentarii conscripti esse. Cuius quum nullum certum in ipso libro inveniat indicium, aliquot interpretum de ea re sententias referre sufficiat. Ferd. Delbrueckius Vindic. Xenophont. 59. scriptos esse dicit tribus annis a morte Socratis usque ad Agesilai adventum in Asiam; quae etiam Kuehneri 36. sententia est; Brandisius Hist. phil. gr. et rom. 2, 32, quinque annis post Socratem mortuum, quum Xenophon iniquam sui existimationem nondum sublata-

putaret; Dindorf. XXVI ed. Oxon., circiter Ol. 99; Cobetus Mn. 7, 273. Commentarios eodem fere tempore ortos putat esse, quo Accusatio Polycratis et Apologia Lysiae scriptae essent. Nonnihil enim ad hanc quaestionem confert quae sequitur pars praefationis:

6. peculiaris quaestio de accusatoribus Socratis. Fuerunt Meletus, Anytus, Lyco, *οἱ γραψάμενοι Σωκράτην* Comm. 1, 1, 1. Lyconis accusatoris nomen apud Xenophontem non invenitur, nec magis Anyti nisi Apol. 29 sqq., quamquam idem ille est qui Hell. 2, 3, 44. nominatur, Meleti 11. 19. locisque quibusdam suspectis Comm. 4, 4, 4. 8, 4. De Meleto vid. Droysen. Mus. Rhen. 3, 190 sqq., de accusatore Socratis a proditore Leontis (Hell. 2, 3, 39) eodemque legato cum Cephisophonte (Hell. 2, 4, 36) diverso v. ann. ad locos dictos. Meletus autem poetam accusatoris patrem cognominem fuisse censet C. Fr. Hermannus Disp. de Socratis accusatoribus (Gotting. 1854) 9, idemque 8. Forchhammerum (Die Athener und Sokrates) 66. et Grotium Hist. Gr. 8, 675. iniuria de accusatore publicam vindictam Ol. 95. experto dubitare demonstrat, quamvis incertum dicat, utrum legitimis suffragiis an indicta causa per subitam plebis violentiam verius eum dicamus perisse. Forchhammerus autem 81. qui mysteria profanasse et hermas truncasse dicitur Meletus eum non fuisse accusatorem Socratis ostendit contra Droysenium. Vid. Scheib. Oligarch. Umw. 83. Ceterum de Meleto et Anyto operae pretium est Schol. Clark. Plat. Apol. 18, b. comparare. De Anyto, homine longe illustriore, vid. Schneider. Hell. 2, 3, 43. Apol. 29, ubi ad summum in republica honores erectus dicitur, Cob. Mn. 7, 264 sqq. N. Lectt. 671 sqq., Hermann. De accusatoribus 9 sqq. De misera sorte, quam extrema vitae parte passum esse Plutarchus De invidia et odio c. 6. et Themistius 20, 293. narrant, vid. Cob. 274 sq. N. 679 sq. Herm. 11 sq., qui

Themistii de lapidatione Heracleotarum narrationem falsam esse negat. Vid. de his fabulis Dindorf. Apol. 31. Lyconem, Autolycei patrem, qui homines e Symposio cogniti sunt, passim confundi cum Lycone oratore, qui Socratem accusavit, animadvertit Cobetus Prosop. 56. Fridericus vero Vaterus Nibb. Arch. 9, 71. illos non diversos esse vincere conatus est, eademque sententia est Fr. V. Fritzscheii Quaest. Aristoph. 289. Vid. Hermann. 12 sq., qui magis priori quam alteri sententiae favet. Scriptum est in Commentariis 1, 4, 1. *ὡς ἐμοὶ γράφομαι τε καὶ λέγουσι*. Quae si recte consideraverimus et cum locis 4, 3, 2. et Apol. 1. comparaverimus, Xenophontem inde, quum aliorum obtrectatorum de Socrate scripta et errores cognovisset, ad scribendum animum appulisse, tribus autem illis accusatoribus solis, quorum accusatio nunquam edita esset, Commentarios suos non opposuisse intelligemus. Aliquoties legitur *ὁ κατηγοροῦς ἔφη* et similia, veluti 1, 2, 12, ubi quod est de Alcibiadis et Critiae disciplina et institutione dictum, ne potuit quidem de Meleto aut Anyto intelligi, quos nihil tale de Socrate dixisse consentaneum est. Cf. Cob. N. L. 667. Dindorf. XXIII sq. Quae ibidem sunt 26, cum 29. composita, Dindorfius l. c. demonstrat adversus praesentem dici calumniatorem. Loci 58. originem Schol. Aristid. 3, 480. Dind. testatur a Polycrate repetendam esse, cuius fragmenta cum Xenophonte mire congruunt. Alia sunt 1, 2, 9. 49. 51. 52. 56. Est vero ille *κατηγοροῦς* Polycrates, praeceptor Zoili Amphipolitae, cuius *Κατηγορία Σωκράτους* hominibus tum elegantioribus cognita erat omnibus. Hic Polycrates, quem non nominatum Xenophon refellit, quas res conscripserit, non laudatas illas quidem a Dionysio 627, 12, videas e Fragmentis oratorum atticorum 220 sq. Erant honesta vilia, res homines, laudes vituperationes; quumque Busrin et Clytaemnestram laudavisset,

materiae difficultate ingenium exerciturus, ut est apud Quintilianum I. O. 2, 17, 4, et ostentaturus Socratis Accusationem scripsit. Involabant enim, ut Meierus ait Opusc. 1, 116, in tam illustre argumentum vel accusatores vel defensores in rhetorum palaestris. Orationem autem illam vel potius declamationem in iudicio habitam esse, ut Quintilianus falso tradit, aut forensi usui destinatum neque per se credibile est et Favorinus apud Diogenem Laertium 2, 39. propterea credi vetat, quod in ea oratione restituti sex annis post interfectum Socratem a Conone muri Athenarum commemorati sint. Quorum de incepta restitutione vid. Lachmann. Hist. Gr. 1, 189. Ista vero oratio quum aliquantum mirationis fecisset, licet Isocrates dicat Busir. 4sq. magis eam laudationem quam accusationem esse, iniuria ab illo Alcibiadem Socrati discipulum datum arguens, Xenophon, qui diu peregre abfuerat, neque inter defensores Socratis deesse voluit et criminationibus novis impudentis accusatoris, quales antea ne audita quidem essent, commotus est, ut magistri optimi memoriam integram conservare studeret. Ubi igitur unus accusator nominatur, ut in libri primi capite altero, certe Polycrates intelligendus est neque dubitari debet, quin istius hominis calumnia Xenophon ad suam vindicationem impulsus aliquas partes Commentariorum conscripserit. Solum vero Polycratem in causa fuisse, ut opus memoriae magistri debitum suscipere susceptumque ederet, non est cur existimemus. Breitenbachius in novissima Commentariorum editione 5 sq. omnem de Polycrate narrationem tanquam fabulam a Cobeto excogitatam reiicit. Aequius, quamquam et ipse de hac re deque sententia a Cobeto et Dindorfio exposita et ultra iustos, ut videtur, limites pertinere credita dubitans Buechenschuetzius Phil. 22, 691 sqq. iudicat. Iam Hermannus quum Hist. phil. Plat. 1, 629. Polycrateam declamationem ante

a. 404 scriptam suspicatus esset, antequam Lysander muros Athenarum diruit, nihil commotus iis, quae contra eum Hermannus Saupp. Fragm. or. 222. disputavit, in Disputatione de accusatoribus 15. sententiam suam retinuit retentamque novis quibusdam argumentis confirmare conatus est, Cononis notitiam soli Favorini argumentationi relinquens, Polycrati simplicem murorum mentionem vindicans. Verum quae e certo Favorini testimonio repetenda videtur esse sententia eo ducit, ut Polycrateam declamationem post annum 393, Commentarios Xenophonteos etiam serius scriptos et editos esse iudicemus. Alia ad hanc rem pertinentia quum ingentem scribendi materiem praebant at a proposito meo alieniorem, non persequor, cognituros ad libros quosdam ablegans, in quibus vidi de Polycrate agi: Leo Allatius, De scriptis Socratis; (v. Orell. Collect. Epist. gr. 359 sqq.); Rich. Bentley, Diss. de epistolis Socratis, (v. Orell. l. c. 411); idem, Diss. de epistolis Phalaridis 94 sqq.; Iac. Geel, De Xen. Apologia Socratis, Lugd. B. 1836. 29 sqq., ubi antiquiora quaedam de Polycrate testimonia collata sunt; Fr. G. Welcker. Mus. Rhen. 1, 571. Opusc. 2, 462; Fragmenta oratorum atticorum, edd. Baiter. et Sauppe, 220. Vid. Saupp. 222; M. Meier, De Andoc. or. c. Alcib. comm. 3. p. 13 sq. Opusc. 1, 113 sqq.; C. Fr. Hermann, Hist. phil. Plat. 1, 629; idem, Disputatio de Socratis accusatoribus, Gott. 1854; Car. Lehrs, Populäre Aufsätze aus dem Alterthum 215; C. G. Cobet, Mnemos. 7, 254—274. Nov. Lectt. 662—682; Lud. Dindorf, ed. Commentariorum Oxon. XXI sqq.; Th. Bergk Encycl. Hal. 1, 81, 392. 401; Ant. Westermann, Quaest. Demosth. 2, 21. Hist. Eloq. gr. 1, 87. Plut. Vit. X or. 40; Leon. Spengel, Art. scriptt. 141; Perizon. Ael. V. H. 11, 10; Andr. Fr. van de Laar, Obs. in Plutarch. Dion., Lugd. B. 1851, p. 64.

7. Appendicula de Socrate.

Permulta et pene innumerabilia de Socrate scripta sunt. Nunc ea tantum commemorabo, quae aliquo modo ad Xenophontis Commentarios pertinent, et aliquot libros et libellos nominabo mihi cognitos, qui de vita, philosophia, caussa Socratis agunt.

Socratem circa a. 472. natum dicit Boeckhius C. I. 2, 321; Ol. 77, 2. Vaterus Nibb. Arch. 9, 200; Ol. 76, 4. C. Fr. Hermannus; mense Maio a. 469. Koechly (Akad. Vorträge u. Reden 1, 219—386: Sokrates und sein Volk) 290. Mortuus videtur circa Thargelionis 20. a. 399; v. ann. ad 4, 8, 2. Xenophontem Socratem descripsit Cobetus Prosopogr. Xen. 20 sqq. De vita Socratis vid. quos post Diogenem Laertium Dindorfius ed. Oxon. XVIII sq. commemorat. Ad iudicium vero de hoc homine deque admirabili incomparabilique eius natura recte faciendum multa diligenter composuit Mauritius Fleischerus in libello De Socratis quam dicunt atopia (Embricae 1855) scripto, quo comprobare studuit, virum prope divinum, philosophiae moralis parentem, sane *ἠανμαστὴν καὶ ἀληθῆ* ac re vera *ἀνοπάτατον* fuisse. Loquitur de Socratis mira corporis forma et specie deque neglecto corporis cultu et de vita eius circumforanea, commemorat sermonum disputationumque aviditatem, sempiternam in ipsa urbe commorationem, forensium rerum imperitiam, vim sermonis incredibilem, maeuticam sive artem obstetriciam, quaestiuncularum sollertiam et tritissimis rebus in colloquiis utendi consuetudinem, argumentandi genus per inductionem, mentis sagacitatem et meditationis perseverantiam, ironiam, iuventutis amorem, singulare artium studium, corporis et animi tolerantiam patientissimam, denique daemonium. Quodsi non minus ille e Platone quam e Xenophonte veram Socratis imaginem cognosci posse iudicavit, plerique a Xenophonte Socratem describi senserunt qualis esset, a Platone ad ultimam

generis sui formam redigi eique decorem supra verum addi existimaverunt. Ad quam sententiam incorruptorum antiquitatis interpretum quum etiam Koechly 225. accessisset, aspere eam impugnavit C. Lehrsius Nibb. 1859. 80, 561 sq., quem iniquiorem Xenophontis iudicem esse alio loco cognovimus, Platonicum Socratem unice verum esse, Xenophontem imaginem inscienter factam dicens. Vid. Schwegler. Hist. phil. 29. Mirum vero quibusdam visum est, quod tam diu ab Atheniensibus toleratus Socrates et tam paucis suffragiis damnatus esset, veluti Cousino in interpr. Platon. 1, 58, Grotio Hist. Gr. 4, 672. 685. quemque is commemorat Mauricio Philos. 1, 6, 2, 15. Quid quod non defuerunt qui, si Socrates in una e celeberrimis quae nunc sunt urbibus disciplinae publicae osor et vituperator exstitisset, crederent futurum fuisse, ut si non cicutam bibere statim cogeretur at carcere perpetuo extra statum nocendi collocaretur. Vid. Koechly 358. Socratem nos quidem habemus nullum, at philosophos scilicet Socrate deteriores magna cum securitate sapientem barbam pascere spirituque vitali frui videmus. De caussa Socratis capitali multi iudicaverunt, plurimi virum innocentissimum defenderunt, nonnulli vario modo aggressi sunt. Hegelius Hist. phil. 2, 100 sqq. Socratem corruptorem quidem rerum graecarum, eundem vero valde laudandum dixit Roetscheroque, cuius supra mentionem fecimus, primus sortem Socratis tanquam tragoediam quandam percepisse et populi atheniensis ius leges suas et mores contra eum tuendi intellexisse visus est. Sed quae cautius ille praeivit, quae alii, ut etiam Grotius 4, 621 sqq., vere iudicaverunt, ea Forchhammerus (Die Athener und Sokrates, die Gesetzlichen und der Revolutionär, Berol. 1837) in probrosam imaginem et veritatis dehonestamentum depravata exhibuit. Is enim acerrimus accusator exstitit, Meleto ceta-

risque et Polycrate iniquior, Socratem popularis disciplinae eversorem dixit, pravam civem, patriae parum amantem, deorum patriorum parciissimum cultorem, philosophiae moralis praefectorem non bene moratum. Qua re ille magnum studiorum ardorem excitavit. Ad sententiam eius accesserunt Roetscherus Ann. Berol. 1838, 139 sqq., I. Hillebrandus (Organismus d. philos. Idee, Dresd. 1841), Koechly 349 sqq., Cronius (Appendicula causae Socraticae, Aug. Vindel. 1857), Xenophonti ille quam Socrati infensior. Etiam Koechly 267. luculentissimum animi Socratis a civitatis suae disciplina et institutis alieni testem Xenophontem nominat, Cyropaediae scriptorem. Maior adversariorum numerus: ex quibus Ernestus de Lasaulx (Des Sokrates Leben, Lehre und Tod, Monach. 1857) antiquiorum quorundam de Socrate iudicium sententias parum feliciter redarguisse putatur. I. Bendixenius (Vermuthungen über die Tendenz des 1837 erschienenen revolutionären Sokrates, Husum. 1839) in temerarios Forchhammeri impetus acriter invehitur, Th. Heinsius (Sokrates nach d. Grade s. Schuld zum Schutz gegen neuere Verunglimpfung, Lips. 1839) memoriam sapientissimi viri tanquam hereditate acceptam integram incontaminatamque conservare et inventuti commendare studet, P. van Limburg-Brouwer (Apologia Socratis contra Melitiredivivi calumniam, Groning. 1838) libro ingeniose scripto errorum, in quos ille incidit, fontes indicat, veterum locos explicat, philosophiae Socraticae indolem adumbrat, denique nunquam latam demonstrat iniustiore quam qua Socrates capitis damnatus esset sententiam. Sunt praeterea alii satis multi: unum appello Carolum Fridericum Hermannum Hist. phil. Plat. 714. et qui laudabili animi ardore rei propugnator exstitit ZAW. 1840, 65sq. Causam mortis, quam Socrates passus est, Ritterus Hist. phil. 2, 31. ex studio Atheniensium

ad Solonis instituta redeundi repetit. Sunt vero etiam qui labem et perniciem Graeciae e disciplina Socratica ortam dicant, veluti Aemilius Muellerus Nibb. 75, 87 sqq. De Socrate sophista vel sophistarum principe eodemque novarum rerum in civitate auctore prudenter iudicat C. Fischerus Hal. 1842. 182, 237. De ratione autem, quae inter Socratem et sophistas intercessisse putanda est, videas quae supra ad controversiam inter Brandisium et Roetscherum ortam attulimus. Commemorabile est iudicium Grotii Hist. Gr. 4, 621; vid. Quaterly Review 175, 53. Bartelmannus (De Socrate, Oldemb. 1862) 26. hoc maxime discrimen demonstrat inter Socratem et sophistas fuisse, ut illi primum contrariis philosophorum placitis, quae unde orta essent non reperirent, ad dubitationem adducti num verum cognosci posset, mox cognitionem veri omnino non curarent, sed quod cuique videretur id verum esse dicerent, denique honestatis legem eandem omnibus hominibus esse negarent, Socrates vero sophistarum levitate rationis, praceptorum pravitate offensus, ut virtutis speciem, cuius ipse admiratione impletus esset, ceteris probaret, advocata mente a rebus ad ipsam, eam rationem iniret, qua non solum virtutis dignitas, sed etiam veri in omni genere auctoritas restitueretur. Unum restat, ut de daemone Socratis verbum dicamus. De quo quae scripta sunt si referre vellem omnia, nimia copia praefationi meae succresceret. Cf. Herm. Hist. philos. Plat. 323. 716. Iohannes Grammius in Historia deorum e Xenophonte (Havn. 1705) diis a Xenophonte commemoratis tantquam ultimum numen addit Socratis daemone. Lelutius (Du démon de Socrate, Paris. 1836) rem ita sibi visus est explicare, ut Socratem male sanum hominem diceret. Placet vero quae a quatuor viris doctis nuper de eo disputata sunt cum lectoribus meis communicare. Primus est R. Kuehnerus ed. Comm. 22 sqq.,

qui acriorem quandam dicit animi motum fuisse, quo Socrates a consilio rei suscipiendae avocaretur, omnibus illum quidem hominibus commune, at non eandem in omnibus vim habentem, in honestissimis vehementissimam. Alter est Bartelmannus, qui l. c. 25. etsi quid fuerit daemoneum neque veterum scripta satis explicare neque recentiorum interpretationes explanare videantur, hoc quidem certum esse dicit, daemoneum ex singulari ingenii altitudine emersum in obscuro illo confinio divini atque humani quaerendum esse in imo pectore delitescere. Tertius est C. R. Volquardsenius (Das Dämonium des Sokrates und seine Interpreten, Kilon. 1862), qui perlustratis Tiedemanni (Geist d. spec. Phil. 2, 116 sqq.), Lelutii, Lasaulxii, Hermannii, Hegelii Hist. phil. 2, 94 sqq., Schleiermacheri Plat. 1, 2, 432, Hist. phil. 2, 59 sqq. sententias daemoneum ut singulare quiddam in ipsius Socratis natura et opinione situm, fontibus usus Xenophontis Commentariis et Platonis Apologia, de-

scribit, id tamen ut a Xenophonte non satis intellectum dicat, quippe qui neque unde ortum sit neque quo potissimum tendat nec denique quibus in rebus manifestum fiat, recte percipiat. Qua quidem in re cavendum est ne Socratem divinum quoddam numen a diis graecis diversum habuisse aut habere sibi visum esse credamus. Vid. Ueberweg. Grundriss der Gesch. d. vorchristl. Philosophie 59. Quartus denique L. Breitenbachius est, qui in novissima sua Commentariorum editione appendicem diligentissime scriptam habet de daemone p. 223—232; dicit daemoneum, ut ipsius verbis utar, esse, die feine und in Socrates individuell ausgebildete Stimme d. Gewissens. Idem ZGW. 17, 7. 499 sqq. Volquardsenii de Xenophonte iudicium in disceptationem vocavit atque hunc demonstravit nihil fere a Platone discrepare de daemone. Postremo Chronium audio in ephemeride, quae Eos vocatur, 1, 169 sqq. de daemone Socratis disputavisse.

ANNOTATIO CRITICA.

LIB. I.

cap. 1, 1. Libri *Σωκράτην*, ut pene ubique. Altera forma *Σωκράτη* in nonnullis 1, 2, 17. 3, 8, 1. Conv. 1, 3. 7. Apol. 20. 21. Vid. Kuehn. 3, 8, 1. Breit. Hell. 4, 8, 13. *Σωκράτην τὸν Ἀγαθόν* An. 1, 1, 11. || *ἡ καὶ αὐτοῦ* Dindorf. ed. 3. Lips. IV. Omissi articuli exempla An. 3, 5, 1. 5, 2, 6, 7, 5, 15. 8, 1. Hell. 3, 5, 3. Nonnulla traiectione excusantur, ut An. 5, 6, 20; alia dubia sunt, Cyr. 7, 1, 28. Hell. 6, 4, 37. Vid. Dind. An. ed. Lips. XXIII. Videntur autem haec sine articulo illata aut per se constare posse vel arctius coalescere, pene ut quod hic est simile videat-

ur verbis *κατηγορίαι τῶν Ἀθηναίων* Hell. 2, 1, 31. aut cum addito verbo coniungi. || 4. *οὕτω καὶ ἔλεγε* R. B. Hirschig. Philol. 5, 299. || Libri *ξυνόπτων* ut 2, 8. *σύν* etiam a libris commendata forma est, pene sola in Cyropaedia, sexages in primo Hellenicorum libro inventa, ut altera 6, 4. tantum libris defendatur, 2, 1. consulto scribatur. Utramque tuetur Kuehn. infra 2, 18. || Alterum *πειθομένους* del. Hirschig. Phil. 4, 362. || 5. *ὡς ὑπὸ θεοῦ σημαίνοντα* Aug. Nauck. ZAW. 1855. 35, 278. || Complures libri *καὶ οὐ ψευδομένους*, pauci *καὶ ψ.*, unus quem editores secuti sunt *κατα ψ.*, A. et Marcianus 511. *ψευδομένος* e corr. || 7.

αἰρετά Schneiderus, Coraes. Libri αἰρετά. μαθητά — αἰρετά Dind. γε- νέσθαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, μα-θητά καὶ ἀνθρώπων γνώμη αἰρετά ἐνόμιζεν εἶναι Cobet. Mnem. 7, 187. N. L. 647. || 8. καταλείπεσθαι vocem suspectam Curerius dicit. || οὔτε γὰρ τοι τῷ Guelf. Ceteri τοί om. vel τῷ corr. || ἐν' ἐφραίνηται subditiva videntur Herchero Nlbb. 8, 466. || 9. ἐπι γὰρ Hirsch. Phil. 4, 362. || ἀδέμια, al. ἀδέμισια, ut Cyr. 1, 6, 6. ubi v. ann. || 11. ἢ περὶ τ. ἄ. ὡς Euseb. Pr. ev. 1, 8. 15, 62. ἢ π. τ. ἄλλων ὄν Finckh. SchZ. 1829, 108. || ἀπεδείκνυ Dind. V. ann. Cyr. 1, 3, 10. || 12. περὶ αὐτῶν ἐσκόπει Hirsch. Phil. 4, 362. coll. 15. et Eusebio. || ποτέ del. Cob. N. 683. Tulit post πότερα Hell. 5, 4, 16. || ἀνθρώπινα altero loco Guelf. Cet. ἀνθρώπεια. || 13. ἐπει' εἶγε Stob. Unde qui Em. in Stob. Fl. ZAW. 1852. scripsit G. A. Hirschigius p. 312. εἰδῶτας vel simile quid post εἶρεῖν excidisse putat. || 14. Alterum δοκεῖν del. Pluygersius Mnem. 7, 275. Cob. ib. N. 683. || ἀπολέσθαι Euseb. Stob. Cob. l. c. Cor. Dind. || 15. τοιοῦτον Dind. Cf. Oec. 9, 9. Conv. 9, 3. Cyr. 5, 1, 10. Etiam infra 4, 18. optimus liber formam v littera carentem habet τοσοῦτο ante consonam, alteram τοιοῦτον ante vocalem; 2, 7, 13. τοιοῦτο optimi, 3, 12, 7. duo deteriores. || 16. ἂν αἰσι cum libris quibusdam et editionibus Kuehn. Klötz. Devar. 2, 1, 143. Frotzsch. 16. Hertl. 592. || Libri ἀνδρεία. Steph. Zeun. Cur. ἀνδρία, quam vitiosam formam dicit G. Dind. Philol. 17, 339. Aliter iudicantes v. Kuehnerum et apud Breit. Ag. 6, 1. || 17. οὐ om. etiam Vict. Ald. || 18. Delenda visa sunt ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλευέσθαι Bisschopio Ann. cr. ad Anab. 96. Dindorfio ed. 3. Lips. p. IV, ἐν τῷ δῆμῳ eidem, τοὺς ἀμφὶ Θεοῦ ἄλλων καὶ Ἐρασινίδην Valckenario, Corai, Mehlerio Conv. 48, Dindorfio. Quae quum vel apta vel tolerabilia vel etiam necessaria sint, non videntur lectoribus eripienda esse: retinui cum ipso Dindorfio. || 19. ἐπιμέλεσθαι Dindorfius, ut 2, 6. al. invitis

libris. Qui alteram infinitivi formam cum Cobeto intactam reliquit Hell. 6, 2, 4. An. 5, 3, 1. infra locis quidem ipsi suspectis 4, 5, 7. 12. 7, 10; itemque indicativi An. 3, 1, 14. 16. Hell. 6, 1, 9. imperfecti An. 1, 1, 5. 8, 21. || 20. περὶ Θεοῦ Dind. omissis altero et sequente περὶ Θεῶν. Prius περὶ τοὺς Θεοὺς damnabat Mehlerus Conv. 48. οὐδὲν πώποτε cum Weiskio R. B. Hirschig. Phil. 4, 362. coll. 11. Apol. 26. οὐδέποτε in uno Vossiano et Vindobonensibus est, v. Finckh. Nlbb. 1830. 12, 120.

cap. 2, 2. ἀσεβεῖς καὶ παρανόμους Dobres Advers. 1, 136. || 3. καίτοι οὐδέπω ποτέ γε Cob. N. 684. Vid. 4, 2, 7. Dem. Aphob. 819, 28. || ἐκάτιο Curer. || 6. ἀπεκάλει Schneid. cum marg. Steph. Cet. ἐπεκάλει, quod de cognomine ignominioso dicitur Hell. 2, 3, 31. Conv. 6, 6. Alterum est infra 57, 6, 13. Hell. 2, 3, 47. || Libri παρ' ὧν ἂν, quod Kuehnerus interpretatur: a quibus mercedem accipere possent. Dicendum vero: a quibus accepissent. || 9. Libri μωρόν, etiam Vict. A. ut 3, 13. Vid. Dind. An. 7, 6, 21. || καθίσταναι A. B. καθίστασθαι cet. || ἐθέλειν C. Pith. Vict. A. θέλειν cet. μηδέν ἂν Cob. N. 650. Equidem malim μηδέν ἐθέλειν. Cf. 2, 6, 27. An. 5, 6, 20. 7, 7, 5. ann. ad Cyr. 1, 4, 10. || χοῦσαι A. B. κερχοῦσαι cet. Vid. ann. REq. 4, 5. Dind. Cyr. 8, 2, 23. || 10. ἦμισ' ἂν Mehl. Conv. 82. || τὰ τοιαῦτα πράττειν del. id. 48. Dind. Lips. VI. τὸ τ. πρ. Schaef. Dionys. 111. || 12. Ἀλλὰ Σωκράτει γ', ἔφη ὁ κ. G. Dind. Cf. 49. 51. || κλεπτίστατος — φονικώτατος A. πλεονεκτιστάτος τε καὶ βιαιώτατος cet. Alterum καὶ βιαιώτατος om. C. φονικώτατος, quamvis similia de Critia dicitur Aelian. V. H. 4, 15. Philostr. V. Soph. 1, 16, et κλεπτίστατος suspecta Finckhio 370sq. || 13. αὐτῶν A. || 14. ἤστην δέ Cob. N. 684. Quo de tempore v. id. 213 sqq. Frank. Phil. Suppl. 1, 45. || 15. φῆσαι — ἐπιθυμῆσαι τε A. || 16. ἔνεκα καὶ Dobr. Adv. 1, 136. ut 47. || 17. ἐχοῦν A. χοῦν cet. Vid. Kuehn. σωκράτην A. B. σωκράτη C. || 20.

δμως a nonnullis libris omissum, ab aliis post ἀνθρώπων positum delevit Breitenbachius. || Theogn. ἐσθλά μαθήσαι, Bergk. P. Iyr. 384. ἐσθλ' ἀπομάξαι ex Aristot. Eth. N. 9, 12. Idem συμμιγῆς, ut hic A. De altero verso v. id. 1074. Cob. Pros. Xen. 10. H. Saupp. Plat. Protag. 344, d. || 21. ἐπὶν del. G. A. Hirschig. ZAW. 1852. 37, 295. coll. Isocr. Nicocl. 16, 6. Cob. N. 685. Vid. Dind. || ἐπιθυμῆ etiam Stob. Vict. A. || 22. παραχθέντας — οὐκέτι ἀπέχονται Cob. l. c. Id. ἐκκλισθέντας, de quo v. Finckh. 376. coll. Ven. 8, 8. Max. Tyr. 30, 3. Ad ἐγκ. Hertleinius comparat Dionys. Ant. rom. XI. 2249. R. || κερδέων Dind. Cyr. 8, 1, 26. || 23. ταῦτ' ὅ Dindorfius postulat ut Cobetus RLac. 9, 4. Cf. An. 3, 1, 27. || 24. κολακεύειν om. Vindob. XI. del. Ern. Dind. || 25. ὑπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων Norm. Alex. De fig. 2, 2. 8, 463. Walz. || διεφθαμένω del. Pluyg. et Cob. Mn. 7, 189. N. 649. Dind. Paullulum defenditur addito πᾶσι, licet praestaret πᾶσι δὲ τούτοις. || 26. αἰτιάται ὅτι — παρεῖχε Pantazides Em. in Xen. 5. || 29. χοῦσαι del. Mehl. Conv. 48. Quod esse ὥστε χοῦσαι docet Poppo Thuc. 1, 1. p. 186. || μηδενὸς ἀγαθὰ Finckh. 290. coll. 3, 8, 3. || 30. ὅτι οἱ ὑἱὸν τι δοκ. etiam Cob. N. 685. || ὑέδια Vict. A. ὑδια etiam Cyrillus apud Cram. An. gr. Paris. 4, 176. Cob. 630. Libri ὑδία. || 31. οὐδέ Schuetzius. Libri οὔτε, altero in quibusdam omissio. V. ann. Apol. 24. Hartung. Partt. 1, 211. || 33. καλέσαντε Dind. Libri καλέσαντες. Uterque numerus compositus 14. 16. 18. An. 1, 8, 17. Dubia Hell. 4, 4, 7. 5, 4, 19. Vid. ann. REq. 8, 10. || 34. ἂν addidi. || 35. Verba ὡς — προσηγορευμένα del. Cob. N. 649. Dind. Ita Buechschuetzius Philol. 18, 277. non μὴ, sed μηδέν Xenophontem dicturum fuisse putat. Expectaveris μηδὲ τοῦτο scriptum. || 36. μηδ' εἰν Dind. Libri μηδὲ ἂν. Formam ἂν a quibusdam (Dind. 1, 2, 2. Cyr. 1, 2, 9. ed. Lips. XII) vituperatam ne Dindorfius quidem sustulit, ubi vel omnes libri

habent, ut Cyr. 1, 3, 18. 4, 12. An. 1, 5, 3. 6, 6, 15. Hell. 2, 4, 16. Comm. 1, 2, 2. 36. 3, 4, 1. vel meliores, ut An. 6, 6, 18. 24. Cyr. 6, 2, 28. al. || ἂν τί με Cob. N. 685. || 37. τοῦ τε — τοιοῦτων del. Dobr. Adv. 1, 136. || ποιήσεις post Kidd. ad Dawes. Misc. 421. Cobetus N. 686. Dind. Vid. ann. Cyr. 3, 1, 8. || 39. διαλέγεσθαι om. A. || 42. νομίσαν Reiskius. Libri ἐνόμισαν. || 43. κἄν Dindorfius ut 6, 14. al. || 44. ἀλλὰ βιασάμενος del. Cob. l. c. || 45. φῶμεν εἶναι ἢ μὴ φῶμεν A. Born. φ. ἢ μὴ φ. εἶναι cet. || 46. δεινότητος ἐαυτοῦ A. Born. Hertl. 593. δ. αὐτὸς αὐτοῦ Cob. Pros. Xen. 40. N. 686. || 48. Ἐρωμογένης Groenius v. Prinsterer Prosop. Plat. 225. Cob. Pros. Xen. 50. 64. N. l. c. Libri Ἐρωμογράτης. || Σιμίας Dindorf. || Φαιδώνδας m. Vill. Cor. Dind.; Wyttenb. et C. Fr. Herm. Plat. Phaed. 59, b. Ahrens Diall. 1, 214. 2, 526. In plurimis libris est φαιδώνδας. || 49. ἐαντῶ Priscian. 17, 125. 2, 171. Hertz. Dind. coll. 8. 51. 52. 4, 5, 1. Libri αὐτῶ. || καὶ ante τὸν πατέρα del. Cob. N. 649. Dind. Cf. sqq. Meier. et Schoem. Att. Proc. 296sq. || 53. τέ post συγγενῶν delevit Morus, defendunt Finckh. 283. Straub. 27. || δὴ ὅτι Weiskius. Libri διότι. || ἐξενεγκόντες Dind. V. ann. An. 6, 5, 6. || 54. ὃν πάντων delecto τοῦ σώματος Cob. N. 650. || 55. ζῶν κατορ. Dind. Lips. VI. Ox. 3, 12, 2. || 57. ἀγαθούς post ἐργάτας delevit Weiskius, def. Finckh. 283. Born. 446. || 59. καὶ γὰρ — παῖεσθαι del. Dind. Lips. VII. || καὶ post ὄντας scribendum dixit Ernesti. || 63. Verba κωκῶς συμβάντος Dindorfius seclisit, participium post κακοῦ ponendum dixit Mehlerus Conv. 80. || 64. A. γέγραπτο, cet. ἐγγέγραπτο. V. ann. An. 6, 4, 13. || ἦν ἵατο Struvius Opusc. 2, 144. || οἴκοι A. Quod non dicitur, nisi πόλεις praecederet. Cet. οἴκους.

cap. 3, 2. οὐδὲν τι διαφέρου Hertl. 593. || 3. οὔτε γὰρ ἂν post Heindorfium Cob. N. 650. || 4. ὑπὸ τῶν Θεῶν A. B. παρὰ τῶν Θεῶν Stephanus: quam praepositionem vel ter repetitam inveniri demonstravit Schmidt.

Nibb. Suppl. 1851. 17, 291. τῶν θεῶν alii libri, etiam Augustanus. || 5. οὐκ οἶδ' ἂν εἴ τις οὕτως ὄλ. ἐργ. Cob. N. 587. Vid. Dindorf. 3, 3, 2. || 6. ἐμπιπλασθαι Dind. ut 4, 6. V. ann. Cyr. 4, 2, 41. || 8. τὸν Ἀξίον υἱὸν Cob. Prosop. 61. C. Fr. Hermannus Gött. G. A. 1845, 12. a quom Cliniam, qui Symp. 4, 12. a Critobulo amari dicitur, non Alcibiadis, sed Axiochi filium, cum Kruegeri sententia in Herbstii editione Convivii exposita consentiens patrualem Alcibiadis esse existimavisset, illi adversans Fr. Vaterus Nibb. 1846. Suppl. 88. Cliniam Alcibiadis filium esse contendit, Suppl. 9, 56. duos dixit Alcibiadis filios fuisse, Cliniam natum Ol. 89, 2. et Alcibiadem 91, 3. Unum vero legitimum fuisse ex Hippareta auctumno a. 416. natum Alcibiadem post Hermannum demonstravit Hertzbergius Alcib. 54. 140. 358, formosum eundemque libidinosum, ex Isocr. big. 356. et Lys. 14 sq. cognitum, incerto vitae exitu usum. || 9. οὐτοσί — ἔλατο Mehl. Conv. 82. Hoc etiam Cob. N. 687. postulat. V. ann. An. 4, 2, 17. || 10. ὑποκινδύνου liber Meerm. Dind. || 11. οὐδεὶς οὐδ' ἂν μ. Coraes. || 12. ἐρη ὁ εἰ. etiam Vict. A. || εἶναι del. G. A. Hirschig. ZAW. 1852. 38, 302. || 13. Libri μωρέ. V. ann. 2, 9. || Verba ἐὰν δὲ τις αὐτὸ θεῖται eiecit Dindorfius, suspecta ommissa in libris melioribus et Stob. cod. Par. A. δὲ particula, qua facile supersedemus, et transpositis in A. verbis post τοιοῦτον. Est vero sententia Xenophontea: cf. Cyr. 5, 1, 16, qui locus obversatus videtur esse Plutarcho Vol. 14. p. 346. Hutt. || Verba ἴως — τιρώσκουσιν, quae in libris sunt atque etiam apud Stobaeum, damnant Dindorfius uterque, Mehlerus Conv. 48. al. || μῶλις γὰρ ἂν πως Cob. N. 651. coll. Cyr. 1, 4, 8. Dind. || τὸ δῆγμα om. B. pr. ὕγιες γένοιο Stob. Cur. || 15. Idem ἂν delet, Cobetus N. 688. del. ἀρκούντως, Dindorfius totam sectionem.

cap. 4, 1. οἷς ἐνοι Iacobsius, Co-

raes, Finckhii SchZ. 1829, 890. || 3. διθυράμβων Cob. Prosop. 12. || 4. ἀπὸ γυναικῶν A. ὑπὸ γυν. cet. Hertleinius comparat Diod. 12, 39. || 6. Cob. N. 688. ἐμπροσθεν — καταλαίνων (cum A.) — θεῖναι — ἀποτρέφειν, deletis καὶ ἀπενεργεῖν. Quae etiam a Dindorfio damnata revocanda duxi. Non solere Xenophontem ἰσοδύναμα coniungere dixit Cobetus N. 609 sq., ubi in verbis Cob. 2, 10. ἀνθρώποις χρῆσθαι καὶ οὐκ εἶναι ultima deleri vult. Dicamus hunc pleonasmum incertum an quem Lobeckius Soph. Ai. 137. Parall. 60, ubi copiam suam de his rebus effundit, parallelismum synonymorum vocat. Cf. Hell. 6, 2, 32. An. 4, 7, 20. 5, 5, 13. 6, 6, 31. Hier. 9, 2. Comm. 4, 2, 29. 5, 9. al. || 7. Quod Stobaeus Flor. 121, 29. ex Epicteto (fr. 94. Schweigh.) affert φύσις φιλόζυγος additque ὡς φησὶν ὁ Ξενοφῶν, is non hunc locum, quo summus opifex animantium amans dicitur, certe non vocabulum huius loci φιλόζυγος, sed Euripidis Phoenicem (fr. 9. 813, p. 492. Nauck.), ubi homines vitae cupidi nominantur, ut etiam 121, 12, in mente videtur habere aut locos inter se commutare. Vid. Meinek. Stob. IV, p. XXIII. Has. Thes. St. s. v. || 8. αὐτὸν μὲν Cob. N. 651. deletis verbis ἐρώτα γ. κ. ἀποκο., quae iam multis suspecta fuerunt, a nullo unde orta essent dictum est. Tuenter etiam Finckh. 283. coll. Conv. 5, 2, Hoëvell. De Xen. philos. 1, 155, Breitenb. 251, Baeuml. Partt. gr. 175. scripto γ' οὐν, Saagius libello Braunsb. 1860. edito, Schenkel. Chrest. Vid. Kuehn. || οὕτως, οἷς Voss. ὡς οἷς cet. || 9. Νῆ Δί' Cob. l. c. || 10. ὃν ἀξιοί post Wyttenbachium Cobetus N. 689. οὐκ ἀξιοί Curer. REq. 2, 1. p. 84: Moins elle (la divinité) l'exige (notrehommage), plus elle en est digne. ἀξιοίς ἢ θεραπεύειν H. Saupp. Ep. cr. 79. || 11. Verbis secluis vario modo mderi conati sunt. κακοπαθεῖν οἷς Kuehnerus, θεῖσθαι καὶ — ἐποτρύναν Schenkelius. δύνασθαι καὶ τὰ ὕπ. — ἐνεποίησαν Saagius 9 sq., verba post παρέχουσιν transposita

vult Vullerus 127. || 13. οἱ ἀνθρώποι A. Cast. ἀνθρώποι cet. Scripsi ἀνθρώποι ut s. sq. || Verba ἢ πρὸς μάθραν ἐκπονήσαι Dindorfius uncinis circumdedit. τὰ πρὸς interpres Engelm. || ἱκανότερα ἐστὶ del. Pluyg. Vid. Cob. l. c. || 15. ὡσπερ σοὶ φῆς Cob. N. 652. Vid. Dind. ed. Lips. VII. || 17. ὁ σοὶ νοῦς Reiskius. || ἐν τῷ παντί Hindenburgius. Libri ἐν παντί. || ἡδὺ ἢ] δοκῆ Pluyg. Cob. || 18. τοὺς ἀντιχαρίζεσθαι R. B. Hirsch. Phil. 5, 314. || Ultimo loco libri aut αὐτό aut quod magis placeat αὐτοὺς habent, in Meermanniano neutrum est.

cap. 5, 1. ἢ πόνου del. V. D. apud Dobrem Adv. 1, 137. || οἰηθεῖμεν Dindorfius, qui quas Alexandrinis deberi dixit formas Cyr. ed. Lips. XI, in eadem Cyropaedia tulit εἴημεν, ἀφείημεν, φανείημεν, σωθεῖημεν. Idem προσθεῖμεν infra 2, 1, 3. || σώσειν — κρατήσειν Cob. N. 689. Dind. Libri σώσειν — κρατήσαι. Probabilis haec quidem emendatio in re etiamnunc dubia. || 2. ἡγήσασιν ἂν Stob. || ἐπιστάσιαν Stob. Vict. Libri ἐπίστασιν. || 4. πρώτην Stob. Dind. Cob. || 5. μάθοι τι A. B. Stob. ἂν ἄνευ Cob. N. 690. Particulam Dindorfius praetermisit. || δουλεύοντι — ἱκετευτόν Stob. Cob. 689. || μόνως Vict. A.

cap. 6, 2. ὑπομείνεις Valckenarius. παραμείνεις Cobetus N. 690. Cf. Hell. 3, 2, 17. Oec. 5, 16. || ἀχίτων ἂν Cob. Huius enim participii addendi vir doctus cum popularibus nimis studiosus est. διατελεῖν sine illo est Hell. 2, 3, 25. 6, 3, 10. 7, 3, 1. Vect. 5, 2. Ag. 1, 37. 6, 8. 10, 4. Cyr. 1, 5, 10. Nec desunt exempla omisi post alia verba: τυγγάνων Hell. 4, 3, 3. Oec. 3, 3, 20, 28. ἀναφαίνεσθαι Comm. 2, 2, 14. πυνθάνεσθαι Hipp. 5, 8. παρέχεσθαι Oec. 4, 10. εὐρίσκων Hell. 7, 4, 2. || 5. λάβωσαν Dind. || ὃ ἂν μ. β. Guelf. || ὁ μὲν πεινῶν — ὁ δὲ διψῶν e Telleis fr. ap. Stob. Flor. 5, 67. Cobet. N. 704. || 6. ὅποι Dind. Cob. N. 91. 690. Libri ὅπον. || 7. πρὸς ἂν Vict. A. μελετήσωσι Stob. Dind. Cob. || 9. ἐγώ — νομίζων Dindorfius secluisit,

v. ed. Lips. VII. || In fine ἀρκούμενος id. secundum Schneiderum || 11. δίκαιον μὲν A. μὲν δίκαιον cet. || γὰρ A. γοῦν cet. ut 2. || 13. τοῦτον νομίζομεν σώφρονα — εὐφρῶ Vict. A. || ὡσπερ πόρονος Ruhnkenium secutus Dindorfius secluisit. || 15. ἐπίστατο etiam Stob. Escor.

cap. 7, 2. σκευήν τε καλήν Cob. V. 163. N. 652. coll. Herodot. 1, 24. Vid. Schol. Plat. Alc. I. 113, e. p. 386. Bekk. Libri σκευή τε καλά. || 3. τοῦτ' εἶη Heindorfius. Libri ταύτη. Quod magis propter ipsum hoc vocabulum quam propter omissum optativum corrigendum. || 5. τὸν μικρόν A. τὸν οὐ μικρόν edd. et deteriores quidam libri. || ἐξηπατήροι Weiskius. Libri ἐξηπατήρηι. || 7. τοιάδε διαλεγόμενος tuetur Finckhii 285. coll. Cyr. 3, 3, 35. Vid. ibi ann. 3, 3, 10. An. 3, 5, 15. Quod alii praeiverunt, veluti Kruegerus Auth. Anab. 16, qui ea verba cum sequentibus 2, 1, 1. τοιαῦτα λέγων sedem permutavisse dixit, etiam Pluygersius sensit, Cobetus probavit N. 691. Dindorf. vero ed. Oxon. VII. male illa inversa ratus Xenophontem neque hanc libri clausulam addidisse et initium alterius ita censet conformavisse: Γνοὺς δὲ τινα τ. α. ἀκ. ἔχοντα, εἶπέ μοι, ἔφη, ὃ ἄρ.

LIB. II.

cap. 1, 1. De initio modo dictum. In quo certe verba πρὸς ἐπιθυμίαν Iacobsio in libro Socratis nomine inscripto 43. et aliis iure maxime suspecta fuerunt. || Sectiones quartam et quintam ut parum apte interpositas Dindorfius secluisit. Meminisse iuvat loci, quem Hertleinio debeo, Eudoc. Viol. 72. Ξενοφῶν εἶχε πρὸς αὐτὸν (πρὸς Ἀριστιππον) δυσμενῶς· διὸ καὶ τὸν κατὰ τῆς ἡδονῆς λόγον Σωκράτει κατὰ Ἀριστιππον περιπέθεμεν. || 5. ὡσπερ] καὶ A. Quod exemplum introducere videri potest, ut 1, 1, 7. || Alterum τῶ μοιχεύοντι Curerio vitiosa repetitio videtur esse. || 9. Libri ἔχων αὐτοῖς τε, quod Finckhii 377. defendit, dativum ut cum παρέχων coniungat,

coll. Antiph. Stob. Fl. 68, 37. Plutarch. Demetr. 52. Ita malim *ἔχειν* abesse. Post Valckenarium Langius *αὐτοῖς τε ἔχειν* usu notissimo, de quo v. I. Strang. Nlbb. Arch. 3, 569; Dindorfius *αὐτοῖς* delevit, coll. Hell. 4, 5, 19. 5, 1, 29. || 10. Verba *οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι* Dindorfius secluserit. || 12. *ἀλλ' εἰ μὲν* Coraes. Libri *ἀλλ' εἰ μὲν* τοι. Vid. I. Rieckher. Nlbb. 85, 487. Poppo 437, qui deinde etiam *μήτε* ante *τοῖς ἀρχοντας* in *μηδέ* mutari iussit. Cf. An. 4, 7, 11. || *ἀξιώσεις* — *θεραπεύσεις* Schneiderus. Libri *ἀξιώσεις* — *θεραπεύσεις*, quod nuper defendere conatus est Schramm. Quaest. de Plat. Legg. p. 5. (Glatz 1857) p. 17. || *καθίσαντες* Schneiderus. Libri *καθίσαντες*. Quod esse Eurip. Androm. 635. iam olim indicavi. || 13. *κατακλήω* Dindorfius. V. ann. An. 3, 3, 7. || *Προκρούστας* Vict. A. || *ἐν* del. id. || Libri *ἀμύρονται*, quod Frotscherus Hier. 1, 30. interpretatur: arcere et repellere conantur. *ἀμύρτων* A. *ἀμύρουνται* Matth. gr. 481. Coraes. Parum recte alii *ἀμύρονται*. Cf. Krueg. Anal. cr. 1, 148. Hertl. libelli de Diodoro scripti II, 1. p. 11. || 17. Verba *ἐγὼ μὲν γὰρ* — *ὑπομένειν* damnat Dindorfius uterque. Quorum quidem pars ultima multiplicem interpretum mutationem experta discrimen, de quo agitur, indicat. In diversitate autem scripturae quod minus usitatum est videri potest latere *ἄλλως ἀφροσύνη*, nihil nisi dementia. V. Ruhnck. Tim. 199. Heind. Plat. Theaet. 176, d. ann. Hipp. 3, 1. || 18. *πονῶν* Stob. *φρονῶν* libri. || 19. *χειρώσονται* G. H. Stob. Escor. *χειρώσονται* cet. || *οἰεσθαι χοῆ* Stob. *οἰεσθαι χοῆν* A. B. || 20. *σώματος* — *ἐργασασθαι* Stob. *ἐμποικῆν* Pluyg. Cob. Mn. 7, 283. N. 691. || *ἔκηται* A. *ἔκηται* cet. Stob. Esc. || Epicharmi versum priorem Ahrens Diall. 2, 457. ita scriptum vult: *τῶν πόνων πωλοῦντι πάντα τὰγάθ' αἰὶν τοῖ θεοῖ*, quod scribi solet iam propter pronomen et articulum in suspicionem vocans. Vid. p. 266. Secutus est Lorenz. Epicharm. 259. Alterum ita: *ὡ πόνους*,

μη τὰ μιλακὰ μῶσο, μη τὰ σκληρὰ ἔχης. Vid. p. 349. Lorenz. l. c. *μῶσο* etiam Dindorf. Thes. St. 5. 629, c. *μῶσο* libri complures, Vict. m. alt. Bergk. ZAW. 1835, 955. Verba *μαρτυρεῖ* — *ἔχης* damnant Dindorfii, *καὶ ἐν* — *ἔχης* Valek. al. om. Besario, cuius de interpretatione v. Finckh. 374. Denique vocabulum *τόπος* secluserunt Born. edd. Monac. Lips. Engelm. Vid. Dion. Hal. C. V. 372. Schaeff. Dind. Thes. St. 7. 2307, c. || 21. *ἐν παιδός* R. B. Hirsch. Philol. 4, 362. 3, 728. || 22. *προσιέναι* Stob. *προσιέναι* libri. || *καθαριότητι* Stob. A. B. *καθαριότητι* Dind. Cob. N. 691. Oec. 10, 7. est *σάμα καθαρόν*. || *ἴματ' ἔχουσαν* — *δὲ ἦς* Hirsch. Phil. 4, 363. || *ἡ ὄρα* Stob. Dind. || *ἐπισκοπεῖσθαι* pro *ἐπισκοπεῖν* Stob. Esc. *περισκοπεῖν* Hirsch. l. c. et cum Pluygersio Cobet. Mn. 7, 284. N. 692. || 23. *ποιραμένος* A. Stob. *ποιήση* B. al. *ἐπί* del. Hirsch. l. c. Cob. N. 653. coll. 29. Dind. || 24. *διάξεις* ed. Paris. a. 1541; *δὴ ἔση* Budaeus, Finckhii 891; *ἀεὶ ἔση* Seidler. apud Iacob. Quaest. Luc. 6; *διατελέσεις* Brodaeus; *διαγενήση* Bornemannus (v. var. scr. Cyr. 1, 2, 15); *διατήση* Gottleb. ap. Popp. Thuc. 3, 1, 166; *διοίσεις* Bast. Greg. C. 895. Schaeff.; *διοίσει* Dindorfius (v. Cob. N. 693); *διαβιώσει* Cobetus Mn. 11, 143. Quibus omnibus vulgatum *δέση* magis retinetur quam expellitur. || *ἡ ἀκούσας τ. ἡ τίνων ἄν* Cob. N. 693. Dind. Libri *τί* addunt, *ἄν* omittunt. Qua particula omissa cum Stobaeo *ἡσθεῖς* deleas. || 26. Vocabulum *ὑποκοριζόμενοι* iam veteres explicaverunt, veluti Schol. Plat. Civ. 3. 400, e. V. Bachm. An. 1, 398. Cram. An. Par. 4, 176. Vid. Thes. St. 8. 355, b. Toupit ad Suidam mutatione *μη ὑποκ.* reiecta Bernhardt Kiddii Dawes. Misc. 75. traductionem vocabuli ad prius membrum, in quo *δαμονίαν* scribitur, ceteris conatibus praefert. Post Wytenb. Plut. 6, 461. Cobetus Prosop. 35. *ὑποκινζόμενοι* conciecit scribendum, coll. 3, 11, 3. C. H. Thiebout Symb. lit., quas gymnasiorum batavorum doctores post

Bibl. cr. novam ediderunt, vol. 2. p. 133. *ὑπὸ κοριζης* scribendum opinatus est. Boettigero vero p. 17. voce *ὑποκοριζόμενοι* Socrates salse perstringere videtur Prodic in distinguendis vocabulis eorumque discriminiibus acumen. || 28. *οἱ θεοῖ* Stob. Cob. N. 693. || *σύν* ante *πόνους* del. Dind. Cf. 2, 5. || 29. *αὐτῆ* Hirsch. Phil. 4, 363. Ann. cr. 96. || Alterum *ὄδον* om. cod. Meerm., del. Hirsch. 363. Cob. N. 654. || 30. Libri *ἐμπίπλασαι*. Stob. Esc. *ἐμπίπλασαι*. Cob. N. 693. Dind. *ἐμπίπλασαι*, ut solent. V. ann. Cyr. 4, 2, 41. || *ὄφοποιεῖς* B. corr. *ὄφοποιίας* Tillmanns Misc. cr. 9. *μηχανῆ* Hirsch. Phil. 4, 364. || *ποιῆς* Castalio, libri *ποιεῖς*, Stob. *ποιήσεις*. Hirsch. l. c. *ποιούης*, Mehl. Conv. 78. *πονοῖης*. || *τοῖς ἀνδράσι* G. Stob. Steph. Ceteri *καὶ ἀνδράσι*. Fuit qui *καὶ γυν. τ. ἀ. χωρμὲνῃ* delenda esse censeret. Vid. Schaeff. App. Dem. 1, 288. || 31. *ἐπαίνον σεαντῆς* Stob. Esc. Quod hic et in proximis nonnulli libri, non constanter illi quidem, praebent *ἐαντῆς*, hic quidem facilius ferendum. Ubi *ἐαντοῦ* ad alteram personam refertur, non obsecutus Batavis Dindorfius eam formam Hell. 4, 1, 35. Cyr. 5, 4, 37. 6, 3, 27. tulit; alia, etiam incerta, v. apud Hertl. Cyr. 1, 6, 35; ad hunc vero locum Dindorfius usum a Xenophonte alienum iudicat. || *τροφεόμενοι* Ruhnkenius *φερόμενοι*. || *γίγνεται* οὐδὲν Schn. οὐδὲν γ. Cor. *καλὸν οὐδὲν* Cob. l. c. et qui *τοῖς* ante *ἀγαθοῖς* deleri vult Hirsch. Phil. 4, 364. coll. 31. || 33. *Ἡράκλεις* del. Cob. l. c. || 34. *διοικῆ* Stob. Cob. Prosop. 36. N. 693. cap. 2, 1. *αὐτοῦ* A. C. Vict. A. *ἐαντοῦ* cet. *αὐτοῦ* Stob. Quocum conferas Cyr. 6, 2, 40. *πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐαντῶν*. Diversum An. 2, 6, 19. || 2. *δικαίον εἶναι, καὶ τὸ ἀγ. libri. δίκ., οὕτω κ. τ. ἀ.* Stob. || 3. *τὴν ζημίαν* Hirsch. Phil. 5, 297. coll. 1, 2, 62. Hell. 1, 1, 15. || *παύσαντες* libri. *παύσαντες* Cor. Dind. Cob. N. 693. coll. 4, 2, 6. Vid. Kr. Thuc. 5, 15, 2. ann. Cyr. 1, 4, 23. 6, 1. || 4. *γένονται* H. Vict. A. Vid. ann. An.

4, 5, 25. || 5. *καὶ* ante *μεταδιδούσα* del. Vict. A. || *τέ* ante *συμφέροντα* om. C. ap. Gail. Vict. A. *τά* ante *κρηρασιμμένα* Stobaeo debetur. || *τίνα* [*εἰ τίνα* Stob. Vict. Brod. Dind. Cob. N. 694. || 6. *ἂ μὲν αὐτοὶ ἔχουσαν* A. || *ὅπως ἂν* — *γένονται* id. || 7. *εἶπεν* B. Vat. 1. Stob. Cet. *ἔφη*. || *εἰ καὶ* Voss. *εἰ* cet. et Stob., qui quod *ταῦτα* omittit, G. A. Hirschigio ZAW. 1852. 39, 312. probatur. || *μητρός* altero loco Stob. *τῆς μητρός* libri. Vid. Herbst. Ien. 1834, 213. || 9. *αὐτῆ* Matth. gr. 416. Dind. *αὐτῆ* libri. || *ὅτι ἂ λέγει* Stob. *ὅτι λέγει* libri. *ὡς ὁ τι λ.* ed. Rom. || 10. *ὕψιμων* e varietate scripturae librorum Schneiderus effecit. || *ἀγαθά* del. Ernesti, eiecit Dindorf. Cf. 3, 14, 3. || Verba *μηδ' ἐπεσθαι* post *ἀρέσκων* illata, in optimis libris et apud Stobaeum omissa, cum Dindorfio damnavi. Cf. Anab. 1, 3, 6. || 13. *τοὺς γονέας* R. B. Hirschig. Phil. 5, 297. || *οὐδὲν ἂν πραττόμενον* Reisk. *οὐδὲν ἂν γερόμενον* Cob. N. 694. || 14. *συγγνώμονάς σοι εἶναι* del. G. A. Hirschig. Emendatt. in Stob. ZAW. 1852. 39, 312. || *οὐ* ante *φυλάξῃ* del. etiam Vict. A. || *φίλον ἄν* Cob. N. 690. V. ann. ad 1, 6, 2. cap. 3, 1. *ἀδελφούς* libri, *ἀδελφόν* ed. Paris. Pluyg. Cob. Dind. Vid. Bernh. Synt. 62. || 2. *δύναται* A. B. *δύναται* cet. || *τάροῦντα* Zeunius, ut est Conv. 4, 35. *ἀκοῦντα* 1, 2, 1. Oec. 2, 8. || 5. *τὸ διαφέρον* R. B. Hirsch. Ann. cr. 77. De *μέγα* ad *διάφορον* addito v. A. Lentz. ZAW. 1852. 27, 220. Cf. An. 4, 6, 3. || *τοῦ παντός* Coraes, Hirsch. Phil. 5, 297. Cuius frater ZAW. 1852. 43, 343. verba *καὶ πᾶν τὸ ἐν. εἴη* exulare iubet. || 6. *ἀρέσκει* etiam Vict. A. || 9. *ἄν* del. Vict. A. Cf. 6, 2. Cyr. 2, 3, 13. 5, 3, 23. || *αὐτόν* del. Pluyg. Cob. N. 695. Tuitus sum Quaest. 1, 4 sq. Vid. Merz. 2, 12. Dind. || 14. *ἄρξαι ἔφη* A. *ἄρξαι* malit Vullerus 40. abesse. || *φίλιαν* B. al. Stob. *φύσαν* A. *πρᾶξιν* Voss. || *ἐξεργασασθαι* B. Stob. || 16. *ἐντυγχάνοντα* G. A. Hirsch. l. c. || *καθήμενον* Stob. *οὐ κ.* libri. || 17. *ἐπιδειξαι* del. Cob. N. 634. Dind. De infinitivo pro

participio addito Buechsenschuetzius Phil. 18, 271. comparat 4, 4, 18. ac deinde repetit *κινδυνεύσει επιδειξαι*. Vid. Matth. gr. 549. 6, 2. Bernh. Synt. 479. Mehlh. Hal. 1833. Suppl. 110, 878. *ὄν* pro *εἶναι* scribi vult G. A. Hirsch. l. c. || *φιλονικήσει* C. Gail. Ern. Cob. 691. Dind. Quo modo male sanam orationem existere dicit Frankius Phil. Suppl. 1, 470 sq. || 18. *ἀλλήλων* libri. *ἀλλήλων* Cob. N. 695. *ὦ* — *ἀλλήλων* Dind. *ἀλλήλους* Iunt. Quod scribendum videtur: cf. An. 1, 8, 17. *δειχέτην τὸ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων*. || *ἐπὶ τῷ συναργεῖν* R. B. Hirsch. Ann. cr. 101. || 19. *ἐρυσεν ἰνθραωπος* Cob. N. 654. || *καὶ* ante *δοκοῦντες* om. B. al. Stob. *καὶ* post *ἄμα* item a Stobaeo omissum Finckhius ASchZ. 1829, 891. tuetur collato Hierocle Stob. Fl. 84, 20, *τὰ* ante *ἐπ' ὠφελεία* delet coll. eiusdem Comm. in aur. carm. 6. p. 61.

cap. 4, 1. C. Gail. *εἴη*, cet. *ἂν εἴη*. || *τῆς τῶν κοινῶν πράξεως* Schneiderus. || 7. *οἱ* ante *ὀφθαλμοί* addidit Hindenburgius. || *πρὸ τοῦ φίλου* Schneiderus. Libri *πρὸς τοῦ φίλου* vel *πρὸς τοὺς φίλους*.

cap. 5, 2. *ὥσπερ καὶ οἰκετῶν* Voigtlaenderus. || *δύοιν* Vict. A. Cob. N. 696. *δύο* cet. Aut *δύοιν* *μναίν*, ut Vect. 3, 10, aut *δύο μναίν* scribendum esse dixi ad Cyr. 4, 2, 36. Duplex dualis est Hell. 5, 4, 49. An. 7, 5, 9. RLac. 13, 6; at *δύο μνηνῶν* An. 7, 6, 1. al. Vid. Elmsl. Eur. Med. 798. Soph. O. C. 531. Fr. Zander. De vocabulo *δύο* diss. 2. (Regim. 1845) p. 15 sq. qui scripturam *δύο μναίν* ut unum Atticorum exemplum non flexi *δύο* ad dualem accedentis damnat. Saepius vero a Xenophonte *δύο* cum plurali coniungi docet Schwidopius Obs. in Hell. 3. || *προτιμήσαιμ' ἂν* Cob. l. c. Dind. *καὶ πόνον* hic seclusit. Docte, ut solet, de his verbis disputavit Finckhius 377. Cf. Thuc. 1, 33, 2, 3, 40, 6. interpret. Dem. OI. 1. in. || 5. *καὶ ἀποδίδωται* vel *ἀποδῶται* libri. *καὶ ἀποδίδωται* cod. Voss. *ἀποδίδωται* Cor. Cob. N. 647. Dind.

cap. 6, 1. *ἐπιχειροῦμεν* Dindorfius, cuius annotationem v. ad Cyr. 8, 1, 1. Ea forma ibi est 5, 3, 31. 8, 1, 1. altera apud eundem 4, 5, 49. 5, 3, 2, 7, 5, 56. || 5. *ὄστις* — *εἴη* A. *ὄς* — *ἦ* vel *ὄστι* cet. || *εἴνους* A. Vindob. XI. Vulg. *εἴνους*, de quo v. Welck. Mus. Rhen. 3, 405. || *φιλόνομος* Ern. Cob. N. 696. Dind. Libri *φιλόνομος*, quae forma quaeritur num *φιλονεικῆς* dicenda fuerit. Tuetur tamen Frank. Phil. Suppl. 1, 472. || *λείπεσθαι* Cob. l. c. Dind. Vid. ann. REq. 3, 8. Born. Cyr. 6, 2, 37. ed. Schn. || 7. *κἂν* B. *κἂν* — *χοῆσθαι* etiam Dobr. Adv. 1, 137. *καὶ* — *χοῆσθαι* cum Valckenario Cob. Mn. 7, 289. 9, 372 sq. N. 697. R. Schneider. Quaest. Xen. 35. || 9. *λαγῶς* Dind. Nunc ita scribunt: *ὁ λαγῶς, τοῦ λαγῶ, οἱ λαγῶ, τῶν λαγῶν, τοὺς λαγῶς*. Neque vero accentus neque terminatio ubique in libris constat. V. Born. ad Cyr. Schn. 1, 6, 40. de acc. sing. ann. ad Ven. 3, 3. de gen. pl. ad 10, 2. || *οἱ κἄπροι* Ernesti. Quod scripsi non habens meliora. Libri *οἱ ἐχθροί*, quod G. Hermannus in *οἱ ἐχθροί* τόποι putabat mutari posse. || *οἱ τοιαῦτα πάσχοντες* A. Ea verba librario debent existimat Finckhius 372. || 10. *αὐτοῖς* Y. Dind. Vulg. *ἐαυτοῖς*. || 11. *τοῖς* del. Vict. A. || 12. *οὐκ ἀλλά* in responsis, 13, 4, 6, 2. Gonv. 4, 2. Contra *οὐ, ἀλλά* Cyr. 2, 3, 8. 5, 5, 31. Vid. Lob. Pathol. 2, 218 sqq. Mein. Fr. com. gr. 3, 510. Hertl. Obs. Hell. 3, 8. || 14. *μέλλομεν* Heindorf. Libri *μέλλομεν*. || *λέγειν τε καὶ πράττειν* del. Schuetz. Schn. Dind. || 17. *ὁ ταράττει σε* Iunt. Ald. G. H. Cuius scripturae fides optimorum librorum interpretatione *οἶδα, ἐγὼ ὁ Σωκράτης, ὁ ταράττει σε* confirmatur. *θράττει σε* Cob. N. 654sq. Qui pronomen *ὁ* intelligi posse negat: notissimum hodie graecismum vocat Bornemannus. || *τὰ καλά* Cob. 697. Libri *καλά*. || *οὐδενός* A. || 22. *πόνον* πολέμον Heindorfius. || *καρτερεῖν* libris comprobatur. Quod in aliis (etiam in A) est *ἐγκαρτερεῖν* Straubius 16. et Meutznerus 805. tuentur,

qua in re continentia cernatur, exprimi dicentes verbis *ὄστις μὴ λυπεῖν*. || 23. *νομίμως* Castalio. Libri *νομίμων*. || 25. *καὶ* ante *ἄρξας* malim ego quoque abesse. || 27. *ὅτι ἐάν* R. B. Hirsch. Phil. 5, 296. || *ἴν' ἐθέλωσι* probabiliter Dindorfius scribi volebat. V. ann. 1, 2, 9. || *ἐλάττωνας ὄντας* Hirsch. l. c. Cob. N. 697. || *εὐεργεσιῶν* marg. B. beneficiis Bessario. Correxerit Ernesti. Libri *εὐεργετῶν*. || 28. *καὶ* post *συνεῖναι* B. punctis notat, post Leonclavium plerique damnauerunt. || 29. *τοῦ θηρῶν ἀνθρώπου* Curerius. || 32. *ὄν* om. A. post *ὡς* transponit Cob. l. c. *θάρρει οὖν* Vict. A. || *προσθήσω* Cur. Antea *πρὸς τὸ στόμα* om. edd. vet., repetit libri meliores. De sententia loci v. post Straub. 17. optime disputantes Meutzner. 806. et Finckh. 380. || 33. *φίλος αὐτῶ* Hirsch. Ann. cr. 95. || 34. *ὁ Σωκράτης δηλονότι* post prius *ἐγὼ* scholion Victorii est, non est varietas scripturae, v. Finckh. 375. || 36. *προμηστίας* Valck. Eur. Hippol. 589. Cob. Dind. Vid. Lob. Phr. 256. || *ἐθέλειν ἐπαινεῖν* optimi. *ὠφελεῖν ἐπαινούσας* B corr. Born. *ἐπαινεῖν* Cob. V. 154. N. 697. Dind. || 38. *εἴ τινα* A. *ἐαυτοῦ* id. m. sec. Born. || 39. *οὕτως οἶμαι δεῖν θηρῶν ἡμᾶς* e cod. Voss. scripsit Ernesti. Librorum scriptura admodum dubia. *οἶμαι δεῖν ἡμᾶς ταύτη θηρῶσθαι* marg. ed. Rom. *οὕτως οἶμαι δεῖν ποιεῖν ἡμᾶς* Brodaeus, sic esse faciendum arbitror Bessario.

cap. 7, 1. Aristarchum praetorem Ol. 92, 1. quum Bergkium De com. ant. 344, hoc loco (vid. sect. 2.) et qui est Hell. 1, 7, 28. commotus, rursus post Quadringentorum dominatum populari statu Athenis vixisse contendisset, Vaterus Nibb. Suppl. 9, 67. alterum locum nihil docere demonstravit quam datam Aristarcho esse diem, qua se defenderet, hac autem caussae defendendae facultate aut non usum esse aut quum uteretur perisse. Quum vero Lycurgus Leocr. 164, 17. Aristarchum supplicio affectum esse narraverit, inde C. Fr. Her-

mannus De Eupolidis Autolyco ann. 11. apparere dicit, qui h. l. cum Socrate colloquatur, aut eum alium hominem habendum aut colloquium non cum Bergkio ad Thrasymbuli, sed cum Vatero ad Quadringentorum tempora referendum esse. || 2. *τέτταρας καὶ δέκα* Dind. *τεσσαρασκαίδεκα* Steph. 1. *τεσσαρσκαίδεκα* vulg. || 3. *ὃν δὲ πολλοὺς ἴσως ὀλίγους* s. v. r. B. || 7. *ἐργασίαν* ἐνεργεῖαν A. B corr. || 8. *ἐπιμελησόμεναι* E. *ἐπιμεληθήσόμεναι* cet. || *ὠφελήσόμεναι* Cob. N. 697. Dind. || 10. *ἐργάσασθαι* Schaeef. Mel. cr. 55. Cor. Dind. *ἐργάσασθαι* H. *ἐργάσασθαι* cet. || 11. *ὑπομενεῖν* Stephanus, Schn. Dind. Cob. N. 256. 697. Libri *ὑπομένειν*. || 13. *ὄν* B corr. Iunt. Ald. *ὄν* cet. Cf. *τὰς οἷς* Cyr. 5, 2, 5. Hell. 6, 4, 29. An. 6, 2, 3. Solutas formas Ionismi tuetur Kuehnerus.

cap. 8, 1. *ἀφηρέθη μὲν* Hindenburgius, quem plerique secuti sunt, etiam Cobet. Mn. 7, 287. 11, 121. N. 695. *ἀφηρέθημεν* A. quo Creuzer De Xen. hist. 107. Eutherum dicebat suam suorumque calamitatem dolere. || 2. *οἷσι ἂν* Schneid. *πόσον ἂν* Cob. N. 650. || *οὐ πολὺν γε* deleto *χρόνον* id. || 3. *τῷ* del. Dind. || *τοὺς καρπούς* A. *καρπούς* cet. || 5. *μὴν* post *ὄλως* delet etiam Vict. A. || *χαλεπὸν μὲν γὰρ* Hirsch. Phil. 5, 304. V. ann. Cyr. 4, 3, 21. An. 3, 2, 23. 5, 6, 9.

cap. 9, 4. De Archedemo et de huius loci ratione v. Cob. Prosop. Xen. 47 sq. Meier. De Arist. Ran. comm. 2. p. XV. et Encycl. Hal. 3, 9, 174. Dedi librorum scripturam non omni illam quidem dubitatione carentem. *φιλόχρηστος τε καὶ εὐφροσύνης ὄν ἀπο τ. ο. l.* cum Vossiano alii scriptum ediderunt. *φιλ. ἦν καὶ ἐγὼ* Saagius p. 21. || Libri *ἀφελῶν ἔδωκε*. Coraes *ἂν ἔδωκε* aut *ἐδίδον* postulat. Scripsi hoc cum Dindorfio. || 5. *αὐτῶν τινα* cod. Voss. *προσεκαλεῖτο* A. quod de intentata, non effecta vocatione in ius Finckhius 373. interpretatur. Ceteri libri *προεκαλεῖτο* vel *προεκαλέσατο*.

cap. 10, 1. σοι optimi, σε E. H. ut Cyr. 1, 4, 13. Cf. Oec. 2, 14. || ἀνασώση A. ἀνακούση B. || 3. Her- mogenem spurium Hipponici filium fuisse, reiectis olim a se et Krue- gero in editione Symposii Herb- stiana expositis opinionibus, censet Meierus Opusc. 1, 237. V. C. Fr. Herm. Script. acad. 1845. Vater. Nlbb. Suppl. 9, 75. Cob. Prosop. 64. || παραμόνιμον Valckenarius. Libri παράμονον. Quae deinceps sequuntur verba καὶ — ποιῆν Schue- tzius aliique deleverunt. || 5. καλῶς τε Schneiderus coll. 3, 3, 4.

LIB. III.

cap. 1, 1. pro ὅτι Dindorfius ὡς vel ὅπως expectabat, v. p. VII. Ox., verba ὅτι — διαγῆσομαι sus- pecta dicens. Quae quod Stobaeus praetermissis non magis mirum est quam quod iis praetermissis scri- psit ἀκούσας δέ. || Verba ἐν τῇ πόλει del. Cob. N. 656. Dind. Minus pla- cent deinde repetita, ubi ἐν Cobet- us deleri voluit, delevit Dindorfius. || τυχῆν Stob. τυγχάνειν libri. || προσέπειαιξεν libri aliquot, etiam meliores. Quam formam Heilandus tuetur De dial. Xen. 6. || Librorum varietas καὶ οὕτω vel καὶ οὕτως vel καὶ ὡς ante στρατηγεῖν praebentium postulare videtur, ut altera vox de- leatur. οὕτω καὶ ὅδε paullo post Herbst. al. Conferri quidem possint loci quales sunt Plat. Alc. 1. 117, b. Thuc. 5, 76, 2. Sed de καὶ apud Atticos notioni suae non postposito v. Haupt. Obs. cr. 55 sqq. || 6. δέι Stob. δὲ δέι libri. || 8. τοὺς τε πρώ- τους ἀρίστους δέι τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους libri. πρώτους μὲν τοὺς ἀρίστους δέι τάττειν καὶ τελευταίους Hirsch. Phil. 4, 364. Ann. cr. 101. πρώτους τε τοὺς ἀρ. δ. τ. κ. τ. Cob. N. 699. τοὺς ἀρίστους δέι πρώτους τ. κ. τ. Dind. πρώτους δέι ego. || μὲν τῶν Stob. μὲν αὐτῶν libri. δέ

αὐτῶν Voss. || 9. σε τοὺς τ' ἀγα- θούς Hirsch. Phil. 4, 365. || 10. εὐερέτοι Dindorf. εὐαίρετοι libri. || 11. ταγματῶν Stob. Quod vocabu- lum Dindorfius atticum esse negat. Vulg. τακτέων.

cap. 2, 1. ὅιες libri et Stob. || τοῦτ' αὐτοῖς ἐστὶ altero loco Hirsch. Phil. 5, 311. || 3. μόνον αὐτοῦ id. 300. || 4. στρατηγόν del. Cob. N. 656. στρατηγεῖν B. || κατέλιπε Stob. κα- τέλιπε libri.

cap. 3, 2. ἐφ' ἣν Cob. N. 699. coll. Plat. Menon. 90, b. Libri ἐφ' ἧς. || 5. αὐτοῦς om. Stob. || 6. πόλεμοι Vict. uterque, Stob. Vulg. πολέμοι. Vid. ann. Hipp. 1, 5. || 8. πεῖθονται Stob. Inde πείσονται Cob. || 9. Li- brorum scripturam ἐν πλοῖω οἱ πλέ- οντες correxit Cob. N. 657. Cf. Oec. 8, 15. οἱ πλείοντες etiam Hirschigius Ann. cr. 101. delebat. || 10. πρὸς τούτῳ etiam Vict. A. || 11. Alterum μάλιστα del. Dind. Apud Stobaeum μάλα est. Cf. 3, 6, 17. || 12. εἰς ex ἐκ natum suspicabatur Dobreus Adv. 1, 137. || Schneideri senten- tia de certaminibus τῆς ἐνανδρίας improbat Meier. Encycl. Hal. 3, 10, 281. Vid. Opusc. 1, 342 sq. Bergk. Comm. de com. att. rell. 41. Herm. Saupp. Comm. de inscr. panath. (Gott. 1858) p. 8. || 14. Libri fere inter διενέγκοιεν et διενέγκειεν va- riant. Unde ὡς ante πολὺ deleteo, quod etiam Pflugk. Sched. cr. (Gedan. 1835) p. 37. sustulit, διεν- νεγκεῖν Reiskius. ὡς πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενέγκειεν τῶν ἄλλων Fin- ckhius 378. || 15. ἀφελήση B. ut 7, 9.

cap. 4, 1. ἔχω Cob. N. 658. Libri ἔχων, quod Buechsenschuetz Phil. 18, 321. comparato loco Aristoph. Pac. 355. tueri se posse putat. || 3. φιλόνομος B. corr. al. Cob. N. 692. φιλόνομος Dind. Frankus Phil. Suppl. 1, 472. hoc uno loco pluri- mis interpretibus de priore forma

assentitur. || 5. ἐξευροίσκη τε Valcken. Libri ἐξευροίσκηται. || 7. οἱ ἀγαθοὶ Stob. Cob. 699. Dind., cui ἀγαθοὶ scribendum videbatur. Libri ἀγα- θοί. || 8. Quod G. Dindorfius habet γρ. ἐκάστους ἐπιτηδείους non est in meis de Victorii Florentina anno- tationibus. || 11. παρῆς B corr. al. παρῆς Cob. l. c. || 12. καταφρόνει οὖν Stob. B. Cob. 700. || οὐδέτερα B. || Verba οὐ γὰρ ἄλλοις — οἰκονο- μοῦντες secluserit Schneiderus, τὸ μέγιστον — κοινά damnavit Dindor- fuis uterque. Habet omnis locus quae displiceant; neque enim prior enuntiatio per se admodum placere potest neque altera molestae repe- titio criminis caret. Verum ut illa cohaerentiam sententiarum ad- iuvat et sequentia probabilia red- dit, ita haec et ex prioribus apta et ad ultima necessaria videtur esse. || οἷσπερ οἱ Zeunius, libri οἷσπερ. || οἷς οἱ Ernesti, libri ὅσοι. οὐτ' ἀρ' ἄλλοις — ὥστε οἱ Vuller. 55. Ego malim οὐδὲ γὰρ ἄλλοις. Subter verba τὰ ἴδια — χρῆσθαι καὶ lineam ducit Vict. A. || πλημμελοῦσι, ut in bonis libris est, Lobeck. Pathol. gr. serm. 2, 186, abiecto, inquit, fulcro inutili.

cap. 5, 2. ἐξ Ἀθηναίων Leonclav- ius. Libri ἐξ Ἀθηναίων. || 3. μεγαλο- φρονέστατοι Cob. N. 658. Libri φι- λοφρονέστατοι. || 4. Verba ὅτε Βοιω- τοὶ μόνοι ἐγένοντο del. Cob. 659. Dind. || νῦν φοβοῦνται Cob. || 5. εὐαρεστοτέρως margo Stephani. Libri εὐαρεσκοτέρως. || Ἰάρορος Din- dorfius, ut solet Xenophon. Libri Ἰάρορος. Quamquam v. Popp. Cyr. XXXIV. ed. Lips. Class. Thuc. 2, 92, 1. || 6. εἴτ' ἂν μὲν — ὅταν δέ Co- rraes, ὅταν μὲν — ὅταν δέ Cobetus. || 7. ἀνερασθῆναι Schneiderus. Libri ἀνερεθισθῆναι vel similia. || 8. οἱ ante ἄλλοι del. Cob. l. c. || ἐξωρῶ- μεν B. οὕτως om. id. || 9. ἀκηκοῦσας del. Schn. Dind. Cob. || 13. ἀθληταί

Weiskius. Libri ἄλλοι, quod defen- debat Finckhius 378. aptam dicens scripturam, qua quod Pericli mirum visum sit Socrates demonstrat saepe fieri, coll. 9, 8. Ven. 3, 2. al. || 16. Primum οὕτω restituit Hindenbur- gius. Libri οὔτοι. || 17. ἀτηρία B. aliique meliores, Dind. ed. Lips. IX. Ad varios emendandi conatus interpres Engelmannianus ἀταξία addidit, quocum conferas RAth. 1, 5. An. 3, 1, 38. 2, 29. || 21. οἱ τού- των ἄρχοντες B. H. Ceteri ὅσοι τού- των ἄρχοντων. || 22. Alterum ὅποτε ut C. H. del. Vict. A. || συνηθέαι B. E. Vulg. συνηθηχέαι. Cf. Cob. N. 700. 4, 2, 8. est συνηχας. || 24. οὐκ οἰόμενος Schn. Dind. Cob. 659. || 26. κακῶς ποιῆν Bisschop. Ann. ad Anab. 28. qui verbum κακοποιεῖν hic et Oec. 3, 11. Cyr. 8, 8, 14. recte positum damnat. Dubius locus An. 2, 5, 4.

cap. 6, 1. προστατεύειν Dindorfio suspectum, etiam 2, 8, 4. 3, 4, 6. Cyr. 1, 2, 5. Cobeto An. 5, 6, 21. Praeferunt προστατεῖν. || τῶν ἄλλων Heind. Plat. Protag. 319, c. τῶν μὲν ἄλλων Cob. N. 700. ὃν τῶν ἄλ- λων Hindenb. ὃν, τῶν e Victorio Finckh. 891. Libri ὄντων ἄλλων. || καὶ διὰ Πλάτωνα suspecta Vatero Nlbb. Suppl. 9, 205. Qua ratione quamquam quod A. Gellius N. A. 14, 3. negat Platonis apud Xeno- phontem mentionem fieri videri potest confirmari, videas tamen Diog. Laert. 3, 34. Cob. Prosop. 28. praef. ad Conv. || 3. εἶπον forma imperativi hic tantum apud Xeno- phontem inventa suspecta Frankio Phil. Suppl. 1, 456. || 6. διανοεῖ non- nulli, διανοῆ B. || τὰνάλωματα Cob. l. c. Dind. || τούτων Pflugk. apud Cobetum. Dind. || 7. τὰ ὄντα B. Vulg. τὰ οἰκεία, quod videas quo- modo Bornemannus etiam ad Cyr. 1, 6, 45. explicet. || 8. ἦττων τῶν ἐναντίων libri, ἦττων τῆς τῶν ἐν.

Voss. ἤτων ἢ τ. ἐν. Hirsch. Phil. 4, 365. Ann. cr. 102. Cob. N. 659. || 9. πεζῶν Dindorfius. V. ann. Cyr. 5, 3, 38. Altera forma, ubi non de ipsis hominibus dicitur, relicta ibi 1, 3, 15, 4, 3, 14. Dubius locus 2, 4, 18. Cobetus vero etiam Hell. 5, 1, 35, 6, 3, 18. correxit. τὴν τε τῆς πόλεως πεζικὴν καὶ ναυτικὴν Hirsch. Ann. 1. c. Alterum quidem τὴν om. B. || 10. Altero loco συμβουλευσεις Voss. Cet. συμβουλευσειν, B. συμβουλευεις. || 12. σκήπτου Vict. A. B. || 13. τούτου marg. B. Cet. τοῦτο. || 14. οἰκῶν Hirsch. Phil. 4, 365. V. ann. 4, 1, 2.

cap. 7, 3. ἄς σύνει Cob. N. 258. || 4. ἰδία τε καὶ δημοσία διαλέγεσθαι, ὡς περ οὐδὲ ταύτων ἰδία τε καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι B. Quam scripturam defendit Straubius 20. || 6. ἀπόδονται Cob. N. 701. Dind. ann. Aliter alii iudicant, veluti Voemelius in Demosthene, Classenius in Thucydide. || 7. ποιεῖς ποιεῖν Cob. N. 660. || οὐ γάρ Schneiderus. Libri οὐ γάρ.

cap. 8, 1. πεπεισμένος Schneiderus. || 4. προβάλλεσθαι B. Hertl. Ceteri προβαλέσθαι. || 6. αὐτῶν B. || 10. καταγεύοις Cob. N. 701. || Verba προσεῦξασθαι et προσεῖναι sedem suam mutare volebat Fr. Frankius. || De vocabulis γραφαί et ποικιλίαι et de interpretatione illius a Rad. Rochetto (peintures à sujets), huius a Letronnio (marmor insitivum vel pavimentum musivum) facta v. Welcker. Hal. 1836. 181, 215 sqq. G. Herm. Opusc. 5, 221. Cf. Oec. 9, 2.

cap. 9, 1. ἀνδρεία hic et infra codices aliquot habent, etiam Stobaeus Escorialensis. || 2. ἐν ante πέλειαις et τόξοις om. Stob. Vid. ann. Cyr. 7, 3, 13. || 4. Libri ἀλλὰ τὸν — καὶ τὸν vel ἀλλὰ τὸ — καὶ τὸ. Heindorf. ἀλλὰ τῷ — καὶ τῷ. Alii aliter locum posse subveniri putarunt. || νομιζοι· οὐκ ἔγωγε,

ἀλλὰ, ἔφη Curer. Hipp. p. 103. || 5. γρ. μὴ ἐπισταμένους vel ἐπ. οὐ Vict. || οὐτω — ἀμαρτάνων etiam Frankio subditiva videbantur. Sed qui de philosophia morali in Xen. de Soer. commentariis tradita scripsit L. Dis-senius p. 19. hunc locum multum ab interpretibus reprehensum sanum habet. || 6. Cobetus Mn. 7, 279. Plaudo, inquit, Ruhnkenio, qui ἀδ(α)ημοσύνην in lucem revocavit. Is enim quod apud Antiatt. Bekk. 80, 6. est ad vocabulum ἀνεπιστημοσύνην retulit. Non plaudebat Buttmanus Lexil. 2, 137. || ἄ μή Vict. μὴ ἄ cet. || 8. αἰεί Vat. 1. Cet. δεῖ vel δεῖν. Stob. om. Stephani δὴ probat Finckhii 379. coll. An. 3, 1, 38. || 9. Voss. ποιούντας μὲν τι ὅλους ἅπαντας, σχολάζοντας μὲν τι (Schneid. μέντοι). || 11. Post ἐπιμελεῖσθαι cum Heindorfio intelligunt αὐτοὺς ἐπιμελομένους, etiam H. Saupp. Plat. Protag. 311, d. Contra Seyffertus: denique ceteros omnes, quibus aliquid curandum esset, si se ipsos peritos ducerent, principes esse. Cui adstipulatur interpres Engelmannianus. Post ἐπίστασθαι vero Meinekus apud Stobaeum comma habet. || 12. μὴ πείθεται — λέγοντι servavit Stobaeus, libri omittunt. Sed πείθεται utrumque Stob. Vict. Cob. N. 701. || ζημιώσεται Dindorfius. || 14. ἐνπραξίαν libri, addito εἶνα Vict. A. B. ἐνπραξία Stob. Cob. Dind. || ἔγωγε, ἔφη, πράξιν καὶ τύχην ἡγοῦμαι εἶνα Stob. Esc.

cap. 10, 1. γραφικὴ ἐστὶν εἰκασία B. ἢ εἰκασία cet. ἢ γραφικὴ Stob. Cob. N. 701. Dind. || φωτεινὰ] Dind. φανά. V. ann. 4, 3, 3. || 3. τό ante πιθανώτατον addit Stobaeus, τε post hoc vocabulum omittit. || 4. πρὸς τινα Mehl. Conv. 105. Pronominis in generalibus quas vocant sententiis plurali numero dicti exempla Hell. 1, 7, 6. 4, 8, 4, 6, 4, 27. 7, 5, 3. Vect. 1, 6. || 6. ἀλ-

λοῖους] καλοὶ οὖς Dindorf. || ζωτικούς Schneiderus. || 7. καὶ τὰ ἐντενόμενα Vict. A. || 8. ἢ ὄψις Stob. ὄψις libri. || 10. ἀποδευκνύων Schneid. Libri ἐπιδ. || 12. ᾧ ἂν Ernesti. Libri ᾧ ἔάν. || 14. ἔγωγε] ἐγὼ B.

cap. 11, 1. Verba ἢ ὄνομα ἢν Θεοδότῃ seclisit Dindorfius, cui in his dativi incerti videntur. V. ann. An. 1, 5, 4. De nomine v. Athen. 5, 220, f. 13, 588, e. ubi Laidis nomen eiciendum dicit Cob. Prosop. 83. || 4. τὴν μητέρα Hirsch. Ann. cr. 102. || 5. ἢ οἰῶν Stephanus. Genitivum Haasius 179. explicat ἢ οἰῶς (οἰς). || πρόσπηται Cob. V. 265. N. 701. Dind. Libri προσπηται. || 7. τοὺς φίλους Hirsch. 1. c. || 8. ἀνευρίσκουσιν id. ubi Εὐρύσκοι, inquit, qui forte invenit, ἀνευρίσκει qui data opera. Sed v. Dindorf. || 9. ἐμβαλεῖ Cob. N. 702. μηχανᾶσθαι ὄπως cum futuro 3, 3, 8. cum coniunctivo 2, 3, 9, 6, 35. || 10. πεπλεγμένον Hirsch. Misc. ph. nov. ser. 1, 119. || τὸν δ' ἐντροφῶντα Cob. N. 660. Dind. Libri τὸν δὲ τροφῶντα. || ἀρεστοὶ Schneiderus. Libri ἀριστοί. || ἀναπεισθεῖς Curerius. || 14. οὐ βουλομένη Weiskius. μὴ φαίνεσθαι Cob. 1. c. Libri negationem om. || 17. καὶ ἐπωδῶν om. C. H. del. Vict. A. || 18. φίλτέρα Dindorf. V. ann. Anab. 1, 9, 29.

cap. 12, 1. τέ post νέον del. etiam Vict. A. deest in C. qui deinde γάρ pro μέν. || 4. Alterum διὰ ταῦτα omisit Bessario, damnant Valek. Schn. Dind. || 6. δοκεῖ ἐλαχίστη τοῦ σώματος χρεῖα εἶναι Hirsch. Ann. cr. 103. Quod Dindorfius recepit sine τοῦ. || 7. καὶ ante τὴν εὐεξίαν sustulit Dindorfius. || 8. Libri γηρᾶσαι. Vid. Butt. gr. 2, 98. γηρᾶσαι Dindorf.

cap. 13, 1. λυπεῖν Vict. A. Ern. Dind. Libri λυπεῖ. || 4. Libri βλακώτατος. Alii ex Athenaeo 7. 277,

d. βλακίστατος aut etiam βλακωτάτος scribi volunt, veluti Mehlh. gr. p. 200. G. Dind. Thes. St. Butt. gr. 1, 261. Scripsi βλακώτατος cum L. Dindorfio, ut βλακωτέρος est in B. 4, 2, 40. Nisi forte Athenaei formam lusu quodam quatuor adiectivorum defendere voles. || ἔφη ante πότερος Vict. A. C. || 5. τὸ δὲ μᾶς ἡμέρας Vict. C. || 6. Libri καὶ πῶς τι. Hindenb. καὶ πῶς δή. quod dicebantur Florentini habere. || δοκεῖν Cob. N. 702. Libri δοκεῖ. || τοσοῦτον B. C. Vict. A. Breitenb. Hell. 4, 6, 13. p. XXVIII.

cap. 14, 1. τό post ἡσχύοντο inserunt Schneid. Herbst. al. || 3. τὸ ὄψον αὐτό recte, ut alia, Vict. C. || 5. Verba ἅμα πολλὰ ἐσθίων καὶ seclisit Dindorfius. || 7. Inversio infinitivorum τὸ ἐσθίειν — εὐωχεῖσθαι a Reiskio facta, etiam a G. Dindorfio Demosth. 1. p. LXII. ed. Lips. comprobata, vel solius articuli εὐωχεῖσθαι — τὸ ἐσθίειν ab aliis, veluti a Corae, commendata placuit etiam Cobeto N. 661, non videtur Westermanno placere Dem. 23, 33, ubi idem Reiskius verba τὰ γὰρ ἅποινα χρήματα ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ inverti voluit. || μηδέ Dindorfius. Libri μήτε V. ann. 2, 1, 12. An. 4, 7, 11.

LIB. IV.

cap. 1, 1. Libri τῷ σκοπομένῳ τοῦτο καὶ εἰ μετρίως. Secutus cum Dindorfio sum Stobaeum, cuius in libro Escorialensi quod est τῷ σκοπομένῳ τε καὶ μετρίως αἰσθημένῳ omissis quidem ὅτι — ἐκείνον confirmat certe εἰ coniunctionis eiectionem etiam ab Hartungio Part. gr. 1, 140. postulatam. Ceterum huius quoque libri exordium quum parum congruere videatur cum iis, quibus praefigatur, aliter fuisse a Xenophonte conformatum

dicit Dindorfus XXIX. ed. Ox. Cf. ed. 3. Lips. IX. || 2. *ἀ μάθοιεν* Stob. *ἀ ἀν μ.* libri. *τῶν μαθημάτων τούτων* Stob. Esc. || *οἶκον* Hirsch. Phil. 4, 365. V. ann. ad 3, 6, 14. Voemel. Dem. f. leg. 249. p. 646 sq., qui discrimen utriusque vocabuli negligi h. l. negat. — Pertinet vero hic quoque locus ad controversiam inter C. Fr. Hermannum (script. acad. Marburg. 1835, IV. 1841, VIII.) et A. I. F. Henrichsenium (script. schol. Flenopolit. 1840, 21. 1844, 21.) de Socratis Xenophonte a Platónico diversitate ortam, de qua in praefatione ad Convivium dicitur, non tantum illos hac in re inter se discrepantes quantum videntur. || 3. *ἦει* Vict. C. || *γίγνουντο* id. || *ἀχθεύσας* Vict. A. C. || Libri *γυγνομένας*, etiam Stobaeus, *γενομένας* Schneid. Hirsch. 366, qui antea *τὰς εὐφρεστάτας, φιλοπόνους τ' οὐσας καὶ ἐπιθετικάς τ. θ., καλῶς μὲν ἀχθ.* || 4. *γίγνεσθαι* utrobique Stob. Esc. || *πλείστα* — *γίγνεσθαι* addit Vict. || *δυσσποτρέπτονος εἶναι* Stob. A. Esc. || 5. *εὖ τε* Stob. *οὔτε* libri. *πράττειν δεῖν πράττειν* Bryl. 2. *οὔτε πράττειν* om. Vindob. *καὶ post οἶεται* om. B. || Libri *ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς*, Stob. *ἱκανῶς ἢ καλῶς*, Cob. N. 702. *καλῶς*, coll. An. 3, 2, 3, Dind. *ἱκανῶς*. cap. 2, 1. Priore loco *ἐν σοφίᾳ* B. *ἐπὶ σ. cet.* || *οὐπω* Castalio, libri *οὔτως*. || 4. *ἀπὸ ταυτομάτου* marg. Steph. *ἀπ' αὐτ.* libri. || 5. *ἐπιτήδειον* — *ἐντεῦθεν* om. Bessario, del. Ern. Dind. || 6. *περιβαλεῖσθαι* Cob. N. 702. || 7. *τοσοῦτω γε* id. 684. V. ann. 1, 2, 3. || 10. *πάντα* B. al. Vict. C. || 12. *ἔφη* ante *τῶν δικαίων* del. Vict. A, quod est post *τί οὖν* non delet. || *ἀν διεξηγήσασθαι* Vict. C. *ἀν ἐξ.* Stob. Libri *διεξ.* (B.) vel *ἀν διηγῆσασθαι*. || 13. *ἐνταυθί* Dind. *ἐνταυθεῖ* vel *ἐνταυ-*

θοῖ libri. || *θῶμεν* Mead. Dind. *τι-θῶμεν* cet. || 14. *τό* ante *ψεῖδεσθαι* addidit Ernesti. Articulum Stephanus ter delevit. || *κακουργεῖν*] *κλέπτειν* Stob. Cob. || *τῇ δικαιοσύνῃ* etiam Vict. C. || 17. *ποτέρωσε* etiam priore loco Dind. Cob. — De mendacio Platonicos locos componunt Tennem. 4, 130. Herm. 1, 517. ZAW. 1842, 538. Consentit Xenophon, paullulum, ut videtur, a disciplina magistri recedens Cyr. 1, 6, 31. || 18. *ἀπλοῖξεσθαι* Dind. || 19. *ἤμην* Stob. *ῥόμην* libri. || 20. *φαίνεται* etiam Vict. A. || 22. *τῶν τὰ τοιαῦτα* Stob. Cob. 703. || 24. *ἦδη* Dind. Libri *ἦδειν*, quod apud eundem est Anab. 3, 1, 20. 7, 6, 12. Cyr. 1, 6, 43. 5, 5, 21. Hell. 2, 3, 39. Apol. 5. al. Fluctuant in his formis libri et editiones, Cyr. 1, 3, 10. An. 7, 8, 4. Oec. 15, 7. al. || 27. *τοῖς ante κακοῖς* del. Vict. C. || 28. De verbis *καὶ προῖστασθαι τε* v. H. Saupp. Ep. cr. ad Herm. 82sq. || *πάντα* om. Stob. || 29. *εἰδότες ἂ ποιῶσι* etiam Vict. C. || *ἑαυτοῖς τούτοις* et *οἶσα ἐάν* e Stobaeo correctae sunt. || 31. *αὐτό* cum Stobaeo del. Cob. N. 703. || 32. *οὐ μᾶλλον* Vict. C. *τι μ. Stob.* *τί μ. Brod.* || 37. *δημοκρατίαν δυνατὸν εἶναι* Vict. A. || Verba *καὶ δῆμον* — *ἔγωγε* unus B. servavit. || 38. *γάρ* post *οἶδα* om. Stob. || 39. *τοὺς μὲν τυράννους*] *τούτους μὲν* Cob. 704. *τοὺς μὲν* Buechs. 292. || 40. *κράτιστον* Vict. C. cap. 3. Hoc caput Xenophontis esse negat Dindorfus ed. Oxon. X sqq., quo cum quarti prooemio et fine sublato disputatio cum Euthydemo et quae sequitur cum Hippia apte coniungi videantur. Quae acute disputata de quarto capite probabiliora haberi debent quam de tertio, quo disputationum decursus interrumpi negat Buechsensch. Philol. 22, 697. Nec vero

haec additamenta, si quidem sunt, multo ut perhibentur recentioris aetatis sunt, sed satis antiqua, certe Stobaeo, Clemente, Cicerone, Dione Chrysostomo, Philodemo antiquiora. Interim hoc caput, quod nihil magnopere continet, quod ab ingenio Xenophontis abhorreat, uncis liberavi. — 1. *δεικτικούς* Vict. C. *δικανικούς γίγνεσθαι* Cur. REq. 11, 6. p. 105. coll. 1, 2, 48. Sed cf. c. 7. || 2. *δηγοῦνται* Herbst. Cob. N. 661. 682. coll. 1, 4, 1. Apol. 1. Sed cf. Geel. De Apol. comm. 27. || 3. De Porsoni sententia (Tracts 390) a Dindorfio ad h. l. et p. XI. et ad Cyr. ed. 4. Lips. XIII. exposita scribendum ipsi videtur *φάουος* pro *φωτός*, ut Cyr. 4, 2, 9. 26. Oec. 9, 3. et *φανός* pro *φωτεινός* sectione proxima et 3, 10, 1. || 6. *ἄξιον ὄν* Dobr. Adv. 1, 137. Pluyg. Cob. Mn. 7, 295. N. 703. || *καὶ φυντεύειν* libri. *συμφύειν* Stob. || 7. Post *φιλανθρωπία* liber Meermanianus haec habet a quopiam, qui aëris commemorationem desideraret, parum scite addita: *τὸ δὲ καὶ ἀέρα ἡμῖν ἀφθόνως οὕτω πανταχοῦ διαχῦσαι οὐ μόνον πρόμαχον καὶ σύντροφον ζωῆς, ἀλλὰ καὶ πελάγη περᾶν δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἄλλος (ἄλλους) ἀλλαχόθι καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ στελλόμενος (στελλομένους) πορίζεσθαι, πῶς οὐχ ὑπὲρ λόγον; Ἀνεκφράστον.* || 8. *ἐνθα μάλιστα ἂν* Vict. *ἐνθα ἂν μάλιστα* libri. *ἐνθεν μάλιστα ἂν* Hirsch. Ann. cr. 104. coll. Symp. 6, 7. || 9. *ὑπερέγκοιμεν* C. Vict. A. C. *ὑπερέγκαιμεν* cet. Alterius aoristi optativus Cyr. 1, 6, 39. 5, 3, 26. prioris Conv. 2, 3. || *τὸν ἥλιον* — *ἀπιέναι* addit Vict. C. || *ἡμᾶς αὐτούς* Hirsch. Phil. 5, 311. coll. 6, 1, 22. Oec. 15, 10. 18, 9. || 10. *ἢ τῶν φντῶν* Zeunius. Libri *τῶν φντῶν* V. 3, 11, 5. || 12. *ἡμῖν αὐτούς* B. *ταύτην* vel *ταῦτα αὐτούς ἡμῖν* cet. *ταῦτα* ante *αὐτούς* del.

Vict. C. m. alt. || *γίγνουντο* tres deteriores, *γίγνουντο* cet. Post hoc vocabulum supplementum Bessarionis interpretatione suppeditatum *πάνν, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλικόν* est apud Coraem, Herbustum, Voigtl. 1, 25. || *προσημαίνουσιν ἂ* B. || 13. *ἀναμείνης* Vict. C. || Verba *ἐννοεῖ* — *ἀόρατος ἡμῖν ἔστιν* sunt qui subditiva habeant, in quibus etiam G. Dindorfus est. Sententiarum rationem recte explicant Kuehnerus et Seyffertus. In his vero et iis, quae sectione proxima sequuntur, mirum est non legi, et solem et animum deum esse, quod e Xenophonte se referre dicit Cicerone N. D. 1, 12, 31. quodque item est apud Dionem Chrysost. or. 3. vol. 1. p. 125. Vid. Dindorf. XII. Locum lacunosum esse, ut quae Stobaeus Ecl. 2, 1, 19. et Clemens Alex. Protrept. 61, 12. tradiderunt vel similia certe quaedam ibi interciderint, Heilandus existimat ZAW. 1847. 76, 608, cui quae a Ruhkenio ad 3, 9, 6. excitata dubitatio est non videtur a Kuehnero p. 41. refutata esse. De Clementis verbis v. Bergk. Poet. lyr. gr. 384. Cobet. Mn. 11, 391. Interpolatus hic omnis locus quum aliis tum Schoemanno ad Cic. l. c. visus est. Sed quae nuper e voluminibus Herculanensibus editae sunt Philodemi *Περὶ εὐσεβείας* reliquiae, earum in fragmento vicesimo eadem fere quae apud Ciceronem sunt de Xenophonte referuntur, viderique quae a Philodemo parum accurate de sole et animo deo disputata essent haud rectius a Cicerone reddita esse Hermannus Sauppis Comm. de Philodemi libro, qui fuit de pietate (Gotting. 1864), p. 7. docuit. V. ann. ad Cyr. 3, 7, 22. Locum autem ad demonstrandam Xenophontis de diis deorumque cultu doctrinam adhiberi posse ne-

gat C. Kunzius in libello Xenophons Religionsphilosophie Tropicav. 1863. p. 6. || *οὐτ' ἐγκατασκήνας* Dindorfius. || 17. Displacent Dindorfio (XI) haec sectio et antecedens ut locum 1, 3, 1. 2. repetentes, displicet duplex *χορή*, inane μὲν, perverse dictum *μεῖζω ἐλπίζων σωφρονοῖη* pro *σώφρων μεῖζω ἐλπίζου*. Voigtlaenderus scriptum malebat *θεούς, μηδὲν δὲ ἠλλείποντα θαρρεῖν*.

cap. 4. Verba *Ἀλλὰ μὴν — καὶ πρὸς ἄλλους μὲν πολλὰκίς* s. 5. et ultima capitis a Xenophonte abiudicat Dindorfius VIII. ed. Ox. Locum illum iam Iac. Geeliius De Xen. Apologia Socratis ac postremo capite Memorabilium, qui p. 9 sqq. uberius de hac re exposuit, turpiter interpolatum atque e locis 1, 1, 18. 2, 23 sqq. et e Platonis Apologia compositum dixit. Similibus introitus capitis quinti. || 2. *ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ* I. Bakius Mnem. 9, 200. Fuisse duas conciones in illa causa, de qua 1, 1, 18. agitur, non tres, demonstrat L. Herbstius in libello de proelio ad Arginusas conscripto. || *ἀνθρώπων* Hirsch. Phil. 5, 316. || 4. Meleti nomen hic et 8, 4. Dindorfio IX. suspectum. Quod legibus vetitum dicitur iudicum animos in causa dicenda ad misericordiam flectere, id non fuisse contra leges demonstrat Geeliius 11 sq. idque ineptum Xenophontis additamentum dicit Koechly Ak. Vortr. 1, 370. Quatenus vero vetitum fuerit, disputantem videas Schoemannum De iure att. 719. et qua de causa Socrates aliter egerit, collato Athenaeo 13, 590, e. 591, f, unde ab impostore haec in Xenophonteum librum illata videntur, Dindorfius IX. ostendit. || *τῶν* ante *ἄλλων* deleri vult interpres Engelmannius. || 5. De harum sectionum cum Clitophonte Plato-

nico cohaerentia iuvabit ingeniose disputantem conferre Yxem. Ueber Plato's Kleitophon (Berol. 1846) 22. || *εἴη εἰ* Vict. C. || Verba *φασὶ δὲ τινες — διδασκόντων* post Valckenarium et Ruhnkenium complures deleverunt. || *δικαίους ποιήσασθαι* Vict. A. C. || *εἰδέναι* Stob. *εἶναι* libri. || 7. *ἀντιπεῖν* V. D. in Misc. Obs. Belg. 3, 430. Zeun. *ἂν εἰπεῖν* libri. *οὐτ' ἂν ἄλλος οὐδὲν δύναιτ' ἂν εἰπεῖν* Cur. REq. 6, 3, p. 92. || 8. *ἀπολεμφθεῖν* ἂν Vict. C. || 10. *ἂν εἴη* id. Vid. Cob. 703. || *πραττόντων* B. secundum Gailium, Stob. Corp. paroem. gr. 2, 366. || 11. *ὃ τι νομίζεις τὸ δίκαιον* ut e s. 9. in vectum del. Hirsch. Ann. cr. 103. Cob. N. 682. || 13. *ποῖον* bis Hirsch., bis aut *ποῖον* aut *ὁποῖον* scribendum dixit Dind. || Verba *πῶς — ἀδικος* et Stobaeo accesserunt. || 14. *αὐτοὶ* ante *οἱ θέμενοι* Stob. *αὐτοῖς* libri. || 17. *ᾧ μάλιστα* Stob. *ᾧ ἂν μ.* libri. Vid. Bernh. Synt. 399. Dind. Cyr. 7, 5, 49. || 18. *ἀποδείκνυμαι* B. ap. Dind. Schn. Cob. 683. *ἐπιδείκνυμαι* Stob. Vict. *ἐπιδείκνυμι* cet. || 19. *τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι* suspecta habet Ernesti. || 23. *οὕτω* ante *παιδοποιούμενοι* et Stobaeo addidit idem. || 24. *Νόμιμον μὲν, ἔφη* Cob. N. 704. Dind. || *θεῖσι* Brodaeus. Libri *θεοῖς*.

cap. 5. damnat Dindorfius XII. Ox. Sunt quae displiceant, maxime extremo capite, ceterum oratio Xenophonteae est. || 2. *ὡς οἶόν τε γε* graecum esse negabat Curerius Hipp. 1, 26. p. 56. *ὡς οἶόν τε γὰρ* malebat. V. Thes. St. γέ p. 540. Quam hic Schneiderus eandem Valckenarius 2, 11. improbabat particulam. || 6. Vocabulum *ἀκρασία* hic constanter positum inter indicia serioris quam huic capiti assignat originis refert Dindorfius, qui Cyr. 6, 1, 35, ubi libri inter

hanc formam et atticam *ἀκράτεια* variant, hanc solam Xenophontis propriam dicit. Est illa etiam Conv. 8, 27. 32. || 7. Ab initio *σωφροσύνης* Brodaeus. Libri plerique, etiam Vict. C, *σωφροσύνην*, quod sunt qui defendant, veluti Bernh. Synt. 150. Finckh. 379. coll. Muson. Flor. Stob. 417 sq. Gaisf. || *φραῖμεν* Dind. V. ann. ad An. 3, 2, 23. || 8. *τῶν ἐναντίων τὸ αἴτιον* Stob. Esc. Cui inutile *ὄν* addit Hirsch. Phil. 5, 296. || *ἐγκράτεια* B. ἢ *ἐγκρ.* cet. || 9. *ὄσπερ* om. Stob. ἢ *περ* Geel. apud Kapp. v. d. Copp. Obs. in Hier. 40. || *μόνων* etiam Vict. A. C. || *καὶ* ante *περιμεινάντας* om. Stob. Dind. || 10. *οἱ μὲν ἐγκρ.* Vict. A. C. || Usum verbi *κατέχεσθαι* et vocis *ἐγγυτάτω* Dindorfius vituperat XII. || 11. *ποιεῖν* del. Cob. N. 683. || 12. Verba *καὶ οὕτως — δυνατωτάτους* Schneiderus aliena censebat. Dindorfius XII sq. verba *ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι — διαλεκτικωτάτους* ut subditiva exagitat. Quae quamquam non videntur negligentiae crimine absolvi posse, certe non carent ea excusatione, quae e ratione inter ea verba et insequentia intercedente repeti potest.

cap. 6, 5. Verba *ὁ εἰδὼς ἄ et νόμιμος ἂν εἴη* et in medio ante *ἀλλήλοις* positum *πῶς* del. Hirschig. Ann. cr. 103 sq. || 6. *οἶδας* altero loco libri et Stob. ἢ post *ποιούντας* addidit Castalio. *οἶδας δὲ τινὰς ἄλλα ποιεῖν ἢ ἂ οἶονται δεῖν* Prisc. Inst. 18, 243. 2, 329. Hertz. || 9. Vulgatum *εἰπεῖν ἢ, εἰ ἔστιν, ὀνομάσεις* olim correxi, ut scribendum dicerem *εἰπεῖν, τί ἔστιν, ἢ ὄν.*, alii aliter. Dindorfius *εἰ ἔστιν* delevit, qui antea *ἔχοις* pro *ἔχομεν*, ubi B. et Flor. unus *ἔχοι* habent. Interpres Engelmannianae ἢ *ἔχεις ὀνομάσεις*. Retento *ἔχομεν* verba incommoda *εἰ ἔστιν* delevi cum Dindorfio. || 10. *ἀνδρείαν* cum libris pau-

cis bis Stob. Esc. ut 3, 9, 2. || *μὰ Δι'* altero loco Weiskius, Cob. N. 651. Dind. Cf. Kuehn. 2, 7, 4. || 13. *ὄν αὐτὸς* B. (*λέγει*). H. Vict. A. C; *ὄν αὐτὸς* m. alt. || 15. *τὴν* librorum post *ταύτην* del. Coraes. Schaeff. App. Dem. 3, 517. 5, 289.

cap. 7, 9. *πόμα* libri hic et pene ubique, nisi quod Anab. 4, 5, 27. in uno est altera forma *πόμα*. Cyr. 1, 3, 8. *ἐκπομα* in optimis. *πόμα* tuentur Kuehnerus h. l. Born. An. l. c.; damnant Cob. N. 455. 704. Bissch. Ann. Anab. 55. Dind. Cyr. 5, 2, 17. Cautius iudicat Guil. Dind. Thes. St. 6. 2300, b. De Platonicis v. Schneid. Civ. 1. p. 285. Herm. 2. p. XVI. || *ὅποσα* Dindorfius. Libri *ὄσα*. || Post *διαγινώσκοντα* libri *ἑαυτοῦ* vel *αὐτοῦ, αὐτοῦ, ἑαυτῷ* addunt.

cap. 8. Ut capitis antecedentis sectionem ultimam ita totum hoc caput Dindorfius damnat XIII sq. Epilogum Apologiae fragmentis conglutinatum existimat Iac. Geeliius De Apologia ac postremo capite Memorabilium 12 sqq.; eundem vero Ferd. Rankius De vita et scr. Xen. 12. gloriosum honestumque Socratis exitum praeclare monstrare dicit aptissimeque splendidissimum viri elogium adiungere. Ego vero quum a me impetrare non possim ut Apologiam Xenophontis esse credam, capitis huius octavi tantum quae maxime displiceant, ut sectionem 3. et verba quaedam sect. 9, aliena iudico. Vid. praef. ad Apologiam. — 1. *ἔλευθερώτατα* Cob. N. 104. Idem vero 2, 7, 4. recte *ἔλευθερώτως* scribi dixit. || 2. Tringinta dierum commemoratio quum Geelio 21 sq. suspecta esset, contra eum disputavit C. Fr. Hermanus De theoria Deliacae (Gotting. 1846) temporis rationem incerta huius loci auctoritate non posse dicens confirmari, mortem Socratis

vicesimo fere Thargelionis evenisse existimans. || 5. παραθέντες Y. Apol. 4. ἀχθέντες Vat. 1950. ἀχθεσθέντες cet., quod Finckhius defendit 379. Quod vir doctus Lips. 1826. 270, 2157. verba Apol. 4. ἢ ἐκ τοῦ λόγου οἰκτίσαντες ἢ ἐπιχαρίτως εἰπόντας hic excidisse putabat, id A. Hugius censet additamentum esse supervacaneum. || 6. Qui hanc sectionem et sequentem ex Apol. 5. extenuatas dicit Geelius 15. ut Coraes τοὺς μάλιστα ἐπιμειλομένους scribi vult. || 7. Quod in Demosthenis qui fertur Amatorio

1414, 21. est imitationem primorum verborum huius sectionis dicit Finckhius 382. || 8. βιωτός Born. Quod probat Geelius 17, redarguit Finckhius 381. || 11. χρ. αὐτῶ Ambr. 1. m. 2. Proximum δέ Ambr. 1. m. 2. in litura. προσδαῖσθαι Ambr. 1. m. 2. ἄλλως id., ubi prior ἄλλους videtur habuisse. ἀμαρτάνοντας id. ut Ambr. 2. ἀρέσκοι Ambr. 2. ἀρέσκη Ambr. 1 pr., corr. ἀρέσκει. τὸ ἄλλων Ambr. 1, sed τό in rasura, ut spatium ferat τῶν. In marg. Ambr. 1. ὄρος ἐν βαχέσι (sic) βίου τοῦ σωκράτους.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

A.

Πολλάκις ἐθαύμασα, τίσι ποιῆ λόγοις Ἀθηναίους ἔπει-
σαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιός ἐῖη θανάτου τῆ
πόλει. ἢ μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιαύδε τις ἦν· Ἄδικεῖ
Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων,
ἔτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εισφέρων· ἄδικεῖ δὲ καὶ τοὺς
νέους διαφθείρων.

Πρῶτον μὲν οὖν ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νομίζει
θεοὺς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰρ φα-
νερός ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν
τῆς πόλεως βωμῶν καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανῆς ἦν·
διετέθρῦλτο γὰρ, ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἐαυτῷ
σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιά-
σασθαι καινὰ δαιμόνια εισφέρειν. ὁ δ' οὐδὲν καινότερον
εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε
χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί
τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαν-
τῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ
τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν, κακῆϊνος δὲ οὕτως
ἐνόμιζεν· ἀλλ' οἱ μὲν πλείστοι φασιν ὑπὸ τε τῶν ὄρνιθων
καὶ τῶν ἀπαντῶντων ἀποτρέπεσθαι τε καὶ προτρέπε-
σθαι· Σωκράτης δ' ὥσπερ ἐγίνωσκεν, οὕτως ἔλεγε· τὸ
δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν. καὶ πολλοῖς τῶν συνόν-
των προηγόρευε τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς τοῦ
δαιμονίου προσσημαίνοντος. καὶ τοῖς μὲν πειθομένοις
αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέμελε. καίτοι
τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι μήτ' ἠλίθιον
μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμ-
φότερα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα
ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆλον οὖν ὅτι οὐκ ἂν προέλεγεν,

εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν. ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλω πιστεύσειεν ἢ θεῶ; πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶναι θεοὺς ἐνόμιζεν; ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομίζοιεν ἄριστ' ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως ἀποβήσοιτο μαντευσομένους ἐπέμπεν, εἰ ποιητέα· καὶ τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκήσειν μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι· τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἔξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα καὶ ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τοι τῷ καλῶς ἀγρὸν φντευσάμενῳ δῆλον, ὅστις καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον, ὅστις ἐνοικήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ καλῆν γήμαντι, ἵν' εὐφραίνηται, δῆλον, εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ διὰ τούτους στερήσεται τῆς πόλεως. τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης δαιμονῶν ἔφη· δαιμονῶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, ὅλον εἴ τις ἐπερωτήσῃ, πότερον ἐπιστάμενον ἢ ἠμιοχεῖν ἐπὶ ζεύγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ ἐπιστάμενον ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον ἢ ἃ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέμιτα ποιεῖν ἠγείτο. ἔφη δὲ δεῖν ἃ μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ μανθάνειν, ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ πειρᾶσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ὣσιν ἴλεω σημαίνειν.

10 Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερωῷ· πρῶτε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθοῦσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ τῆς

ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι· καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πρᾶττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ἤπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφν καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυε. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερὰ 12 ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπινα εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπεια παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἠγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ φανερόν 13 αὐτοῖς ἐστίν, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν· ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν οὐ ταῦτα δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεισθαι πρὸς ἀλλήλους. τῶν τε γὰρ 14 μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεῖνὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὅτιοῦν, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὐδ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν οὐτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνῶντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν μόνον τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινήθῃναι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ οὐτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπολείεσθαι. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἄρ' ὡσπερ 15 οἱ τὰνθρώπεια μανθάνοντες ἠγοῦνται τοῦθ' ὅτι ἂν μάθωσιν ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ἂν βούλωνται ποιήσειν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεία ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὴν γνῶσιν, αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται, ποιήσειν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτου ἂν ἄλλον δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον, ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίγνεται. περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγμα- 16

τενομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπί-
νων αἰεὶ διελέγετο σκοπῶν, τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν,
τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἀδίκον, τί σωφροσύνη, τί ματία,
τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀν-
θρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ
τούς μὲν εἰδότες ἠγεῖτο καλοὺς κἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ'
ἀγνοῦντας ἀνδραποδώδεις ἀν δίκαιως κεκλήσθαι.

17 Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν, οὐδὲν
θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγινῶναι τοὺς
δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, οὐ θαυμαστὸν εἰ μὴ
18 τούτων ἐνεθυμήθησαν; βουλευσας γάρ ποτε καὶ τὸν βου-
λευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βου-
λεύσειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος
τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐννεὰ στρατηγὸς μῆ ψήφῳ
τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἑρασινίδην ἀποκτείνει πάντας,
οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ
δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλοῦντων· ἀλλὰ περὶ
πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ
19 τὸ δίκαιον καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. καὶ γὰρ
ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐκ ὄν τρόπον
οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς
τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα
μὲν ἠγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα
καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ ση-
μαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

20 Θαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπέισθησαν Ἀθηναῖοι Σω-
κράτην περὶ τοὺς θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβὲς μὲν
οὐδὲν ποτε περὶ θεοὺς οὐτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοι-
αῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα [περὶ θεῶν], οἷά τις
ἀν καὶ λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέ-
στατος.

2 Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας,
ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς εἰρη-
μένοις πρῶτον μὲν ἀφροδισίων καὶ γαστρὸς πάντων ἀν-
θρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρους
καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ πρὸς τὸ με-
τρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως, ὥστε πάνν μικρὰ

κεκτημένος πάνν ἑαδίως ἔχειν ἀρκοῦντα. πῶς οὖν αὐτὸς 2
ἂν τοιοῦτος ἄλλους ἀν ἢ ἀσεβεῖς ἢ παρανόμους ἢ λίχνους
ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς ἢ πρὸς τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποί-
ησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας
ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας παρασχών, ἀν ἑαυτῶν ἐπιμελῶν-
ται, καλοὺς κἀγαθοὺς ἔσεσθαι. καίτοι γε οὐδεπώποτε 3
ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι
τοιοῦτος ἀν ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ
μιμουμένους ἐκείνον τοιούτους γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ 4
τοῦ σώματος αὐτὸς τε οὐκ ἠμέλει τοὺς τ' ἀμελοῦντας οὐκ
ἐπήγει. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκί-
μαζε, τὸ δὲ ὅσα γ' ἠδέως ἢ ψυχῇ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς
ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτην γὰρ τὴν ἔξω ὑγιεινὴν τε
ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδί-
ζειν ἔφη. ἀλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαζονικός ἦν 5
οὐτ' ἀμπεχόνη οὐθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. οὐ μὴν
οὐδ' ἐρασιχημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν μὲν
γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦν-
τας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτου δ' ἀπεχόμενος ἐνό- 6
μιζεν ἑλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς
ὀμίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει διὰ τὸ
ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ' ὧν λάβοιεν τὸν
μισθόν. ἐθαύμαζε δ', εἰ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀρ- 7
γύριον πράττειτο καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἔξῃ
φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ γενόμενος
καλὸς κἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν με-
γίστην χάριν ἔξοι. Σωκράτης δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ 8
πώποτε τοιοῦτον οὐδὲν, ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ
τοὺς ἀποδεξαμένους ἄπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα
βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς
ἀν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθεῖροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα
ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν.

Ἀλλὰ νῆ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν 9
καθεστῶτων νόμων τοὺς συνόντας λέγων, ὡς μῶρον εἶη
τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κνάμου καθιστάναι,
κυβερνήτη δὲ μηδένα ἐθέλειν χοῆσθαι κναμευτῷ μηδὲ
τέκτονι μηδ' αὐλητῇ μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ

ἐλάττονας βλάβας ἀμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἀμαρτανομένων· τοὺς δὲ τοιοῦτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς καθεστῶσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους. ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκούντας καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς εἶναι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας ἥμιστα γίνεσθαι βιαίους, εἰδότας, ὅτι τῇ μὲν βία πρόσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτά γίνονται. οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πεισθέντες ὡς κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὐκ οὖν τῶν φρόνησιν ἀσκούντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἀνευ γνώμης ἔχόντων [τὰ τοιαῦτα πράττειν] ἐστίν. ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέουτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ μόνος ἡγοῦτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. καὶ φρονεῦειν δὲ τοῖς τοιοῦτοις ἥμιστα συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναι τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθουμένῳ χρῆσθαι;

12 **Χ** Ἄλλ' ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ γενομένου Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλεῖστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποιήσατην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων κλεπτίστατός τε καὶ βιαιότατος καὶ φονικώτατος ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρα-
13 τέστατός τε καὶ ὑβριστότατος καὶ βιαιότατος. ἐγὼ δ', εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν ἐποιήσατην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτην συνουσίαν αὐτοῖν ὡς
14 ἐγένετο διηγῆσομαι. ἐγενέσθην μὲν γὰρ δὴ τῷ ἄνδρῳ τούτῳ φύσει φιλοτιμοτάτῳ πάντων Ἀθηναίων βουλομένῳ τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. ἥδεσαν δὲ Σωκράτην ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρχέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγόμενοις αὐτῷ πᾶσι
15 χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε οἷω προεῖρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ ἢ νομί-
16 σαι τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, Θεοῦ διδόντος

αὐτοῖς ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον ὡς περὶ ζῶντα Σωκράτην ἐώρων ἢ τεθνάναι, ἐλέσθαι ἂν αὐτῷ μᾶλλον τεθνάναι. δῆλω δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἡγησάσθην εἶναι, εὐθύς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους ἐπραττέτην τὰ πολιτικά, ὥνπερ ἕνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.

Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα, ὅτι ἐχρῆν τὸν Σω-
17 κράτην μὴ πρότερον τὰ πολιτικά διδάσκειν τοὺς συνόντας ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντας τε τοῖς μαθηταῖσιν, ἥπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἢ διδάσκουσι, καὶ τῷ λόγῳ προσβιάζοντας. οἶδα δὲ καὶ Σωκράτην δεικνύντα
18 τοῖς συνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κάγαθὸν ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κάκινω σωφρονοῦντε, ἔστε Σωκράτει συνήστην, οὐ φροβουμένῳ, μὴ ζημιοῖντο ἢ παίοιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένῳ τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.

Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσο-
19 φεῖν, ὅτι οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστής οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μάθησις ἐστίν ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμιον ἂν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γινώσκω· ὁρῶ γὰρ ὡς περὶ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκούντας οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκούντας οὐ δυναμένους· οὔτε γὰρ ἂν δεῖ πράττειν οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται. διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν
20 ὧσι σώφρονες, ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν, ὡς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἀσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὅ τε λέγων,

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεται· ἦν δὲ κακοῖσι
συμμίσγης, ἀπολείς καὶ τὸν ἐόντα νόον·

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοτὲ μὲν κακός, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.

Κἀγὼ δὲ μαρτυρῶ τοῦτοις· ὁρῶ γὰρ ὡς περὶ τῶν ἐν μέτρῳ
21 πεπονημένων ἐπὶ τὸν μὴ μελετώντας ἐπιλανθανομένους, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθη

ἐγγιγνομένην. ὅταν δὲ τῶν νουθεικῶν λόγων ἐπιλάβηται τις, ἐπιλέησται καὶ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· τούτων δ' ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμασὶόν καὶ τῆς σωφροσύνης ἐπιλαθέσθαι. ὄρω δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν προαχθέντας καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐκκλισθέντας ἤττον δυναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φεῖδεσθαι, πρὶν ἔρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες ὧν πρόσθεν ἀπέχοντο κερδῶν, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σωφρονησάντα πρόσθεν αὐθις μὴ σωφρονεῖν καὶ δίκαια δυνηθέντα πρᾶττειν αὐθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥμισυ δὲ σωφροσύνη. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ σώματι συμπεφυτευμένα τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ τῷ σώματι χαρίζεσθαι.

24 Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης ἕως μὲν Σωκράτει συνήστην, ἐδυνάσθη ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμάχῳ τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε Κριτίας μὲν φρυγῶν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνη χρωμένοις, Ἀλκιβιάδης δ' αὖθις μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος, διὰ δὲ δύναιμι τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν [κολακεύειν] ἀνθρώπων διαθρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος καὶ ἑρδῶς πρωτεύων, ὡσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἀθληταὶ ἑρδῶς πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω κάκεινος ἡμέλησεν αὐτοῦ. τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπὶ γένει, ἐπηρμένῳ δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφρυσμένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρυμμένῳ δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις [διεφθαρμένῳ] καὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε τί θαυμαστόν εἰ ὑπερηφάνῳ 25 ἐγενέσθη; εἶτα εἰ μὲν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτην ὁ κατήγορος αἰτιᾶται; ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτῷ, ἥνικα καὶ ἀγνωμονεστάτῳ καὶ ἀκρατεστάτῳ εἰκὸς εἶναι, Σωκράτης παρέσχε σώφρονα, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ

ἄξιος εἶναι; οὐ μὴν τά γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. τίς μὲν 27 γὰρ αὐλητής, τίς δὲ κίθαριστής, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητάς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χεῖρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδιατρίβῃ τῷ σωφρονῇ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρῳ χείρων φαίνεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἱ γε πατέρες αὐτοὶ συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παιδῶν πλημμελοῦντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ καὶ Σωκράτην δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς 28 ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι;

Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν ἐκείνους φαῦλα 29 πρᾶττοντας ὄρων ἐπῆνει, δικαίως ἂν ἐπιτιμῶτο. Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρῶντα Εὐθύδημου καὶ πειρῶντα χρῆσθαι καθάπερ οἱ πρὸς τὰ φροδίσια τῶν σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε φάσκων ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐκ ἔρεπον ἀνδρὶ καλῷ κάγαθῷ τὸν ἐρώμενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, προσαιτεῖν ὡσπερ τοὺς πτωχοὺς ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον προσδοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις 30 οὐχ ὑπακούοντος οὐδὲ ἀποτρεπομένου, λέγεται τὸν Σωκράτην ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθύδημου εἰπεῖν, ὅτι υἱὸν αὐτῷ δοκοῖ πάσχειν ὁ Κριτίας ἐπιθυμῶν Εὐθύδημῳ προσκνήσθαι ὡσπερ τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτην ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ 31 ὅτε τῶν τριάκοντα ὧν νομοθέτης μετὰ Χαρκιλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ καὶ οὐκ ἔχον ὅπῃ ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλοὺς. οὐδὲ γὰρ ἔγωγε οὐτ' αὐτὸς τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα οὐτ' ἄλλου του φάσκοντος ἀκηκοέναι ἡσθόμην. ἐδήλωσε δέ' ἔπει γὰρ οἱ τριάκοντα 32 πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέ-

κτεινον, πολλοὺς δὲ προετρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοῖη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοῖη κακὸς βουκόλος εἶναι, ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χείρους μὴ αἰσχύνεται μὴδ' οἴεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.

³³ ἀπαγγελέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντε ὃ τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτην τὸν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῷ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτῷ, εἰ ἐξεῖη πυνθάνεσθαι, εἴ τι

³⁴ ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. τῷ δ' ἐφάρτην. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκευάσμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἀγνοίαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον ἂν εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον

³⁵ ὀρθῶς λέγειν. καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ, Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, Ἰνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ἦ, ὡς ἄλλο τι ποιῶ ἢ τὰ προηγορευμένα, ὀρίσατέ μοι, μέχρι πόσων ἑτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὁ Χαρικλῆς, Ὅσουπερ, εἶπε, χρόνου βουλευεῖν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὐπω φρονιμοῖς οὔσι· μὴδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις

³⁶ τριάκοντα ἑτῶν. Μὴδ' ἐάν τι ὠνώμαι, ἔφη, ἦν πωλῆ νεώτερος τριάκοντα ἑτῶν, ἔρωμαι, ὀπόσου πωλεῖ; Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλὰ τοι σύγε, ὦ Σώκρατες, εἴωθας εἰδῶς πῶς ἔχει τὰ πλεῖστα ἑρωτῶν. ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. Μὴδ' ἀποκρίνωμαι οὖν, ἔφη, ἂν τίς με ἐρωτᾷ νέος, ἐὰν εἰδῶ, οἷον ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἔστι Κρι-

³⁷τίας; Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δὲ Κριτίας, Ἀλλὰ τῶνδὲ τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκῶν· καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη κατατετριφθῆναι διαθρουλουμένους ὑπὸ

σοῦ. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὀσίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων; Ναὶ μὰ Δῖ', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μὴ, φυλάττου, ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσης. ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι ἀπαγγελέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει.

Ὅσα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτίας πρὸς Σωκράτην καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται. φράϊν δ' ἂν ἔγωγε μὴδενὶ μὴδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὠμιλησάτην ὃν χρόνον ὠμιλεῖτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὠρμηκότε προεστάνει τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ ἄλλοις τισὶ μάλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν εἶκοσιν ἑτῶν εἶναι, Περικλεῖ, ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιαύδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περικλεῖς, ἔχεις ἂν με διδάξαι, τί ἐστι νόμος; Πάντως δήπου, φάναι τὸν Περικλέα. Αἰδάξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἐγὼ ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τούτου τυχεῖν τοῦ ἐπαινοῦ τὸν μὴ εἰδότα, τί ἐστι νόμος. Ἀλλ' οὐδὲν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γινῶναι, τί ἐστι νόμος· πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὼν καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε, φράζον ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ. Πότερον δὲ τὰγαθὰ νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ τὰ κακά; Τὰγαθὰ νῆ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ οὐ. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆθος, ἀλλ' ὡσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἔστιν, ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν ὅτι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστι; Πάντα, φάναι, ὅσα ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενον ἢ χρὴ ποιεῖν γράψῃ, νόμος καλεῖται. Καὶ ἂν τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις ἢ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστί; Καὶ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται. Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστιν, ὦ Περικλεῖς;

ἄρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βια-
 σάμενος ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅ,τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; Ἐμοιγε
 δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα. Καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ
 πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία
 ἐστὶ; Δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· ἀντίθεμαι γὰρ τὸ
 45 ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει νόμον εἶναι. Ὅσα δὲ οἱ
 ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γρά-
 φουσι, πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; Πάντα
 μοι δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει
 τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι.
 Καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα
 ἐχόντων γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;
 46 Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὃ Ἀλκιβιάδῃ, καὶ ἡμεῖς
 τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν· τοιαῦτα γὰρ
 καὶ ἐμελετώμεν καὶ ἐσοφίζόμεθα, οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ
 δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· Εἶθε σοι, ὃ
 Περικλείε, τότε συνεγεγόμεν, ὅτε δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα
 47 ἦσθα. ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον
 κρείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκέτι προσήεσαν· οὔτε
 γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν εἶτε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν
 ἡμάρτανον ἐλεγχομένοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπρατ-
 48 τον, ὧνπερ ἕνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. ἀλλὰ Κρί-
 των τε Σωκράτους ἢν ὁμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν καὶ Χαιρε-
 κράτης καὶ Ἐρμογένης καὶ Συμμίας καὶ Κέβης καὶ Φαι-
 δώνδας καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν οὐχ ἵνα δημογορικοὶ
 ἢ δικανικοὶ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε κάγαθοὶ γενόμενοι
 καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις καὶ πόλει
 καὶ πολίταις δύναιτο καλῶς χρῆσθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς
 οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὧν οὐτ' ἐποίησε κακὸν
 οὐδὲν οὐτ' αἰτίαν ἔσχεν.
 49 Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας
 προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῷ
 σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον
 ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ
 τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου
 50 νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας
 ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέσθαι

ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἢ μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν
 τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας
 ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ᾤετο συμφερόντως ἂν
 δεδέσθαι καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπιστα-
 μένους τὰ δέοντα δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπι-
 σταμένων. ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον 51
 τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν
 ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων, ὡς οὔτε
 τοὺς κάμνοντας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφε-
 λοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἰατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν
 ἐπιστάμενοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν, 52
 ὡς οὐδὲν ὄφελος εἶνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνή-
 σονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς
 τοὺς εἰδότες τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι δυναμένους· ἀνα-
 πείθοντα οὖν τοὺς νέους αὐτόν, ὡς αὐτὸς εἶη σοφώτατός
 τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς, οὕτω διατι-
 θέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας, ὥστε μηδαμοῦ παρ' αὐτοῖς
 τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς αὐτόν. ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν 53
 καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ περὶ
 φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς τούτοις γε δῆ, ὅτι τῆς
 ψυχῆς ἐξελεύσεως, ἐν ἣ ἡ μὴ γίγνεται φρόνησις, τὸ
 σῶμα τοῦ οἰκειοτάτου ἀνθρώπου τὴν ταχίστην ἐξενέγκαν-
 τες ἀφανίζουσιν. ἔλεγε δὲ, ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, 54
 ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ, τοῦ σώματος ὅ,τι ἂν ἀχρεῖον
 ἢ καὶ ἀνωφελές, αὐτὸς τε ἀφαιρῆ καὶ ἄλλῳ παρέχει.
 αὐτοὶ τέ γε αὐτῶν ὄνυχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους
 ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε
 καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν καὶ τούτου
 χάριν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον
 ἐκ τοῦ στόματος ἀποπτύουσιν ὡς δύνανται πορρωτάτω,
 διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνόν, βλάπτει δὲ πολὺ
 μᾶλλον. ταῦτ' οὖν ἔλεγεν οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατ- 55
 ορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ' ἐπιδει-
 κνύων, ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι, παρεκάλει ἐπιμελεῖσθαι
 τοῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως,
 ἕάν τε ὑπὸ πατρὸς ἕάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ ἕάν τε ὑπ' ἄλλου
 τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ οἰκειῷ εἶναι πιστεύων

ἀμελῆ, ἀλλὰ πειρᾶται ὑφ' ὧν ἂν βούληται τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

⁵⁶ Ἐφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρτυρίαις χρώμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους τε εἶναι καὶ τυραννικούς, Ἡσιόδου μὲν τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος·

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν ὡς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς ἔργου μῆτ' ἀδίκου μῆτ' αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ⁵⁷ ποιεῖν ἐπὶ τῷ κέρδει. Σωκράτης δ' ἐπεὶ διομολογήσατο τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργὸν βλαβερόν τε καὶ κακόν, καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, τὸ δ' ἀργεῖν κακόν, τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι τε ἔφη καὶ ἐργάτας εἶναι, τοὺς δὲ κυβεύοντας ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας ἀργοὺς ἀπεκάλει. ἐκ δὲ τούτων ὁρθῶς ἂν ἔχοι τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

⁵⁸ τὸ δὲ Ὀμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸν λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεὺς

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κισίην,
τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
δαιμόνι', οὗ σε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσσεσθαι,
ἀλλ' αὐτός τε κάθησο καὶ ἄλλους ἴδρουε λαούς.
ὃν δ' αὖ δῆμον τ' ἄνδρα ἴδοι βοῶντά τ' ἐφύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ἠμοκλήσασκέ τε μῦθῳ·
δαιμόνι', ἀτρέμας ἦσο καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
οἳ σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἀναλκις,
οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητὴς ἐπαινοῖη καί-
⁵⁹ εσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας. Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγε, καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν παῖεσθαι, ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μῆτε λόγῳ μῆτ' ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας καὶ μῆτε στρατεύματι μῆτε πόλει μῆτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἱκανούς, ἄλλως τ' εἰς πρὸς τούτῳ καὶ θρασεῖς ὡσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι, καὶ πάνν πλού-
⁶⁰ σοι τυγχάνωσι ὄντες. ἀλλὰ Σωκράτης γε τάναντία τούτων φανερός ἦν καὶ δημοτικὸς καὶ φιλάνθρωπος ὧν.

ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητὰς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβῶν οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὧν τινες μικρὰ μέρη παρ' ἐκείνου προῖκα λαβόντες πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν καὶ οὐκ ἦσαν ὡσπερ ἐκεῖνος δημοτικοί. τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι. ἀλλὰ Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ⁶¹ κόσμον τῇ πόλει παρεῖχε, πολλῷ μᾶλλον ἢ Λίχας τῇ Λακεδαιμονίῳ, ὃς ὀνομαστός ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν γὰρ ταῖς γυμνοπαιδαῖς τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξένους ἐδείπνιζε, Σωκράτης δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέ-
πεμπεν.

Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὧν ἐδόκει τιμῆς ἄξιος ⁶² εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου. καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἂν τις τοῦθ' εὔροι. κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, εἴαν τις φανερός γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν ἢ βαλαντιοτομῶν ἢ τοιχωρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἢ ζῆμία· ὧν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπέχετο. ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε οὔτε ⁶³ πολέμου κακῶς συμβάντος οὔτε στάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν, ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε. πῶς οὖν ἂν ἐνοχος εἴη ⁶⁴ τῇ γραφῇ; ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς, ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγέγραπτο, φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθεῖρειν τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραψάμενος αὐτὸν ἠτιᾶτο, φανερός ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἶκοι εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμῆν· ταῦτα δὲ πράττων πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

Ὡς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς συνόντας τὰ ³ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος,

τούτων δὴ γράψω ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανεροὺς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων ἤπερ ἢ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγόνων θεραπείας ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων· ἢ τε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγει, τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας περιέρχους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ εὐχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὅποια ἀγαθὰ ἐστι· τοὺς δ' εὐχομένους χρυσίον ἢ ἀργύριον ἢ τυρανίδα ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὐχέσθαι ἢ εἰ κυβείαν ἢ μάχην ἢ ἄλλο τι εὐχοίτο τῶν φανερῶς ἀδήλων ὅπως ἀποβήσεται. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἠγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θύοντων. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα· οὐτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν. ἐπαινήτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου,

Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἰεὺς ἀθανάτοισι θεοῖσι.

καὶ πρὸς φίλους δὲ καὶ ξένους καὶ πρὸς τὴν ἄλλην διαίταν καλὴν ἔφη παραινέσειν εἶναι τὴν Καδδύναμιν ἔρδειν. εἰ δὲ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ἦντιον ἂν ἐπέισθη παρὰ τὰ σημανόμενα ποιῆσαι ἢ εἴ τις αὐτὸν ἐπειθεῖν ὁδοῦ λαβεῖν ἠγγεμόνα τυφλὸν καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος· καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγορεῖ, ὅτινες παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν σημανόμενα ποιούσι τι φυλαττόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν. αὐτὸς δὲ πάντα τὰνθρώπινα ὑπερεώρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν συμβουλίαν.

Διαίτη δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα, ἢ χρώμενος ἂν τις, εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἶη, θαρραλέως καὶ

ἀσφαλῶς διάγοι καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελής ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἴ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. σίτῳ μὲν γὰρ τοσοῦτῳ ἐχρήτο, ὅσον ἠδέως ἦσθαι· καὶ ἐπὶ τοῦτο οὕτω παρεσκευασμένος ἦει, ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὄψον αὐτῷ εἶναι· ποτὸν δὲ πᾶν ἠδὺ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῶη. εἰ δὲ ποτε κληθεῖς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἔλθειν, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπλάσθαι, τοῦτο ἡδύως πάνυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν μηδὲ διψῶντας πίνειν· καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλὰς καὶ ψυχὰς ταῦτ' ἔφη εἶναι. οἴεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὅς ποιεῖν τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν· τὸν δὲ Ὀδυσσεῖα Ἐρμού τε ὑποθημοσύνη καὶ αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἀπτεσθαι διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ἔν. τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν ἅμα σπουδάζων.

Ἀφροδισίαν δὲ παρήγει τῶν καλῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· οὐ γὰρ ἔφη ἡδύδιον εἶναι τῶν τοιούτων ἀπτόμενον σωφρονεῖν. ἀλλὰ καὶ Κριτόβουλον ποτε τὸν Κρίτωνος πυνθόμενος ὅτι ἐφίλησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, παρόντος τοῦ Κριτοβούλου ἤρετο Ξενοφῶντα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, οὐ σὺ Κριτόβουλον ἐνόμιζες εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τῶν θρασέων καὶ τῶν προνοητικῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνοήτων τε καὶ διψοκινδύνων; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. Νῦν τοίνυν νόμιζε αὐτὸν θερμορρογώτατον εἶναι καὶ λεωρρογώτατον· οὗτος κἂν εἰς μαχαίρας κυβιστήσειε κἂν εἰς πῦρ ἄλοιτο. Καὶ τί δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν ποιοῦντα τοιαῦτα κατέγνωκας αὐτοῦ; Οὐ γὰρ οὗτος, ἔφη, ἐτόλμησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν φιλήσαι, ὄντα εὐπροσωπώτατον καὶ ὠραιότατον; Ἄλλ' εἰ μέντοι, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ διψοκίνδυνον ἔργον, κἂν ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑπομείναι. Ἔτι τλήμων, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί ἂν οἶε παθεῖν καλὸν φιλήσας; Ἄρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος μὲν εἶναι ἀντ'

ἐλευθέρον, πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλαβεράς ἡδονάς, πολλὴν δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμεληθῆναι τινος καλοῦ κάγαθοῦ, σπουδάξω δ' ἀναγκασθῆναι ἐφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος σπουδάσειεν; Ὡς Ἡράκλεις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ὡς δεινὴν τινα λέγεις δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. Καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθα, ἔφη, τὰ φαλάγγια οὐδ' ἡμιοβολιαῖα τὸ μέγεθος ὄντα προσαιψάμενα μόνον τῷ στόματι ταῖς τε ὀδύνας ἐπιτιγίβει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν· ἐνίησι γάρ τι τὰ φαλάγγια κατὰ τὸ δῆγμα. Ὡς μῶρε, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς δὲ καλοὺς οὐκ οἶε φιλοῦντας ἐνίεναι τι, ὅτι σὺ οὐχ ὄρας; οὐκ οἶσθ', ὅτι τοῦτο τὸ θηρίον, ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὠραῖον, τοσοῦτ' δεινότερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲν ἀψάμενα, τοῦτο δὲ οὐδ' ἀπτόμενον, ἐὰν δέ τις αὐτὸ θεᾶται, ἐνίησι τι καὶ πάννυ προῶθεν τοιοῦτον, ὥστε μαινέσθαι ποιεῖν; [ἴσως δὲ καὶ οἱ Ἐρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ προῶθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσιν.] ἄλλα συμβουλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὅπότεν ἴδῃς τινὰ καλόν, φεύγειν προτροπάδην. σοὶ δ', ὦ Κριτόβουλε, συμβουλεύω ἀπειναντίσαι· μόλις γὰρ ἂν ἴσως ἐν τοσοῦτ' χρόνῳ [τὸ δῆγμα] ὑγιῆς γένοιο. οὕτω δὴ καὶ ἀφροδισιάζειν τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας πρὸς ἀφροδίσια ᾤετο χρῆναι πρὸς τοιαῦτα, οἷα μὴ πάννυ μὲν δεομένου τοῦ σώματος οὐκ ἂν προσδέξαιτο ἢ ψυχῇ, δεομένου δὲ οὐκ ἂν πράγματα παρέχοι. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φανερός ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ὄραον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὠραιότατων ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἄωροτάτων. [περὶ μὲν δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω κατεσκευασμένος ἦν, καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἤττον ἀρκούντως ἡδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.]

4 Εἰ δέ τινες Σωκράτην νομίζουσιν, ὡς ἐνιοὶ γράφουσι τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι, προτρέψασθαι μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γεγονέναι, προαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἱκανόν, σκεψάμενοι μὴ μόνον ἂν ἐκεῖνος κολαστηρίου ἕνεκα τοὺς πάντ' οἰομένους εἰδέναι

ἔρωτων ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἂ λέγων συνημέρην τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμαζόντων, εἰ ἱκανὸς ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας. λέξω δὲ πρῶτον ἂ ποτε αὐτοῦ ἦκουσα² περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγόμενου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον. καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὐστὶνας ἀνθρώπους τεθαύμακας ἐπὶ σοφία; Ἔγωγε, ἔφη. καὶ ὅς, λέξον ἡμῖν, ἔφη, τὰ δνόματα³ αὐτῶν. Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπὶ ποιήσει Ὀμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυράμβῳ Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ τραγωδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν. Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ⁴ ἀπεργαζόμενοι εἰδῶλα ἀφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθαρμαστότεροι εἶναι ἢ οἱ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; Πολὺν ἢ Δία οἱ ζῶα, εἴπερ γε μὴ τύχη τινί, ἀλλ' ἀπὸ γνώμης ταῦτα γίγνεται. Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων ὅτου ἕνεκά ἐστι καὶ τῶν φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων πόττερα τύχης καὶ πόττερα γνώμης ἔργα κρίνεις; Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνόμενα γνώμης εἶναι ἔργα. Οὐκ οὐκ δοκεῖ σοι ὁ⁵ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους ἐπ' ὠφελείᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὁφθαλμοὺς μὲν ὥσθ' ὄραν τὰ ὄρατά, ὠτα δὲ ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὁσμῶν γε μὴν, εἰ μὴ ᾄδεις προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν; τίς δ' ἂν αἰσθησις ἦν γλυκέων καὶ δριμέων καὶ πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐνειργάσθη; πρὸς δὲ τούτοις οὐ δοκεῖ σοι καὶ τόδε προνοίας ἔργοις εἰκέναι, τὸ ἐπεὶ ἀσθενῆς μὲν ἐστιν ἢ ὄψις, βλεφάροις αὐτὴν θυρῶσαι, ἂ ὅταν μὲν αὐτῇ χρῆσθαι τι δέη, ἀναπετάννυται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ συγκλείεται; ὡς δ' ἂν μὴδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῶσαι· ὁφρῦσι τε ἀπογειῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μὴδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρὸς κακουργῆ· τὸ δὲ τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνάς, ἐμπύπασθαι δὲ μήποτε· καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὀδόντας πᾶσι ζῴοις οἴους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἴους παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν· καὶ στόμα μὲν, δι' οὗ ὧν ἐπιθυμῆι τὰ ζῶα εἰσπέμπεται,

πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ὀνῶν καταθεῖναι· ἐπεὶ δὲ τὰ ἀποχωροῦντα δυσχερῆ, ἀποστρέψαι τοὺς τούτων ὄχετους καὶ ἀπενεγκεῖν ἢ δυνατόν προσωτάτω ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων· ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γε σκοπούμενῳ πάνν ἔοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζῴου τεχνήματι. Τὸ δὲ ἐμφῦσαι μὲν ἔρωτα τῆς τεκνοποιίας, ἐμφῦσαι δὲ ταῖς γειναμέναις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου; Ἄμελει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῴα εἶναι βουλευσαμένου. Σὺ δὲ σαντὸν φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν; Ἐρώτα γ' οὖν καὶ ἀποκρινοῦμαι. Ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν οἶε φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτ' εἰδώς, ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῷ σώματι πολλῆς οὐσης ἔχεις καὶ ὑγροῦ βραχὺ πολλοῦ ὄντος καὶ τῶν ἄλλων δήπου μεγάλων ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρμοσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σε εὐτυχῶς πως δοκεῖς συναρπάσαι καὶ τάδε τὰ ὑπερμεγέθη καὶ πληθὸς ἀπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ οὕτως οἶε εὐτάκτως ἔχειν; Μὰ Δί', οὐ γὰρ ὄρω τοὺς κυρίους, ὡσπερ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων τοὺς δημιουργούς. Οὐδὲ γὰρ τὴν σαντοῦ σύγε ψυχὴν ὄρας, ἢ τοῦ σώματος κυρία ἐστίν· ὥστε κατὰ γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι οὐδὲν γνώμη, ἀλλὰ τύχη πάντα πράττεις. καὶ ὁ Ἀριστόδημος, Οὔτοι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, ὑπερορῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκεῖνο μεγαλοπρεπέστερον ἠγοῦμαι ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσω μεγαλοπρεπέστερον ἀξιοῖ σε θεραπεύειν, τοσοῦτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτό. Εὐ ἴσθι, ἔφη, ὅτι εἰ νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοῖην αὐτῶν. Ἐπει' οὐκ οἶε φροντίζειν; οἱ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζῴων ἀνθρώπων ὄρθον ἀνέστησαν· ἢ δὲ ὀρθότης καὶ προορᾶν πλέον ποιεῖ δύνασθαι καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θεῶσθαι καὶ ἤττον κακοπαθεῖν [καὶ ὄψιν καὶ ἀκοὴν καὶ στόμα ἐνεποίησαν]· ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἐρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἱ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν, ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἱ τὰ πλεῖστα, οἷς εὐδαιμονέστεροι

ἐκείνων ἔσμεν, ἐξεργάζονται. καὶ μὴν γλωττᾶν γε πάντων τῶν ζῴων ἐχόντων μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἷαν ἄλλοτε ἀλλαχῆ ψαύουσαν τοῦ στόματος ἀρθροῦν τε τὴν φωνὴν καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις, ἃ βουλόμεθα. [τὸ δὲ καὶ τὰς τῶν ἀφροδισίων ἡδονὰς τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις δοῦναι περιγράψαντας τοῦ ἔτους χρόνον, ἡμῖν δὲ συνεχῶς μέχρι γήρως ταῦτα παρέχειν;] οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ' ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφρυσε. τίνος γὰρ ἄλλου ζῴου ψυχὴ πρῶτα μὲν θεῶν τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων ἦσθηται ὅτι εἰσί; τί δὲ φῶλον ἄλλο ἢ ἀνθρώποι θεοὺς θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα προσυλάττεσθαι ἢ λιμὸν ἢ δίψος ἢ ψύχη ἢ θάλαπτη ἢ νόσοις ἐπικουρῆσαι ἢ ῥώμην ἀσκήσαι ἢ πρὸς μάθησιν ἐκπονήσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούση ἢ ἴδῃ ἢ μάθῃ ἱκανωτέρα ἐστὶ διαμεμνησθαι; οὐ γὰρ πάνν σοι κατάδηλον, ὅτι παρὰ τᾶλλα ζῴα ὡσπερ θεοὶ ἀνθρώποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες; οὔτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην ἐδύνατ' ἂν πράττειν ἃ ἐβούλετο, οὔθ' ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστὶ, πλέον οὐδὲν ἔχει. σὺ δ' ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκῶς οὐκ οἶε σου θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομεῖς αὐτούς σου φροντίζειν; Ὅταν πέμπωσιν, ὡσπερ σὺ φῆς πέμπειν αὐτούς, συμβούλους δ' τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. Ὅταν δὲ Ἀθηναίους, ἔφη, πυνθανομένους τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτούς; οὐδ' ὅταν τοῖς Ἑλλησι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαιροῦντες ἐν ἀμελείᾳ κατατίθενται; οἶε δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῦσαι, ὡς ἱκανοὶ εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέποτε ἂν αἰσθέσθαι; οὐχ ὄρας, ὅτι τὰ πολυχρονιώτατα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέσταται; ὡγαθέ, ἔφη, κατάμαθε, ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τὸ σὸν σῶμα ὅπως βούλεται μεταχειρίζεται.

οἴεσθαι οὖν χρῆ καὶ τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺν ἦ, οὕτω τίθεσθαι, καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὁρᾶν, μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπι-
 18 μελεῖσθαι. ἦν μέντοι ὡς περ ἀνθρώπους θεραπεύων γινώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν Θεῶν πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἴ τί σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσῃ τὸ θεῖον ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς ἅμα πάντα ὁρᾶν καὶ πάντα ἀκούειν καὶ πανταχοῦ παρῆναι καὶ ἅμα πάντων ἐπιμε-
 19 λῆσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει ποιεῖν, ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσιῶν τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχροῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν, ἐπέιπερ ἠγῆσαιτο μηδὲν ἂν ποτε ὧν πράττειεν Θεοὺς διαλαθεῖν.

5 Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλὸν τε κάγαθόν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα, εἴ τι προῦβίβαζε λέγων εἰς ταύτην τοιάδε· Ὡ ἀνδρες, εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα ἐλέσθαι ἀνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστ' ἂν αὐτοὶ μὲν σωζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἄρ' ὄντιν' αἰσθανοίμεθα ἥττω γαστρὸς ἢ οἴνου ἢ ἀφροδισίων ἢ πόνου ἢ ὕπνου, τοῦτον ἂν αἰροίμεθα; καὶ πῶς ἂν οἰηθῆμεν τὸν τοιοῦτον
 2 ἢ ἡμᾶς σώσειν ἢ τοὺς πολεμίους κρατήσῃ; εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γενομένοι βουλοίμεθά τῳ ἐπιτρέψαι ἢ παιδάς ἄρρενας παιδεῦσαι ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι ἢ χρήματα διασῶσαι, ἄρ' ἀξιοπίστον εἰς ταῦτα ἠγησόμεθα τὸν ἀκρατῆ; δούλω δ' ἀκρατεὶ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα ἢ ταμιεῖα ἢ ἔργων ἐπιστασίαν; διάκονον δὲ καὶ ἀγοραστήν τοιοῦτον ἐθέλῃσαιμεν ἂν προῖκα λαβεῖν;
 3 ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ δούλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἂν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι; καὶ γὰρ οὐχ ὡς περ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι

χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατῆς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακοῦργότερος, εἴ γε κακοῦργότατόν ἐστι μὴ μόνον τὸν οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθειρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. ἐν συνοσίᾳ
 4 δὲ τίς ἂν ἡσθεῖη τῷ τοιοῦτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψω τε καὶ τῷ οἴνω χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις καὶ τὰς πόρναις ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἐταίρους; ἄρα γε οὐ χρῆ πάντα ἀνδρα ἠγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; τίς γὰρ
 5 ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἂν ἀγαθὸν ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων αἰσχροῶς διατεθεῖη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νῆ τὴν Ἥραν ἐλευθέρω μὲν ἀνδρὶ εὐκτόν εἶναι μὴ τυχεῖν δούλου τοιοῦτου, δουλεύοντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς
 6 ἵκετεύειν τοὺς Θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτως γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σωθῆι. τοιαῦτα δὲ λέγων ἔτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυεν· οὐ γὰρ μόνον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων, νομίζων τὸν παρὰ τοῦ
 7 τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα δεσπότην ἑαυτοῦ καθίσταναι καὶ δουλεύειν δουλείαν οὐδεμίας ἥττον αἰσχροῶν.

Ἐξίον δ' αὐτοῦ καὶ ἂ πρὸς Ἀντιφῶντα τὸν σοφιστὴν
 6 διελέχθη μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτε βουλόμενος τοὺς συνοσιαστὰς αὐτοῦ παρελέσθαι προσελθὼν τῷ Σωκράτει παρόντων αὐτῶν ἔλεξε τάδε· Ὡ Σώκρατες,
 2 ἐγὼ μὲν ὤμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐδαιμονεστέρους χρῆναι γίνεσθαι· σὺ δὲ μοι δοκεῖς τάναντία τῆς φιλοσοφίας ἀπολελαυκέσαι. ζῆς γοῦν οὕτως, ὡς οὐδ' ἂν εἰς δούλος ὑπὸ δεσπότη διαιωόμενος μείνεις· σιτὰ τε σιτῆ καὶ ποτὰ πίνεις τὰ φανλότατα καὶ ἱμάτιον ἡμφίεσαι οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θέρους τε καὶ χειμῶνος, ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχίτων διατελεῖς. καὶ μὴν χρήματά γε
 3 οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ κτωμένους εὐφραίνει καὶ κεκτημένους ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἥδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ οὖν ὡς περ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς συνόντας δια-

4 θήσεις, νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλος εἶναι. > καὶ δ
 Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἀντιφῶν, ὑπει-
 ληφέναι με οὕτως ἀνιαρῶς ζῆν, ὥστε πέπεισμαι σὲ μᾶλλον
 ἀποθανεῖν ἢ ἐλέσθαι ἢ ζῆν ὡσπερ ἐγώ. ἴθι οὖν ἐπι-
 5 σκεψώμεθα, τί χαλεπὸν ἦσθῆσαι τοῦμοῦ βίου. πότερον
 ὅτι τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπερ-
 γάζεσθαι τοῦτο, ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λαμβάνωσιν, ἐμοὶ δὲ
 μὴ λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη διαλέγεσθαι ᾧ ἂν μὴ βούλω-
 μαι; ἢ τὴν διαίταν μου φανλίζεις ὡς ἦττον μὲν ὑγιεινὰ
 ἐσθίοντος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἦττον δὲ ἰσχυρὰ παρέχοντα; ἢ ὡς
 χαλεπώτερα πορίσασθαι τὰ ἐμὰ διαιτήματα τῶν σῶν διὰ
 τὸ σπανιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι; ἢ ὡς ἡδίω
 σοὶ ἢ σὺ παρασκευάζῃ ὄντα ἢ ἐμοὶ ἢ ἐγώ; οὐκ οἶσθ', ὅτι
 ὁ μὲν ἡδίστα ἐσθίων ἡμιστὰ ὄψου δεῖται, ὁ δὲ ἡδίστα
 6 πίνων ἡμιστὰ τοῦ μὴ παρόντος ἐπιθυμεῖ ποτοῦ; τὰ γε
 μὴν ἐμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι ψυχῶς καὶ θάλ-
 πους ἕνεκα μεταβάλλονται καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται,
 ὅπως μὴ διὰ τὰ λυποῦντα τοὺς πόδας κωλύονται πορεύε-
 σθαι· ἦδη οὖν ποτε ἦσθον ἐμὲ ἢ διὰ ψυχῶς μᾶλλον του
 ἔνδον μένοντα ἢ διὰ θάλπος μαχόμενόν τῃ περὶ σκιάς ἢ
 διὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας οὐ βαδίζοντα ὅποι ἂν βούλω-
 7 μαι; οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι
 μελετήσαντες τῶν ἰσχυροτάτων ἀμελησάντων κρείττους τε
 γίνονται πρὸς ἂν μελετῶσι καὶ ῥᾶον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμὲ
 δὲ ἄρα οὐκ οἶε τῷ σώματι ἀεὶ τὰ συντυγχάνοντα μελε-
 τῶντα καρτερεῖν πάντα ῥᾶον φέρειν σοῦ μὴ μελετῶντος;
 8 τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ μηδ' ὑπνῷ καὶ λαγνείᾳ οἶε
 τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι ἢ τὸ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδίω,
 ἢ οὐ μόνον ἐν χρεῖᾳ ὄντα εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας
 παρέχοντα ὠφελήσειν ἀεὶ; καὶ μὴν τοῦτό γε οἶσθα, ὅτι
 οἱ μὲν οἴομενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ εὐφραίνονται, οἱ
 δὲ ἡγούμενοι καλῶς προχωρεῖν ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν ἢ ναυ-
 κληρίαν ἢ ἄλλ' ὅ,τι ἂν τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι ὡς εὖ
 9 πράττοντες εὐφραίνονται. οἶε οὖν ἀπὸ πάντων τούτων
 τοσαύτην ἡδονὴν εἶναι ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν τε ἡγεῖσθαι
 βελτίω γίνεσθαι καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; [ἐγὼ
 τοίνυν διατελῶ ταῦτα νομίζων.] ἔάν δὲ δὴ φίλους ἢ πόλιν

ὠφελεῖν δέη, ποτέρῳ ἢ πλείων σχολὴ τούτων ἐπιμελεῖ-
 σθαι, τῷ ὡς ἐγὼ νῦν ἢ τῷ ὡς σὺ μακαρίζεις διαιτωμένῳ;
 στρατεύοιτο δὲ πότερος ἂν ῥᾶον, ὁ μὴ δυνάμενος ἄνευ
 πολυτελοῦς διαίτης ζῆν ἢ ᾧ τὸ παρὸν ἀρκοίη; ἐκπολιορ-
 κηθεῖη δὲ πότερος ἂν θάπτον, ὁ τῶν χαλεπωτάτων εὐρεῖν
 δεόμενος ἢ ὁ τοῖς ῥᾶστοις ἐντυγχάνειν ἀρκούντως χρω-
 μένος; εἰσας, ὦ Ἀντιφῶν, τὴν εὐδαιμονίαν οἰομένῳ τρυ- 10
 φῆν καὶ πολυτέλειαν εἶναι· ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς
 δεῖσθαι θεῖον εἶναι, τὸ δ' ὡς ἐλαχίστων ἐγγυτάτω τοῦ
 θεῖου, καὶ τὸ μὲν θεῖον κράτιστον, τὸ δ' ἐγγυτάτω τοῦ
 θεῖου ἐγγυτάτω τοῦ κράτιστου.

Πάλιν δὲ ποτε ὁ Ἀντιφῶν διαλεγόμενος τῷ Σωκράτει 11
 εἶπεν· Ὁ Σώκρατες, ἐγὼ τοί σε δίκαιον μὲν νομίζω, σοφὸν
 δὲ οὐδ' ὀπωσιοῦν· δοκεῖς δὲ μοι καὶ αὐτὸς τοῦτο γινώ-
 σκειν· οὐδένα γὰρ τῆς συνουσίας ἀργύριον πράττη. καί-
 τοι τό γε ἐμάτιον ἢ τὴν οἰκίαν ἢ ἄλλο τι ὧν κέκτησαι
 νομίζων ἀργυρίου ἀξίον εἶναι οὐδενὶ ἂν μὴ ὅτι προῖκα
 δοίης, ἀλλ' οὐδ' ἔλαττον τῆς ἀξίας λαβών. δῆλον δὲ, ὅτι 12
 εἰ καὶ τὴν συνουσίαν ᾧον τινὸς ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης
 ἂν οὐκ ἔλαττον τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράττον. δίκαιος
 μὲν οὖν ἂν εἴης, ὅτι οὐκ ἐξαπατᾷς ἐπὶ πλεονεξία, σοφὸς
 δὲ οὐκ ἂν, μηδενὸς γε ἀξία ἐπιστάμενος. ὁ δὲ Σωκράτης 13
 πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ὁ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῖν νομίζεται τὴν
 ὥραν καὶ τὴν σοφίαν ὁμοίως μὲν καλόν, ὁμοίως δὲ αἰσχροὺς
 διατίθεσθαι εἶναι. τὴν τε γὰρ ὥραν ἔάν μὲν τις ἀργυρίου
 πώλῃ τῷ βουλομένῳ, πόρον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν, ἔάν δὲ
 τις ὄν ἂν γνῶ καλόν τε κάγαθόν ἐραστὴν ὄντα, τοῦτον
 φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν· καὶ τὴν σοφίαν
 ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας
 σοφιστὰς [ὡσπερ πόρονους] ἀποκαλοῦσιν, ὅστις δὲ ὄν ἂν
 γνῶ εὐφρᾶ ὄντα διδάσκων ὅ,τι ἂν ἔχη ἀγαθὸν φίλον ποι-
 εῖται, τοῦτον νομίζομεν ἢ τῷ καλῷ κάγαθῷ πολίτη προσ-
 ἦκει, ταῦτα ποιεῖν. ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτός, ὦ Ἀντιφῶν, 14
 ὡσπερ ἄλλος τις ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ ἢ κυνὶ ἢ ὄρνιθι ἡδέεται,
 οὕτω καὶ ἐτι μᾶλλον ἡδομαι φίλοις ἀγαθοῖς καὶ ἔάν τι
 ἔχω ἀγαθόν, διδάσκω καὶ ἄλλοις συνίστημι, παρ' ὧν ἂν
 ἡγῶμαι ὠφελήσεσθαι τι αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν. καὶ τοὺς

θησαυρούς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκείνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι, καὶ ἂν τι δοῶμεν ἀγαθόν, ἐκλεγόμεθα καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις ὠφελίμοι γινώμεθα. ἔμοι μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτός τε μακάριος εἶναι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκάγαθίαν ἄγειν.

15 Καὶ πάλιν ποτὲ τοῦ Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτόν, πῶς ἄλλους μὲν ἠγοῖτο πολιτικούς ποιεῖν, αὐτὸς δὲ οὐ πρότατοι τὰ πολιτικά, εἶπερ ἐπίσταιτο· Ποτέρως δ' ἂν, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικά πράττοιμι, εἰ μόνος αὐτὰ πράττοιμι ἢ εἰ ἐπιμελοίμην τοῦ ὡς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

7 Ἐπισκεψόμεθα δέ, εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελείσθαι προέτρεπεν· αἰεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιο. ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὡδ' ἐδίδασκεν· Ἐνθυμώμεθα γάρ, ἔφη, εἴ τις μὴ ὦν ἀγαθὸς ἀυλῆτης δοκεῖν βούλοιο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη. ἄρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς ἀυλῆτάς; καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ἐκείνοι σκευὴν τε καλὴν κέκτηνται καὶ ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. ἀλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ ληπτέον ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὦν καὶ οὐ μόνον ἀυλῆτης κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μηδὲν δ' ὠφελούμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν πῶς οὐκ ἐπιπόνως τε 3 καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται; ὡς δ' αὐτως εἴ τις βούλοιο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὦν φαίνεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐνοῶμεν, τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι. ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πράττειν μὴ δύναίτο πείθειν, τοῦτ' εἴη λυπηρόν, εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον; δῆλον γὰρ ὅτι κυβερνᾶν κατασταθεὶς ὁ μὴ ἐπιστάμενος ἢ στρατηγεῖν ἀπολέσειεν ἂν οὓς ἥκιστα βούλοιο καὶ αὐτὸς ἀισχυρῶς ἂν καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν. 4 ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον καὶ τὸ ἀνδρείον καὶ τὸ ἰσχυρόν μὴ ὄντα δοκεῖν ἀλυσιτελεῖς ἀπέφαινε· προστάτ-

τεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μείζω ἢ κατὰ δύναμιν καὶ μὴ δυνάμενους ταῦτα ποιεῖν δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν. ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν, εἴ 5 τις ἀργύριον ἢ σκεῦος παρὰ του πειθοῖ λαβῶν ἀποστεροῖη, πολὺ δὲ μέγιστον ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὦν ἐξηπατήκοι πείθων, ὡς ἱκανὸς εἴη τῆς πόλεως ἠγεῖσθαι. ἔμοι μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας τοιάδε διαλεγόμενος.

B.

Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς 1 συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν [πρὸς ἐπιθυμίαν] βρωτοῦ καὶ ποιοῦ καὶ λαγνείας καὶ ὕπνου καὶ ῥίγους καὶ θάλπους καὶ πόνου. γνοὺς δέ τινα τῶν συνόντων ἀκολαστοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δ' ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκάτερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; καὶ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη· Δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφὴ ἀρχὴ εἶναι· οὐδὲ γὰρ ζῷη γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλεσθαι σίτου ἄπτεσθαι, ὅταν ὦρα ἦκη, 2 ἀμφοτέροις εἰκὸς παραγίγνεσθαι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Τὸ οὖν προαιρεῖσθαι τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν ἢ τῆ γαστρὶ χαρίζεσθαι πότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν; Τὸν εἰς τὸ ἄρχειν, ἔφη, νῆ Δία παιδευόμενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ὅταν πειεῖν βούλωνται, τὸ δύνασθαι διψῶντα ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ 3 δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὄψε κοιμηθῆναι καὶ πρῶτὸ ἀναστῆναι καὶ ἀργυπνήσαι, εἴ τι δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθεῖμεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. Τί δέ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράττειν, εἴ τι δέοι; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. Τί δέ, τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλ' ἐθελοντῆρ ὑπομένειν, ποτέρῳ ἂν προσθεῖμεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν

παιδευομένῳ. Τί δέ, τὸ μαθεῖν εἴ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων ποτέρῳ ἢ προσθεῖναι μᾶλλον πρέποι; Πολὺν νῆ Δ', ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἀνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων. Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος ἦντιον ἢ δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἢ τὰ λοιπὰ ζῆνα ἀλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δήπου τὰ μὲν γαστροὶ δελεαζόμενα, καὶ μάλα ἔνια δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ ἀλίσκεται, τὰ δὲ ποτιῶ ἐνεδρεύεται. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον οἱ τε ὄρνυγες καὶ οἱ πέρδικες, πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ ἐλλίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι καὶ ἐξιστάμενοι τοῦ τὰ δεινὰ ἀναλογίζεσθαι τοῖς θηράτορις ἐμπίπτουσι; Συνέφη καὶ ταῦτα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ ταῦτὰ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων; ὡς περ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἰρκτὰς εἰδοῦτες, ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι ἢ τε ὁ νόμος ἀπειλεῖ παθεῖν καὶ ἐνεδρευθῆναι καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι· καὶ τηλικούτων μὲν ἐπικειμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε καὶ αἰσχυρῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίας ἐν ἀδείᾳ, ὅμως εἰς τὰ ἐπικίνδυνα φέρεσθαι, ἄρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κακοδαιμονιώτης ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Τὸ δὲ εἶναι μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πράξεις τοῖς ἀνθρώποις ἐν ὑπαίθρῳ, οἷον τὰς τε πολεμικὰς καὶ τὰς γεωργικὰς καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας, τοὺς δὲ πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρὸς τε ψύχῃ καὶ θάλπῃ οὐ δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; Συνέφη καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἀπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ' ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; Συνέφη καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου τὴν τάξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπεσκέψω, εἰς ποτέραν τῶν τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἢν τάττοις; Ἐγωγ', ἔφη ὁ Ἀριστιππος, καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ἑμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων

τάξιν. καὶ γὰρ πάνν μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τὸ μέγαλον ἔργον ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται πορίζειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προσεστώτα, ἐὰν μὴ πάντα, ὅσα ἡ πόλις βούλεται, καταπράττη, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί; καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἀρχουσιν ὡς περ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις χρῆσθαι. ἐγὼ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἔμοι μὲν ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἀπτεσθαι, αἱ τε πόλεις οἴονται χρῆναι τοὺς ἀρχοντας ἑαυταῖς μὲν ὡς πλείστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἢ παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσαιμι· ἑμαυτὸν γε μέντοι τάττω εἰς τοὺς βουλομένους ἢ ἄρσά τε καὶ ἠδιστα βιοτεύειν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη·¹⁰ Βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψόμεθα, πότεροι ἦδιον ζῶσιν, οἱ ἀρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ Πέρσαι μὲν ἀρχουσιν, ἀρχονται δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ Σκύθαι μὲν ἀρχουσι, Μαιῶται δὲ ἀρχονται· ἐν δὲ τῇ Αἰβύῃ Καρχηδόνιοι μὲν ἀρχουσι, Αἰβυες δὲ ἀρχονται. τούτων οὖν ποτέρους ἦδιον οἶει ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἦδιον, οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν; Ἄλλ' ἐγὼ τοι,¹¹ ἔφη ὁ Ἀριστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν αὐτὸν ἑμαυτὸν τάττω, ἀλλ' εἶναι τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδός, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει. Ἄλλ' εἰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς περ οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε¹² διὰ δουλείας ἢ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὕτως μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἢν τι λέγοις· εἰ μέντοι ἐν ἀνθρώποις ὧν μήτε ἀρχεῖν ἀξιῶσεις μήτε ἀρχεσθαι μηδὲ τοὺς ἀρχοντας ἐκὰν θεραπεύσεις, οἰμαί σε ὄραν, ὡς ἐπίστανται οἱ κρείττονες τοὺς ἥττονας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλαιόντας καθίσαντες δούλοις χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσί σε οἱ ἄλλων σπειράντων¹³

καὶ φρυτευσάντων τὸν τε σίτον τέμνοντες καὶ δενδροκο-
ποῦντες καὶ πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τοὺς ἥττονας
καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι
δουλεύειν ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ
οἱ ἄνδρες οἱ καὶ δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους
οὐκ οἶσθα ὅτι καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἄλλ' ἐγώ
14 κατακλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι. καὶ ὁ Σωκράτης
ἔφη· Τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα. τοὺς
γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὅ τε Σίνις καὶ ὁ Σκείρων καὶ ὁ Προ-
κρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ· ἀλλὰ νῦν οἱ μὲν
πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τίθενται, ἵνα
μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλου-
μένοις ἄλλους κτῶνται βοηθούς καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα
περιβάλλονται καὶ ὄπλα κτῶνται, οἷς ἀμννοῦνται τοὺς
ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους
κατασκευάζονται· καὶ οἱ μὲν πάντα ταῦτα κεκτημένοι
15 ὅμως ἀδικοῦνται· σὺ δὲ οὐδὲν μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς
ὁδοῖς, ἔνθα πλεῖστοι ἀδικοῦνται, πολὺν χρόνον διατρί-
βων, εἰς ὁποίαν δ' ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν πολιτῶν πάντων
ἥττων ὢν καὶ τοιοῦτος οἷοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βου-
λόμενοι ἀδικεῖν, ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν οἶε
ἀδικηθῆναι; ἢ διότι αἱ πόλεις σοὶ κηρύττουσιν ἀσφάλειαν
καὶ προσιόντι καὶ ἀπιόντι, θαρρεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος
ἂν οἶε τοιοῦτος εἶναι οἷος μηδενὶ δεσπότη ἑπιτελεῖν;
τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ ἔχειν πονεῖν μὲν
μηδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα;
16 σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπῶται τοῖς τοιού-
τοις οἰκέταις χρῶνται. ἄρα οὐ τὴν μὲν λαγνεῖαν αὐτῶν
τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀποκλεί-
οντες ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἦ; τοῦ δὲ δραπετεύειν δεσμοῖς
ἀπεύρουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσιν; ἢ
σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοιοῦτον ὄντα
17 καταμανθάνης; Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δου-
λεύειν ἀναγκάσω. ἀλλὰ γὰρ, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασι-
λικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἦν δοκεῖς μοι σὺ νομίζειν
εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακο-

παθούτων, εἴ γε πεινήσουσι καὶ διψήσουσι καὶ διγώ-
σουσι καὶ ἀγρυπνήσουσι καὶ τᾶλλα πάντα μοχθήσουσιν
ἐκόντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ' ὅτι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέσμα
ἐκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα
πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι· ἄλλο
γε ἢ ἀφροσύνη πρόσεσι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομέ-
νειν; Τί δέ, ὦ Ἀρίστιππε, ὁ Σωκράτης ἔφη, οὐ δοκεῖ σοι 18
τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων, ἢ ὁ
μὲν ἐκῶν πεινῶν φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιο καὶ ὁ ἐκῶν
διψῶν πίοι καὶ τᾶλλα ὡσαύτως, τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα
πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν ὁπότεν βούληται παύεσθαι; ἔπειτα
ὁ μὲν ἐκουσίως τάλαιπωρῶν ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι πονῶν εὐ-
φραίνεται, οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες ἐλπίδι τοῦ λήψε-
σθαι ἠδέως μοχθοῦσι. καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἄθλα τῶν 19
πόνων μικροῦ τιος ἄξιά ἐστι· τοὺς δὲ πονοῦντας, ἵνα
φίλους ἀγαθούς κτήσωνται ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσονται
ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς
καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον καλῶς οἰκῶσι καὶ τοὺς φίλους εὖ
ποιῶσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς οὐκ οἶεσθαι χρὴ
τούτους καὶ πονεῖν ἠδέως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ζῆν εὐφραι-
νομένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ
ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων; ἔτι δὲ αἱ μὲν ῥαδιουργίαι καὶ 20
ἐκ τοῦ παραχρήμα ἠδοναὶ οὔτε σώματι εὐεξίαν ἰκαναί εἰσιν
ἐνεργάζεσθαι, ὡς φασιν οἱ γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ ἐπιστήμην
ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν, αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπι-
μέλειαι τῶν καλῶν τε ἀγαθῶν ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦ-
σιν, ὡς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δὲ πού καὶ Ἡσίοδος·
Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ προπάροισιν ἔθηκαν
ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
ῥηιδίῃ δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ' εἶσα.
μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.
[καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ φησὶν·

Ἔ πονηρέ, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχης.]

21 καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται, ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδὲ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παιδῶν εἰς ἡβὴν ὠριμάτο, ἐν ἧ ὁί νεοὶ ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν, εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέψονται ἐπὶ τὸν βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελεθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι 22 ἀποροῦντα, ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται· καὶ φανῆραι αὐτῷ δύο γυναικας προσιέναι μεγάλας, τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἑλευθέριον φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνη, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἑτέραν τετραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἑρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ, ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ὦρα διαλάμποι, κατασκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν 23 ἀποβλέπειν. ὡς δ' ἐγένοντο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθείσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν· Ὅρω σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα, ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπη. ἔαν οὖν ἐμὲ φίλην ποιησάμενος, ἐπὶ τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω σε καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔση, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος 24 διαβιώση. / πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος διέση, τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτόν εὐροῖς ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ τί ἀκούσας τερφθείης ἢ τίνων ἂν ὀσφραϊνόμενος ἢ ἀπτόμενος ἦσθαις, τίσι δὲ παιδικοῖς ὁμιλῶν μάλιστα ἂν εὐφρανθείης καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις καὶ πῶς ἂν ἀπονάτα τούτων πάντων τυγχάνοις. 25 ἔαν δὲ ποτε γένηται τις ὑποψία σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος, μὴ σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήση, οὐδενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ἦ

τι κερδᾶναι. πανταχόθεν γὰρ ὠφελείσθαι τοῖς ἐμοὶ συνουσίην ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω. καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας 26 ταῦτα, Ἦ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστιν; ἢ δέ, Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι Κακίαν. καὶ ἐν τούτῳ 27 ἢ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἦκα πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδνῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμότεραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆραι. οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προομιόις ἡδονῆς, ἀλλ' ἥπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διηγῆσομαι μετ' ἀληθείας. 28 τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδώσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναι σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θανμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοι καρποὺς ἀφθόρους φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἶει δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέμου ὀριμᾶς αὐξέσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τε φίλους ἑλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπισταμένων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρωτί. καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσι εἶπεν, ὡς 29 φησι Πρόδικος· Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἢ γυνὴ σοι αὐτῇ διηγείται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· Ἦ τλήμων, τί δὲ σὺ 30 ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα μηδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἦτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐπιπίλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα, καὶ ἵνα μὲν

ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιούς μηχανωμένη, ἵνα δὲ ἡδέως πῆγς, οἶνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλῖνας καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλῖναις παρασκευάζῃ· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅτι ποιῆς ὑπνου ἐπιθυμεῖς. τὰ δ' ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανωμένη καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη· οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σεαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, 31 τῆς δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοιμίζουσα. ἀθάνατος δὲ οὐσα ἐν θεῶν μὲν ἀπέρορμαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου ἑαυτῆς, ἀνήκοος εἶ καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἂν σοὶ λεγούσῃ τι πιστεύσεις; τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ ἀνχιμηροὶ διὰ γήρως περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυρόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ 32 εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι. ἐγὼ δὲ σὺνεμι μὲν θεοῖς, σὺνεμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπινον χωρὶς ἐμοῦ γίνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις οἷς προσήκει, ἀγαπητῇ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστῇ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κωνός. 33 ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἑμοῖς φίλοις ἡδέια μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ, ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἀχθονται οὔτε διὰ τοῦτον μεθιάσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραῖτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται καὶ

ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἡδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμοι δὲ πατρίσιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτήσθαι. οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἄρετῆς 34 Ἡρακλέους παιδευσιν, ἐκόσμησε μέντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειραῖσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

Αἰσθόμενος δὲ ποτε Λαμπροκλέα, τὸν πρεσβύτατον 2 υἱὸν αὐτοῦ, πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθ' ἄ τις ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλούμενους; Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. Καταμεμάθηκας οὖν, τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν; Ἐγὼ γ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. Οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδίκους καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; Ἐμοιγε, ἔφη. Ἦδη δὲ ποτ' ἐσκέψω, εἰ ἄρα ὡσπερ τὸ ἀν- 2 δραποδιζέσθαι τοὺς μὲν φίλους ἀδικὸν εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους δίκαιον, καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἀδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους δίκαιον; Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ δοκεῖ μοι, ὅφ' οὐ ἂν τις εὖ παθῶν εἴτε φίλου εἴτε πολεμίον μὴ πειραῖται χάριν ἀποδιδόναι, ἀδικος εἶναι. Οὐκοῦν εἴ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινῆς τις 3 ἂν εἴῃ ἀδικία ἢ ἀχαριστία; συνωμολόγει. Οὐκοῦν ὅσω ἂν τις μείζω ἀγαθὰ παθῶν μὴ ἀποδιδῶ χάριν, τοσοῦτω ἀδικώτερος ἂν εἴῃ; συνέφη καὶ τοῦτο. Τίνας οὖν, ἔφη, ὑπὸ τίνων εὐροῖμεν ἂν μείζω εὐεργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; οὗς οἱ γονεῖς ἐκ μὲν οὐκ ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν μετασχεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἅ δ' ἢ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς ἄξια εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν· καὶ αἱ πόλεις ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν.

ὡς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσαντες.
 4 καὶ μὴν οὐ τῶν γε ἀφροδισίων ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς
 ἀνθρώπους ὑπολαμβάνεις, ἐπεὶ τούτου γε τῶν ἀπολυ-
 σόντων μεσταὶ μὲν αἱ ὁδοί, μεστὰ δὲ τὰ οἰκήματα. φα-
 νεροὶ δ' ἔσμεν καὶ σκοπούμενοι, ἔξ ὁποίων ἂν γυναικῶν
 βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο, αἷς συνελθόντες τεκνοποιού-
 5 μεθα. καὶ ὁ μὲν γε ἀνὴρ τὴν τε συντεκνοποιήσουσαν
 ἑαυτῷ τρέφει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ προπαρα-
 σκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς
 τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὡς ἂν δύνηται πλεῖστα· ἡ δὲ γυνή
 ὑποδεξαμένη τε φέρει τὸ φροστίον τοῦτο βαρυνόμενη τε
 καὶ κινδυνεύουσα περὶ τοῦ βίου καὶ μεταδιδούσα τῆς τρο-
 φῆς, ἣ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διε-
 νεργοῦσα καὶ τεκοῦσα τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε
 προπεπονθῆναι οὐδὲν ἀγαθὸν οὔτε γιγνώσκον τὸ βρέφος,
 ὑφ' ὅτου εὖ πάσχει οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον, ὅτου δεῖται,
 ἀλλ' αὐτὴ στοχαζομένη τὰ τε συμφέροντα καὶ τὰ κεχαρι-
 σμένα πειρατὰ ἐκπληροῦν καὶ τρέφει πολὺν χρόνον καὶ
 ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπομένουσα ποιεῖν, οὐκ εἰδυῖα, τίνα
 6 τούτων χάριν ἀπολήψεται. καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθά-
 νειν τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν
 βίον διδάσκουσιν, ἃ δ' ἂν οἴωνται ἄλλον ἱκανώτερον εἶναι
 διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τούτον δαπανῶντες καὶ ἐπιμε-
 7 λοῦνται πάντα ποιῶντες, ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς γένων-
 ται ὡς δυνατὸν βέλτιστοι. πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος εἶπεν·
 Ἀλλὰ τοι εἰ καὶ πάντα ταῦτα πεποίηκε καὶ ἄλλα τούτων
 πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναίτο αὐτῆς ἀνασχέσθαι τὴν
 χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης, Πότερα δέ, ἔφη, οἶε θη-
 ρίου ἀγριότητα δυσφορωτέραν εἶναι ἢ μητρὸς; Ἐγὼ μὲν
 οἶμαι, ἔφη, μητρὸς τῆς γε τοιαύτης. Ἦδη πώποτε οὖν
 ἢ δακοῦσα κακὸν τί σοι ἔδωκεν ἢ λακτίασα, οἷα ὑπὸ
 8 θηρίων ἤδη πολλοὶ ἔπαθον; Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, λέγει ἃ
 οὐκ ἂν τις ἐπὶ τῷ βίῳ παντὶ βούλοίτο ἀκοῦσαι. Σὺ δὲ
 πόσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἶε ταύτῃ [δυσάνεκτα] καὶ τῇ
 φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας
 καὶ νυκτὸς πράγματα παρασχεῖν, πόσα δὲ λυπῆσαι κά-

μινων; Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτήν, ἔφη, οὔτ' εἶπα οὔτ' ἐποίησα
 οὐδέν, ἐφ' ᾧ ἠσχύνθη. Τί δέ; οἶε, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναι
 9 σοι ἀκοῦειν ὢν αὐτὴ λέγει ἢ τοῖς ὑποκριταῖς, ὅταν ἐν ταῖς
 τραγωδίαις ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγωσιν; Ἀλλ', οἶμαι,
 ἐπειδὴ οὐκ οἴονται τῶν λεγόντων οὔτε τὸν ἐλέγχοντα
 ἐλέγχειν, ἵνα ζημιώσῃ, οὔτε τὸν ἀπειλοῦντα ἀπειλεῖν, ἵνα
 κακὸν τι ποιήσῃ, ῥαδίως φέρουσι. Σὺ δ' εὖ εἰδώς, ὅτι
 ἃ λέγει σοι ἡ μήτηρ, οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει,
 ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ,
 χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τὴν μητέρα σοι εἶναι;
 Οὐ δῆτα, ἔφη, τοῦτό γε οὐκ οἶμαι. καὶ ὁ Σωκράτης, 10
 Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ ταύτην, εὖνονι τέ σοι οὔσαν καὶ ἐπιμε-
 λομένην ὡς μάλιστα δύναται κάμνοντος, ὅπως ὑγιανεῖς
 τε καὶ ὅπως τῶν ἐπιτηδείων μηδενὸς ἐνδείης ἔσῃ, καὶ πρὸς
 τούτοις πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένην ἀγαθὰ ὑπὲρ σοῦ καὶ
 εὐχὰς ἀποδιδούσαν, χαλεπὴν εἶναι φῆς; Ἐγὼ μὲν οἶμαι,
 εἰ τοιαύτην μὴ δύνασαι φέρειν μητέρα, τὰγαθὰ σε οὐ
 δύνασθαι φέρειν. εἰπέ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον τινὰ 11
 οἶε δεῖν θεραπεύειν; ἢ παρεσκευάσαι μηδενὶ ἀνθρώπων
 πειρᾶσθαι ἀρέσκειν μηδὲ πείθεσθαι μήτε στρατηγῷ μήτε
 ἄλλῳ ἄρχοντι; Ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ 12
 Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι βούλει σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ
 πῦρ ἐναύῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται
 συλλήπτωρ καί, ἂν τι σφαλλόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς ἐγ-
 γύθεν βοηθῇ σοι; Ἐγωγε, ἔφη. Τί δέ; συνοδοιπόρον ἢ
 σύμπλουν ἢ εἰ τῷ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις, οὐδὲν ἂν σοι δια-
 φέροι φίλον ἢ ἐχθρὸν γενέσθαι ἢ καὶ τῆς παρὰ τούτων
 εὐνοίας οἶε δεῖν ἐπιμελεῖσθαι; Ἐγωγε, ἔφη. Εἶτα τού- 13
 των μὲν ἐπιμελεῖσθαι παρεσκευάσαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν
 πάντων μάλιστα σε φιλοῦσαν οὐκ οἶε δεῖν θεραπεύειν;
 οὐκ οἶσθ', ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμίας
 ἐπιμελεῖται οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπον-
 θότας χάριν οὐκ ἀποδιδόντας, ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θε-
 ραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθησι καὶ ἀποδοκιμάζουσα
 οὐκ ἔφ' ἄρχειν τούτον, ὡς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θυό-
 μενα ὑπὲρ τῆς πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλο καλῶς
 καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; καὶ νῆ Δία ἐάν

τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμή,
καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκι-
μασίαις. σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἐὰν σωφρονῆς, τοὺς μὲν θεοὺς
14 παραίτησιν συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἴ τι παρημέληκας τῆς
μητροῦς, μὴ σε καὶ οὗτοι νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι οὐκ
ἐθελήσωσιν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους φυλάξῃ, μὴ
σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα πάντες ἀτιμάσωσιν,
εἴτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῆς. εἰ γὰρ σε ὑπολάβοιεν
πρὸς τοὺς γονεῖς ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν εὖ
σε ποιήσας χάριν ἀπολήψασθαι.

8 Χαιρεφῶντα δὲ ποτε καὶ Χαιρεκράτην, ἀδελφῷ μὲν
ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω, αἰσθόμενος διαφορο-
μένω, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτην, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέ-
κρατες, οὐ δῆπου καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οὐ
χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφούς; καὶ ταῦτα
τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου, καὶ τῶν μὲν
βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς
2 τούτοις τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοῦ δὲ ἐνός. Θαν-
μαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἴ τις τοὺς μὲν ἀδελφούς ζημίαν
ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τοὺς δὲ
πολίτας οὐκ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν
ἔχει, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύναται λογίζεσθαι, ὅτι κρείττον
σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τὰρχοῦντα ἔχειν ἢ μόνον
3 διαιτώμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτῆ-
σθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι. καὶ
οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ἀνοῦνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι,
καὶ φίλους κτῶνται ὡς βοηθῶν δεόμενοι, τῶν δ' ἀδελφῶν
ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ
4 ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους. καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα
μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ δημοῦ
τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται
τῶν συντρόφων· πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι
τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδέλ-
5 φων καὶ ἦττον τούτοις ἐπιτίθενται. καὶ ὁ Χαιρεκράτης
εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἶη τὸ διάφορον,
ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἔνεκα
φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν

οἷον δεῖ· ὁπότε μέντοι παντὸς ἐνδέοι καὶ πᾶν τὸ ἐναν-
τιώτατον εἶη, τί ἂν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις; καὶ ὁ
6 Σωκράτης ἔφη· Πότερα δέ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐδενὶ ἀρέσαι
δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδὲ σοί, ἢ ἔστιν οἷς καὶ πᾶν
ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀξιὸν ἔστιν
ἐμοὶ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ
δὲ ὅπου ἂν παρῆ πανταχοῦ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ζημία
μᾶλλον ἢ ἀφέλειά ἐστιν. Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡσ-
7 περ ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι
ζημία ἐστίν, οὕτω καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπι-
στάμενος ἐγχειρῆ χρῆσθαι, ζημία ἐστίν; Πῶς δ' ἂν ἐγώ,
8 ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων εἶην ἀδελφῷ χρῆσθαι,
ἐπιστάμενός γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα καὶ εὖ ποιεῖν
τὸν εὖ ποιοῦντα; τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώ-
μενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν δυνάμην οὐτ' εὖ λέγειν οὐτ' εὖ
ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη·
9 Θανμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ κῖνα μὲν, εἴ σοι
ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὢν καὶ τοὺς μὲν ποιμένας
ἡσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαιεν, ἀμελήσας ἂν
τοῦ δογίξεσθαι ἐπειρῶ εὖ ποιήσας πρᾶννεν αὐτόν, τὸν
δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι ὄντα πρὸς σέ
οἷον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ δημολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ
λέγειν οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλτιστος
ἦ. καὶ ὁ Χαιρεκράτης, Ἀέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ
10 ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι
πρὸς ἐμὲ οἷον δεῖ. Καὶ μὴν οὐδὲν γε ποικίλον, ἔφη ὁ
Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μη-
χανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς οἶομαι ἂν αὐτόν
ἀλόντα περὶ πολλοῦ ποιῆσθαι σε. Οὐκ ἂν φθάνοις, ἔφη,
11 λέγων, εἴ τι ἦσθαι με φίλτρον ἐπιστάμενον, ὃ ἐγὼ
εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν
γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, καλεῖν σε
ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιήσῃς; Ἄηλον ὅτι κατάρχομι ἂν
τοῦ αὐτός, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκείνον. Εἰ δὲ βούλοιο
12 τῶν φίλων τινα προτρέψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπι-
μελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιήσῃς; Ἄηλον ὅτι πρότερος
ἂν ἐγχειροίην ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίῃ.

13 *Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὅποτε ἔλλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιήσῃς; Ἀῆλον ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὅποτε ἔλλθοι Ἀθήνας· καὶ εἰ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμείσθαι διαπράττειν μοι ἐφ' ἃ ἤκοιμι, δῆλον ὅτι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν*
 14 *ἐκείνῳ ποιεῖν. Πάντ' ἄρα σύγε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρύπτου· ἢ ὄκνεις, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῆς, ἔαν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῆς; καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην, ἐκείνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σὲ φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν*
 15 *ἔξεργάζεσθαι τοῦτο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ ἔργου καὶ λόγου. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι καὶ κολῆ μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπεῖξαι; ὠγαθέ, μὴ ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐγχείρει τὸν ἄνδρα καταπραῦνειν· καὶ πάννυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. οὐχ ὀρᾷς, ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ ποτηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ εἰ δοίης τι, τοὺς δὲ καλοὺς κάγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς χρώμενος*
 17 *μάλιστα ἂν κατεργάσαιο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἐὰν οὖν ἐμοῦ ταῦτα ποιοῦντος ἐκείνος μηδὲν βελτίον γιγνηταί; Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδειξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκείνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι· νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὰν αἰσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάννυ φιλονεικήσειν, ὅπως περιγένηται σου καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ*
 18 *ποιῶν. νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθον, ὥσπερ εἰ τῷ χεῖρε, ὅς ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλαις ἐποίησεν,*

ἀφαιμένῳ τούτου τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω ἢ εἰ τῷ πόδε θεῖα μοῖρα πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλων ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφῷ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλων ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῷ καὶ τᾶλλα, ὅσα ἀδελφὰ ἔφρυσεν ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυῖας διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυῖαν διέχοντα ἔλλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ οἱ καὶ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον ἐξικνεῖσθαι οὐδ' ἂν τῶν ἔτι ἐγγυτέρῳ ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὀπίσθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφῷ δὲ φίλῳ ὄντε καὶ πολὺν διεστῶτε πράττετον ἅμα καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλων.

Ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγόμενου, 4
 ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστα ἂν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτήσιν τε καὶ χρεῖαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον εἴη φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὄρᾳν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως. καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγρῶν καὶ 2
 ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκευὴ κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὄρᾳν ἔφη καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους, φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, ὄρᾳν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὐτε ὅπως κτήσονται φροντίζοντας οὐτε ὅπως οἱ 3
 ὄντες ἑαυτοῖς σώζονται. ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε 3
 καὶ οἰκετῶν ὄρᾳν τινας ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροῦς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγοροῦντας, ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους τε καὶ ζημίαν ἡγούμενους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐῶντας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὄρᾳν ἔφη 4
 τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ πάννυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ πλήθος εἰδότας, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλήθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο κατάλεγειν ἐγχειρήσαντας οὐς ἐν τοῖς

φίλοις ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι· τοσοῦτον
 5 αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν. / καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα
 τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῶ
 κρείττων φανεῖται; ποῖος γὰρ ἵππος ἢ ποῖον ζεύγος οὕτω
 χρήσιμον ὥσπερ ὁ χρηστός φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον
 οὕτως εὖνον καὶ παραμόνιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω
 6 πάγχρηστον; ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν
 τὸ ἠλλείπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ
 τῶν κοινῶν πράξεων, καὶ ἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συν-
 επισχύει, ἂν τέ τις φόβος ταράττη, συμβοηθεῖ τὰ μὲν
 συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων καὶ τὰ μὲν συμπεῖθων,
 τὰ δὲ βιαζόμενος καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλείστα εὐφρα-
 7 νων, σφαλλομένους δὲ πλείστα ἐπανορθῶν. ἅ δὲ αἶ τε
 χεῖρες ἐκάστῳ ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ προορῶσι καὶ
 τὰ ὅσα προακούουσι καὶ οἱ πόδες διανύτουσι, τούτων
 φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται· πολλάκις δὲ ἅ πρὸ
 αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ
 οὐ διήνυσε, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν. ἀλλ'
 ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ
 ἔνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος,
 ἀργῶς καὶ ἀνεμιμένως οἱ πλείστοι ἐπιμέλονται.
 5 Ἦκουσα δὲ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδόκει μοι
 προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτόν, ὅπως τοῖς
 φίλοις ἄξιός εἴη. ἰδὼν γὰρ τινα τῶν συνόντων ἀμελοῦντα
 φίλου πενία πιεζομένου ἤρετο Ἀντισθένη ἐναντίον τοῦ
 2 ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν, Ἄρ', ἔφη, ὦ Ἀντί-
 σθενης, εἰσὶ τινες ἄξιοι φίλων, ὥσπερ οἰκετῶν; τῶν γὰρ
 οἰκετῶν ὁ μὲν που δυοῖν μναῖν ἄξιός ἐστιν, ὁ δὲ οὐδ'
 ἡμιμναίου, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα· Νικίας δὲ ὁ
 Νικηράτου λέγεται ἐπιστάτην εἰς τὰργύρεια πρῆσθαι
 ταλάντου. σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα ὥσπερ τῶν
 3 οἰκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἄξιοι. Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη ὁ Ἀντισθένης· ἐγὼ γοῦν βουλοίμην ἂν τὸν μὲν τινα
 φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δύο μναῖς, τὸν δ' οὐδ' ἂν ἡμι-
 μναίου προτιμησαίμην, τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα μνῶν ἐλοίμην
 ἂν, τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων καὶ πόνων πρῆσθαι
 4 ἂν φίλον μοι εἶναι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ γε ταῦτα

τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτόν, πόσου
 ἄρα τυγχάνει τοῖς φίλοις ἄξιός ὢν, καὶ πειραῖσθαι ὡς πλεί-
 στου ἄξιός εἶναι, ἵνα ἤττον αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν.
 ἐγὼ γὰρ τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούω τοῦ μὲν, ὅτι προῦ-
 δωκεν αὐτὸν φίλος ἀνὴρ, τοῦ δ', ὅτι μᾶν ἀνθ' ἑαυτοῦ
 μᾶλλον εἴλετο ἀνὴρ, ὃν ᾤετο φίλον εἶναι. τὰ τοιαῦτα 5
 πάντα σκοπῶ, μὴ ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῆ
 καὶ ἀποδιδῶται τοῦ εὐρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον,
 ὅταν ἐξῆ τὸ πλεόν τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν ἢ ἀποδί-
 δοσθαι. τοὺς δὲ χρηστὸς οὔτε οἰκέτας πᾶν τι πωλου-
 μένους ὁρῶ οὔτε φίλους προδιδόμενους.

Ἐδόκει δὲ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους ὁποίους 6
 ἄξιον κτᾶσθαι φρενοῦν τοιαύδε λέγων· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ
 Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλου ἀγαθοῦ, πῶς ἂν ἐπιχει-
 ροίημεν σκοπεῖν; ἄρα πρῶτον μὲν ζητητέον, ὅστις ἄρχει
 γαστρός τε καὶ φιλοποσίας καὶ λαγνείας καὶ ὕπνου καὶ
 ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατούμενος οὐτ' αὐτὸς ἑαυτῷ
 δύναται ἂν οὔτε φίλῳ τὰ δέοντα πράττειν· Μὰ Δί' οὐ
 δῆτα, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦ μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφε-
 κτέον δοκεῖ σοι εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τί γάρ; ἔφη, 2
 ὅστις δαπανηρὸς ὢν μὴ αὐτάρκης ἐστίν, ἀλλ' αἰετῶν πλη-
 σίον δεῖται καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δύναται ἀποδιδόναι,
 μὴ λαμβάνων δὲ τὸν μὴ δίδοντα μισεῖ, οὐ δοκεῖ σοι καὶ
 οὗτος χαλεπὸς φίλος εἶναι; Πάνυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν ἀφε-
 κτέον καὶ τούτου; Ἄφεκτέον μέντοι, ἔφη. Τί γάρ; ὅστις 3
 χρηματίζεσθαι μὲν δύναται, πολλῶν δὲ χρημάτων ἐπι-
 θυμῆ καὶ διὰ τοῦτο δυσσύμβολός ἐστι καὶ λαμβάνων μὲν
 ἴδεται, ἀποδιδόναι δὲ μὴ βούλεται; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη,
 οὗτος ἔτι πονηρότερος ἐκείνου εἶναι. Τί δ'; ὅστις διὰ 4
 τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μηδὲ πρὸς ἕν ἄλλο σχολὴν
 ποιεῖται ἢ ὀπόθεν αὐτὸς κερδανεῖ; Ἄφεκτέον καὶ τούτου,
 ὡς ἔμοι δοκεῖ· ἀνωφελὴς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ. Τί δέ;
 ὅστις στασιωδῆς τέ ἐστι καὶ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις
 ἐχθροὺς παρέχειν; Φευκτέον νῆ Δία καὶ τούτον. Εἰ δέ
 τις τούτων μὲν τῶν κακῶν μηδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσῃ ἀνέ-
 χεται, μηδὲν φροντίζων τοῦ ἀντενεργεῖν; Ἀνωφελὴς ἂν
 εἴη καὶ οὗτος. ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν

5 φίλον ποιείσθαι; Οἶμαι μὲν, ὅστις τάναντία τούτων ἐγκρα-
 τῆς μὲν ἔστι τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, εὖνους δὲ καὶ
 εὐσύμβολος ὢν τυγχάνει καὶ φιλόνομος πρὸς τὸ μὴ ἐλλεί-
 6 πεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν, ὥστε λυσι-
 ᾧ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι; Τοὺς μὲν ἀνδριαντο-
 ποιούς, ἔφη, δοκιμάζομεν οὐ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαι-
 ρόμενοι, ἀλλ' ὃν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας
 7 καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιπούς
 εὖ ποιήσειν. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὃς ἂν τοὺς φίλους
 τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαινῆται, δῆλον εἶναι καὶ τοὺς
 ὑστερον εὐεργετήσοντα; Καὶ γὰρ ἵπποις, ἔφη, ὃν ἂν ὁρῶ
 τοῖς πρόσθεν καλῶς χρώμενον, τοῦτον καὶ ἄλλοις οἶμαι
 8 καλῶς χρῆσθαι. Εἶεν, ἔφη· ὃς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιος φίλιας
 δοκῆ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιείσθαι; Πρῶτον
 μὲν, ἔφη, τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἐπισκεπτέον, εἰ συμβου-
 λεύουσιν αὐτὸν φίλον ποιείσθαι. Τί οὖν; ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν
 τε δοκῆ καὶ οἱ θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν ὅπως
 9 οὗτος θηρατέος; Μὰ Δί', ἔφη, οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ
 λαγῶς οὐδ' ἀπάτη ὥσπερ αἱ ὄρνιθες οὐδὲ βία ὥσπερ οἱ
 κάπροι. ἄνοκτα γὰρ φίλον ἐλεῖν ἐργῶδες· χαλεπὸν δὲ
 καὶ δῆσαντα κατέχειν ὥσπερ δοῦλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον
 10 ἢ φίλοι γίνονται οἱ τοιαῦτα πάσχοντες. Φίλοι δὲ πῶς;
 ἔφη. Εἶναι μὲν τινὰς φασιν ἐπιδάσ, ἃς οἱ ἐπιστάμενοι
 ἐπάδοντες οἷς ἂν βούλωνται φίλους αὐτοὺς ποιοῦνται,
 εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ἐπιστάμενοι πρὸς οὓς ἂν βού-
 11 λωνται χρώμενοι φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν. Πόθεν οὖν, ἔφη,
 ταῦτα μάθοιμεν ἄν; Ἄ μὲν αἱ Σειριῆνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσ-
 σεῖ, ἡκούσας Ὀμήρου, ὃν ἔστιν ἀρχὴ τοιαύτε τις·
 / Δεῦρ' ἄγε δὴ, πολύαν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῆδος Ἀχαιῶν.
 ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπιδόην, ᾧ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἀνθρώποις αἱ Σειριῆνες ἐπάδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ
 12 ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπασθέντας; Οὐκ ἄλλα τοῖς ἐπ'
 ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῆδον. Σχεδόν τι λέγεις
 τοιαῦτα χρῆναι ἐκάστῳ ἐπάδειν, οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων
 τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν. οὕτω μὲν γὰρ ἐχθίων
 τ' ἂν εἴη καὶ ἀπελαύνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ

τὸν εἰδότα, ὅτι μικρὸς τε καὶ αἰσχροὺς καὶ ἀσθενῆς ἔστιν,
 ἐπαινοίη λέγων, ὅτι καλὸς τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἔστιν.
 ἄλλας δὲ τινὰς οἶσθαι ἐπιδάσ; Οὐκ ἄλλ' ἡκούσα μὲν, ὅτι 13
 Περικλῆς πολλὰς ἐπίστατο, ἃς ἐπάδων τῇ πόλει ἐποίει
 αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν
 πόλιν φιλεῖν αὐτόν; Μὰ Δί' οὐκ ἐπάδων, ἀλλὰ περιάψας
 τι ἀγαθὸν αὐτῇ. Δοκεῖς μοι λέγειν, ᾧ Σώκρατες, ὡς εἰ 14
 μέλλομεν ἀγαθὸν τινα κήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς
 ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι [λέγειν τε καὶ πράττειν]. Σὺ δ'
 ἔφου, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι καὶ πονηρὸν ὄντα χρη-
 στοὺς φίλους κήσεσθαι; Ἐσῶρων γάρ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, 15
 δῆτοράς τε φαίλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας καὶ
 στρατηγεῖν οὐκ ἱκανοὺς πάνυ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἐταί-
 ρους. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καί, περὶ οὗ διαλεγόμεθα, οἶσθ' 16
 τινὰς, οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες ὠφελίμους δύνανται φίλους
 ποιείσθαι; Μὰ Δί' οὐ δῆτ', ἔφη· ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἔστι
 πονηρὸν ὄντα καλοὺς κἀγαθούς φίλους κήσεσθαι, ἐκεῖνο
 ἤδη μέλει μοι, εἰ ἔστιν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν γενόμενον
 17 ἔξ' ἐτοίμου τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς φίλον εἶναι. Ὁ ταράττει
 σε, ᾧ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄνδρας καὶ τὰ καλὰ πράτ-
 τοντας καὶ τῶν αἰσχροῦν ἀπεχομένους ὁρᾷς ἀντὶ τοῦ φίλους
 εἶναι στασιάζοντας ἀλλήλοις καὶ χαλεπώτερον χρώμενους
 τῶν μηθενὸς ἄξιων ἀνθρώπων. Καὶ οὐ μόνον γ', ἔφη ὁ 18
 Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις
 αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελόμεναι καὶ τὰ αἰσχροῦ
 ἦμιστα προσιέμεναι πολλάκις πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλ-
 λήλας. ἂ λογιζόμενος πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὴν τῶν 19
 φίλων κτήσιν· οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλή-
 λους δυναμένους εἶναι· πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀχάριστοι ἢ ἀμελεῖς
 ἢ πλεονέκται ἢ ἄπιστοι ἢ ἀκρατεῖς ἀνθρώποι δύναιντο
 φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν οὖν πονηροὶ πάντως ἔμοιγε δο-
 κοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον ἢ φίλοι πεφυκέναι. ἀλλὰ 20
 μὴν, ὥσπερ σὺ λέγεις, οὐδ' ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροὶ
 ποτε συναρμόσειαν εἰς φιλίαν· πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ
 ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γένοιντ' ἄν; εἰ
 δὲ δὴ καὶ οἱ ἀρετὴν ἀσκοῦντες στασιάζουσι τε περὶ τοῦ
 πρωτεύειν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν

ἀλλήλους, τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις
 21 εὐνοια καὶ πίστις ἔσται; Ἄλλ' ἔχει μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ποικίλως πως ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχουσιν
 οἱ ἀνθρώποι τὰ μὲν φιλικὰ· δέονται τε γὰρ ἀλλήλων καὶ
 ἔλεοσι καὶ συνεργοῦντες ὠφελούσι καὶ τοῦτο συνιέντες
 χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις· τὰ δὲ πολεμικά· τὰ τε γὰρ αὐτὰ
 καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες ὑπὲρ τούτων μάχονται καὶ διχο-
 γνημονοῦντες ἐναντιοῦνται. πολεμικὸν δὲ καὶ ἔρις καὶ
 ὄργη· καὶ δυσμενὲς μὲν ὁ τοῦ πλεονεκτεῖν ἔργος, μισητὸν
 22 δὲ ὁ φθόνος. ἀλλ' ὅμως διὰ τούτων πάντων ἡ φιλία
 διαδουμένη συνάπτει τοὺς καλοὺς τε κάγαθούς. διὰ γὰρ
 τὴν ἀρετὴν αἰροῦνται μὲν ἄνευ πόνου τὰ μέτρια κεκτη-
 σθαι μᾶλλον ἢ διὰ πολέμου πάντων κυριεύειν καὶ δύνα-
 ται πεινῶντες καὶ διψῶντες ἀλύπως σίτου καὶ ποτοῦ
 23 τερεῖν, ὥστε μὴ λυπεῖν οὐδὲ μὴ προσήκει· δύναται δὲ καὶ
 χρημάτων οὐ μόνον τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι νομίμως
 κωινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις· δύναται δὲ καὶ
 τὴν ἔριν οὐ μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλή-
 λους διατίθεσθαι καὶ τὴν ὄργην κωλύειν εἰς τὸ μεταμε-
 λησόμενον προΐεσαι. τὸν δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι
 τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεία παρέχοντες, τὰ
 24 δὲ τῶν φίλων ἑαυτῶν νομίζοντες. πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς
 τοὺς καλοὺς κάγαθούς καὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν μὴ μόνον
 ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις κωινωνοὺς εἶναι;
 οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τιμᾶσθαι τε καὶ
 ἄρχειν, ἵνα ἔξουσίαν ἔχωσι χρημάτων τε κλέπτειν καὶ ἀν-
 θρώπους βιάζεσθαι καὶ ἡδυναθεῖν, ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ
 25 ἂν εἶεν καὶ ἀδύνατοι ἄλλω συναρμόσαι. εἰ δὲ τις ἐν πόλει
 τιμᾶσθαι βουλόμενος, ὅπως αὐτός τε μὴ ἀδικῆται καὶ
 τοῖς φίλοις τὰ δίκαια βοηθεῖν δύνηται, καὶ ἄρξας ἀγαθόν
 τι ποιεῖν τὴν πατρίδα πειράται, διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἄλλω
 τοιοῦτῳ οὐκ ἂν δύναίτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους
 ὠφελεῖν μετὰ τῶν καλῶν κάγαθῶν ἥττον δυνήσεται ἢ
 τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερος ἔσται καλοὺς κάγα-
 26 θούς ἔχων συνεργούς; ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι
 δῆλόν ἐστιν, ὅτι εἰ ἔξῃν τοῖς κρατίστοις συνθεμένους ἐπὶ

τοὺς χεῖρους ἵεσαι, πάντας ἂν τοὺς ἀγῶνας οὗτοι ἐνίκων
 καὶ πάντα τὰ ἀθλα οὗτοι ἐλάμβανον. ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ μὲν
 οὐκ εἴωσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ
 καλοὶ κάγαθοὶ κρατιστεύουσιν, οὐδεὶς κωλύει μεθ' οὗ ἂν
 τις βούληται τὴν πόλιν εὐεργετεῖν, πῶς οὐ λυσιτελεῖ τοὺς
 βελτίστους φίλους κησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κωι-
 νωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνι-
 σταῖς χρώμενον; ἀλλὰ μὴν κάκεινο δῆλον, ὅτι κἂν πολεμῇ
 27 τίς τι, συμμάχων δεῆσεται καὶ τούτων πλείονων, ἔαν
 καλοῖς κάγαθοῖς ἀντιπάττηται. καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν
 ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι, ἵνα θέλωσι προθυμεῖσθαι. πολὺ
 δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττονας εὖ ποιεῖν ἢ τοὺς
 χείρονας πλείονας ὄντας· οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ πλείονων
 εὐεργεσιῶν ἢ οἱ χρηστοὶ δέονται. ἀλλὰ θαρρῶν, ἔφη, ὦ
 28 Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίνεσθαι καὶ τοιοῦτος γενό-
 μενος θῆραν ἐπιχειρεῖ τοὺς καλοὺς τε κάγαθούς. ἴσως
 δ' ἂν τί σοι ἀγῶ συλλαβεῖν εἰς τὴν τῶν καλῶν τε κάγα-
 θῶν θῆραν ἔχοιμι διὰ τὸ ἐρωτικός εἶναι. δεινῶς γὰρ ὦν
 ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων ὄλος ὠρμημαὶ ἐπὶ τὸ φιλῶν
 τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν καὶ ποθῶν ἀντιπο-
 θεῖσθαι καὶ ἐπιθυμῶν συνεῖναι καὶ ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς
 29 συνουσίας. ὀρῶ δὲ καὶ σοὶ τούτων δεῆσον, ὅταν ἐπιθυ-
 μήσης φιλίαν πρὸς τινος ποιεῖσθαι. μὴ οὖν ἀποκρύπτου
 με οἷς ἂν βούλοιο φίλος γενέσθαι· διὰ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖ-
 σθαι τοῦ ἀρέσαι τῷ ἀρέσονται μοι οὐκ ἀπειρώς οἶμαι
 ἔχειν πρὸς θῆραν ἀνθρώπων. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη·
 30 Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, τούτων ἐγὼ τῶν μαθημάτων πάσαι
 ἐπιθυμῶ ἄλλως τε καὶ εἰ ἔξαρχέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη
 ἐπὶ τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχὰς καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ
 σώματα. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἄλλ', ὦ Κριτόβουλε, οὐκ
 31 ἔνεστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσφέροντα
 ποιεῖν ὑπομένειν τοὺς καλοὺς. πέπεισμαι δὲ καὶ ἀπὸ
 τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι τὰς
 χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δὲ γε Σειρήνας, ὅτι τὰς
 χεῖρας οὐδενὶ προσέφερον, ἀλλὰ πᾶσι πόρρωθεν ἐπῆδον,
 πάντας φασὶν ὑπομένειν καὶ ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι.
 καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Ὡς οὐ προσοίσοντος τὰς χεῖρας, 32

εἴ τι ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτήσιν, δίδασκει. Οὐδὲ τὸ στόμα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ στόμα προσοίσεις; θάρρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδὲ γὰρ τὸ στόμα προσοίσω οὐδενί, ἔαν μὴ καλὸς ᾖ. Εὐθύς, ἔφη, σύγε, ὦ Κριτόβουλε, τοῦναντίον τοῦ συμφέροντος εἴρηκας. οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν, οἱ δὲ αἰσχροὶ καὶ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι.

33 καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Ὡς τοὺς μὲν καλοὺς φιλῆσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς καταφιλήσοντος, θαρρῶν δίδασκει τῶν φίλων τὰ θηρατικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, φίλος τινὶ βούλη γενέσθαι, ἕασεις με κατεπειθεῖν σου πρὸς αὐτόν, ὅτι ἀγασαί τε αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτοῦ εἶναι; Κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος·

34 οὐδένα γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας. Ἐὰν δέ σου προσκατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἀγασθαι αὐτοῦ καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτόν, ἄρα μὴ διαβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ; Ἀλλὰ καὶ αὐτῷ μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται εὐνοια

35 πρὸς οὓς ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ. Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξέσται μοι λέγειν περὶ σοῦ πρὸς οὓς ἂν βούλη φίλους ποιήσασθαι· ἔαν δέ μοι ἔτι ἐξουσίαν δῶς λέγειν περὶ σοῦ, ὅτι ἐπιμελής τε τῶν φίλων εἶ καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὡς φίλοις ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλῃ οὐχ ἦττον ἢ ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἦττον ἢ ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ, ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις οὐκ ἀποκάμινεις μηχανώμενος, καὶ ὅτι ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὐ ποιοῦντα, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς, πάνυ ἂν οἶμαι σοι ἐπιτήδειον

36 εἶναι με σύνθηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ σοὶ ὄν ὅτι ἂν βούλη περὶ ἐμοῦ λέγειν; Μὰ Δί' οὐχ, ὡς ποτε ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα· ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμηνηστίδας μετὰ μὲν ἀληθείας τὰγαθὰ διαγγελούσας δεινὰς εἶναι συνάγειν ἀνθρώπους εἰς κηδείαν, ψευδομένας δ' οὐκ ἐθέλειν ἐπαινεῖν· τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμηνησαμένην. Ἄ δὴ καὶ ἐγὼ πεισθεῖς ὁρθῶς ἔχειν ἠγοῦμαι οὐκ ἐξεῖναι μοι περὶ σοῦ

λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν ὅτι ἂν μὴ ἀληθεύω. Σὺ μὲν 37 ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός μοι φίλος εἶ, ὦ Σωκράτες, οἶος, ἂν μὲν τι αὐτὸς ἔχω ἐπιτήδειον εἰς τὸ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὠφελείᾳ. Πότερα δ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῇ ἐπαινῶν ἢ πείθων πειρᾶσθαι σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερόν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε 38 σκέψαι· εἰ γὰρ σε βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρω ψευδόμενος ἐπαινοίην, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὁ δέ μοι πεισθεῖς ἐπιτρέψειέ σοι τὴν ναῦν μὴ ἐπισταμένῳ κυβερνᾶν, ἔχεις τινὰ ἐλπίδα μὴ ἂν σαυτόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἰ σοι πείσαμι κοινῇ τὴν πόλιν ψευδόμενος ὡς ἂν στρατηγικῷ τε καὶ δικαστικῷ καὶ πολιτικῷ ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι, τί ἂν οἶε σεαυτὸν καὶ τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ παθεῖν; ἢ εἰ τινὰς ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαμι ψευδόμενος ὡς ὄντι οἰκονομικῷ τε καὶ ἐπιμελεῖ τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι, ἄρ' οὐκ ἂν πείραν διδοὺς ἅμα τε βλαβερὸς εἴης καὶ καταγέλαστος φαίνοιο; ἀλλὰ συντομωτάτη τε καὶ 39 ἀσφαλεστάτη καὶ καλλίστη ὁδός, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι ἂν βούλη δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι. ὅσαι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὐρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτη ἀξανομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, οὕτως οἶμαι δεῖν ἡμᾶς θηρᾶν· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γινώσκεις, δίδασκει. καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἂν, ἔφη, ὦ Σωκράτες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἂν.

Καὶ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων τὰς μὲν δι' ἄγνοιαν 7 ἐπειρᾶτο γνῶμη ἀκείσθαι, τὰς δὲ δι' ἐνδειαν διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρῶ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἃ σύνοιδα αὐτῷ. Ἀρίσταρχον γὰρ ποτε ὄρων σκυθρωπῶς ἔχοντα, Ἔοικας, ἔφη, ὦ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι. χρῆ δὲ τοῦ βάρους τοῖς φίλοις μεταδιδόναι· ἴσως γὰρ ἂν τί σε καὶ ἡμεῖς κουφίσαιμεν. καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, Ἀλλὰ μὴν, 2 ἔφη, ὦ Σωκράτες, ἐν πολλῇ γέ εἰμι ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ,

συνεληλύθασιν ὡς ἐμὲ καταλειμμένοι ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφίδαί καὶ ἀνεψιαὶ τосαῦται, ὥστ' εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τέτταρας καὶ δέκα τοὺς ἑλευθέρους. λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὐδέν· οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς· οὐτ' ἀπὸ τῶν οἰκιῶν· ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε. τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται οὐδὲ δανείσασθαι οὐδαμῶθεν ἔστιν ἀργύριον, ἀλλὰ πρότερον ἢν τίς μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὁδοῦ ζητῶν εὐρεῖν ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἔστιν, ᾧ Σωκράτες, τοὺς οἰκειοὺς περιορᾶν ἀπολυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσοῦτους τρέφειν ἐν τοιοῦτοις 3 πράγμασιν. ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης, Τί ποτέ ἔστιν, ἔφη, ὅτι Κεράμων μὲν πολλοὺς τρέφων οὐ μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τούτοις τάλιπῆδεα δύναται παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖται τосαῦτα, ὥστε καὶ πλουτεῖν, σὺ δὲ πολλοὺς τρέφων δέδοικας, μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηθείων ἅπαντες ἀπόλησθε; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δ' ἑλευθέρους. Καὶ πρότερον, ἔφη, τοὺς παρὰ σοὶ ἑλευθέρους οἶει βελτίους εἶναι ἢ τοὺς παρὰ Κεράμωνι δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ' ἐμοὶ ἑλευθέρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῶν βελτίους ἔχοντα ἐν ἀπορίᾳ εἶναι; Νῆ Δί', ἔφη· ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼ δ' ἑλευθε- 5 ρίως πεπαιδευμένους. Ἄρ' οὖν, ἔφη, τεχνίται εἰσιν οἱ χρησιμὸν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι; Μάλιστα γ', ἔφη. Οὐκ οὖν χρησιμὰ γ' ἄλφριτα; Σφόδρα γε. Τί δ' ἄρτοι; Οὐδὲν ἦττον. Τί γάρ; ἔφη, ἱμάτια τε ἀνδρεία καὶ γυναικεῖα καὶ χιτωνίσκοι καὶ γλαμύδες καὶ ἔξωμίδες; Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα. Ἐπειτα, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων οὐδὲν ἐπίστανται ποιεῖν; Πάντα μὲν οὖν, ὡς 6 ἐγὼμαι. Εἴτ' οὐκ οἶσθ', ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν τούτων, ἀλφριτοποιίας, Νανσικύδης οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὅς πολλὰς καὶ βούς, καὶ περιποιεῖται τосαῦτα, ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν, ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας Κύρηβος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει καὶ ζῆ δαψιλῶς, Δημέας δ' ὁ Κολλυτεὺς ἀπὸ γλαμυδοργίας, Μένων δ' ἀπὸ γλανιδοποιίας, Μεγαρέων δ' οἱ πλείστοι ἀπὸ ἔξωμιδοποιίας διατρέφονται; Νῆ Δί',

ἔφη· οὔτοι μὲν γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἢ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἑλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς. Ἐπειτ', ἔφη, ὅτι ἑλευθεροὶ τ' 7 εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἶει χρῆναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ ἔσθιεν καὶ καθεύδειν; πρότερον καὶ τῶν ἄλλων ἑλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὀρᾶς καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις ἢ τοὺς ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον τούτων ἐπιμελομένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνη τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν ἢ προσήκει ἐπίστασθαι καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἢ ἂν μάθωσι καὶ πρὸς τὸ θυγαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι καὶ πρὸς τὸ κτῆσασθαι τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δ' ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμελειαν οὐδὲν χρήσιμα; ἔμαθον δὲ ἃ φῆς αὐτὰς ἐπίστασθαι 8 πρότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον οὔτε ποιήσουσαι αὐτῶν οὐδὲν ἢ τοῦναντίον ὡς καὶ ἐπιμελησόμεναι τούτων καὶ ὠφεληθησόμεναι ἀπ' αὐτῶν; ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελόμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζοιτο ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλευόιντο περὶ τῶν ἐπιτηθείων; ἀλλὰ καὶ νῦν μὲν, ὡς ἐγὼμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας 9 φιλεῖς οὐτ' ἐκείναι σέ, σὺ μὲν ἠγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκείναι δὲ σέ ὀρώσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς. ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μεῖζω τε ἀπέχθειαν γίνεσθαι καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. ἐὰν δὲ προστατήσης, ὅπως ἐνεργοὶ ὦσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις ὀρῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὔσας, ἐκείναι δὲ σέ ἀγαπήσουσιν αἰσθόμεναι χαίροντα αὐταῖς, τῶν δὲ προγεγονυῖων εὐεργεσιῶν ἠδίων μεμνημένοι τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν ἀδξήσετε καὶ ἐκ τούτων φιλικιώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἔξετε. εἰ μὲν τοῖνυν αἰσχρὸν τι ἐμελλον ἐργάσεσθαι, θάνατον 10 ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν· νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ προεπιθέστατα γυναιξὶν εἶναι ἐπίστανται, ὡς ἔοικε. πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται ῥᾶστα τε καὶ τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἠδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὄκει, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς, ἃ σοὶ τε λυσιτελήσει κάκειναις, καί, ὡς εἰκός, ἠδέως ὑπακούουσιν. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη 11

- ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτως μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσιέμην δανείσασθαι εἰδῶς, ὅτι ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω οὐχ ἕξω ἀποδοῦναι, νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι.
- 12 Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμὴ, ἐωνήθη δὲ ἔρια, καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἤριστων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν, ἰλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν καὶ ἀντὶ ὑφορωμένων ἑαυτοὺς ἠδέως ἀλλήλους ἐώρων, καὶ αἱ μὲν ὡς κηδεμόνα ἐφίλουν, ὃ δὲ ὡς ὠφελίμους ἠγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτην χαίρων διηγείτο ταῦτά τε καὶ ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἄρῃον ἐσθίειν.
- 13 καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἴτ' οὐ λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε φωνήεντα ἦν τὰ ζῷα, τὴν οἷν πρὸς τὸν δεσπότην εἰπεῖν· Θανμαστοὺν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἔρια σοὶ καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὅ,τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν, τῷ δὲ κυνί, ὃς οὐδὲν τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως οὐπερ αὐτὸς ἔχεις σίτου.
- 14 τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· Ναὶ μὰ Δί'· ἐγὼ γάρ εἰμι ὃ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σῶζων, ὥστε μῆτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι μῆτε ὑπὸ λύκων ἀρπάζεσθαι, ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττομι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε φοβούμεναι, μὴ ἀπόλησθε. οὕτω δὲ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα προσιμᾶσθαι. καὶ σὺ οὖν ἐμείναις λέγε, ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἰ φύλαξ καὶ ἐπιμελητὴς καὶ διὰ σὲ οὐδ' ὑπ' ἐνὸς ἀδικούμεναι ἀσφαλῶς τε καὶ ἠδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.
- 8 Ἄλλον δὲ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον διὰ χρόνου ἰδὼν, Πόθεν, ἔφη, Εὐθύρη, φαίγη; Ὑπὸ μὲν τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας, νυνὶ μὲν τοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφηρέθη μὲν τὰ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι ἢ δεῖσθαι τινος ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα,
- 2 ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην. Καὶ πόσον ἂν χρόνον οἶε σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ πολὺν χρόνον. Καὶ μὴν,

ἔφη, ὅταν γε πρεσβύτερος γένη, δῆλον ὅτι δαπάνης μὲν δεῆση, μισθὸν δὲ οὐδεὶς σοὶ ἐθελήσει τῶν τοῦ σώματος ἔργων δίδόναι. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖττον ἔστιν αὐτόθεν τοῖς τοιοῦτοῖς τῶν ἔργων ἐπιτίθεσθαι, ἢ καὶ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῷ τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένων, τῷ δεομένῳ τοῦ συνεπιμελησομένου, ἔργων τε ἐπιστατοῦντα καὶ συγκομιζόντα τοὺς καρποὺς καὶ συμφυλάττοντα τὴν οὐσίαν ὠφελούντα ἀντωφελείσθαι. Χαλεπῶς ἂν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι. Καὶ μὴν οἱ γε ἐν ταῖς πόλεσι προσστατεύοντες καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελόμενοι οὐ δουλοπρεπέστεροι ἔνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται. Ὅλως, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ὑπαίτιον εἶναι τιμὴ οὐ πάννυ προσίεμαι. Καὶ μὴν, ἔφη, Εὐθύρη, οὐ πάννυ γε ἡράδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν· ἐπεὶ καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φῆς θανμάζω εἰ ἡράδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίγνεσθαι. χρὴ οὖν πειραῖσθαι τοὺς φιλαίτιους φεύγειν καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασαι ποιεῖν ὑπομένειν, ὅσα δὲ μὴ δύνασαι φυλάττεσθαι, ὅ,τι δ' ἂν πράττης, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμότερα ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἦκιστ' ἂν μὲν σε οἶμαι ἐν αἰτίᾳ εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορίᾳ βοήθειαν εὐρεῖν, ἡἴστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν καὶ εἰς τὸ γῆρας διαρκέστατα.

Ὅλως δὲ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα, ὡς χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἴη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμὲ τινες εἰς δικὰς ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἡδῖον ἂν με ἀργύριον τελέσαι ἢ πράγματα ἔχειν. καὶ ὁ Σωκράτης, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοὶ τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσι; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γὰρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν ἢ μὴ. Οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ ἄνδρα, ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτό σου ἀπερύκειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἡδέως γ' ἂν, ἔφη, εἰ μὴ φοβοίμην, ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο.

3 Τί δ'; ἔφη, οὐχ ὄρας, ὅτι πολλῶ ἠδιόν ἐστι χαριζόμενον οἷω σοὶ ἀνδρὶ ἢ ἀπεχθόμενον ὠφελεῖσθαι; εὖ ἴσθι, ὅτι εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν οἱ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι.

4 Καὶ ἐκ τούτων ἀνευρίσκουσιν Ἀρχέδημον, πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πράξαι, πένητα δέ· οὐ γὰρ ἦν οἶος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστος τε καὶ ἔφη ῥᾶστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβάνειν. τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὅποτε συγκομίζοι ἢ σίτον ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἔρια ἢ τι ἄλλο τῶν ἐν ἀγορῇ γιγνομένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ὠφελῶν ἐδίδου καὶ ὅποτε θύοι, ἐκάλει καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμελεῖτο. νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποτροπὴν οἱ τὸν Κρίτωνος οἶκον μάλα περιεῖπεν αὐτόν. καὶ εὐθύς τῶν συκοφαντούμενων τὸν Κρίωνα ἀνευρίσκει πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθροὺς, καὶ [αὐτῶν τινα] προσεκαλεῖτο εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ἧ αὐτὸν ἔδει κριθῆναι, ὅ,τι δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. ὁ δὲ συνειδὼς αὐτῷ πολλὰ καὶ πονηρὰ πάντ' ἐποίει, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τὸν τε 7 Κρίωνα ἀφῆκε καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπράξατο, ἤδη τότε, ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνα ἔχη, καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς βούλονται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἰστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύσῃ, οὕτω δὴ καὶ Κρίτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο καὶ σφίσι παρέχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον. 8 ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κρίτωνι ἠδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δὲ τις αὐτῷ τούτων, οἷς ἀπήχθετο, ὄνειδίξοι, ὡς ὑπὸ Κρίτωνος ὠφελούμενος κολακεύοι αὐτόν, Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρόν ἐστιν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρησίων ἀνθρώπων καὶ ἀντενεργετοῦντα τοὺς μὲν τοιούτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι, ἢ τοὺς μὲν καλοὺς κἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; ἐκ δὲ τούτου εἰς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμᾶτο.

Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἐταίρῳ ὄντι τοιάδε δια- 10 λεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἂν τίς σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ἐπιμελῆ, ὅπως ἀνασώσῃ; Καὶ ἄλλους γε νῆ 2 Δί', ἔφη, παρακαλῶ σῶστρο τούτου ἀνακηρύττων. Τί γάρ; ἔφη, ἂν τίς σοι κάμη τῶν οἰκετῶν, τούτου ἐπιμελῆ καὶ παρακαλεῖς ἰατροὺς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τίς σοι τῶν γρωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν κινδυνεύοι δι' ἐνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἶε σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι, ὅπως διασωθῇ; καὶ μὴν οἶσθά γε, ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης· 3 αἰσχύνοντο δ' ἂν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ μὴ ἀνταφελοίῃ σε. καίτοι τὸ ὑπηρετήν ἐκόντα τε καὶ εὖνον καὶ παραμόνιμον καὶ τὸ κελυθόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν ἔχειν καὶ μὴ μόνον τὸ κελυθόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι καὶ προνοεῖν καὶ προβουλεύεσθαι πολλῶν οἰκετῶν οἴμαι ἀντάξιον εἶναι. οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ 4 ἐξῆ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα εὐνοτατόους ἐστι φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι. καὶ ὁ Διόδωρος, Ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες, 5 καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένην. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε· νομίζω γάρ οὔτε σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκείνον τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκείνον οὔτ' ἐκείνῳ μείζον ἀγαθὸν τὸ πρᾶξθῆναι ταῦτα ἢ σοί. οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος 6 ἤχθετο πρὸς τὸν Ἑρμογένην, καὶ οὐ πολλὸν τελέσας ἐκτίησθε φίλον, ὃς ἔργον εἶχε σκοπεῖν ὅ,τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων ὠφελοίῃ τε καὶ εὐφραῖνοι Διόδωρον.

Γ.

Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ἐπιμελεῖς ὢν 1 ὀρέγοιντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγήσομαι. ἀκούσας γάρ ποτε Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν ἐπαγγελόμενον στρατηγεῖν διδάξαι, ἔλεξε πρὸς τινα τῶν συνόντων, ὃν ἠσθάνετο βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυχεῖν· Αἰσχρόν μέντοι, ὦ νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ 2 πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν, ἀμελήσαι αὐτοῦ·

καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως ζημιόιτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἴ τις ἀνδριάντας ἐργολαβοίη μὴ μεμαθηκώς ἀνδριαντοποιεῖν. ὅλης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ κατορθοῦντος αὐτοῦ καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς γίνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελούμενος ζημιόιτο; τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν. ἐπεὶ δὲ μεμαθηκώς ἦκε, προσέπειαιζεν αὐτῷ λέγων· Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὡσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι, καὶ ὅδε στρατηγεῖν μαθῶν γεραρώτερος φανέσθαι; καὶ γὰρ ὡσπερ ὁ κίθαριζέειν μαθῶν καὶ ἐὰν μὴ κίθαρίζῃ, κίθαριστῆς ἐστί καὶ ὁ μαθῶν ἰᾶσθαι κἂν μὴ ἰατρούη, ὅμως ἰατρός ἐστιν, οὕτω καὶ ὁδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ἂν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔληται. ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστιν, οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῆ. ἀτάρ, ἔφη, ἵνα καὶ ἐὰν ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῆ ἢ λοχαγῆ σοι, ἐπιστημονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν, πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὅς, Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικά ἐμέ γε καὶ ἄλλο οὐδὲν ἐδίδαξεν. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρὴ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ καρτερικὸν καὶ ἀγχίνου καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὤμον καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον καὶ φυλακτικὸν τε καὶ κλέπτῃν καὶ προετικὸν καὶ ἄρπαγα καὶ φιλόδωρον καὶ πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμη δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι· πολὺ γὰρ διαφέρει στρατεύμα τεταγμένον ἀτάκτου, ὡσπερ λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἐπειδὴν δὲ ταχθῆ κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μήτε σηπόμενα μήτε τηρόμενα, οἳ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἳ τε πλίνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὡσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συν-

τίθενται, τότε γίνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα οἰκία. Ἀλλὰ πάνν, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἶρηκας. καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς ἀρίστους πρώτους δεῖ τάττειν καὶ τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν τῶν ἀγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιγνώσκεις σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ἂν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἴ σε ἀργύριον ἐκέλευσε πρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χειρίστον, μὴ διδάξας διαγιγνώσκεις τό τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν· ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν. Τί οὖν οὐ σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἀρπάζειν, τοὺς φιλαργυρωτάτους πρώτους καθιστάντες ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Τί δὲ τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας; Ἄρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; Οὗτοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἳ ἔνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. οὐ τοίνυν οὗτοι γε ἄδηλοι, ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες εὐεύροτοι ἂν εἶεν. Ἀτάρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν ἢ καὶ ὄπη καὶ ὅπως χρηστέον ἐκάστω τῶν ταγμάτων; Οὐ πάνν, ἔφη. Καὶ μὴν πολλὰ γ' ἐστί, πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε ἄγειν ὡσαύτως προσήκει. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ διεσαφήνιζε ταῦτα. Νῆ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθῶν ἐπανερῶτα· ἦν γὰρ ἐπιστηται καὶ μὴ ἀναιδῆς ἦ, αἰσχυνεῖται ἀργύριον εἰληφῶς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθαι. Ἐντυχῶν δὲ ποτε στρατηγεῖν ἤρημένῳ τῷ, Τοῦ ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἶει τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορευῆσαι ποιμένα λαῶν; Ἄρα γε ὅτι ὡσπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ οἴες καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι, καὶ οὐ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο ἔσται, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶαί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι, καὶ οὐ ἔνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται δέ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν. ἢ τί δήποτε οὕτως ἐπήνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπῶν·

ἡμιφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ'
αἰχητής;

ἄρα γε ὅτι αἰχητής τε κρατερός ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη, καὶ βασιλεὺς ἀγαθός, οὐκ εἰ μόνου τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προεσθήκοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὢν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη; ³ καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσι· καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾖ, καὶ στρατηγὸς αἰροῦνται τούτου ἕνεκα, ἵνα ⁴ πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾧσι. > δεῖ οὖν τὸν στρατηγὸν τούτου παρασκευάζειν τοῖς ἐλομένοις αὐτὸν στρατηγόν· καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ῥάδιον εὑρεῖν οὔτε αἴσιμον τοῦ ἐναντίου. καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν, τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετή, τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλειπε δὲ τὸ εὐδαιμόνας ποιεῖν ὢν ἂν ἡγήται.

³ Καὶ ἵππαρχεῖν δὲ τιμὴν ἡρημένῳ οἷά ποτε αὐτὸν τοιάδε διαλεχθέντα· Ἐχοις ἂν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅπου ἕνεκα ἐπεθύμησας ἵππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ τοῦ πρώτου τῶν ἵππέων ἐλαύνειν· καὶ γὰρ οἱ ἵπποτοξόνοι τούτου γε ἀξιούνται· προελαύνουσι γοῦν καὶ τῶν ἵππαρχων. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ γνωσθῆναι γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοι γε ὑπὸ πάντων γινώσκονται. Ἀληθές, ² ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις. Ἀλλ' ἄρα ὅτι τὸ ἵππικὸν οἶε ἂν τῇ πόλει βέλτιον ποιήσας παραδοῦναι, καὶ εἴ τις χρεια γίγνοιτο ἵππέων, τούτων ἡγούμενος ἀγαθοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλει; Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ ἔστι γε νῆ Δ', ἔφη ὁ Σωκράτης, καλόν, ἔαν δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. ἢ δὲ ἀρχὴ πον, ἔφ' ἣν ἡρησαι, ἵππων τε καὶ ἄμβατων ἔστιν.

³ Ἐστὶ γὰρ οὖν, ἔφη. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρῶτον, ὅπως διανοῆ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι; καὶ ὅς, Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ⁴ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμελεῖσθαι. Ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχονται σοὶ τοὺς ἵππους οἱ μὲν οὕτως κακόποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως

ἀναγώγους, ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξης, οἱ δὲ οὕτως λακτιστάς, ὥστε μὴδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι, τί σοι τοῦ ἵππικου ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσῃ τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; καὶ ὅς, Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς τὸ δυνατόν ἐπιμελεῖσθαι. Τί δέ; τοὺς ἵππεας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ⁵ ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; Ἐγώ, ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς; Δεῖ γοῦν, ἔφη· καὶ γὰρ εἴ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σώζοιτο. Τί γάρ; ἔαν πον κινδυνεύειν δέη, πό- ⁶ τερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄμμον κελεύσεις, ἔνθα περ εἰώθατε ἵππεύειν, ἢ πειράσῃ τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίους, ἐν οἷσπερ οἱ πόλεμοι γίγνονται; Βέλτιον γοῦν, ἔφη. Τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὡς πλεί- ⁷ στους ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμελείαν τινα ποιήσει; Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. Θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἵππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἄπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, διανενόησαι; Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη. Ὅπως δὲ σοὶ πείθονται οἱ ἵππεῖς, πεφρόντικάς τι; ⁸ ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων οὔτε ἵππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκιμῶν οὐδὲν ὄφελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη· ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο; Ἐκεῖνο μὲν δὴ πον οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι ⁹ οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται, καὶ ἐν πλῶ ὃν ἂν κυβερνητικώτατον, καὶ ἐν γεωργίᾳ ὃν ἂν γεωργικώτατον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἵππικῇ ὅς ἂν μάλιστα εἰδὼς φαινῆται ἂ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι. Ἐὰν ¹⁰ οὖν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί; Ἐὰν γε πρὸς τούτῳ, ἔφη, διδάξης αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαι σοὶ κάλλιον τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; Πολὺ νῆ Δ', ἔφη, ῥᾶον ἢ εἴ σοι δεοὶ διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσι- ¹¹ τελέστερά ἐστι. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς

ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; Σὺ δ' ὦρον, ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύμησαι, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν καὶ εἴ τι ἄλλο καλὸν μαθάνει τις μάθημα, διὰ λόγου μαθάνει καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες μάλιστα λόγῳ χρῶνται καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα μάλιστα ἐπιστάμενοι κάλλιστα διαλέγονται; ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Ἀθῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμῶθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνεται οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται; Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφρονία τοσοῦτον διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων οὔτε σωματικῶν μεγέθει καὶ ὁώμῃ ὅσον φιλοτιμία, ἥπερ μάλιστα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἐντιμα. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν οἶε, ἔφη, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἐνθάδε εἴ τις ἐπιμεληθεῖν, πολὺ ἂν καὶ τούτῳ διενεγκεῖν τῶν ἄλλων ὀπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῆ καὶ εὐταξία καὶ τῷ ἐτοιμίῳ κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειαν ταῦτα ποιῶντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι; Εἰκόσ γε, ἔφη. Μὴ τοίνυν ὄκει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν, ἅψ' ὧν αὐτός τε ὠφελήσῃ καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται διὰ σέ. Ἀλλὰ νῆ Δία πειράσομαι, ἔφη.

4 Ἰδὼν δὲ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα ἤρετο· Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἤρηνται; καὶ ὅς, Οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοὶ εἰσιν Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἶλοντο, ὅς ἐκ καταλόγου στρατευόμενος κατατέτριμμαι καὶ λοχαγῶν καὶ ταξιαρχῶν καὶ τραύματα ὑπὸ τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχω· ἅμα δὲ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυεν· Ἀντισθένην δὲ, ἔφη, εἶλοντο, τὸν οὔτε ὀπλίτην πω στρατευσάμενον ἐν τε τοῖς ἱππεῦσιν οὐδὲν περιβλεπτον ποιήσαντα ἐπιστάμενόν τε ἄλλο οὐδὲν ἢ χρήματα συλλέγειν; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθόν, εἴ γε τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔσται τὰ ἐπιτηδεια πορίζειν; Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοὶ εἰσιν· ἀλλ' οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιντ' ἂν. καὶ ὁ Σωκράτης

ἔφη· Ἀλλὰ καὶ φιλόνομος Ἀντισθένης ἔστιν, ὁ στρατηγῷ προσεῖναι ἐπιτηδείον ἔστιν· οὐχ ὀρεῖς, ὅτι καὶ ὁσάκις κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὁμοίον ἔστι χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προσεῖναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ὥδῃς γε ὁ Ἀντισθένης οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἐμπειροσὺν ὧν ὁμοῦς ἐγένετο ἱκανὸς εὐρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὐρήσει τοὺς τάξοντας ἂνθ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς μαχουμένους. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔάν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκη τε καὶ προαιρηθῆται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη· καὶ δαπανᾶν δ' αὐτὸν εἰκόσ μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς τὴν σὺν ὅλῃ τῇ πόλει τῶν πολεμικῶν νίκην ἢ εἰς τὴν σὺν τῇ φυλῇ τῶν χορικῶν. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός ἔστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; Λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς ὅτου ἂν τις προστατεύῃ, ἔάν γινώσκῃ τε ὧν δεῖ καὶ ταῦτα πορίζεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ εἴτε οἴκου εἴτε πόλεως εἴτε στρατεύματος προστατεύοι. καὶ ὁ Νικομαχίδης, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ποτε ὦμην ἐγὼ σοι ἀκοῦσαι, ὡς οἱ ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἰθὺ δῆ, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τὰ αὐτὰ ἔστιν ἢ διαφέρει τι. Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν ἀμφοτέρων ἔστιν ἔργον; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; τὸ προστάττειν ἕκαστα τοῖς ἐπιτηδείοις πράττειν; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Καὶ μὴν τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν ἀμφοτέρους οἶμαι προσήκειν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιῆσθαι πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέρους; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Συμμάχους δὲ καὶ βοηθούς προσάγεσθαι δοκεῖ σοι συμφέρον ἀμφοτέρους ἢ οὐ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακτικούς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει; Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλόπρονους ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα; Ταῦτα μὲν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἔστιν, ἀλλὰ

τὸ μάχεσθαι οὐκέτι ἀμφοτέρων. Ἄλλ' ἔχθροί γε τοι ἀμφοτέροις γίνονται; Καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκοῦν
 11 τὸ περιγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; Πάνν γ', ἔφη· ἀλλ' ἐκεῖνο παρήξ, ἂν δέη μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἢ οἰκονομική; Ἐνταῦθα δῆπου καὶ πλείστον, ἔφη· ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσιτελές τε καὶ κερδαλέον ἐστὶν ὡς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιώδες ὡς τὸ ἠτῶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσῃ καὶ παρασκευάζεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἠτῶσθαι φέροντα σιέψεται καὶ φυλάσσεται, ἐνεργῶς δ', ἂν τὴν παρασκευὴν ὄρᾳ νικητικὴν οὔσαν, μαχεῖται, οὐχ ἥμιστα δὲ τούτων, ἔαν ἀπαρασκευὸς ᾖ, φυλάσσεται συνάπτειν μάχην.
 12 μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν· ἢ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δ' ἄλλα παραπλήσια ἔχει, τὸ μέγιστον, ὅτι οὔτε ἄνευ ἀνθρώπων οὐδετέρα γίνεταί οὔτε δι' ἄλλων μὲν ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά· οὐ γὰρ ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται ἢ οἷσπερ οἱ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες· οἷς οἱ ἐπιστάμενοι χρῆσθαι καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν, οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι ἀμφοτέρωθι πλημμελοῦσι.

5 Περικλεῖ δὲ ποτε τῷ τοῦ πάνν Περικλέους νιῶ διαλεγόμενος, Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ Περικλεῖς, ἐλπίδα ἔχω σοῦ στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξότεραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικά ἔσεσθαι καὶ τῶν πολεμίων κρατήσῃν. καὶ ὁ Περικλῆς, Βουλοίμην ἂν, ἔφη, ὦ Σωκράτες, ἂ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἂν, οὐ δύναμαι γινῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν, ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστι; Βούλομαι, ἔφη.
 2 Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; Οἶδα γάρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πρότερον ἐκ Βοιωτῶν οἶε πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων; Οὐδὲ ταύτη μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. Εὐμενεστέρους δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε· Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι

ὑπὸ Θηβαίων δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν, Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὄρῳ τοιοῦτον. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμώτατοί γε καὶ μεγαλο-
 3 φρονέστατοι πάντων εἰσὶν· ἄπερ οὐχ ἥμιστα παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατριδος. Οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. Καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις· ὧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονται τε ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἀλκιμοὶ γίνεσθαι. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα,
 4 ὦ Σωκράτες· ἀλλ' ὄρᾳ, ὅτι ἀφ' οὗ ἢ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλιῶν ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἢ μεθ' Ἴπποκράτους ἐπὶ Ἀηλίῳ, ἐκ τούτων τσαπείνονται μὲν ἢ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτούς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους; ὥστε Βοιωτοὶ μὲν οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιπάτεσθαι νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἰττικὴν, Ἀθηναῖοι δὲ οἱ πρότερον, ὅτε Βοιωτοὶ μόνον ἐγένοντο, πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν φοβοῦνται, μὴ Βοιωτοὶ δηώσωσι τὴν Ἰττικὴν. καὶ ὁ Σωκράτης, Ἄλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως διακεῖσθαι ἢ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρρος ἀμέλειάν τε καὶ ἔραθυμίαν καὶ ἀπειθείαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκτικωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ. τεκμήριο
 6 δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δῆπου μηδὲν φοβῶνται, μεστοὶ εἰσὶν ἀταξίας, ἔστ' ἂν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολεμίους δείσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιούσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι καταδοκοῦντες τὰ προσταχθόμενα, ὡσπερ χορευταί. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἰ γε νῦν μάλιστα πείθονται, ὥρα ἂν εἶη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερασθῆναι τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας. Οὐκοῦν,
 8 ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς ὦν οἱ ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῴα τε ὄντα καὶ προσήκοντα μάλιστα ἂν οὕτως αὐτοὺς ἐξορμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων· ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ

δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς καὶ ὡς
 9 τούτου ἐπιμελόμενοι πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι. Πῶς οὖν
 ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; Οἶμαι μὲν, εἰ τοὺς γε παλαιοτά-
 10 τους ὧν ἀκούομεν προγόνους αὐτῶν ἀναμιμνήσκοιμεν
 αὐτοὺς ἀκηκότας ἀρίστους γεγονέναι. Ἄρα λέγεις τὴν
 τῶν Θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ περὶ Κέρκροπα δι' ἀρετὴν ἔκριναν;
 Λέγω γάρ, καὶ τὴν Ἐρεχθίδεω γε τροφὴν καὶ γένεσιν καὶ
 τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνου γερόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς
 ἐχομένης ἠπειροῦ πάσης καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς
 τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέως πολε-
 11 μηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγονάσι τῶν καθ'
 ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες· εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον
 οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες
 ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς
 τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης
 μέχρι Μακεδονίας καὶ πλείστην τῶν προγεγονότων δύνα-
 μιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους καὶ μέγιστα ἔργα κατειρ-
 12 γασμένους, τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες
 καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ καὶ λέγονται πολὺ
 διενεγκεῖν τῶν καθ' αὐτοὺς ἀνθρώπων. Λέγονται γάρ,
 13 ἔφη. Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλ-
 λάδι γεγονυῖων διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ
 δικαίων ἀντιλέγοντες ἐπέτρεπον ἐκείνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ
 14 κρειττόνων ὑβριζόμενοι κατέφρουγον πρὸς ἐκείνους. καὶ
 ὁ Περικλῆς, Καὶ θαυμάζω γ', ἔφη, ὦ Σωκράτες, ἡ πόλις
 ὅπως ποῦ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι,
 ὁ Σωκράτης, ὥστερ καὶ ἀθληταὶ τινες διὰ τὸ πολὺ ὑπερ-
 ενεγκεῖν καὶ κρατιστεῦσαι καταρραθυμήσαντες ὀστερίζουσι
 τῶν ἀντιπάλων, οὕτω καὶ Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας
 15 ἀμελεῖσαι ἑαυτῶν καὶ διὰ τοῦτο χείρους γεγονέναι. (Νῦν
 οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν;
 καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι, ἀλλ'
 εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα μηδὲν
 χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων
 γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι
 καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς
 αὐτοῖς χρώμενοι οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ'

ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους. Λέγεις, ἔφη, πόρρω που 15
 εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκάγαθίαν. Πότε γὰρ οὕτως Ἀθη-
 ναῖοι ὥστερ Λακεδαιμόνιοι ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται,
 οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων ἄρχονται καταφρονεῖν τῶν γεραιτέ-
 ρων, ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας
 ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελομένων καταγελοῦσι; πότε 16
 δὲ οὕτω πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ
 τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων, ἢ πότε οὕτως ὁμοιοῦσου-
 σιν, οἱ γε ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα
 ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλους καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ
 τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τε ταῖς
 ἰδίαις συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται καὶ πλείστας
 δίκας ἀλλήλους δικάζονται καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω
 κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς, τοῖς δὲ
 κοινοῖς ὥστερ ἀλλοτριῶν χρώμενοι περὶ τούτων αὐτῶν μά-
 17 χονται καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα χαί-
 ρουσιν; ἔξ ὧν πολλὴ μὲν ἀτηρία καὶ κακία τῇ πόλει 17
 ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολί-
 ταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεὶ, μή τι
 μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῇ πόλει συμβῆ.
 Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περικλῆς, οὕτως ἡγοῦ 18
 ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ ὀρᾶς, ὡς εὐ-
 τακτοὶ μὲν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς
 γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται τοῖς ἐπιστάταις, οὐθένων δὲ
 καταδεέστερον ἐν τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις;
 Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν τοι- 19
 οὔτους πειθαρχεῖν τοῖς ἑρσεσῶσι, τοὺς δὲ ὀπλίτας καὶ
 τοὺς ἵππεις, οἱ δοκοῦσι καλοκάγαθία προκεκρίσθαι τῶν
 πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων. καὶ ὁ Σωκράτης 20
 ἔφη· Ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλή, ὦ Περικλῆς, οὐκ ἐκ
 τῶν δεδοκίμασμένων καθίσταται; Καὶ μάλα, ἔφη. Οἷσθα
 οὖν τινας, ἔφη, κάλλιον ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνότερον ἢ
 δικαιοτέρον τὰς τε δίκας δικάζοντας καὶ τᾶλλα πάντα
 πράττοντας; Οὐ μέφομαι, ἔφη, τούτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη,
 δεῖ ἀθυμεῖν ἄς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων. Καὶ μὴν 21
 ἐν γε τοῖς στρατιωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρο-
 νεῖν τε καὶ εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσ-

έχουσιν. Ἴσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἤμιστα ἐπιστάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐκ ὀρᾷς, ὅτι κιθαριστῶν μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὄρχηστῶν οὐδὲ εἷς ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ παγκρατιαστῶν; ἀλλὰ πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες ἔχουσι δεῖξαι, ὁπόθεν ἔμαθον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφροσᾶσι· τῶν δὲ στρατηγῶν οἱ 22 πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν. οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαι σε οὐδὲν ἤττον ἔχειν εἰπεῖν, ὁπότε στρατηγεῖν ἢ ὁπότε παλαίειν ἤρξῃς μανθάνειν· καὶ πολλὰ μὲν οἶμαι σε τῶν πατριῶν στρατηγημάτων παρελ- 23 ληφῶτα διασώζειν, πολλὰ δὲ πανταχόθεν συνηχέαι, ὁπό- 23 θεν οἶόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφελίμον εἰς στρατηγίαν. οἶμαι δὲ σε πολλὰ μεριμᾶν, ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἴσθῃ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δῶρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' 24 αὐτῶν ἢ μὴ ἐπίστασαι καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς. καὶ ὁ Περικλῆς, οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγ- 25 χειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἀπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. ὁμολογῶ μέντοι καὶ γὰρ σοι ταῦτα. Τοῦτο δ', ἔφη, ὦ Περικλῆς, κατανεόηκας, ὅτι 25 πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ἧν εἰς τὴν χώραν εἰσοδοὶ στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσὶ, καὶ ὅτι μέση διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; 26 Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι ἐν τῇ βασιλείῳ χώρᾳ κατέχοντες ἐρυμνὰ πᾶν χωρία καὶ κούφως ὠπλισμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλείῳ χώρᾳ καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν 27 ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτό γ', ἔφη, ἀκούω. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφροῦς ἡλικίας ὠπλισμένους κουφοτέροις ὄπλοις καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς, Πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα 28 χρήσιμα εἶναι. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ἐπιχειρεῖ αὐτοῖς, ὦ ἄριστε· ὅτι μὲν γὰρ ἂν τούτων

καταπράξῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δέ τι αὐτῶν ἀδυνατῆς, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις οὔτε σεαυτὸν καταισχυνεῖς.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, ὅτ' ἐπεχειρεῖ δημηγορεῖν, 6 ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως οὐδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονώς, τῶν ἄλλων οἰκείων τε καὶ φίλων οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι ἐλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δὲ εὖνους ὦν αὐτῷ διὰ τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ διὰ Πλάτωνα μόνος ἔπαυσεν. ἐντυχῶν 2 γὰρ αὐτῷ πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκούειν τοιάδε λέξας κατέσχεν· Ὁ Γλαύκων, ἔφη, προστατεύειν ἡμῖν διανενοῆσαι τῆς πόλεως; Ἐγώ γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. Νῆ Δί', ἔφη, καλὸν γάρ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐν ἀνθρώποις. 3 δῆλον γάρ, ὅτι ἐὰν τοῦτο διαπράξῃ, δυνατὸς μὲν ἔσῃ αὐτὸς τυγχάνειν ὅτου ἂν ἐπιθυμῆς, ἱκανὸς δὲ τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατριῶν οἶκον, αὐξήσεις δὲ τὴν πατριδα, ὀνομαστὸς δ' ἔσῃ πρῶτον μὲν ἐν τῇ πόλει, 4 ἔπειτα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δὲ ὡς περ Θεμιστοκλῆς καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ᾖς, πανταχοῦ περιβλεπτός ἔσῃ. ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλύνετο καὶ ἠδέως 5 παρέμενε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης, Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν, ὦ Γλαύκων, δῆλον, ὅτι εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἢ πόλις ἔστί; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πρὸς θεῶν, ἔφη, μὴ τοίνυν ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἶπον ἡμῖν, ἐκ τίνος ἄρξῃ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώ- 4 πησεν, ὡς ἂν τότε σκοπῶν, ὁπόθεν ἄρχοιτο, Ἄρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς περ φίλου οἶκον εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειροῖς ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πειράσῃ πλουσιωτέραν ποιῆσαι; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη προσόδων αὐτῇ πλειόνων 5 γενομένων; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Λέξον δὴ, ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει καὶ πόσαι τινές εἰσι; δῆλον γάρ, ὅτι ἔσκειναι, ἵνα εἰ μὲν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκ- 6 πληρώσῃς, εἰ δὲ παραλείπονται, προσπορίσῃς. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι. Ἀλλ' εἰ 6 τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, τὰς γε δαπάνας τῆς πόλεως ἡμῖν εἰπέ· δῆλον γάρ, ὅτι καὶ τούτων τὰς περιττὰς ἀφαιρεῖν

διανοεῖ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσχόλασα. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλούμεθα· πῶς γὰρ οἷόν τε μὴ εἰδότα γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς προσόδους ἐπιμεληθῆναι τούτων;

7 Ἀλλ', ὦ Σωκράτες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν πλουτίζειν. Νῆ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔάν τις αὐτῶν κρείττων ἦ· ἤττων δὲ ὢν καὶ

8 τὰ ὄντα προσαποβάλοι ἄν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν γε βουλευσόμενον, πρὸς οὐστίνας δεῖ πολεμεῖν, τὴν τε τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναί δεῖ, ἵνα ἔάν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ἦ, συμβουλευῆ

9 ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ, ἔάν δὲ ἡ τῶν ἐναντίων, εὐλάβεισθαι πείθῃ. Ὅρθῶς λέγεις, ἔφη. Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως τὴν τε περικτὴν καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, εἶτα τὴν τῶν ἐναντίων. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτω γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. Ἀλλ' εἰ γέγραπται σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πᾶν γὰρ ἡδέως ἂν

10 τοῦτο ἀκούσαιμι. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ γέγραπται μοί πω. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν τὴν γε πρώτην ἐπισχῆσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἄρτι ἀρχόμενος τῆς προσιτατείας οὐπω ἐξήτακας. ἀλλὰ τοι περὶ γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι σοι ἤδη μεμέληκε καὶ οἶσθα, ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκαιροὶ εἰσι καὶ ὁπόσαι μὴ καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοὶ εἰσι καὶ ὁπόσοι μὴ εἰσι· καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύσεις μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.

11 Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ἀπάσας μὲν οὖν ἔγωγε ἕνεκά γε τοῦ οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι, ὥστε κλέπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς χώρας. Ἐάν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, οὐκ οἶει καὶ ἀρπάξειν ἔξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; ἀτάρ, ἔφη, πότερον ἐλθῶν αὐτὸς ἐξήτακας τοῦτο ἢ πῶς οἶσθα, ὅτι κακῶς φυλάττονται; Εἰκάζω, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάζωμεν, ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν; Ἴσως, ἔφη ὁ Γλαύκων, βέλτιον.

12 Εἰς γε μὴν, ἔφη, τὰργύρεια οἶδ' ὅτι οὐκ ἀφίξει, ὥστ' ἔχειν εἰπεῖν, διότι νῦν ἐλάττω ἢ πρόσθεν προσέρχεται αὐτόθεν. Οὐ γὰρ οὖν ἐλήλυθα, ἔφη. Καὶ γὰρ νῆ Δί',

ἔφη ὁ Σωκράτης, λέγεται βαρὺ τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε ὅταν περὶ τούτου δὴ συμβουλεύειν, αὕτη σοι ἢ πρόφασις ἀρκέσει. Σκώπτομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων. Ἀλλ' ἐκείνου γέ 13 τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἡμέληκας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σίτος διατρέφειν τὴν πόλιν καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδεῖται, ἵνα μὴ τούτου γε λάθῃ σέ ποτε ἡ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε καὶ σώζειν αὐτήν. Λέγεις, ἔφη ὁ Γλαύκων, παμμέγεθες πρᾶγμα, εἰ γε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεήσει. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν τὸν 14 ἑαυτοῦ ποτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἴσεται ὢν προσδεῖται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληρώσει. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δ' ἐστὶν ἅμα τοσούτων οἰκῶν ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὸν τοῦ θεοῦ πρῶτον ἐπειράθῃς ἀξήσαι; δεῖται δέ. κἂν μὲν τοῦτον δύνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἕνα δὲ μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι πῶς ἂν πολλοὺς γε δυνήθεις; ὥσπερ εἰ τις ἐν τάλαντον μὴ δύναίτο φέρειν, πῶς οὐ φανερόν, ὅτι πλείω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ; Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφε- 15 λοῖν ἂν τὸν τοῦ θεοῦ οἶκον, εἰ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. Εἶτα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸν θεῖον οὐ δυνάμενος πείθειν Ἀθηναίους πάντας μετὰ τοῦ θεοῦ νομίξεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι πείθεσθαι σοι; φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως 16 μὴ τοῦ εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν εἰς τοῦναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ ὀρθῶς, ὡς σφαιερὸν ἐστὶ τὸ ἂ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα ἢ λέγειν ἢ πράττειν; ἐνθυμοῦ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα τοιούτους, οἷοι φαίνονται καὶ λέγοντες ἂ μὴ ἴσασι καὶ πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον ἢ ψόγου τυγχάνειν καὶ πότερον θαναμάζεσθαι μᾶλλον ἢ καταφρονεῖσθαι· ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότην 17 ὅτι τε λέγουσι καὶ ὅτι ποιοῦσι, καί, ὡς ἐγὼ νομίζω, εὐρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὲν εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαναμαζομένους ἐκ τῶν μάλιστα ἐπισταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους ἐκ τῶν ἀμα- 18 θεσιτάτων. εἰ οὖν ἐπιθυμῆς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαναμά-

ζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα τὸ εἰδέναι ἃ βούλει πράττειν· ἐὰν γὰρ τούτῳ διενεγκῶν τῶν ἄλλων ἐπιχειρῆς τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θανατώσαιοι, εἰ πάνν ἑαδίως τύχοις ὧν ἐπιθυμοῖς.

7 Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὄρων ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα καὶ πολλῶν δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ τότε πραττόντων, ὀκνοῦντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ καὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελεῖσθαι, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις ἱκανὸς ὧν τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νικᾷν καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς τε τιμᾶσθαι καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖον τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι; Ἀἴθλον² ὅτι, ἔφη, μαλακὸν τε καὶ δειλόν. Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὧν τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελόμενος τὴν τε πόλιν αὔξειν καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο τιμᾶσθαι ὀκνοῖ δὴ τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; Ἴσως, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί με ταῦτ' ἐρωτᾷς; Ὅτι, ἔφη, οἴμαι σε δυνατόν ὄντα ὀκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα ὧν ἀνάγκη σοι³ μετέχειν πολίτῃ γε ὄντι. Τὴν δὲ ἐμὴν δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθῶν ταῦτά μου καταγιγνώσκεις; Ἐν ταῖς συνουσίαις, ἔφη, αἷς σῦνει τοῖς τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοινῶνται σοι, ὄρῳ σε καλῶς συμβουλευόντα καὶ ὅταν τι ἁμαρτάνωσιν, ὄρθῳς ἐπιτιμῶντα. Ὅδ ταῦτόν ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μὴν, ἔφη, ὁ γε ἀριθμεῖν δυνάμενος οὐδὲν ἦττον ἐν τῷ πλήθει ἢ μόνος ἀριθμεῖ καὶ οἱ κατὰ μόνας ἀριστα καθαρίζοντες οὗτοι καὶ ἐν τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν. Αἰδῶ δὲ καὶ φόβον, ἔφη, οὐχ ὄρθῳς ἔμφροντά τε ἀνθρώποις ὄντα καὶ πολλῶν μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις παριστάμενα; Καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὠρμημαι, ὅτι οὔτε τοὺς φρονιμωτάτους αἰδοῦμενος οὔτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβούμενος ἐν τοῖς ἀφρονεστάτοις τε καὶ ἀσθενεστάτοις αἰσχύνην λέγειν. Πότερον γὰρ⁵ τοὺς κναφεῖς αὐτῶν ἢ τοὺς σκυτεῖς ἢ τοὺς τέκτονας ἢ τοὺς χαλκεῖς ἢ τοὺς γεωργοὺς ἢ τοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλομένους καὶ φροντίζοντας ὅτι ἐλάτ-

τονος πριάμενοι πλείονος ἀποδῶνται αἰσχύνη; ἐκ γὰρ τούτων ἀπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται. τί δὲ οἶε διαφέρειν ὃ σὺ ποιεῖς ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα κρείττω τοὺς ἰδιώτας φοβεῖσθαι; σὺ γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει, ὧν ἐνιοὶ καταφρονοῦσί σου, ἑαδίως διαλεγόμενος καὶ τῶν ἐπιμελομένων τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ περιῶν ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τῶν πολιτικῶν μηδὲ σοῦ καταπεφρονηκόσιν ὀκνεῖς λέγειν δεδιώς, μὴ καταγελασθῆς. Τί δ'; ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὄρθῳς λεγόντων καταγελαῖν; Καὶ γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θανατώσω σου, εἰ ἐκείνους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ἑαδίως χειρούμενος τούτοις μηδένα τρόπον οἶε δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι. ὦγαθέ, μὴ ἀγνόει σεαυτὸν μηδὲ ἁμαρτάνει ἃ οἱ πλείστοι ἁμαρτάνουσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ ὠρμηκότες ἐπὶ τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα οὐ τρέπονται ἐπὶ τὸ ἑαυτοὺς ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀπορραθῶμαι τούτου, ἀλλὰ διατείνον μᾶλλον πρὸς τὸ σαντῶ προσέχειν· καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆς πόλεως, εἴ τι δυνατόν ἐστι διὰ σὲ βέλτιον ἔχειν. τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσῃ.

Ἀριστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτην, ὡς περ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον ἠλέγχετο, βουλόμενος τοὺς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπεκρίνατο οὐχ ὡς περ οἱ φυλαττόμενοι, μὴ πῃ ὁ λόγος ἐπαλλαχθῆ, ἀλλ' ὡς ἂν πεπεισμένοι μάλιστα πράττειν τὰ δέοντα. ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο, εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν, ἵνα εἴ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον ἢ ποτόν ἢ χρήματα ἢ ὑγίειαν ἢ δώμην ἢ τόλμαν, δεικνύοι δὴ τοῦτο κακὸν ἐνίοτε ὄν. ὁ δὲ εἰδώς, ὅτι ἐὰν τι ἐνοχλῆ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο ἥπερ καὶ ποιεῖν κράτιστον· Ἄρα γε, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴ τι οἶδα πυρροῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἄλλ' ὀφθαλμίας; Οὐδὲ τοῦτο. Ἄλλὰ λιμοῦ; Οὐδὲ λιμοῦ. Ἄλλὰ μὴν, ἔφη, εἴ γ' ἐρωτᾷς με, εἴ τι ἀγαθὸν οἶδα ὃ μηδενὸς ἀγαθόν ἐστιν, οὐτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε δέομαι.

Πάλιν δὲ τοῦ Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτόν, εἴ τι εἰδείη καλόν, Καὶ πολλά, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια

ἀλλήλοις; Ὡς οἶόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιότατα ἔνια. Πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμιον καλὸν ἂν εἴη; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἔστι μὲν τῷ καλῷ πρὸς δρόμον ἀνθρώπων ἄλλος ἀνόμιος καλὸς πρὸς πάλην, ἔστι δὲ ἀσπίς καλὴ πρὸς τὸ προβάλλεσθαι ὡς ἐνι ἀνομοιοτάτῃ τῷ ἀκοντίῳ 5 καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνη μοι ἢ ὅτε σε ἠρώτησα, εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. Σὺ δ' οἶει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθόν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι; οὐκ οἶσθ', ὅτι πρὸς ταῦτα πάντα καλὰ τε κἀγαθὰ ἔστι; πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστιν· ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ αὐτὸ τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ τε κἀγαθοὶ λέγονται· πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλὰ τε κἀγαθὰ φαίνεται, πρὸς ταῦτα δὲ καὶ τὰλλα πάντα, οἷς 6 ἀνθρώποι χρωῖνται, καλὰ τε κἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὐχρηστα ἦ. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινος κοπροφόρος καλόν ἐστι; Νῆ Δί', ἔφη, καὶ χρυσοῦ γε ἀσπίς αἰσχρόν, ἔαν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα ὁ μὲν καλῶς πεποιημένος ἦ, ἢ δὲ κακῶς. Λέγεις σύ, ἔφη, καλὰ τε καὶ αἰσχρὰ τὰ αὐτὰ 7 εἶναι; Καὶ νῆ Δί' ἔγωγ', ἔφη, ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ· πολλάκις γὰρ τό τε λιμοῦ ἀγαθὸν πυρετοῦ κακόν ἐστι καὶ τὸ πυρετοῦ ἀγαθὸν λιμοῦ κακόν ἐστι· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν πρὸς πάλην αἰσχρόν, τὸ δὲ πρὸς πάλην καλὸν πρὸς δρόμον αἰσχρόν· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλὰ ἐστὶ πρὸς ἅ ἂν εὖ ἔχη, κακὰ δὲ καὶ αἰσχρὰ πρὸς ἅ ἂν κακῶς.

8 Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλὰς τε εἶναι καὶ χρησίμους παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἷας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· Ἄρα γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν οἷαν χρὴ ἔχειν τοῦτο δεῖ μηχανάσθαι, ὅπως ἡδίστη τε ἐνδιαταῖσθαι 9 καὶ χρησιμωτάτη ἔσται; τούτου δὲ ὁμολογουμένου, Οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχρινὴν ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινήν; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαίεν, Οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σιάν παρέχει. οὐκοῦν εἴ γε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ

ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται, χαμαλιώτερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπέτωσιν ἄνεμοι· ὡς δὲ συνελόντι 10 εἰπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἡδίστα καταφεύγοι καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τίθαιτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. γραφαὶ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν ἢ παρέχουσι. ναοὶς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν ἔφη εἶναι προπεωδεστάτην, ἣτις ἐμφανεστάτη οὖσα ἀστιβεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ ἰδόντας προσεύξασθαι, ἡδὺ δὲ ἀγνώως ἔχοντας προσιέναι.

9 < Πάλιν δὲ ἐρωτώμενος, ἢ ἀνδρεία πότερον εἴη διδακτὸν ἢ φυσικόν, Οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνους φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴν ψυχῆς ἔρρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεσθαι. ὁρῶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθει τρεφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τόλμη. νομίζω μέντοι πᾶσαν φύσιν 2 μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὔξεσθαι. δῆλον μὲν γάρ, ὅτι Σκύθαι καὶ Θραῖκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι· φανερόν δέ, ὅτι Λακεδαιμόνιοι οὐτ' ἂν Θραῖσι πέλταις καὶ ἀκοντίοις οὔτε Σκύθαις τόξοις ἐθέλοιν ἂν διαγωνίζεσθαι. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει 3 διαφέροντας ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπιμελεία πολὺ ἐπιδιδόντας. ἐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάντας χρὴ καὶ τοὺς εὐφροστερόους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.>

4 Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τῷ τὰ μὲν καλὰ τε κἀγαθὰ γινώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς καὶ τῷ τὰ αἰσχρὰ εἰδόντα εὐλαβεῖσθαι σοφόν τε καὶ σώφρονα ἔκρινε. προσερωτώμενος δέ, εἰ τοὺς ἐπισταμένους μὲν ἂ δεῖ πράττειν, ποιούντας δὲ τὰναντία σοφούς τε καὶ ἔγκρατεῖς εἶναι νομίζοι, Οὐδὲν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀκρατεῖς· πάντας γὰρ οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ἂ οἶονται συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα 5 πράττειν. νομίζω οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας οὔτε σοφούς οὔτε σώφρονας εἶναι. ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην.

καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι. τὰ τε γὰρ δίκαια καὶ πάντα, ὅσα ἀρετῇ πράττεται, καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι· καὶ οὐτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδότες ἄλλο ἀντὶ τούτων οὐδὲν προελέσθαι οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δύνασθαι πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἀμαρτάνειν. οὕτω καὶ τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἀμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τὰ τε δίκαια καὶ τᾶλλα καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται, δήλον εἶναι, ὅτι ⁶ καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστὶ. μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶναι σοφία, οὐ μέντοι γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ἐνόμιζε. τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν καὶ ἂ μὴ οἶδε δοξάζειν τε καὶ οἶεσθαι γινώσκειν ἔγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τοὺς μέντοι πολλοὺς ἔφη ἂ μὲν οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διημαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαινέσθαι, τοὺς δὲ διημαρτηκότας ὧν οἱ ⁷ πολλοὶ γινώσκουσι μαινομένους καλεῖν· ἐὰν τε γὰρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιὼν, ἐὰν τε οὕτως ἰσχυρός, ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἰρεσθαι ἢ ἄλλῃ τῷ ἐπιτίθεσθαι τῶν πᾶσι δήλων ὅτι ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαινέσθαι φάσκειν· τοὺς δὲ μικρῶν διαμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαινέσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παράνοϊαν μανίαν αὐτοὺς καλεῖν.

⁸ Φθόρον δὲ σκοπῶν ὅ,τι εἴη λύπην μὲν τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην, ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνωμένους. θανάμαζόντων δὲ τινῶν, εἴ τις φίλων τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμησεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρὸς τινὰς ἔχουσι, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχοῦντων δὲ λυπεῖσθαι. τοῦτο μέντοι φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλιθίους δὲ αἰεὶ πάσχειν αὐτό.

⁹ Σχολὴν δὲ σκοπῶν τί εἴη ποιοῦντας μὲν τι τοὺς πλείστους εὐρίσκειν ἔφη· καὶ γὰρ τοὺς πεττεύοντας καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι, πάντας δὲ τούτους ἔφη σχολάζειν·

ζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἴεσαι πράζοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μέντοι τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χεῖρω ἴεσαι οὐδένα σχολάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον ἀσχολίας αὐτῷ οὔσης κακῶς ἔφη τοῦτο πράττειν.

Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σῆπτρα ἔχοντας ¹⁰ ἔφη εἶναι οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἰρεθέντας οὐδὲ τοὺς κλήρω λαχόντας οὐδὲ τοὺς βιασαμένους οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους ἄρχειν. ὁπότε ¹¹ γὰρ τις ὁμολογήσειε τοῦ μὲν ἄρχοντος εἶναι τὸ προσάττειν ὅ,τι χρῆ ποιεῖν, τοῦ δὲ ἀρχομένου τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυεν ἐν τε νῆϊ τὸν μὲν ἐπιστάμενον ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νῆϊ πάντας πειθομένους τῷ ἐπισταμένῳ, καὶ ἐν γεωργίᾳ τοὺς κεκτημένους ἀγροὺς καὶ ἐν νόσῳ τοὺς νοσοῦντας καὶ ἐν σωμαστικῇ τοὺς σωμασκοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἡγῶνται ἐπίστασθαι ἐπιμελεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον παροῦσι πειθομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν· ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναικᾶς ἐπεδείκνυεν ἀρχούσας τῶν ἀνδρῶν διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι, ὅπως χρῆ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ ¹² τυράνῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι, Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἐξεῖη μὴ πείθεσθαι, ἐπιχειμένης γε ζημίας, ἐὰν τις τῷ εὐ λέγοντι μὴ πείθεται; ἐν ᾧ γὰρ ἂν τις πράγματι μὴ πείθεται τῷ εὐ λέγοντι, ἀμαρτήσεται δήπου, ἀμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται. εἰ δὲ φραίη τις τῷ τυράνῳ ¹³ ἔξεῖναι καὶ ἀποκτείνειν τὸν εὐ φρονοῦντα, τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἶε ἀζήμιον γίνεσθαι ἢ ὡς ἔτυχε ζημιοῦσθαι; πότῃ γὰρ ἂν μᾶλλον οἶε σώζεσθαι τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἢ οὕτω καὶ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;

Ἐρομένου δὲ τινος αὐτόν, τί δοκοῖ αὐτῷ κράτιστον ¹⁴ ἀνδρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο Εὐπραξία. Ἐρομένου δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶναι, Πᾶν μὲν οὖν τούναντίον ἔγωγ', ἔφη, τύχην καὶ πράξιν ἡγοῦμαι· τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τιμὴ τῶν

δεόντων εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι, τὸ δὲ μαθόντα τε καὶ με-
 λετήσαντά τι εὖ ποιεῖν εὐπραξίαν νομίζω, καὶ οἱ τοῦτο
 15 ἐπιτηδεύοντες δοκοῦσί μοι εὖ πράττειν. καὶ ἀρίστους δὲ
 καὶ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι ἐν μὲν γεωργίᾳ τοὺς τὰ
 γεωργικὰ εὖ πράττοντας, ἐν δ' ἰατρείᾳ τοὺς τὰ ἰατρικὰ,
 ἐν δὲ πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράτ-
 10 τόντα οὔτε χρήσιμον οὐδὲν ἔφη εἶναι οὔτε θεοφιλή.
 Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἔχόντων καὶ
 ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς διαλέγοιτό τινι, καὶ τού-
 τοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μὲν γὰρ ποτε πρὸς Παρρά-
 σιον τὸν ζωγράφον καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ἄρα, ἔφη, ὦ
 Παρράσιε, γραφικὴ ἔστιν εἰκασία τῶν ὀρωμένων; τὰ γοῦν
 κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ καὶ
 τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεῖα καὶ
 τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα διὰ τῶν χρωμάτων ἀπει-
 2 κάζοντες ἐκμιμῆσθε. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Καὶ μὴν τὰ γε
 καλά εἶδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ ῥάδιον ἐνὶ ἀνθρώπῳ
 περιτυχεῖν ἀμεμπτα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες
 τὰ ἕξ ἐκάστου κάλλιστα οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλά
 3 ποιεῖτε φαίνεσθαι. Ποιοῦμεν γάρ, ἔφη, οὕτω. Τί γάρ;
 ἔφη, τὸ πιθανώτατον καὶ ἥδιον καὶ φιλικώτατον καὶ
 ποθεινώτατον καὶ ἔρασματώτατον ἀπομιμῆσθε τῆς ψυχῆς
 ἡθους; ἢ οὐδὲ μιμητὸν ἔστι τοῦτο; Πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, μι-
 μητὸν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μῆτε συμμετρίαν μῆτε χρῶμα
 μῆτε ὦν σὺ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχει μηδὲ ὅλιως ὀρατόν
 4 ἔστιν; Ἄρ' οὖν, ἔφη, γίγνεται ἐν ἀνθρώπῳ τό τε φιλοφρό-
 νως καὶ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρὸς τινος; Ἐμοιογε δοκεῖ,
 ἔφη. Οὐκοῦν τοῦτό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὅμμασι; Καὶ μάλα,
 ἔφη. Ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς
 ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα οἱ τε φροντίζον-
 5 τες καὶ οἱ μὴ; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς
 ἀγαθοῖς φαιδροί, ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ γίνον-
 ται. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν; Καὶ
 6 μάλα, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μεγαλοπρεπές τε καὶ ἔλευ-
 θέριον καὶ τὸ ταπεινὸν τε καὶ ἀνελεύθερον καὶ τὸ σωφρο-
 νικόν τε καὶ φρόνιμον καὶ τὸ ὑβριστικόν τε καὶ ἀπειρό-
 καλον καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ τῶν σχημάτων καὶ

ἑστῶτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων διαφαίνει. Ἀληθῆ
 λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα μιμητά; Καὶ μάλα, ἔφη.
 Πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὄραν τοὺς ἀνθρώπους
 δι' ὧν τὰ καλά τε καὶ ἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἦθη φαίνεται
 ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρὰ τε καὶ πονηρὰ καὶ μισητὰ; Πολὺ νῆ
 Δί', ἔφη, διαφέρει, ὦ Σώκρατες.

Πρὸς δὲ Κλείωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθὼν ποτε 6
 καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ Κλείων, ἄλλοιους
 ποιεῖς ὁρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς καὶ πύκτας καὶ παγκρα-
 τιαστὰς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὃ δὲ μάλιστα ψυχαγωγεῖ διὰ
 τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς
 τοῦτο ἐνεργάζῃ τοῖς ἀνδριῶσιν; ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλεί- 7
 των οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο, Ἄρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων
 εἶδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον ζωτικώτερος ποιεῖς φαίνε-
 σθαι τοὺς ἀνδριάντας; Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν τὰ τε ὑπὸ
 τῶν σχημάτων κατασπώμενα καὶ τὰνασπώμενα ἐν τοῖς
 σώμασι καὶ τὰ συμπιεζόμενα καὶ τὰ διεκτόμενα καὶ τὰ
 ἐντεινόμενα καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων ὁμοιώτερα τε τοῖς
 ἀληθινοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; Πάνυ μὲν
 οὖν, ἔφη. Τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωμα- 8
 των ἀπομιμῆσθαι οὐ ποιεῖ τίνα τέρψιν τοῖς θεωμένοις;
 Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων ἀπει-
 λητικὰ τὰ ὅμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικηκότων εὐ-
 φραινομένων ἢ ὄψις μιμητέα; Σφόδρα γ', ἔφη. Δεῖ ἄρα,
 ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τῷ εἶδει
 προσεικάζειν.

Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθὼν, ἐπιδει- 9
 ξαντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμένους, Νῆ
 τὴν Ἥραν, ἔφη, καλόν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὖρημα τὸ τὰ μὲν
 δεόμενα σκέπτης τοῦ ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώρακα,
 ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι. ἄταρ, ἔφη, λέξον μοι, 10
 ὦ Πιστία, διὰ τί οὐτ' ἰσχυροτέρους οὔτε πολυτελεστέρους
 τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας πλείονος πωλεῖς; Ὅτι,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, εὐρυθυμότερους ποιῶ. Τὸν δὲ θυμὸν,
 ἔφη, πότερα μέτρον ἢ σταθμῷ ἀποδεικνύων πλείονος τιμᾶ;
 οὐ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας οὐδὲ ὁμοίους οἶμαι σε ποιεῖν,
 εἴ γε ἀρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, ποιῶ· οὐδὲν

- 11 γὰρ ὄφελός ἐστι θώρακος ἄνευ τούτου. Οὐκοῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων τὰ μὲν εὐρυθμά ἐστι, τὰ δὲ ἄρ-
 ρυθμα; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πῶς οὖν, ἔφη, τῷ ἄρρῦθμῳ
 σώματι ἀρμόττοντα τὸν θώρακα εὐρυθμον ποιεῖς; Ὅσπερ
 καὶ ἀρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἀρμόττων γὰρ ἐστὶν εὐρυθμος.
 12 Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὐρυθμον οὐ κατ' ἐναντὶ
 λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν χρώμενον· ὥσπερ ἂν εἰ φαιῖς
 ἀσπίδα, ᾧ ἂν ἀρμόττη, τούτῳ εὐρυθμον εἶναι, καὶ χλα-
 13 μίδα καὶ τᾶλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῶ λόγῳ. ἴσως
 δὲ καὶ ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἀρμόττειν πρόσσεσι.
 Δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις. Ἦπτον, ἔφη, τῷ
 βάρει πιέζουσιν οἱ ἀρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων τὸν
 αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀνάριστοι ἢ ὄλοι
 ἐκ τῶν ὤμων κρεμάμενοι ἢ καὶ ἄλλο τι τοῦ σώματος
 σφόδρα πιέζοντες δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίνονται· οἱ δὲ
 ἀρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος τὸ μὲν ὑπὸ τῶν κλει-
 δῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ὤμων, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ
 στήθους, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νώτου, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς γαστροῦς,
 ὀλλυγον δεῖν οὐ φορήματι, ἀλλὰ προσθήματι ἑοικασιν.
 14 Εἴρηκας, ἔφη, αὐτό, δι' ὅπερ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα πλείστου
 ἄξια νομίζω εἶναι· ἔνιοι μὲντοι τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς
 ἐπιχρῦσους θώρακας μᾶλλον ἀνοῦνται. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη,
 εἴ γε διὰ ταῦτα μὴ ἀρμόττοντας ὠνοῦνται, κακὸν ἔμοιγε
 15 δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ἐπιχρῦσον ὠνεῖσθαι. ἀτάρ, ἔφη,
 τοῦ σώματος μὴ μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένου,
 τοτὲ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἀρμότ-
 τοιεν; Οὐδαμῶς, ἔφη. Λέγεις, ἔφη, ἀρμόττειν οὐ τοὺς
 ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρεῖα. Αὐτός,
 ἔφη, τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ πάνυ ὀρθῶς ἀπο-
 δέχη.
- 11 Γυναικὸς δὲ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ἣ ὄνομα
 ἦν Θεοδότη, καὶ οἶας συνεῖναι τῷ πείθοντι, μνησθέντος
 αὐτῆς τῶν παρόντων τινὸς καὶ εἰπόντος, ὅτι κρεῖττον
 εἶη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ ζωγράφους φήσαν-
 τος εἰσεῖναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνην ἐπι-
 δεικνύειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι, Ἰτέον ἂν εἶη θεασομέ-
 νους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ δὴ ἀκούσασί γε τὸ λόγος

κρεῖττον ἐστὶ καταμαθεῖν. καὶ ὁ διηγησάμενος, Οὐκ ἂν
 φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες. οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες 2
 πρὸς τὴν Θεοδότην καὶ καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρε-
 στηκνῦσαν ἐθεάσαντο. παυσάμενου δὲ τοῦ ζωγράφου, Ὁ
 ἄνδρες, ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεο-
 δότη χάριν ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν,
 ἢ ταύτην ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; Ἄρ' εἰ μὲν ταύτη ὠφε-
 λιμωτέρα ἐστὶν ἢ ἐπίδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἐκτέον, εἰ
 δὲ ἡμῖν ἢ θεά, ἡμᾶς ταύτη; εἰπόντος δὲ τινος, ὅτι δίκαια 3
 λέγοι, Οὐκοῦν, ἔφη, αὕτη μὲν ἤδη τε τὸν παρ' ἡμῶν ἔπαινον
 κερδαίνει καὶ ἐπειδὴν εἰς πλείους διαγγείλωμεν, πλείω
 ὠφελήσεται· ἡμεῖς δὲ ἤδη τε ὧν ἐθεασάμεθα ἐπιθυμοῦ-
 μεν ἄψασθαι καὶ ἄπιμεν ὑποκνιζόμενοι καὶ ἀπελθόντες
 ποθήσομεν. ἐκ δὲ τούτων εἰκὸς ἡμᾶς μὲν θεραπεύειν,
 ταύτην δὲ θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότη, Νῆ Δί', ἔφη,
 εἰ τοῖνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι ὑμῖν τῆς θεᾶς
 χάριν ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης ὀρῶν αὐτὴν τε 4
 πολυτελῶς κεκοσμημένην καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ ἐν
 ἐσθῆτι καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχοῦση καὶ θεραπαίνας πολ-
 λὰς καὶ εὐειδεῖς καὶ οὐδὲ ταύτας ἡμελημένως ἐχούσας καὶ
 τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν ἀφθόνως κατεσκευασμένην, Εἰπέ
 μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἐστὶ σοι ἀγρός; Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη.
 Ἀλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα; Οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἀλλὰ
 μὴ χειροτέχνη τινές; Οὐδὲ χειροτέχνη, ἔφη. Πόθεν οὖν,
 ἔφη, τὰπιτήδεια ἔχεις; Ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενόμενος
 εὖ ποιεῖν ἐθέλη, οὗτός μοι βίος ἐστί. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, 5
 ὦ Θεοδότη, καλὸν γε τὸ τιῆμα καὶ πολλῶ κρεῖττον ἢ οἰῶν
 τε καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν φίλων ἀγέλην κεκτήσθαι. ἀτάρ,
 ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις, ἐάν τις σοι φίλος ὡσ-
 περ μυῖα πρόσπηται, ἢ καὶ αὐτὴ τι μηχανᾷ; Πῶς δ' ἂν, 6
 ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὐρομι; Πολὺ νῆ Δί', ἔφη,
 προσηκόντως μᾶλλον ἢ αἰ φάλαγγες· οἶσθα γάρ, ὡς ἐκεῖ-
 ναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον· ἀράχνια γὰρ δήπου λεπτὰ
 ὑφηνάμεναι ὅτι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέση, τούτῳ τροφῇ χρῶν-
 7 ται. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλεύεις ὑφηνασθαι τι θή-
 ρατρον; Οὐ γὰρ δὴ οὕτως γε ἀτέχνως οἶεσθαι χρῆ τὸ
 πλείστου ἄξιον ἄγρευμα φίλους θηράσειν. οὐκ ὀρεῖς, ὅτι

καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον τοὺς λαγῶς θηρῶντες πολλὰ τεχνά-
 8 ζουσιν; ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κίνας νυκτερευ-
 τικὰς πορισάμενοι ταύταις αὐτοὺς θηρῶσιν· ὅτι δὲ μεθ'
 ἡμέραν ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κίνας κίνας, αἵτινες
 ἢ ἂν ἐκ τῆς νομῆς εἰς τὴν εὐνὴν ἀπέλθωσι, τῇ ὁσμῇ αἰ-
 σθανόμενα εὐρίσκουσιν αὐτούς· ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν,
 ὥστε καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ τρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας
 αὖ κίνας ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλι-
 σκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι,
 δίκτυα ἰσιᾶσιν εἰς τὰς ἀτραπούς, ἣ φεύγουσιν, ἵν' εἰς
 9 ταῦτα ἐπιπίπτοντες συμποδίζωνται. Τίηι οὖν, ἔφη, τοι-
 οῦτω φίλους ἂν ἐγὼ θηρῶην; Ἐάν νῆ Δί', ἔφη, ἀντὶ κινὸς
 κτήσῃ ὅστις σοι ἰγγέων μὲν τοὺς φιλοκάλους καὶ πλου-
 σίους εὐρήσει, εὐρῶν δὲ μηχανήσεται, ὅπως ἐμβάλῃ αὐτοὺς
 10 εἰς τὰ σὰ δίκτυα. Καὶ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; Ἐν
 μὲν δήπου, ἔφη, καὶ μάλα εὖ περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα
 ἐν δὲ τούτῳ ψυχῆν, ἣ καταμανθάνεις καὶ ὡς ἂν ἐμβλέ-
 πουσα χαρίζοιο καὶ ὅ,τι ἂν λέγουσα εὐφραίνοις καὶ ὅτι
 δεῖ τὸν μὲν ἐπιμελόμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δ'
 ἐντροφῶντα ἀποκλείειν καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου
 φροντιστικῶς ἐπισκέψασθαι καὶ καλόν τι πράξαντος σφό-
 δρα συνησθῆναι καὶ τῷ σφόδρα σοῦ φροντίζοντι ὅλη τῇ
 ψυχῇ κεχαρίσθαι. φιλεῖν γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι
 οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνδοτικῶς· καὶ ὅτι ἀρεστοί
 σοὶ εἰσιν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀναπαίθεις.
 Μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότῃ, ἐγὼ τούτων οὐδὲν μηχανῶ-
 11 μαι. Καὶ μὴν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ κατὰ φύσιν τε καὶ
 ὁρθῶς ἀνθρώπῳ προσφέρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ βίᾳ μὲν οὐτ'
 ἂν ἔλοις οὔτε κατάσχοις φίλον, εὐεργεσίᾳ δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ
 θηρίον τοῦτο ἀλώσιμόν τε καὶ παρανομίμόν ἐστιν. Ἄληθῆ
 12 λέγεις, ἔφη. Δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντί-
 ζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιοῦν, ὅσα ποιοῦσιν αὐτοῖς μικρό-
 τατα μελήσει· ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀμείβεσθαι χαριζομένην
 τὸν αὐτὸν τρόπον. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίγνουντο
 καὶ πλεῖστον χρόνον φιλοῖεν καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν.
 13 χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ
 σεαυτῆς. ὁρᾷς γάρ, ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιστα,

ἂν μὲν τις προσφέρῃ πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδῆ φαίνεται,
 κεχορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει· ἂν δὲ τις
 προσφέρῃ λιμὸν ἐμπούσας, κἂν φαιλότερα ἢ, πᾶν ἡδέα
 φαίνεται. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμπούειν τῷ τῶν 14
 παρ' ἐμοὶ δυναίμην; Εἰ νῆ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς
 κεχορεσμένοις μήτε προσφέροις μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως
 ἂν τῆς πλησμονῆς παυσάμενοι πάλιν δέονται, ἔπειτα
 τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ
 καὶ τῷ μὴ φαινεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι καὶ διαφεύ-
 γουσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι· τηρικαῦτα γὰρ πολὺ
 διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι δίδοναι. καὶ 15
 ἡ Θεοδότῃ, Τί οὖν οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένου
 συνηρατῆς τῶν φίλων; Ἐάν γε νῆ Δί', ἔφη, πείθῃς με
 σύ. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, πείσαιμί σε; Ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο
 αὐτὴ καὶ μηχανήσῃ, ἂν τί μου δέῃ. Εἴσιθι τοίνυν, ἔφη,
 θαιμνά. καὶ ὁ Σωκράτης ἐπισκώπτων τὴν αὐτοῦ ἀπραγ- 16
 μοσύνην, Ἄλλ', ὦ Θεοδότῃ, ἔφη, οὐ πᾶν μοι ἡδέϊόν ἐστι
 σχολάσαι· καὶ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ καὶ δημόσια
 παρέχει μοι ἀσχολίαν· εἰσὶ δὲ καὶ φίλοι μοι, αἱ οὔτε
 ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὐτῶν ἕασουσί με ἀπιέναι φίλτρα
 τε μανθάνουσαι παρ' ἐμοῦ καὶ ἐπωδάς. Ἐπίστασαι γάρ, 17
 ἔφη, καὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες; Ἀλλὰ διὰ τί οἶει, ἔφη,
 Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένην οὐδέποτε μου
 ἀπολείπεσθαι; διὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμίαν Θή-
 βηθεν παραγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι, ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολ-
 λῶν φίλων τε καὶ ἐπωδῶν καὶ ἰγγῶν ἐστί. Χρῆσον 18
 τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἴνγαν, ἵνα ἐπὶ σοὶ πρῶτον ἔλκω
 αὐτήν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἔλκεσθαι πρὸς σὲ
 βούλομαι, ἀλλὰ σὲ πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. Ἀλλὰ πορεύ-
 σομαι, ἔφη· μόνον ὑποδέχου. Ἄλλ' ὑποδέξομαι σε, ἔφη,
 ἂν μὴ τις φιλωτέρα σου ἔνδον ἦ.

Ἐπιγένῃ δὲ τῶν συνόντων τινά, νέον τε ὄντα καὶ τὸ 19
 σῶμα κακῶς ἔχοντα, ἰδὼν, Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα
 ἔχεις, ὦ Ἐπίγετες. καὶ ὅς, Ἰδιώτης γάρ, ἔφη, εἰμί, ὦ
 Σώκρατες. Οὐδὲν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελ-
 λόντων ἀγωνίζεσθαι· ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι ὁ περὶ τῆς
 ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγών, ὃν Ἀθηναῖοι θήσουσι,

² ὅταν τύχῃσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἀποθνήσκουσι τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις καὶ αἰσχροῦς σώζονται· πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες τε ἀλίσκονται καὶ ἀλόντες ἤτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν οὕτω τύχῃσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν, ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς τῶν ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διαζῶσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχρὰν κτῶνται διὰ τὴν τοῦ

³ σώματος ἀδυναμίαν δοκοῦντες ἀποδειλιᾶν. ἢ καταφρονεῖς τῶν ἐπιτιμίων τῆς καχεξίας τούτων καὶ ῥαδίως ἂν οἶε φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἴμαι γε πολλῶ ῥᾶ καὶ ἡδῖα τούτων εἶναι ἢ δεῖ ὑπομένειν τὸν ἐπιμελόμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας· ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τὰλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας; ἢ

⁴ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς; καὶ μὴν πάντα γε τὰναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες καὶ ἰσχύουσι· καὶ πολλοὶ μὲν διὰ τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων σώζονται τε εὐσχημόνως καὶ τὰ δεινὰ πάντα διαφεύγουσι, πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι καὶ τὴν πατριδα εὐεργετοῦσι καὶ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξιούνται καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι καὶ [διὰ ταῦτα] τὸν τε λοιπὸν βίον ἡδῖον καὶ κάλλιον διαζῶσι καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίους ἀφορ-

⁵ μὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν. οὗτοι χρῆ ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἀσκέει δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, διὰ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἤτιον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾶ μείον ἕξεις διὰ τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευασθαι· πρὸς πάντα γάρ, ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι, χρησιμὸν τὸ σῶμά ἐστιν· ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος

⁶ χρεῖαις πολὺ διαφέρει ὡς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν· ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖς ἐλαχίστην σώματος χρεῖαν εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλην σφάλλονται διὰ τὸ μὴ ὑγαινεῖν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ καὶ ἀθυμία καὶ δυσκολία καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς

διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν οὕτως, ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν. τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια καὶ οὐδεὶς κίνδυνος διὰ γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν τοιοῦτόν τι παθεῖν, εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ἐναντία τῶν διὰ τὴν καχεξίαν γιγνομένων τὴν εὐεξίαν χρησιμὸν εἶναι. καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα τί οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν; αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηράναι,

⁸ πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο. ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

Ὁργίζομενον δὲ ποτέ τις, ὅτι προσειπῶν τινα χαί-

¹³ ρειν οὐκ ἀντιπροσερρήθη, Γελοῖον, ἔφη, τὸ εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπῆνησάς τω, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι, ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικότερως διακειμένη περιέτυχες, τοῦτο σε λυπεῖν.

Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίοι, ἄκουμένος,

² ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκει. ἐρομένου δέ, Ποῖον; Παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἡδῖόν τε καὶ εὐτελέστερον καὶ ὑγιεινότερον διάξειν παυσάμενον.

Ἄλλου δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἶη παρ' ἑαυτῷ τὸ

³ ὕδωρ, ὃ πῖνοι, Ὅταν ἄρ', ἔφη, βούλη θερμῷ λούσασθαι, ἔτοιμον ἔσται σοι. Ἄλλὰ ψυχρόν, ἔφη, ἔστιν ὥστε λούσασθαι. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἀχθονται πίνοντές τε αὐτὸ καὶ λούμενοι αὐτῷ; Μὰ τὸν Δι', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα, ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφοτέρα ταῦτα χρῶνται. Πότερον δέ, ἔφη, τὸ παρὰ σοὶ ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἔστιν ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ; Τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη. Πότερον δὲ λούσασθαι ψυχρότερον, τὸ παρὰ σοὶ ἢ τὸ ἐν Ἀμφιαράου; Τὸ ἐν Ἀμφιαράου, ἔφη. Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ τῶν ἀρρωστούντων.

Κολάσαντος δὲ τις ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο, τί

⁴ χαλεπαῖνοι τῷ θεράποντι. Ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ὢν βλακώτατός ἐστι καὶ φιλαργυρώτατος ὢν ἀργότατος. Ἦδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ ἢ ὁ θεράπων;

- 5 Φοβούμενου δέ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδόν, τί, ἔφη, φοβῆ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς; καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύση. οὐκ οἶσθα, ὅτι εἰ ἐκτείναις τοὺς περιπάτους, οὓς ἐν πέντε ἢ ἕξι ἡμέραις περιπατεῖς, ἑαδίως ἂν Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίκοιο; χαριέστερον δὲ καὶ προεξορμᾶν ἡμέρα μιᾷ μᾶλλον ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι περαιτέρω τοῦ μετροῦ μῆκύνει τὰς ὁδοὺς χαλεπόν, τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας πορευθῆναι πολλὴν ἄσπαστον παρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.
- 6 Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὡς παρετάθη μακρὰν ὁδὸν πορευθεῖς, ἤρτο αὐτόν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. Μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; ἠκολούθει, ἔφη. Πότερον κενός, ἔφη, ἢ φέρων τι; Φέρων νῆ Δί', ἔφη, τὰ τε στρώματα καὶ τᾶλλα σκεύη. Καὶ πῶς, ἔφη, ἀπήλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖν, ἔφη, βέλτιον ἐμοῦ. Τί οὖν; ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἶει διατεθῆναι; Κακῶς νῆ Δί', ἔφη· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἠδυνήθην κομίσει. Τὸ οὖν τοσοῦτῳ ἦτον τοῦ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν πῶς ἡσκημένου δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;
- 14 Ὅποτε δὲ τῶν συνιόντων ἐπὶ δεῖπνον οἱ μὲν μικρὸν ὄψον, οἱ δὲ πολὺ φέροιεν, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι ἢ διανέμειν ἐκάστῳ τὸ μέρος. οἱ οὖν τὸ πολὺ φέροντες ἡσχύνοντο τὸ τε μὴ κοινωεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου καὶ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν. ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ ὄψωνοῦντες.
- 2 Καταμαθῶν δὲ ποτε τῶν συνδειπνούντων τινὰ τοῦ μὲν σίτου πεπαυμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἐσθίοντα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οὗ ἔργῳ ἕκαστον εἶη, Ἐχομεν ἂν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν, ἐπὶ ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῆ· ἀλλ' οὐκ οἶμαι πῶς ἐπὶ τούτῳ γε ὀψοφάγοι καλοῦνται. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις

τῶν παρόντων. Τί γὰρ; ἔφη, ἔάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθῆ μὴ ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος εἶναι δοκεῖ ἢ οὐ; Σχολῆ γ' ἂν, ἔφη, ἄλλος τις ὀψοφάγος εἶη. καὶ τις ἄλλος τῶν παρόντων, Ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι· καὶ ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχωνται πολυκαρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὐχοίτο. ταῦτα δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς αὐτὸν εἰρησθαι τὰ λεχθέντα τὸ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβε. καὶ ὁ Σωκράτης καταμαθῶν, Παρατηρεῖτ', ἔφη, τοῦτον οἱ πλησίον, ὁπότερα τῷ σίτῳ ὄψω ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

Ἄλλον δὲ ποτε τῶν συνδειπνῶν ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἐνὶ ψωμῷ πλείονων ὄψων γενόμενον, Ἄρα γένοιτ' ἂν, ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιία ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη ἢ ἦν ὀψοποιεῖται ὁ ἅμα πολλὰ ἐσθίων καὶ ἅμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων; πλείω μὲν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύουσιν ὡς οὐκ ἀρμόττοντα, ὁ συμμιγνύων, εἶπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν, ἀμαρτάνει τε καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν. καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι παρασκευάζεσθαι μὲν ὀψοποιούς τοὺς ἀριστα ἐπισταμένους, αὐτὸν δὲ μὴδ' ἀντιποιοῦμενον τῆς τέχνης ταύτης τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιούμενα μετατιθέναι; καὶ ἄλλο δὲ τι προσγίγνεται τῷ ἅμα πολλὰ ἐσθίειν ἐσθιθέντι· μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μειονεκτεῖν ἂν τι δοκοῖ ποθῶν τὸ σύνηθες· ὁ δὲ συνεσθιθεῖς τὸν ἕνα ψωμὸν ἐνὶ ὄψῳ προπέμπειν, ὅτε μὴ παρείη πολλά, δύναιτ' ἂν ἀλύπως τῷ ἐνὶ χρῆσθαι.

Ἐλεγε δὲ καὶ ὡς τὸ εὐωχεῖσθαι ἐν τῇ Ἀθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο· τὸ δὲ εὖ προσκεῖσθαι ἔφη ἐπὶ τῷ ταῦτα ἐσθίειν, ἃ μῆτε τὴν ψυχὴν μῆτε τὸ σῶμα λυποῖ μὴδὲ δυσέυρετα εἶη· ὥστε καὶ τὸ εὐωχεῖσθαι τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀντιτίθει.

Δ.

1 Οὕτω δὲ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα τρόπον ἀφελίμος, ὥστε σκοπούμενῳ τῷ καὶ μετρίως αἰσθανομένῳ φανερόν εἶναι, ὅτι οὐδὲν ἀφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτει συνεῖναι καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὅπου οὖν καὶ ἐν ὄρωσιν πράγματι· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεινῆσθαι μὴ παρόντος οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθότας τε αὐτῷ συνεῖναι καὶ ἀποδεχομένους ἐκείνον. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν
 2 ἤττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι. πολλὰ γὰρ ἔφη μὲν ἂν τινος ἔρα, φανερὸς δ' ἦν οὐ τῶν τὰ σώματα πρὸς ὄραν, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότων ἐφιέμενος. ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύ τε μανθάνειν οἷς προσέχοιεν καὶ μνημονεύειν ἃ μάθοιεν καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν καὶ τὸ ὄλον ἀνθρώποις τε καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ χρῆσθαι· τοὺς γὰρ τοιοῦτους ἠγείτο παιδευθέντας οὐκ ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι καὶ τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ
 3 πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ἤει, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονοῦντας ἐδίδασκεν, ὅτι αἱ ἀρισταὶ δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται, ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων τοὺς εὐφρεστάτους θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας, εἰ μὲν ἐκ νέων δαμασθεῖεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀρίστους γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιτο, δυσκαθεκτοτάτους καὶ φανλοτάτους, καὶ τῶν κυνῶν τῶν εὐφρεστάτων, φιλοπόνων τε οὐσῶν καὶ ἐπιθεικῶν τοῖς θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας ἀρίστας γίνεσθαι πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας, ἀναγῶγους δὲ γιγνομένας ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ
 4 δυσπειθεστάτας. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφρεστάτους, ἐρρωμενεστάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ ἐξεργαστικωτάτους ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας ἃ δεῖ πράττειν ἀρίστους τε καὶ ἀφελιμωτάτους γίνεσθαι· πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργά-

ζεσθαι· ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς γενομένους κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίνεσθαι· κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπισταμένους ἃ δεῖ πράττειν πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας δυσκαθέκτους τε καὶ δυσανοιρέπτους εἶναι· διὸ πλεῖστα καὶ μέγιστα κατὰ ἐργάζεσθαι· τοὺς δ' ἐπὶ πλούτῳ μέγα
 5 φρονούντας καὶ νομίζοντας οὐδὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ἐξαρχέσειν δὲ σφίσι τὸν πλούτον οἰομένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαι τε ὅ,τι ἂν βούλωνται καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐρρένου λέγων, ὅτι μῶρος μὲν εἴη εἴ τις οἶεται μὴ μαθῶν τὰ τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι, μῶρος δ' εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλούτον ὅ,τι ἂν βούληται ποριζόμενος οἶεται δυνήσεσθαι τὰ συμφέροντα πράττειν, ἡλίθιος δ' εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν εὖ τε πράττειν οἶεται καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι, ἡλίθιος δὲ καὶ εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλούτον μηδὲν ἐπιστάμενος δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι ἢ μηδὲν ἀγαθὸς εἶναι δοκῶν εὐδοκίμησειν.

Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχη-
 2 κέναι καὶ μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ σοφίᾳ ὡς προσεφέρετο, νῦν διηγῆσομαι. καταμαθῶν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμωτάτων καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ἐν σοφίᾳ καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν τῷ δύνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν πρῶτον μὲν, αἰσθανόμενος αὐτὸν διὰ νεότητα οὐπω εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα, εἰ δέ τι βούλοιτο διαπράξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡλιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἤει τῶν μεθ' ἑαυτοῦ τινὰς ἔχων. καὶ
 3 πρῶτον μὲν πυνθανομένου τινός, πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινός τῶν σοφῶν ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε πρὸς ἐκείνον ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε σπουδαίου ἀνδρὸς δεηθείη, ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον εὐήθες ἔφη εἶναι τὸ οἶεσθαι τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προεστάναι πόλεως,

πάντων ἔργων μέγιστον ὄν, ἀπὸ ταῦτομάτου παραγίγνε-
 3 σθαι τοῖς ἀνθρώποις. πάλιν δέ ποτε παρόντος τοῦ
 Εὐθύδημου, ὁρῶν αὐτὸν ἀποχωροῦντα τῆς συνεδρίας καὶ
 φυλαττόμενον, μὴ δόξῃ τὸν Σωκράτην θαυμάζειν ἐπι-
 σοφία, Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Εὐθύδημος οὕτως ἐν
 ἡλικία γενόμενος, τῆς πόλεως λόγον περὶ τινος προτιθεί-
 σης, οὐκ ἀφέξεται τοῦ συμβουλεύειν, εὐδηλὸν ἔστιν ἔξ ὧν
 ἐπιτηδεύει· δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγοριῶν
 παρασκευάσασθαι φυλαττόμενος, μὴ δόξῃ μανθάνειν τι
 παρὰ του. δῆλον γὰρ ὅτι λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προοι-
 4 μιάσεται· Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 οὐδὲν ἔμαθον οὐδ' ἀκούων τινὰς εἶναι λέγειν τε καὶ πράτ-
 τειν ἱκανοὺς ἐζήτησα τούτοις ἐντυχεῖν οὐδ' ἐπεμελήθην
 τοῦ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ἐπισταμένων, ἀλλὰ
 καὶ τὰναντία· διατετέλεκα γὰρ φεύγων οὐ μόνον τὸ μαν-
 θάνειν τι παρὰ τινος, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι. ὅμως δέ ὅ,τι
 5 ἂν ἀπὸ ταῦτομάτου ἐπὶ μοι, συμβουλεύσω ὑμῖν. ἀρμό-
 σιαι δ' ἂν οὕτω προοιμιάζεσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις
 παρὰ τῆς πόλεως ἱατρικὸν ἔργον λαβεῖν· ἐπιτηδείον γ' ἂν
 αὐτοῖς εἶη τοῦ λόγου ἄρχεσθαι ἐντεῦθεν· Παρ' οὐδενὸς
 μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἱατρικὴν τέχνην
 ἔμαθον οὐδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἑμαυτῷ γενέσθαι τῶν
 ἱατρῶν οὐδένα· διατετέλεκα γὰρ φυλαττόμενος οὐ μόνον
 τὸ μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἱατρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι με-
 μαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἱατρικὸν
 ἔργον δότε· πειράσσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυνεύων μαν-
 θάνειν. πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλασαν ἐπὶ τῷ προ-
 6 οίμῳ. ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος ἤδη μὲν οἷς ὁ
 Σωκράτης λέγει προσέχων, ἔτι δὲ φυλαττόμενος αὐτὸς τι
 φθέργεσθαι καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ σιωφροσύνης δόξαν
 περιβάλλεσθαι, τότε ὁ Σωκράτης βουλόμενος αὐτὸν παῦ-
 σαι τούτου, θαυμαστὸν γάρ, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι
 καθαρίζουν ἢ αὐλεῖν ἢ ἱππεύειν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων
 ἱκανοὶ γενέσθαι πειρῶνται ὡς συνεχέστατα ποιεῖν ὅ,τι
 ἂν βούλωνται δυνατοὶ γενέσθαι καὶ οὐ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ
 παρὰ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες καὶ
 ὑπομένοντες ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης

ποιεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι, τῶν δὲ βου-
 λομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ
 πολιτικὰ νομίζουσι τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας
 αὐτόματοι ἐξαίρνης δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν ἔσσεσθαι. καίτοι
 7 γε τοσοῦτω ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται,
 ὅσπερ πλείονων περὶ ταῦτα πραγματευομένων ἐλάττους
 οἱ κατεργαζόμενοι γίνονται. δῆλον οὖν ὅτι καὶ ἐπιμε-
 λείας δέονται πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφιέ-
 8 μενοι ἢ οἱ ἐκείνων. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθύ-
 δήμου τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης· ὡς δ' ἦσθετο
 αὐτὸν ἐτοιμότερον ὑπομένοντα, ὅτε διαλέγοιτο, καὶ προ-
 θυμότερον ἀκούοντα, μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἡμιοποιεῖον·
 παρακαθεζόμενος δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθύδημου, Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι, ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω, πολλὰ
 γράμματα συνήχας τῶν λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν γεγο-
 νέναι; Καὶ ὁ Εὐθύδημος, Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες·
 καὶ ἔτι γε συνάγω, ἕως ἂν κτήσωμαι ὡς ἂν δύνωμαι
 πλείστα. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀγαμαί γέ σου,
 9 διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσίου προεῖλου θησαυροὺς κεκτη-
 σθαι μᾶλλον ἢ σοφίας· δῆλον γὰρ ὅτι νομίζεις ἀργύριον
 καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς
 δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς
 κεκτημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα,
 νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μετιέναι τὴν σοφίαν.
 ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἦσθέντα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ, Τί
 10 δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε,
 συλλέγεις τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδη-
 μος σκοπῶν, ὅ,τι ἀποκρίναιτο, πάλιν ὁ Σωκράτης, Ἄρα
 μὴ ἱατρός; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἱατρῶν ἔστι συγγράμ-
 ματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος, Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ
 μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; γνωμονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς
 καὶ τοῦτο δεῖ. Οὐκ οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης
 ἐπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθός, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος;
 Οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει
 γενέσθαι; Ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἤρνεϊτο, Ἀλλὰ μὴ ῥαψωδός;
 ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὀμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτησθαι.
 Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ τοὶ ῥαψωδοὺς οἶδα τὰ

μὲν ἔτη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἡλιθίους ὄντας.
 11 καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Οὐ δῆπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης
 τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίνονται
 καὶ οἰκονομικοὶ καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε
 ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, Σφόδρα
 γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς θέομαι. Νῆ Δί',
 ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίε-
 σαι τέχνης· ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη καὶ καλεῖται
 βασιλική. ἀτάρ, ἔφη, κατανεόησας, εἰ οἷόν τέ ἐστι μὴ
 ὄντα δίκαιον ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; Καὶ μάλα, ἔφη, καὶ
 οὐχ οἷόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι.
 12 Τί οὖν; ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο κατεύργασαι; Οἴμαι γ', ἔφη, ὦ
 Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἦττον φραγῆναι δίκαιος. Ἄρ' οὖν,
 ἔφη, τῶν δικαίων ἔστιν ἔργα ὥσπερ τῶν τεκτόνων; Ἔστι
 μέντοι, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ
 ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδειξάιναι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ αὐτῶν ἔχουσι
 ἂν διεξηγήσασθαι; Μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, οὐ δύνα-
 μαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι; καὶ νῆ
 Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ἔστι κατ' ἐκά-
 13 στην ἡμέραν τοιαῦτα ὄραν τε καὶ ἀκούειν. Βούλει οὖν,
 ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν ἐνταυθὶ μὲν δέλτα, ἐνταυθὶ
 δὲ ἄλφα; εἶτα ὅτι μὲν ἂν δοκῆ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης
 ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ δέλτα θῶμεν, ὅτι δ' ἂν τῆς ἀδικίας,
 πρὸς τὸ ἄλφα; Εἰ τί σοι δοκεῖ, ἔφη, προσδεῖν τούτων,
 14 ποιεῖ ταῦτα. καὶ ὁ Σωκράτης γράψας ὥσπερ εἶπεν, Οὐκ
 οὖν, ἔφη, ἔστιν ἐν ἀνθρώποις τὸ ψεύδεσθαι; Ἔστι μέντοι,
 ἔφη. Ποτέρως οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; Ἀῆλον, ἔφη, ὅτι
 πρὸς τὴν ἀδικίαν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν ἔστι;
 Καὶ μάλα, ἔφη. Τοῦτο οὖν ποτέρως θῶμεν; Καὶ τοῦτο
 δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. Τί δὲ τὸ κακουργεῖν;
 Καὶ τοῦτο, ἔφη. Τὸ δὲ ἀνδραποδίζεσθαι; Καὶ τοῦτο.
 Πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ οὐδὲν ἡμῖν τούτων κίσειται, ὦ
 15 Εὐθύδημε; Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. Τί δ'; ἐάν τις στρα-
 τηγὸς αἰρεθῆις ἀδικόν τε καὶ ἐχθρὰν πόλιν ἐξανδραπο-
 δίσσῃται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; Οὐ δῆτα, ἔφη. Δίκαια
 δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; Καὶ μάλα. Τί δ'; ἐάν ἐξαπατᾶ
 πολεμῶν αὐτοῖς; Δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. Ἐάν δὲ κλέπτῃ

τε καὶ ἀρπάξῃ τὰ τούτων, οὐ δίκαια ποιήσει; Καὶ μάλα,
 ἔφη, ἀλλ' ἐγὼ σε τὸ πρῶτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς
 φίλους μόνον ταῦτα ἐρωτᾶν. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τῇ
 ἀδικίᾳ ἐθήκαμεν, ταῦτα καὶ πρὸς τῇ δικαιοσύνῃ θετέον
 ἂν εἴη; Ἔοικεν, ἔφη. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες 16
 διορισώμεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι
 τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἄδικον, ἀλλὰ δεῖν
 πρὸς γε τούτους ὡς ἀπλούστατον εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν,
 ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις 17
 στρατηγὸς ὄρων ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα ψευδόμενος
 φήσῃ συμμάχους προσιέναι καὶ τῷ ψεύδει τούτω παύσῃ
 τῆς ἀθυμίας τοὺς στρατιώτας, ποτέρωθι τὴν ἀπάτην
 ταύτην θήσομεν; Δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην.
 Ἐάν δὲ τις υἱὸν ἑαυτοῦ δεόμενον φαρμακείας καὶ μὴ
 προσιέμενον φάρμακον ἐξαπατήσας ὡς σιτίον τὸ φάρ-
 μακον δῶ καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος οὕτως ὑγιᾶ ποιήσῃ,
 ταύτην αὐτὴν ἀπάτην ποῖ θετέον; Δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ
 ταύτην εἰς τὸ αὐτό. Τί δ'; ἐάν τις, ἐν ἀθυμίᾳ ὄντος
 φίλου, δεισάσας, μὴ διαχρήσῃται ἑαυτόν, κλέψῃ ἢ ἀρπάσῃ
 ἢ ξίφος ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, τοῦτο αὐτὸ ποτέρωθι θετέον;
 Καὶ τοῦτο νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Λέγεις, 18
 ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἀπλοῦξασθαι;
 Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ μετατίθεμαι τὰ εἰρημένα,
 εἴπερ ἔξεστι. Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξεῖναι πολὺ
 μᾶλλον ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέσθαι. τῶν δὲ δὴ τοὺς φίλους 19
 ἐξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, ἵνα μὴδὲ τοῦτο παραλίπωμεν
 ἄσκεπτον, πότερος ἀδικιώτερός ἐστιν, ὁ ἐκὼν ἢ ὁ ἄκων;
 Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μὲν ἔγωγε πιστεύω οἷς ἀπο-
 κρίνομαι· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν
 δοκεῖ μοι ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην· ὁμοῦ δὲ εἰρήσθω μοι,
 ἀδικιώτερον εἶναι τὸν ἐκόντα ψευδόμενον τοῦ ἄκοντος.
 Δοκεῖ δὲ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δίκαιου εἶναι 20
 ὥσπερ τῶν γραμματίων; Ἔμοιγε. Πότερον δὲ γραμμα-
 τικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἐκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀνα-
 γινώσκῃ ἢ ὃς ἂν ἄκων; Ὅς ἂν ἐκὼν, ἔγωγε· δύναιτο γὰρ
 ἂν, ὁπότε βούλοιο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. Οὐκοῦν ὁ
 μὲν ἐκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ

ἄκων ἀγράμματος; Πῶς γὰρ οὐ; Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἕκων ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν ἢ ὁ ἄκων; Ἀἴλον ὅτι ὁ ἕκων. Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμματα τοῦ μὴ ἐπισταμένου φῆς εἶναι; Ναί. Δικαιότερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου; Φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν. Τί δὲ δῆ, ὅς ἂν βουλόμενος ἀληθῆ λέγειν μηδέποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγη, ἀλλ' ὁδόν τε φράζω τὴν αὐτὴν τοτὲ μὲν πρὸς ἕω, τοτὲ δὲ πρὸς ἐσπέραν φράζω καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτὸν τοτὲ μὲν πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνεται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; Ἀἴλος νῆ Δί' εἶναι ὅτι ἅ ὦρετο εἰδέναι οὐκ οἶδεν.

22 Οἶσθα δὲ τινὰς ἀνδραποδῶδεις καλουμένους; Ἔγωγε. Πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν; Ἀἴλος ὅτι δι' ἀμαθίαν. Ἄρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; Οὐ δῆτα. Ἀλλ' ἄρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; Οὐδὲ διὰ ταύτην. Ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεύειν; Οὐδὲ δι' ἐν τούτων, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τούναντίον· οἱ γὰρ πλείστοι τῶν γε τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων ἀνδραποδῶδεις εἰσίν. Ἄρ' οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδόντων τὸ ὄνομα τοῦτ' ἐστίν; Ἔμοιγε δοκεῖ,

23 ἔφη. Οὐκοῦν δεῖ παντὶ τρόπῳ διατειναμένους φεύγειν, ὅπως μὴ ἀνδράποδα ὦμεν. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὧ Σώκρατες, πάντῃ ὧμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν, δι' ἧς ἂν μάλιστα ἐνόμιζον παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ καλοκάγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἶμι με ἀθύμως ἔχειν ὀρῶντα ἕμαυτὸν διὰ μὲν τὰ προπεπονημένα οὐδὲ τὸ ἔρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι δυνάμενον ὑπὲρ ὧν μάλιστα χρῆ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν ἔχοντα, ἣν ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην; καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὧ Εὐθύδημε, εἰς Δελφοὺς δὲ ἦδη πάποτε ἀφίκου; Καὶ δὶς γε νῆ Δί', ἔφη. Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῶ που γεγραμμένον τὸ Γνώθι σαυτόν; Ἔγωγε. Πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ γράμματος ἐμέλησεν ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν, ὅστις εἴης; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. καὶ γὰρ δῆ πάντῃ τούτῳ γε ὧμην εἰδέναι· σχολῆ γὰρ

25 ἂν ἄλλο τι ἦδεν, εἴ γε μηδ' ἕμαυτὸν ἐγίγνωσκον. Πότερα

δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτὸν ὅστις τοῦνομα τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν ἢ ὅστις, ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι οὐ πρότερον οἶονται γιγνώσκειν ὢν ἂν βούλωνται γνῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, πότερον εὐπειθῆς ἐστὶν ἢ δυσπειθῆς καὶ πότερον ἰσχυρὸς ἐστὶν ἢ ἀσθενὴς καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδὺς καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρείαν ἐπιτήδειά τε καὶ ἀνεπιτήδεια ὅπως ἔχει, οὕτως ὁ ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρείαν, ἔγνωκε τὴν αὐτοῦ δύναμιν; Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰδὼς τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν. Ἐκεῖνο δὲ οὐ φανερόν, ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτοὺς πλείστα ἀγαθὰ πάσχουσιν ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεῦσθαι ἑαυτῶν πλείστα κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς τὰ τε ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασιν καὶ διαγιγνώσκουσιν ἅ τε δύνανται καὶ ἅ μὴ· καὶ ἅ μὲν ἐπίστανται πράττοντες πορίζονται τε ὧν θέονται καὶ εὖ πράττουσιν, ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι ἀναμάρτητοι γίνονται καὶ διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων χρείας τὰ τε ἀγαθὰ πορίζονται καὶ τὰ κακά φυλάττονται. οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως πρὸς τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τᾶλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως διάκεινται καὶ οὔτε ὧν θέονται ἴσασιν οὔτε ὅτι πράττουσιν οὔτε οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὅτι ποιοῦσιν ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν εὐδοχοῖ τε καὶ τίμιοι γίνονται· καὶ οἱ τε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται οἱ τε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλευέσθαι καὶ προΐστασθαι τε αὐτῶν τούτους καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι καὶ διὰ πάντα ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ μὴ εἰδότες ὅτι ποιοῦσι, κακῶς δὲ αἰρούμενοι καὶ οἷς ἂν ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνται τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδοξοῦσι διὰ ταῦτα καὶ καταγέλαστοι γίνονται καὶ καταφρονούμενοι καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τῶν πόλεων

ὅτι ὄσαι ἂν ἀγροῦσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι
 πολεμῶσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίνονται, αἱ δ' ἐξ ἔλευ-
 30 θέρων δοῦλαι. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, ὡς πάνν μοι δοκοῦν,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν
 γινώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ χρῆ ἄρξασθαι ἐπι-
 σκοπεῖν ἑαυτὸν, τοῦτο πρὸς σὲ ἀποβλέπω εἰ μοι ἐφελή-
 31 σαις ἂν ἐξηγήσασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν
 ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως πον γινώσκεις.
 Νῆ Δί', ἔφη· εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπό-
 δων φραυλότερος ἂν εἴην. Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξηγήσαι
 αὐτά. Ἄλλ' οὐ χαλεπὸν, ἔφη· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ
 ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν κακόν, ἔπειτα
 καὶ τὰ αἷτια ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ καὶ βρωτὰ καὶ
 ἐπιτηδεύματα τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα ἀγαθὰ,
 32 τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν κακὰ. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν
 καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τινος αἷτια γίνηται,
 ἀγαθὰ ἂν εἴη, ὅταν δὲ κακοῦ, κακὰ. Πότε δ' ἂν, ἔφη,
 τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἷτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγα-
 θοῦ; Ὅταν νῆ Δί', ἔφη, στρατείας τε αἰσχυρᾶς καὶ ναυ-
 τιλίας βλαβεραῆς καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν διὰ
 ῥώμην μετασχόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπο-
 λειφθέντες σωθῶσιν. Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὀρᾶς, ἔφη, ὅτι
 καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ
 δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν
 ὠφελούντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακὰ
 ἐστίν; Οὐδὲν μὰ Δία φαίνεται κατὰ γε τοῦτον τὸν λόγον.
 33 Ἄλλ' ἢ γέ τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγα-
 θόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἂν τις πράγμα οὐ βέλτιον πράττοι
 σοφὸς ὢν ἢ ἀμαθής; Τί δαί; τὸν Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ
 ἀκήκοας ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν ἠραγκά-
 ζετο ἐκείνῳ δουλεῦν καὶ τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ τῆς
 ἑλευθερίας ἐστερήθη καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ
 τοῦ υἱοῦ τὸν τε παῖδα ἀπώλεσε καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη
 σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους πάλιν ἐκεῖ
 ἐδούλευε; Λέγεται νῆ Δί', ἔφη, ταῦτα. Τὰ δὲ Παλαμή-
 δους οὐκ ἀκήκοας πάθῃ; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν
 ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀπόλλυται.

Λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. Ἄλλους δὲ πόσους οἶει διὰ
 σοφίαν ἀνασπάστους πρὸς βασιλεία γεγονέναι καὶ ἐκεῖ
 δουλεῦν; Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτα· 34
 τον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. Εἴ γε μὴ τις αὐτό,
 ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθείη. Τί
 δ' ἂν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἴη; Οὐδέν, ἔφη,
 εἰ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος ἢ ἰσχὺν ἢ πλοῦτον ἢ
 δόξαν ἢ καὶ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ νῆ Δία προσ-
 θέσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἂν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίῃ;
 Νῆ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ 35
 συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος
 ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὠραίοις παρακεκηκῶτων διαφθείρον-
 ται, πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζουσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες
 οὐ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι, πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦ-
 τον διαθρυπτόμενοί τε καὶ ἐπιβουλεύομενοι ἀπόλλυνται,
 πολλοὶ δὲ διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ
 πεπόνθασιν. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἰ γε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν 36
 ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μὴδ' ὅτι πρὸς τοὺς θεοὺς
 εὔχεσθαι χρῆ εἰδέναι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι οὐδ' ἔσκεψαι· ἐπεὶ
 δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευάζῃ προεστάναι,
 δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι. Πάντως δήπου,
 ἔφη. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι 37
 μὴ εἰδότα δῆμον; Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε. Καὶ δῆμον ἄρ'
 οἶσθα τί ἐστιν; Οἴμαι ἔγωγε. Καὶ τί νομίζεις δῆμον
 εἶναι; Τοὺς πένητας τῶν πολιτῶν ἔγωγε. Καὶ τοὺς πέ-
 νητας ἄρα οἶσθα; Πῶς γὰρ οὐ; Ἄρ' οὖν καὶ τοὺς πλου-
 σίους οἶσθα; Οὐδέν γε ἦττον ἢ καὶ τοὺς πένητας. Ποῖους
 δὲ πένητας καὶ ποῖους πλουσίους καλεῖς; Τοὺς μὲν, οἴμαι,
 μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν πένητας, τοὺς δὲ πλείω 38
 τῶν ἱκανῶν πλουσίους. Καταμεμάθησας οὖν, ὅτι ἐπίοις
 μὲν πάνν ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ
 περιποιοῦνται ἀπ' αὐτῶν, ἐπίοις δὲ πάνν πολλὰ οὐκ ἱκανὰ
 ἐστίν; Καὶ νῆ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὀρθῶς γὰρ με ἀνα-
 μιμήσκεις, οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινάς, οἱ δὲ ἐνδειαν
 ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. Οὐκοῦν, ἔφη 39
 ὁ Σωκράτης, εἰ γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους

εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ᾧσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη· Ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δῆλον ὅτι ἡ ἐμὴ φανulότης καὶ φροντίζω, μὴ κράτιστον ἢ μοι σιγᾶν κινδυνεύω γὰρ ἀπλῶς οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάνν ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ καὶ νομίσας τῷ ὄντι

40 ἀνδράποδον εἶναι. πολλοὶ μὲν οὖν τῶν οὕτω διατεθέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσήεσαν, οὓς καὶ βλακοτέρους ἐνόμιζεν· ὁ δὲ Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὅτι μάλιστα Σωκράτει συνεῖη· καὶ οὐκ ἀπελείπετο ἔτι αὐτοῦ, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον εἶη· ἔνια δὲ καὶ ἐμιμείτο ὧν ἐκεῖνος ἐπετήδευεν. ὁ δ' ὡς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἥκιστα μὲν διετάραττεν, ἀπλούσιατα δὲ καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο ἅ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν καὶ ἐπιτηδύειν κράτιστα εἶναι.

3 Τὸ μὲν οὖν λεκτικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ μηχανικὸς γίνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ᾗετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγενέσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους ἀδικωτέρους

2 τε καὶ δυνατωτέρους κακορρεγεῖν ἐνόμιζεν εἶναι. πρῶτον μὲν δὴ περὶ Θεοῦς ἐπειράτο σώφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι διηγοῦντο· ἐγὼ δὲ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον

3 τοιάδε διελέγετο, παρεγενόμην. Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτὲ σοὶ ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, ὡς ἐπιμελῶς οἱ Θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάσασιν; καὶ ὅς, Μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. Ἀλλ' οἶσθά γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ Θεοὶ παρέχουσι; Νῆ Δι', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. Πάνν γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

4 Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὧν τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τᾶλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἅ ἡμῖν τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πράττομεν; Ἔστι ταῦτα, ἔφη.

Ἀλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς 5 ἀναδιδόναι καὶ ὥρας ἀροττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἱ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραυνόμεθα; Πάνν, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα. Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω 6 πολλοῦ ἄξιον, ὥστε συμφύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ μιγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς εὐκατεργαστότερα τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδίω ποιεῖν αὐτὰ καὶ ἐπειδὴ πλείστου δεόμεθα τούτου, ἀφρονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, προνοητικόν. Τὸ 7 δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν ἐπίκουρον μὲν ψύχους, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην καὶ πάντα, ὅσα ὠφελείας ἕνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζονται. Ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλάνθρωπα. Τὸ δὲ τὸν 8 ἥλιον, ἐπειδὴ ἐν χειμῶνι τράπηται, προσιέναι τὰ μὲν ἀδρύνοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διελήλυθε, καὶ ταῦτα διαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι φυλαττόμενον, μὴ τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάβῃ, καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιῶν γένηται, ἔνθα καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν ὅτι εἰ προσωτέρω ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν καὶ ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἔνθα μάλιστα ἂν ἡμᾶς ὠφελοίη; Νῆ τὸν Δι', ἔφη, καὶ ταῦτα παντάπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα γιγνομένοις. Τὸ δ', ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερόν, ὅτι οὐκ 9 ἂν ὑπενέγκομεν οὔτε τὸ καῦμα οὔτε τὸ ψῦχος, εἰ ἐξαπίνης γίνοιτο, οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστὶ τοῖς Θεοῖς ἔργον ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τᾶλλα ζῶα τούτων

10 μετέχει. Οὐ γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν, ὅτι καὶ τὰυτὰ ἀνθρώπων ἕνεκα γίνεται τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰγῶν τε καὶ οἰῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζῶων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει ὅσα ἀνθρώποι; ἔμοι μὲν γὰρ δοκεῖ πλείω ἢ τῶν φρυτῶν τρέφονται γούν καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἧτιον ἀπὸ τούτων ἢ ἀπ' ἐκείνων· πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φύομένοις εἰς τροφήν οὐ χρῆται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι καὶ τυρῷ καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσι· πάντες δὲ τιθασεύοντες καὶ δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζῶων εἰς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρώνται. Ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη· ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν οὕτως ὑποχέτρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅτι ἂν βούλωνται. Τὸ δ', ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστί, προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἀρμοστούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῶσαι, ᾧ περὶ ὧν αἰσθανόμεθα λογιζόμενοι τε καὶ μνημονεύοντες καταμανθάνομεν, ὅπη ἕκαστα συμφέρει, καὶ πολλὰ μὴ κανόμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν καὶ τὰ κακὰ 12 ἀλεξόμεθα· τὸ δὲ καὶ ἐρημνεῖαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδιδόμεν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες καὶ κοινωνοῦμεν καὶ νόμους τιθέμεθα καὶ πολιτευόμεθα; Παντάπασιν ἰοίκασιν, ᾧ Σωκράτης, οἱ θεοὶ πολλὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι. Τὸ δὲ καὶ εἰ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων, ἡμῖν αὐτοὺς συνεργεῖν διὰ μαντικῆς τοῖς πνιθανομένοις φράζοντας τὰ ἀποβησόμενα καὶ διδάσκοντας, ἢ ἂν ἀριστα γίγνοιτο; Σοὶ δ', ἔφη, ᾧ Σωκράτης, ἰοίκασιν ἔτι φιλικώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἰ γε μὴδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ σοῦ προσημαίνουσί σοι ἅ τε χρῆ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ. 13 Ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσῃ, ἂν μὴ ἀναμένης, ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῆ σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβασθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεοὺς. ἔννοει δέ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν· οἱ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰγαθὰ διδόντες οὐδὲν τούτων εἰς τοῦμ-

φανεὺς ἴοντες διδώσι καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐστί, καὶ αἰ μὲν χρωμένοις ἀτριβῆ τε καὶ ὑγιᾶ καὶ ἀγήρατα παρέχων, θάπτιον δὲ νοήματος ὑπηρετοῦντα ἀναμαρτήτως, οὗτος τὰ μέγιστα μὲν πράττων ὁρᾶται, τάδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστί. ἔννοει δ', ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερός 14 δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἔάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεᾶσθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. καὶ τοὺς ὑπηρετάς δὲ τῶν θεῶν εὐρήσεις ἀφανεῖς ὄντας· κεραννός τε γὰρ ὅτι μὲν ἄνωθεν ἀφίεται δῆλον καὶ ὅτι οἷς ἂν ἐντύχῃ πάντων κρατεῖ· ὁρᾶται δ' οὐτ' ἐπιῶν οὔτε κατασκήψας οὔτε ἀπιῶν· καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἅ δὲ ποιούσι φανερὰ ἡμῖν ἐστί καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου γε ψυχῆ, ἢ εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων τοῦ θεοῦ μετέχει, ὅτι μὲν βασιλεύει ἐν ἡμῖν φανερόν, ὁρᾶται δὲ οὐδ' αὐτή. ἅ χρῆ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. Ἐγὼ μὲν, ᾧ Σωκράτης, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ 15 μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας οὐδ' ἂν εἰς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἀμείβεσθαι. Ἄλλα 16 μὴ τοῦτο ἀθύμει, ἔφη, ᾧ Εὐθύδημε· ὁρᾶς γάρ, ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται Νόμῳ πόλειος. νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστί κατὰ δύνάμιν ἱεροῖς θεοῖς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἂν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῆ θεοῦ ἢ ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν; ἀλλὰ χρῆ τῆς 17 μὲν δυνάμεως μὴδὲν ὑφίεσθαι· ὅταν γὰρ τις τοῦτο ποιῆ, φανερός δῆπου ἐστί τότε οὐ τιμῶν θεοῦς. χρῆ οὖν μὴδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύνάμιν τιμᾶν τοὺς θεοὺς φαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθὰ· οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἂν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίῃ ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι. ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων τε καὶ 18

αὐτὸς ποιῶν εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκευάζεν.

4 [Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύπτετο ἦν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ἀφελίμως χρώμενος καὶ κοινῇ ἀρχοῦσί τε ἃ οἱ νόμοι προστάττειεν πειθόμενος καὶ κατὰ πόλιν καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως, ὥστε διάδηλος εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν, καὶ ὅτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς νόμοις ἠναντιώθη τοιαύτη ὁρμῇ τοῦ δήμου, ἦν οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπον ὑπομείναι· καὶ ὅτε οἱ τριάκοντα προσέταττον αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους τι, οὐκ ἐπέειθετο· τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων αὐτῶν μὴ διαλέγεσθαι καὶ προσταξάντων ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα ἐπὶ θανάτῳ, μόνος οὐκ ἐπέειθε διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ προστάττεσθαι· καὶ ὅτε τὴν ὑπὸ Μελήτου γραφὴν ἔφειγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι καὶ κολακεύειν καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν πολλὰκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος οὐδὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τοὺς νόμους ποιῆσαι, ἀλλὰ ὀρθῶς ἂν ἀφεθεῖς ὑπὸ τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετριῶς τι τούτων ἐποίησε, προείλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἢ ἀποθανεῖν ἢ παρανομῶν ζῆν. καὶ ἔλεγε δὲ οὕτως καὶ πρὸς ἄλλους μὲν πολλάκις,] οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἴππῖαν τὸν Ἡλείον περὶ τοῦ δικαίου τοιαύδε διαλεχθέντα. διὰ χρόνον γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἴππῖας Ἀθήνας παρεγένετο τῷ Σωκράτει λέγοντι πρὸς τινὰς, ὡς θαναμαστὸν εἶη τὸ εἰ μὲν τις βούλοιο σκυτέα διδάξασθαι τινα ἢ τέκτονα ἢ χαλκέα ἢ ἵππεά, μὴ ἀπορεῖν, ὅποι ἂν πέμψας τούτου τύχοι· [φασὶ δὲ τινες, καὶ ἵππον καὶ βοῦν τῷ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι πάντα μεστὰ εἶναι τῶν διδάζοντων·] ἐὰν δὲ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν τὸ δίκαιον ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, μὴ εἰδέναι, ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἴππῖας ἀκούσας ταῦτα ὥσπερ ἐπι- σκώπτων αὐτόν, Ἔτι γὰρ σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ

αὐτὰ λέγεις, ἃ ἐγὼ πάλαι ποτέ σου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης, Ὅ δέ γε τούτου δεινότερον, ἔφη, ὦ Ἴππῖα, οὐ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν· σὺ δ' ἴσως διὰ τὸ πολυμαθῆς εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις. Ἀμέλει, ἔφη, πειρωῖμαι καινόν τι λέγειν ἀεὶ. Πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι, οἷον περὶ γραμμάτων ἐάν τις ἔρηται σε, πόσα καὶ ποῖα Σωκράτους ἐστίν, ἀλλὰ μὲν πρότερον, ἀλλὰ δὲ νῦν πειρᾶ λέγειν; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δις πέντε δέκα ἐστίν, οὐ τὰ αὐτὰ νῦν ἢ καὶ πρότερον ἀποκρίνη; Περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω· περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάντῃ οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν, πρὸς ἃ οὔτε σὺ οὔτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς δύναιτ' ἀντειπεῖν. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις ἀγαθὸν εὐρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίχα ψηφίζόμενοι, παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων ἀντιλέγοντές τε καὶ ἀντιδικούντες καὶ στασιάζοντες, παύσονται δὲ αἱ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν δικαίων καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀπολειφθεῖν σου πρὸ τοῦ ἀκοῦσαι τηλικούτον ἀγαθὸν εὐρηκότος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσῃ, πρὶν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφῆρῃ, ὅτι νομίμεις τὸ δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γάρ, ὅτι τῶν ἄλλων καταγελάς ἐρωτῶν μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δ' οὐδενὶ θέλων ὑπέχειν λόγον οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός. Τί δέ; ὦ Ἴππῖα, ἔφη, οὐκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; Καὶ ποῖος δὴ σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; Εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι· ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιотεκμαρτότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; Πολύ γε νῆ Δί', ἔφη· δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἀδίκῃ ποιουσι, δίκαια δὲ πράττων οὐδ' ἂν εἷς ἀδικὸς εἶη. Ἡισθησαι οὖν πώποτε μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος ἢ συκοφαντοῦντος ἢ φίλου ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλλοντος ἢ ἄλλο τι ἀδικὸν πράττοντος; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι οὐ δίκαιον ἤγη; Ἀῆλος εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐγγειῶν τὸ ἀποδεικνυσθαι γνώμην, ὅτι νομίμεις τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ

12 μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις. Ἄλλ' ὧμην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι. εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσῃ· φημί γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. Ἰσὰρ τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον
 13 εἶναι; Ἐγώ γε, ἔφη. Οὐ γὰρ αἰσθάνομαι σου, ὁποῖον νόμιμον ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. Νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, γινώσκεις; Ἐγώ γε, ἔφη. Καὶ τίνας τούτους νομίζεις; Ἄ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι ἐγράψαντο. Οὐκοῦν, ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δ' ὁ τούτοις ἀπειθῶν; Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων δίκαιος, ὁ δὲ τὰ ἄδικα ἄδικος; Πῶς γὰρ οὐ; Ὅ μὲν ἄρα
 14 νόμιμος δίκαιός ἐστιν, ὁ δὲ ἄνομος ἄδικος. καὶ ὁ Ἰππίας, Νόμους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἂν τις ἠγήσασαι σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὓς γε πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται; Καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀράμεναι αἱ πόλεις πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. Καὶ μάλα, ἔφη. Διάφορον οὖν τι οἶε ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς νόμοις πειθόμενους φραυλίζων, ὅτι καταλυθεῖεν ἂν οἱ νόμοι, ἢ εἰ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις εὐτακτοῦντας ψέγοις, ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προθύ-
 15 μως βοηθοῦντας μέμφῃ; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Λυκοῦργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμάθηκας ὅτι οὐδὲν ἂν διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνεργάσατο αὐτῇ; τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα ὅτι οὔτινες ἂν τοῖς πολῖταις αἰτιώτατοι ὧσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοὶ εἰσι καὶ πόλις, ἐν ἧ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε
 16 ἄριστα διάγει καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν; ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἷ τε γερούσια καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακλυόνται τοῖς πολῖταις ὁμονοεῖν,

καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται τοὺς πολῖτας ὁμόνοια ὁμονοήσῃ, καὶ πανταχοῦ ὁμόνοιοι τὸν ὅρκον τοῦτον· οἴμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρῖνωσιν οἱ πολῖται οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ἀλητὰς ἐπαινώσιν οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἰρῶνται οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἤδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθονται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονομίας οὐτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθεῖη οὐτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη. ἰδίᾳ δὲ πῶς μὲν ἂν τις ἦττον ὑπὸ πό-
 17 λεως ζημιώτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῶτο ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἦττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἠττώτο ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῶ; τίτι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἢ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἠγήσασαι τοῦ νομίμου; παρὰ τίνας δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς ἢ οἰκεῖοι ἢ οἰκέται ἢ φίλοι ἢ πολῖται ἢ ξένοι; τίτι δ' ἂν μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίτι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ σύμμαχοι ἐθέλοισιν γίνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν ἢ φρουραρχίαν ἢ πόλεις; τίνα δ' ἂν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κομῆσθαι μᾶλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἂν τις εὐεργετήσειεν ἢ παρ' οὗ χάριν ἀπολήψασθαι νομίζει; τῷ δ' ἂν τις βούλοιο μᾶλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ τοιούτῳ ἢ τῷ ἦττον ἐχθρὸς; τῷ δ' ἂν τις ἦττον πολεμήσειεν ἢ ὃ μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιο, ἢκιστα δ' ἐχθρὸς καὶ ὃ πλεῖστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέ-
 18 μοι; ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἰππία, τὸ αὐτὸ ἀποδείκνυμαι νόμι-
 19 μόν τε καὶ δίκαιον εἶναι· σὺ δ' εἰ τάναντία γινώσκεις, δίδασθε. καὶ ὁ Ἰππίας, Ἄλλα μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ μοι δοκῶ τάναντία γινώσκω οἷς εἰρηκας περὶ τοῦ δικαίου. Ἀγράφους δὲ τίνας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἰππία, νόμους; Τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ ταῦτα νομιζόμενους. Ἐχοῖς ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, οἱ γε οὔτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν οὔτε ὁμόφωνοί εἰσι; Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις

τεθεικέναι τοὺς νόμους τούτους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεοὺς
 οἶμαι τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θείναι· καὶ
 γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται θεοὺς
 20 σέβειν. Οὐκοῦν καὶ γονέας τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται;
 Καὶ τοῦτο, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι
 μήτε παῖδας γονεῦσιν; Οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρα-
 τες, οὗτος θεοῦ νόμος εἶναι. Τί δή; ἔφη. Ὅτι, ἔφη, αἰσθά-
 21 νομαί τινας παραβαίνοντας αὐτόν. Καὶ γὰρ ἄλλα πολλά,
 ἔφη, παρανομοῦσιν· ἄλλὰ δίκην γέ τοι διδόασιν οἱ παρα-
 βαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κεκίμενους νόμους, ἦν οὐδενὶ
 τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν, ὥσπερ τοὺς ὑπ'
 ἀνθρώπων κεκίμενους νόμους ἔνοι παραβαίνοντες διαφεύ-
 22 γουσι τὸ δίκην διδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζό-
 μενοι. Καὶ ποῖαν, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, οὐ δύναται
 διαφεύγειν γονεῖς τε παισὶ καὶ παῖδες γονεῦσι μίγνύμενοι;
 Τὴν μεγίστην νῆ Δί', ἔφη· τί γὰρ ἂν μείζον πάθειεν ἄν-
 23 θρωποὶ τεκνοποιοῦμενοι τοῦ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι; Πῶς
 οὖν, ἔφη, κακῶς οὗτοι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν κω-
 λυεῖ ἀγαθοῦς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι;
 Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοῦς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων
 παιδοποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμαζόντας τοῖς σώ-
 μασιν· ἢ δοκεῖ σοὶ ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμα-
 ζόντων τοῖς τῶν μῆπω ἀκμαζόντων ἢ τῶν παρηκμακότων;
 Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. Πότερα οὖν,
 ἔφη, βελτίω; Δῆλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. Τὰ
 τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐ σπουδαῖα; Οὐκ εἰκὸς μὰ Δί',
 ἔφη. Οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι; Οὐ γὰρ οὖν,
 ἔφη. Οὐκοῦν οἷ γε οὕτω παιδοποιούμενοι ὡς οὐ δεῖ παι-
 24 δοποιῶνται; Ἐμοίγε δοκεῖ, ἔφη. Τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη,
 κακῶς ἂν παιδοποιῶντο, εἴ γε μὴ οὗτοι; Ὅμογνωμονῶ
 σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀντενερ-
 γετεῖν οὐ πανταχοῦ νόμιμόν ἐστι; Νόμιμον, ἔφη· παρα-
 βαίνεται δὲ καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο παραβαίνον-
 τες δίκην διδόασιν φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι,
 τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκάζομενοι διώκειν· ἢ οὐχ
 οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες τοὺς χρωμένους ἑαυτοῖς ἀγαθοὶ φίλοι
 εἰσὶν, οἱ δὲ μὴ ἀντενεργετοῦντες τοὺς τοιοῦτους διὰ μὲν

τὴν ἀχαριστίαν μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὸ μάλιστα
 λυσιτελεῖν τοῖς τοιοῦτοις χρῆσθαι τούτους μάλιστα διώ-
 κουσι; Νῆ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔφη, θείοις ταῦτα πάντα
 ἔοικε· τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς παραβαίνουσι τὰς
 τιμωρίας ἔχειν βελτίονος ἢ κατ' ἀνθρώπον νομοθέτου
 δοκεῖ μοι εἶναι. Πότερον οὖν, ὦ Ἴππία, τοὺς θεοὺς ἡγή²⁵
 τὰ δίκαια νομοθετεῖν ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; Οὐκ ἄλλα μὰ
 Δί', ἔφη· σχολῆ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθε-
 τήσειεν εἰ μὴ θεός. Καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἴππία, τὸ
 αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει.

Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιότερους ἐποίει
 τοὺς πλησιάζοντας.

Ὡς δὲ καὶ πρακτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, 5
 νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν ὑπάρχειν ἀγα-
 θὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλόν τι πράξειν πρῶτον μὲν αὐτὸς
 φανερός ἦν τοῖς συνοῦσιν ἡσκηκῶς αὐτὸν μάλιστα πάν-
 των ἀνθρώπων, ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάν-
 των μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. ἀεὶ μὲν οὖν 2
 περὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτὸς τε διετέλει μεμνη-
 μένος καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων· οἶδα δέ
 ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιάδε
 διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα καλὸν καὶ
 μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἔλευ-
 3 θερίαν; Ὡς οἶόν τέ γε μάλιστα, ἔφη. Ὅστις οὖν ἀρχεται 3
 ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ διὰ ταύτας μὴ
 δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον
 εἶναι; Ἥμιστα, ἔφη. Ἴσως γὰρ ἐλευθέριον φαίνεται σοι
 τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, εἴτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύοντας
 τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀνελεύθερον νομίζεις; Παντάπασι γ',
 ἔφη. Παντάπασι ἄρα σοι δοκοῦσιν οἱ ἀρχατεῖς ἀνελεύ- 4
 θεροι εἶναι; Νῆ τὸν Δί' εἰκότως. Πότερα δέ σοι δοκοῦσιν
 οἱ ἀρχατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν ἢ καὶ
 ἀναγκάζεσθαι τὰ αἰσχίστα ποιεῖν; Οὐδὲν ἦττον ἔμοιγ',
 ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.
 Ποίους δὲ τινας δεσπότας ἡγή τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύ- 5
 οντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; Ὡς δυνατὸν νῆ Δί',
 ἔφη, κακίστους. Δουλείαν δὲ ποῖαν κακίστην νομίζεις

εἶναι; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίοις δεσπόταις. Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Σοφίαν δὲ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοι ἀπειργουσα τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀκρασία εἰς τούναντιον αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελουσι καὶ καταμανθάνειν αὐτὰ κωλύειν ἀφέλκουσα ἐπὶ τὰ ἡδέα καὶ πολλάκις αἰσθανομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ τῶν κακῶν ἐκπλήξασα ποιεῖν τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος αἰρεῖσθαι; Γίνεται τοῦτ', ἔφη. Σωφροσύνης δέ, ὦ Εὐθύδημε, τίμιν ἂν φαίημεν ἦττον ἢ τῷ ἀκρατεῖ προσήκειν; αὐτὰ γὰρ δήπου τὰ ἐναντία σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. Ὁμολογῶ καὶ τοῦτο, ἔφη. Τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι ὧν προσήκει οἷτι τι κωλυτικώτερον εἶναι ἀκρασίας; Οὐκ οὖν ἔγωγ', ἔφη. Τοῦ δὲ ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προαιρεῖσθαι ποιούντος καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντος οἷτι τι ἀνθρώπων κάκιον εἶναι; Οὐδέν, ἔφη. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐναντίων τὸ αἴτιον εἰκὸς ἄριστον εἶναι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Ἐοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπων ἐγκράτεια εἶναι; Εἰκότως γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη πώποτε ἐνεθυμήθης; Ποῖον; ἔφη. Ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνον δοκεῖ ἢ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν, ἢ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἦδεσθαι ποιεῖ. Πῶς; ἔφη. Ὅσπερ ἢ μὲν ἀκρασία οὐκ ἔωσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν οὔτε δίψαν οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν οὔτε ἀγρυπνίαν, δι' ὧν μόνων ἔστιν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαι τε καὶ κοιμηθῆναι, καὶ περιμειναντας καὶ ἀνασχομένους, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἐν ἡδίστα γένηται, κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἦδεσθαι· ἢ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιούσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα μόνη καὶ ἦδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Παντάπασι, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ τοῦ ἐπι-

μεληθῆναι τῶν τοιούτων τινός, δι' ὧν ἂν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσειε καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο καὶ ἐχθροὺς κρατήσειεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλεια, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγιστα γίνονται, οἱ μὲν ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι πράττοντες αὐτά, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἦττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν ἢ ὅ ἡμίσητα ἔξεστι ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ἐπὶ τῷ σπουδαίῳ περὶ τὰς ἐγγυτάτω ἡδονάς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, Δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἦττονι τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. Τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἀνθρώπος ἀκρατῆς θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἡδίστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν διαφέρει τῶν ἀφροεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνους ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι. καὶ οὕτως ἔφη ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἀνδρας γίνεσθαι καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλευέσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα· δεῖν οὖν πειραῖσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἔτοιμον παρασκευάζειν καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι· ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἀνδρας ἀρίστους τε καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους.

Ὅς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότες, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότες οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτοὺς τε σφάλλεσθαι καὶ ἄλλους σφάλλειν· ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδέποτε ἔληγε. πάντα μὲν οὖν ἢ διωρίζετο πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελεθῆναι· ἐν ὅσοις δὲ τὸν τρόπον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσει οἶμαι, τσαῦτα λέξω. πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὡδὲ πως ἐσκόπει. Ἐλπὲ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσεβείαν εἶναι; καὶ ὅς, Κάλιστον νῆ Δί', ἔφη. Ἐχεις οὖν εἰπεῖν, ὁποῖός τις ὁ εὐσεβής ἐστιν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. Ἐξεστι δὲ ἂν ἂν τις βούληται τρόπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οὐκ ἀλλὰ νόμοι

3 εἰσί, καθ' οὓς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους τούτους εἰδὼς εἰδείη ἄν, ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οἴμαι ἔγωγ', ἔφη. Ἄρ' οὖν ὁ εἰδὼς, ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν, οὐκ ἄλλως οἶεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν ἢ ὡς οἶδεν; Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾶ ἢ ὡς οἶεται δεῖν; 4 Οὐκ οἴμαι, ἔφη. Ὅρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς νομίμως ἄν τοὺς θεοὺς τιμῆ; Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὁ γε νομίμως τιμῶν ὡς δεῖ τιμᾶ; Πῶς γὰρ οὐ; Ὅ δέ γε ὡς δεῖ τιμῶν εὐσεβής ἐστι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ὅ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς ὀρθῶς ἄν ἡμῖν εὐσεβής ὠρισμένος εἴη; Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ. 5 Ἀνθρώποις δὲ ἄρα ἕξεστιν ὃν ἄν τις τρόπον βούληται χρῆσθαι; Οὐκ ἄλλα καὶ περὶ τούτους ὁ εἰδὼς ἅ ἐστι νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἄν εἴη. Οὐκοῦν οἱ κατὰ ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις ὡς δεῖ χρώνται; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἱ γε ὡς δεῖ χρώμενοι καλῶς χρώνται; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἱ γε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι καλῶς πράττουσι τῶνθρώπεια πράγματα; Εἰκός γ', ἔφη. Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι δίκαια οὗτοι ποιοῦσι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. 6 Δίκαια δέ, ἔφη, οἷοθα ὅποια καλεῖται; Ἄ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. Οἱ ἄρα ποιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κελεύουσι δίκαιά τε ποιοῦσι καὶ ἃ δεῖ; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἱ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοι εἰσιν; Οἴμαι ἔγωγ', ἔφη. Οἶε οὖν τινὰς πείθεσθαι τοῖς νόμοις μὴ εἰδότας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν οἶε τινὰς οἰεσθαι δεῖν μὴ ταῦτα ποιεῖν; Οὐκ οἴμαι, ἔφη. Οἷοθα δέ τινὰς ἄλλα ποιοῦντας ἢ ἃ οἶονται δεῖν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Οἱ ἄρα τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες οὗτοι τὰ δίκαια ποιοῦσι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἱ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοι εἰσι; Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. Ὄρθῶς ἄν ποτε ἄρα ὀριζόμεθα ὀριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. 7 Σοφίαν δὲ τί ἄν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι, πότερὰ σοὶ δοκοῦσιν οἱ σοφοὶ ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶναι ἢ εἰσὶ τινες ἃ μὴ ἐπίστανται σοφοὶ; Ἄ ἐπίστανται δήλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἄν τις ἅ γε μὴ ἐπίσταιτο, ταῦτα σοφὸς εἴη; Ἄρ' οὖν οἱ σοφοὶ ἐπιστήμη σοφοὶ εἰσι; Τίμ γὰρ ἄν, ἔφη, ἄλλω τις εἴη σοφὸς εἰ γε μὴ ἐπιστήμη; Ἄλλο δέ τι

σοφίαν οἶε εἶναι ἢ ᾧ σοφοὶ εἰσιν; Οὐκ ἔγωγε. Ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοὶ ἀνθρώπῳ δυνατόν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; Οὐδὲ μὰ Δί' ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. Πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐχ οἷόν τε ἀνθρώπον εἶναι; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Ὅ ἄρα ἐπίσταται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφὸς ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ.

Ἄρ' οὖν, ᾧ Εὐθύδημε, καὶ τὰγαθὸν οὕτω ζητητέον 8 ἐστί; Πῶς; ἔφη. Δοκεῖ σοὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; Οὐκ ἔμοιγε. Τί δέ; τὸ ἄλλω ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοὶ ἐνίοτε ἄλλω βλαβερὸν εἶναι; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἄλλο δ' ἄν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι ἢ τὸ ὠφέλιμον; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ ἄρα ὠφέλιμον ἀγαθὸν ἐστίν ὅτι ἄν ὠφέλιμον ἦ; Δοκεῖ μοι, ἔφη.

Τὸ δὲ καλὸν ἔχοιμεν ἄν πως ἄλλως εἰπεῖν ἢ ὀνομά- 9 ζεις καλὸν ἢ σῶμα ἢ σκεῦος ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ὃ οἷοθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἄρ' οὖν πρὸς ὃ ἄν ἕκαστον χρήσιμον ἦ, πρὸς τοῦτο ἕκαστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τι ἐστίν ἕκαστον ἢ πρὸς ὃ ἕκαστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο, ἔφη. Τὸ χρήσιμον ἄρα καλὸν ἐστὶ πρὸς ὃ ἄν ἦ χρήσιμον; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Ἀνδρείαν δέ, ᾧ Εὐθύδημε, ἄρα τῶν καλῶν νομίζεις 10 εἶναι; Κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. Χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; Νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοὶ πρὸς τὰ δεινὰ τε καὶ ἐπικίνδυνα χρήσιμον εἶναι τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; Ἡμιστά γ', ἔφη. Οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, τί ἐστίν, οὐκ ἀνδρείοι εἰσι; Νῆ Δί', ἔφη. πολλοὶ γὰρ ἄν οὕτω γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρείοι εἴεν. Τί δὲ οἱ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; Ἐτι γε νῆ Δία, ἔφη, ἦττον. Ἄρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθούς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικίνδυνα ὄντας ἀνδρείους ἡγῆ εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς δειλοὺς; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀγαθούς 11 δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; Οὐκ ἄλλα τούτους, ἔφη. Κακοὺς δὲ ἄρα τοὺς οἷους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. Ἄρ' οὖν ἕκαστοι χρώνται ὡς οἶονται δεῖν; Πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. Ἄρ' οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι ἴσασιν, ὡς δεῖ χρῆσθαι; Οὐ δῆπου γε,

ἔφη. Οἱ ἄρα εἰδότες, ὡς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύνανται; Μόνοι γ', ἔφη. Τί δὲ οἱ μὴ διημαρτηκότες, ἄρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Οἱ ἄρα κακῶς χρῶμενοι διημαρτήκασιν; Εἰκός γ', ἔφη. Οἱ μὲν ἄρα ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι ἀνδρείοι εἰσιν, οἱ δὲ διαμαρτάνοντες τούτου δειλοί; Ἐμοίγε δοκοῦσιν, ἔφη.

¹² Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδα ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρως ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ ἐκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους τῶν πόλεων ἀρχὴν βασιλείαν ἡγεῖτο, τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ἐπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην μὲν τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι, ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν, ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

¹³ Εἰ δὲ τις αὐτῷ περὶ τοῦ ἀντιλέγοι μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἀνευ ἀποδείξεως ἤτοι σοφώτερον φάσκων εἶναι ὃν αὐτὸς λέγοι ἢ πολιτικώτερον ἢ ἀνδρειότερον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐπανῆγεν ἂν πάντα τὸν λόγον ὧδὲ πως· Φῆς σὺ ἀμείνω πολίτην εἶναι ὃν σὺ ἐπαινεῖς ἢ ὃν ἐγώ; Φημί γὰρ οὐν. Τί οὐν οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον ἐπεσκεψάμεθα, τί ἐστὶν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; Ποιῶμεν τοῦτο. Οὐκοῦν ἐν μὲν χρημάτων διοικήσει κρατοῖη ἂν ὁ χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; Πάνυ μὲν οὐν, ἔφη. Ἐν δὲ γε πολέμῳ ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; Πῶς γὰρ οὐ; Ἐν δὲ πρεσβείᾳ ἄρ' ὅς ἂν φίλους ἀντὶ πολεμίων παρασκευάζῃ; Εἰκός γε. Οὐκοῦν καὶ ἐν δημογορίᾳ ὁ στάσεις τε παύων καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; Ἐμοίγε δοκεῖ.

¹⁵ οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων καὶ τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερόν ἐγίγνετο τάληθές. ὅποτε δὲ αὐτὸς τι τῶν λόγων διεξίει, διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογουμένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην ἀσφάλειαν εἶναι λόγου. τοιγαροῦν πολλὴ μάλιστα ὦν ἐγὼ οἶδα, ὅτε λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρεῖχε. ἔφη δὲ καὶ Ὀμηρον τῷ Ὀδυσσεεῖ ἀναφθεῖναι τὸ ἀσφαλὴ ῥήτορα εἶναι, ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τοὺς λόγους.

⁷ Ὅτι μὲν οὐν ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφάνετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι· ὅτι δὲ καὶ αὐτάρκεις ἐν ταῖς

προσηκούσας πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο, νῦν τοῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ ὦν ἐγὼ οἶδα μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτου τις ἐπιστήμων εἴη τῶν συνόντων αὐτῷ· ὦν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ κάγαθῷ εἰδέναι, ὅ,τι μὲν αὐτὸς εἶδειη, πάντων προθυμότερα ἐδίδασκεν· ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἦγεν αὐτοὺς. ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἐκάστου ² πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. ἀντίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μάθάνειν, ἕως ἱκανὸς τις γένοιτο, εἴ ποτε δεήσειε, γῆν μέτρω ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ παραδοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ τοῦτο ῥᾶδιον εἶναι μάθειν, ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν νοῦν τῇ μετρήσει ἅμα τὴν τε γῆν ὀπόση ἐστὶν εἰδέναι καὶ ὡς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι. τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσ- ³ συνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μάθάνειν ἀπεδοκίμαζεν. ὅ,τι μὲν γὰρ ὠφελοῖη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὄραν· καίτοι οὐκ ἀπειρός γε αὐτῶν ἦν. ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν. ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρο- ⁴ λογίας ἐμπείρους γίγνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνός καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γιγνώσκειν ἕνεκα πορείας τε καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός ἢ μηνός ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίους χρῆσθαι τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας. καὶ ταῦτα δὲ ῥᾶδια εἶναι μάθειν παρά τε νυκτοθηρῶν καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπι- ⁵ μελὲς ταῦτα εἰδέναι. τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μάθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα καὶ τοὺς πλάνητάς τε καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας γινῶναι καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰς περιόδους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατρίβεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὄραν· καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος ἦν· ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν ἀνθρώπου βίον καὶ πολ- ⁶ λῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν. ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων, ἢ ἕκαστα ὁ Θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν· οὔτε γὰρ εὐρεῖα ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι οὔτε χαρίζεσθαι Θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἢ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἦτον· ἢ

Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν ὁ μέγιστον φρονήσας ἐπὶ τῷ
 7 τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. ἐκείνος γὰρ λέγων
 μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον ἡγνόει, ὅτι τὸ μὲν
 πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥαδίως καθορώσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ
 δύναται ἀντιβλέπειν καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἥλιου καταλαμπό-
 μενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς
 οὐ· ἡγνόει δὲ καὶ ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φνομένων ἄνευ μὲν
 ἥλιου ἀγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὖξασθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ
 πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται· φάσκων δὲ τὸν
 ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἡγνόει, ὅτι λίθος
 μὲν ἐν πυρὶ ὧν οὔτε λάμπει οὔτε πολλὸν χρόνον ἀντέχει,
 ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων λαμπρότατος ὧν δια-
 8 μένει. ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς μανθάνειν· καὶ τούτων δὲ
 ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι τὴν μάταιον
 πραγματείαν, μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς
 9 συνεσκόπει καὶ συνδιεξῆει τοῖς συνοῦσι. προέτρεπε δὲ
 σφόδρα καὶ ὑγείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνόντας παρὰ τε
 τῶν εἰδότην μανθάνοντας ὅποσα ἐνδέχοιτο καὶ ἑαυτῷ
 ἕκαστον προσέχοντα διὰ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα ἢ τί
 πῶμα ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ καὶ πῶς τούτοις
 χρώμενος ὑγιενότατ' ἂν διάγοι. τοῦ γὰρ οὕτω προσέχον-
 τος ἑαυτῷ ἔργον ἔφη εἶναι εὖρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν
 συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα.
 10 Εἰ δέ τις μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ὠφε-
 λῆσθαι βούλοιο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι.
 τὸν γὰρ εἰδότα, δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν
 πραγμάτων σημαίνουσιν, οὐδέποτε ἔρημον ἔφη γίγνεσθαι
 συμβουλῆς θεῶν.
 8 Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ
 προσημαίνειν ἅ τε δέοι καὶ ἅ μὴ δέοι ποιεῖν ὑπὸ τῶν δικα-
 στῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἶεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ
 τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐνοησάτω πρῶτον μὲν, ὅτι
 οὕτως ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ' εἰ καὶ μὴ τότε,
 οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι τὸν βίον· εἶτα ὅτι τὸ μὲν
 ἀχθεινότερον τοῦ βίου καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μει-
 οῦνται ἀπέλιπεν, ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ἐπι-
 δειξάμενος εὐκλειαν προσεκλήσατο τὴν τε δίκην πάντων
 ἀνθρώπων ἀληθέστατα καὶ ἔλευθεριώτατα καὶ δικαιοτάτα
 εἰπῶν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου προότατα καὶ
 2 ἀνδρωδέστατα ἐνεγκῶν. ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα πω τῶν

μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἐνεγκεῖν.
 ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα
 ἡμέρας βιώναι διὰ τὸ Δῆλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι,
 τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐὰν δημοσίᾳ ἀποθνήσκων, ἕως ἂν ἡ
 θεωρία ἐκ Δῆλου ἐπανέλθῃ, καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασι
 τοῖς συνήθεσι φανερὸς ἐγένετο οὐδὲν ἀλλοιότερον διαβιοῦς
 ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον· καίτοι τὸν ἔμπροσθεν γε πάντων
 ἀνθρώπων μάλιστα ἐθαυμάζετο ἐπὶ τῷ εὐθύμῳ τε καὶ
 εὐκόλῳ ζῆν. [καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; 3
 ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων ἢ ὃν κάλλιστά τις ἀπο-
 θάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ
 καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;]
 Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἐρμιογένης τοῦ Ἰππονίκου ἤκουσα περὶ 4
 αὐτοῦ. ἔφη γὰρ, ἤδη Μελήτου γεγραμμένου αὐτὸν τὴν
 γραφήν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον ἢ περὶ τῆς
 δίκης διαλεγομένου λέγειν αὐτῷ, ὡς χρὴ σκοπεῖν, ὅτι ἀπο-
 λογῆσεται. τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰπεῖν· Οὐ γὰρ δοκῶ σοι
 τοῦτο μελετῶν διαβεβιωκέναι; ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως,
 εἰπεῖν αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγνήσθαι ἢ δια-
 σκοπῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ
 δίκαια καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἤνπερ νομίζοι καλλί-
 5 στην μελέτην ἀπολογίας εἶναι. αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν·
 Οὐχ ὄρας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήνησι δικασταὶ πολλοὺς
 μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικούντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν,
 πολλοὺς δὲ ἀδικούντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ νῆ τὸν Δία, φάναι
 αὐτόν, ὦ Ἐρμιογένης, ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς
 πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἤναντιώθῃ τὸ δαιμόνιον.
 καὶ αὐτὸς εἰπεῖν· Θαυμαστὰ λέγεις. τὸν δὲ, Θαυμάζεις, 6
 φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν
 βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ', ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ
 οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὐδ' ἥδιον ἐμοῦ
 βεβιωκέναι; ἀρίστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς ἀρίστα ἐπιμε-
 7 λομένους τοῦ ὡς βελτίστους γίγνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς
 μάλιστα αἰσθανομένους, ὅτι βελτίους γίνονται. ἃ ἐγὼ
 μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἡσθανόμην ἑμαυτῷ συμβαίνοντα
 καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς
 ἄλλους παραθεωρῶν ἑμαυτὸν οὕτω διατετέλεκα περὶ ἑμαυ-
 τοῦ γιγνώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι
 οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οὐ διὰ τὸ φιλεῖν
 ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον

πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἴον-
 8 ται ἔμοι συνόντες βέλτιστοι γίνεσθαι. εἰ δὲ βιώσομαι
 πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρωσ ἐπιτε-
 λείσθαι καὶ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἥττον καὶ διανοεῖσθαι
 χεῖρον καὶ δυσμαθέστερον ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησιμονέ-
 στερον καὶ ὦν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χεῖρω γίνε-
 σθαι. ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος
 ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν
 9 τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν; ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθα-
 νοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτεῖναισιν αἰσχρὸν ἂν εἴη
 τοῦτο· [εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἔστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν
 καὶ τὸ ἀδίκως ὀτιοῦν ποιεῖν;] ἔμοι δὲ τί αἰσχρὸν τὸ
 10 ἑτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μῆτε γινῶναι
 μῆτε ποιῆσαι; ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγο-
 νότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν κατα-
 λειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων.
 οἶδα δέ, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ' ἀνθρώπων,
 καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτεῖναισιν·
 οἶδα γὰρ αἰεὶ μαρτυρήσεσθαι μοι, ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν
 οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲ χεῖρω ἐποίησα, βελτίους
 δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰεὶ τοὺς ἔμοι συνόντας. τοιαῦτα μὲν
 11 πρὸς Ἐρμογένην τε διελέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. τῶν
 δὲ Σωκράτην γινωσκόντων οἶος ἦν οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι
 πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες
 ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν.
 ἔμοι μὲν δὴ τοιοῦτος ὦν, οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς μὲν
 οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν,
 δίκαιος δέ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφε-
 λεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατής δέ,
 ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀπὸ τοῦ βελτίονος,
 φρόνιμος δέ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ
 τὰ χεῖρω μηδὲ ἄλλον προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι
 πρὸς τὴν τούτων γνώσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε
 καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκι-
 μάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξαι καὶ προτρέψασθαι
 ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκάγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἶος
 ἂν εἴη ἀριστὸς τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος. εἰ δὲ τῷ μὴ
 ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων τὸ ἄλλων ἦθος πρὸς ταῦτα
 οὕτω κρινέτω.

APOLOGIA SOCRATIS.

PRAEFATIO.

Duo sunt apud Gailium 7, 628. codices Vaticani Parisios olim translati: 1335 (B) et 1950 (A), hic bombycinus, formae quartae, priore melior. Descripsit Gailius 7, 2, 74. Ad hos codices proxime accedit editio I. Reuchlini Phorcensis, Hagenoae 1520, et princeps et praestantissima. Insunt etiam Agesilaus et Hiero. In Ambrosiana liber manuscriptus est D.102. Sup., chartaceus, seculi 15, qui praeter alia conversam a Leonardo Aretino Apologiam Socratis continet; in bibliotheca quam nationalem vocant Madritensi interpretatio latina membranacea seculi 13; in bibliotheca gymnasii Suidnicensis Apologia in latinum conversa per Leonardum Aretinum, in codice papyraceo 2.

Continetur Apologia in Commentariorum editionibus supra commemoratis Schneideri, Bornemanni utraque, Monacensi, Dindorfii Oxoniensi eiusdemque Scriptorum minorum editionibus Lipsiensibus 1824, 1850, 1863. Neque deest in Zeunii, Weiskii, Bachii editionibus. Peculiares hae sunt: Socratis Apologia a Xenophonte vulgo abiudicata: vindicavit, recensuit et interpretatus est Fr. Aug. Bornemann, Lips. 1824; Xénophon, Apologie de Socrate: avec des notes inédites de P. L. Courier et des remarques explicatives par L. de Sinner, Paris 1842. Antea Fr. Thurot una cum Platonica hanc Apologiam ediderat Paris. 1806.

Libelli huc pertinent: Caspers, Comm. de Apologia Socratis Xenophonti abiudicanda, Richlinghusii 1836; Jac. Geel, De Xenophontis Apologia Socratis ac postremo capite Memorabilem comm. Lugd. B. 1836; Ioh. Mich. Heinze, Vindicatae Apologiae Socratis Xenophontae,

Wimar. 1776. (repetitae in appendice interpretationis Commentariorum et Apologiae germanicae, Wimar. 1784. p. 403 sqq.); Arnold. Hug, Die Unächtheit der dem Xenophon zugeschriebenen Apologie des Sokrates in Hermannii Koechly libro Akad. Vorträge u. Reden 1., Turic. 1859, p. 430—439; Georg. Henr. Martini, Coniecturae in aliquem Xen. locum (Apol. 4.), Annaberg. 1763; Leon. Schmitz, On the Apology of Socrates, commonly attributed to Xenophon, Class. Mus. 5, 222—229.

Apologiam Socratis Xenophonteam a veteribus veram habitam post Henr. Stephanum, Seb. Castalionem, Io. Leunclavium, Frid. Sylburgium, Io. Matth. Gesnerum, Io. Aug. Ernestium primus Lud. Caspar Valckenarius ad Comm. 1, 1. 3, 9. tam capitali ingenio prorsus indignam iudicavit eumque secuti plerique Xenophontis esse negaverunt. Praecipuus libelli defensor est Fr. Aug. Bornemannus, qui in editione singulari p. 20—29. hanc habet disputationem: Apologia Xenophonti adiudicatur. Praemissis externis quae vocat argumentis e veterum scriptorum, veluti Athenaei, Diogenis Laertii, Stobaei, et librorum tum scriptorum tum editorum testimonio petitis magis quae fidei libelli opposita sunt vera esse negat quam auctoritatem eius certa quadam ratione stabilit. Neque enim Platonicae Apologiae oppositionem neque singulorum locorum vituperationem neque institutam cum capite ultimo Commentariorum comparationem fidei Xenophontae Apologiae nocere demonstrat. Ante Bornemannum defensores fuerunt I. M. Heinzius, B. Weiskius, I. C. Zeunius, Tib. Hemsterhusius, qui

ad Lucian. D. M. 21, 1. hanc Apologiam elegantissimam nominat defensionem. Cobeto Var. Lectt. 379. suavissimum scriptum videtur esse. Post Bornemannum pauci fuerunt qui eius vestigia sequerentur: Vir doctus Lipsiens. 1826. 269, 2151sq., I. Geelius, qui contra Valckenarium et Schneiderum pugnans cum Bornemannum facit, Chr. Eb. Finckhius interpres vernaculus, I. D. de Hoëvell De Xenophontis philosophia (Groning. 1840) 1, 31 sq., L. de Sinner, qui in editione sua et sententias et verba Geelii repetiit, C. Kunzius in comm. Sokrates nach Xenophons Darstellung, Troppav. 1862, p. 35. Magnus vero adversariorum numerus. Sunt insignia nomina: Heumannus apud Harlesium in Fabr. Bibl. gr., Wyttenbachius Plat. Phaedon. 234, Schneiderus, Boeckhius De simultate Xen. et Plat. 7, Oec. publ. Ath. 1, 159, Fr. Thierschius Ephem. litt. Vindob. 1818. 3, 91, F. A. Wolfius Schol. 1, 337. 340. 2, 296. Guertl., v. Arnoldt. 2, 182, G. Bernhardt Synt. 23, F. Delbrueckius, qui mutata sententia, quam in libro Socratis nomine inscripto 81. proposuerat, in altero Xenophontis nomine edito 141 sq. ad Valckenarii et Schneideri iudicium accessit, A. Westermannus Hist. eloq. gr. 1, 134, qui Apologiam e scholarum rhetoricarum consuetudine accusationem et defensionem Socratis exercendi repetit, F. Rankius De vit. Xen. 6, L. Dindorfius, Is. Vullerus Diatr. in Socratis *ἐπαγωγὴν* 126, cui Apologia et Xenophontis et Socratis nomine indigna videtur, G. Stallbaumius Praef. ad Plat. Apol., contra quem disputans Cyprianus De Hellenicis 97. Apologiam quoque excerptionem quandam ex Historiae graecae magno opere factam et incorruptum quidem fragmentum eius esse demonstrare conatur, quique deinde nominabuntur. Sunt enim tres viri, qui singulari opera Apologiae fidem aggressi sunt. Primus est Caspersius, qui et veterum testimonia infringere instituit, quod quidem quo modo aggrediat, inde

cognoscas, quod Athenaei auctoritatem haud ita magni aestimandam dicit esse, quia alios quoque libros, veluti De vectigalibus et De re equestri, Xenophonti tribuat, et instituta Apologiae cum Commentariorum capite ultimo comparatione inde illi fidem omnem eripuit, disputationem bene inchoavit, non perfecit. Alter est Leonardus Schmitzius, qui satisscienter de Apologiae natura et indole iudicavit. Magniloquentiam, cuius scriptor faciat mentionem et exempla praebeat, prorsus novum quiddam esse demonstrat in natura et moribus Socratis, in Commentariis Xenophontis et in scriptis Platonis inauditum vel ab his certe diversum, in elocutione fere non cognosci dicit imitatorum nisi in rhetorica quadam superlacione vel traiectione. Disputationis summam Dindorfius in ed. Oxon. XVI sq. repetiit. Tertius est Arnoldus Hugius, qui Apologia maximeque narratione Hermogenis de habito cum Socrate colloquio cum ultimo Commentariorum capite accurate composita, si illa a Xenophonte scripta sit, consentaneum esse demonstrat eam ante Commentarios scriptam esse, quum non credibile sit totum librum ex alio excerptum esse ab auctore et editum; quum vero neque credendus Xenophon sit post acceptum de morte praeceptoris nuntium primo doloris et irae impetu hanc Apologiam scripsisse, postea vero otium nactus copiosiorum Commentariorum librum composuisse neque defensionis in iudicio caussa libellum conscripsisse, si quidem una sectio 22. utriusque rationi adversetur, denique initium aliud scribendi consilium aperiat, nihil apparere dicit Apologiam esse quam supplementum eorum, quae ab aliis ad defendendum Socratem scripta sint: quae sect. 31. de Anyti filio legantur, aliquanto post Socratis obitum libellum scriptum ostendere; videri scriptorem eius plurima e Commentariis, nonnulla e Platonis Apologia, alia ex aliis fontibus nunc non amplius cognitissimam hausisse,

hausta ad suum consilium accommodavisse. Huic disputationi nescio an nihil magnopere opponi possit. Quodsi de ratione quaeritur, quae inter Platonem et hanc Apologiam intercedere putanda sit, ea quaestio iis modo instituenda est, quibus altera a Xenophonte scripta videtur esse. Quare sufficiat ad ea lecturos ablegare, quae Bornemannus paucis disputavit 16 sq. 20 sq., negans ille quidem auctoritate Platonicae Xenophontea fidem imminui. Gravior est quaestio de ratione, quam inter Apologiam quae fertur Xenophonteam et ultimum caput Commentariorum credibile sit intercedere. Tripartita dubitatio est. Aut Apologia Xenophontea habenda, caput octavum damnandum est, aut si non Xenophontea est, haec ex illo petita videtur aut utrumque ex eodem fonte nescio quo haustum. Weiskius 204, quum Xenophon in Commentariis ad extremum locum venisset, Apologiam suam in subsidium vocavisse dicit et ex ea istuc magnam partem transtulisse, sicut ex Agesilao in Historiam Graecam. Quam sententiam ita probat Bornemannus 29, ut translata illa potius seriori cuidam scriptori quam Xenophonti tribuantur, quippe 23, sectionibus capituli ultimi 3—11. usque ad verba *ἐμοὶ μὲν δὴ* ex Apologia concinnatis, immo detortis, hanc priorem et praestantiorum ratus. Quumque Schneiderus Apologiam e Commentariorum capite octavo dixisset descriptam esse et mutilatam, eidem Bornemannum nonnulla potius ex illa inscienter a diasceuaista quem vocat in Commentarios illata videntur esse, quique de eius libro censuram fecit vir doctus Lipsiensis Xenophontem Apologiam statim post reditum ex Asia scripsisse, post compositis Commentariis leviter immutatam immiscuisse credit. Esse

Apologiam partem extremam Commentariorum demonstrat Geelius eique assentitur Cobetus Var. Lectt. 379. Mnem. 7, 270. Nov. Lectt. 678. Videtur autem Geelio postremum caput totum Apologiae fragmentis conglutinatum, haec ab illo opere separata ac postea inde finis Commentariorum compositus esse. Dindorfius XVIII. illud apertum esse dicit, quae de Socratis cum Hermogene in carcere colloquio communia fere sint Apologiae scriptori cum capitis octavi auctore, ea hunc aut ex illa petisse aut utrumque ex eodem fonte hausisse. Id quod iis tantum probabile videbitur, qui et caput octavum et Apologiam Xenophontis negant esse. Bornemannus quum Apologiam veram ac Xenophonteam habeat, aliquas autem capitis octavi partes subditivas ducat, consentaneum est priorem tempore ei videri Apologiam. Quod Valckenarius dicit conflatum Apologiam ab eo esse, cui finem Cyropaediae debeamus, id a Bornemannum reprobatur est nec magis probabile videtur Dindorfio XXV. quam XVIII. quod Grotius Hist. Gr. 8, 641 (4, 673) non Xenophontis eam at temporis Xenophontei (a work of the time) esse perhibet. Quamquam etiam Koechly 363. libellum iuniori cuidam Xenophontis aequali tribuit. Bornemannus 28. sectione 31. motus scriptum dicit post Anyti necem brevi post mortem Socratis et reditum Xenophontis ex Asia, h. e. Ol. 95, 1. vel 2. Denique Schmitzius a sophista vel grammatico temporis, quod inter Dionysium Halicarnassensem et Athenaeum intersit, hoc est primo vel secundo seculo post Christum scriptam esse Apologiam existimat. Ego vero haec de re leviori referre malui quam ad incerta aliquid addere, quod non deberet haberi certius.

ANNOTATIO CRITICA.

1. οὐν om. B. || τὸν θάνατον Schaeff. Cf. 9. || 2. ἐτ. ἂν αὐτῷ ἐξ. Krueg. Dionys. 238. || πρόπευσαν marg. B. || 3. ὅ τι καὶ Schm. Cob. V. L. 39. R. B. Hirschig. Philol. 5, 299. || ἐπεὶ Dindorf. Libri ἐπειτα. || 5. ἢ Steph. Libri et edd. ei. || ἂν e Comm. 4, 8, 6. additum. || ἔμαντῷ Caspers. 13. || 7. τοῦ τελευτῶντος Gesnerus. Libri τῶν τελευτῶν, edd., etiam Reuchliniana, τῷ τελευτῶντι. || ἀπομαραινῆται τις Cob. l. c. De verbo v. Geel. 5 sq. || 8. ὑμῖν Weiskius. Libri ἡμῖν. || 9. τετυχημένα τιμῶν Hirschig. Misc. phil. nov. ser. 1, 120. coll. 14. || ταῦτ' ἀναφαινων id. || βαρυνῶ id. Quod scripsi. Vulg. βαρύνω. || τελευτῶν Cob. l. c. || ἀντὶ θανάτου del. id. || 10. Libri ἔφη εἰπεῖν. Iidem ἢ μὲν πόλις. || 11. γνοὺς τεκμηρίῳ Cob. || 12. μοι Wyttenbach. ad Iulian. p. 61. Libri μόν. || σημαίνοντος Hirsch. 123. || βροντῆς Gesnerus. Libri et edd. βρονταῖς. || ἀντιλέξει Curerius apud Sinnerum, servato quidem dativo. τις Cob., ut est in Reuchl. al. τις ἢ μὴ φωνῆν Hirsch. l. c. || 13. νομίζουσι τοὺς προσ. Voigtl. εἶναι del. Cur. Hirsch. Ann. cr. 105. || 14. εἰ τις παρὰ θ. Cob. || 15. εἰκότως del. id. De sede adverbii v. Krueg. Dionys. 127. || πολλῶν Reuchl. πολλῶν libri. || 16. νομίσαιτε Schaeff. Mel. cr. 98. Libri νομίσαιτε vel νομίσαιτε. || τοῦ οὕτω πρὸς τ. π. Cob. || εἰκότως ἐμὲ φήσιν Hirsch. || 17. πάντων εἰδότην Cob. V. 380. || Libri ἤμισα ἔχομι. || 18. εὐδαιμόνει Dind. || 19. Libri ἢ ὡς ἐκ μετριοσι. || 20. τοῦτον γὰρ Cob. || 21. Libri

σοκράτη. V. ann. ad Comm. in. || ὅτι addidit Stephanus. || 22. Libri τότε μὲν. || ἀσεβής Hirsch. Mnem. 8, 353. Cob. V. 380. || 23. ἐγένετο B. || Libri et edd. ἐπεὶ καί, nisi quod A. al. m. δὴ addidit, et οὕτε αὐτὸν ὑπ. || οὐκ ἐπέιδετο Hirsch. Phil. 5, 305. || ἐνθα del. Cur. || 24. πολλή et ἐγράψατο Reuchl. || ὡς πεποιθῆκα τι del. Cob. || οὐδὲ γὰρ Hartung. Partt. gr. 1, 211. Vid. Dind. Kuehn. Comm. 1, 2, 31. || νομίζων Schaeff. || 25. Libri ἱεροσουλία, τοικωρονχία, ἀνδραπόδοις, προδοσία. Correxit Zeunius Aretino duce. || ὅπως cod. A. Stob. Libri ὅπον. Antea εἶναι servat Stob. Esc. || τοῦ θανάτου ἔργον ἄξιον ἐμοὶ εἶργ. cod. A. Stob. Libri τὸ τοῦ θανάτου ἔργον ἐμοὶ ἄξιον. Articulum τοῦ del. Cob. || 26. Libri αἰσχρὸν γὰρ ἐστὶ. || δ' ἐτι libri. δέ τι Dind. Hirsch. Phil. 5, 309. qui deinde καμοὶ 4, 362. || 27. Libri σήμασι. || ἢ del. Cob. || πάλαι ἦστε id. ὅτι addidit Castalio. || ὅ om. cod. A. Stob. del. Cob. || 28. ὦν Stobaeus addidit. Idem om. ὅτι ὄρῳ et (1, 178. Meim.) ἢ ἀδίκως, quod del. Cob. V. 383. || 29. κνδρός] γανρός Cob. 384. || 31. ἐαυτοῦ del. Cob. || Ἄνντος secundum Aretinum Schaeferus ad Marin. 152. Boisson. Libri αὐτός. || 32. ἐπαγαγόμενος Cob. || 33. κρεῖσσον ὄν id. || 34. μὴ οὐ μεμνήσθαι id. Wex. Ep. ad Gesen. 19: Neque possum non recordari eius neque ut eum, quotiescunque eius recorder, non laudem, non laudem, unquam fieri posse cogitare queo. V. Frank. De partt. neg. 3, 5 sq.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

Σωκράτους δὲ ἄξιόν μοι δοκεῖ εἶναι μεμνησθαι καὶ 1
ὡς, ἐπειδὴ ἐκλήθη εἰς τὴν δίκην, βουλευσατο περὶ τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βίου. γεγράφασι μὲν οὐν περὶ τούτου καὶ ἄλλοι καὶ πάντες ἔτυχον τῆς μεγαληγορίας αὐτοῦ· ᾧ καὶ δῆλον, ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἐρρήθη ὑπὸ Σωκράτους. ἀλλ' ὅτι ἤδη ἑαυτῷ ἠγείτο αἰρετώτερον εἶναι τοῦ βίου θάνατον, τοῦτο οὐ διεσαφήνισαν· ὥστε ἀφρονεστέρα αὐτοῦ φαίνεται εἶναι ἢ μεγαληγορία. Ἐρμογένης μέντοι ὁ Ἰππονίκου ἐταῖρός τε ἦν 2
αὐτῷ καὶ ἐξήγγειλε περὶ αὐτοῦ τοιαῦτα, ὥστε πρόπευσαν φαίνεσθαι τὴν μεγαληγορίαν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ. ἐκεῖνος γὰρ ἔφη ὄρων αὐτὸν περὶ πάντων μᾶλλον διαλεγόμενον ἢ περὶ τῆς δίκης εἰπεῖν· Οὐκ ἐχρῆν μέντοι σκοπεῖν, ᾧ 3
Σώκρατες, καὶ ὅτι ἀπολογῆσθαι; τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀποκρίνασθαι· Οὐ γὰρ δοκῶ σοι ἀπολογεῖσθαι μελετῶν διαβεβιωκέναι; ἐπεὶ δ' αὐτὸν ἐρέσθαι· Πῶς; Ὅτι οὐδὲν ἄδικον διαγεγνημαι ποιῶν· ἢ περὶ νομίζω μελέτην εἶναι καλλίστην ἀπολογίας. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν πάλιν λέγειν· Οὐχ 4
ὄρῳ τὰ Ἀθηναίων δικαστήρια ὡς πολλάκις μὲν οὐδὲν ἀδικούντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν, πολλάκις δὲ ἀδικούντας ἢ ἐκ τοῦ λόγου οἰκτίσαντες ἢ ἐπιχαρίτως εἰπόντας ἀπέλυσαν; Ἄλλα ναὶ μὰ Δία, φάναι αὐτόν, καὶ δις ἤδη ἐπιχειρήσαντός μου σκοπεῖν περὶ τῆς ἀπολογίας ἐναντιοῦταί μοι τὸ δαιμόνιον. ὡς δὲ αὐτὸν εἰπεῖν· Θαν- 5
μαστὰ λέγεις, τὸν δ' αὖ ἀποκρίνασθαι· Ἡ θανμαστὸν νομίζεις, εἰ καὶ τῷ θεῷ δοκεῖ ἐμὲ βέλτιον εἶναι ἢ δὴ τελευτᾶν; οὐκ οἶσθα, ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν βέλτιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ὅπερ γὰρ ἠδιστόν ἐστιν, ἢ δεινὸς μοι καὶ δικαίως ἅπαντα τὸν βίον βεβιωμένον· ὥστε ἰσχυρῶς ἀγάμενος ἑμαυτὸν ταῦτα εὕρισκον καὶ τοὺς ἐμοὶ συγγηγομένους γιγνώσκοντας περὶ ἐμοῦ.

6 νῦν δὲ εἰ ἔτι προβήσεται ἡ ἡλικία, οἶδ' ὅτι ἀνάγκη ἔσται
τὰ τοῦ γήρως ἀποτελεῖσθαι καὶ δοῦν τε χεῖρον καὶ ἀκού-
ειν ἥσσον καὶ δυσμαθέστερον εἶναι καὶ ὦν ἔμαθον ἐπι-
λησμονέστερον. ἦν δὲ αἰσθάνωμαι χείρων γιγνόμενος καὶ
καταμέμφωμαι ἑμαυτόν, πῶς ἂν, εἰπεῖν, ἐγὼ ἔτι ἂν ἠδέως
7 βιοτεύοιμι; ἴσως δέ τοι, φάσαι αὐτόν, καὶ ὁ θεὸς δι'
εὐμένειαν προξενεῖ μοι οὐ μόνον τὸ ἐν καιρῷ τῆς ἡλικίας
καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἧ ἔραστα. ἦν γὰρ νῦν
κατακριθῆ μοι, δῆλον ὅτι ἐξέσται μοι τῆ τελευταῖα χρῆσθαι,
ἧ ἔραστη μὲν ὑπὸ τῶν τούτου ἐπιμεληθέντων κέρχεται,
ἀπραγμονεστάτη δὲ τοῖς φίλοις, πλείστον δὲ πόθον ἐμ-
ποιοῦσα τοῦ τελευτῶντος. ὅταν γὰρ ἀσχημον μὲν μηδὲν
μηδὲ δυσχερὲς ἐν ταῖς γνώμαις τῶν παρόντων καταλίπη-
ται, ὑγιὲς δὲ τὸ σῶμα ἔχων καὶ τὴν ψυχὴν δυναμένην
φιλοφρονεῖσθαι ἀπομαραίνεται, πῶς οὐκ ἀνάγκη τοῦτον
8 ποθεινὸν εἶναι; ὁρθῶς δὲ οἱ θεοὶ τότε μου ἠναντιοῦντο,
φάσαι αὐτόν, τῆ τοῦ λόγου ἐπισκέψει, ὅτε ἐδόκει ὑμῖν
ζητητέα εἶναι ἐκ παντὸς τρόπου τὰ ἀποφενκτικά. εἰ γὰρ
τοῦτο διεπραξάμην, δῆλον ὅτι ἠτοίμασάμην ἂν ἀντὶ τοῦ
ἤδη λῆξαι τοῦ βίου ἢ νόσοις ἀλγυνόμενος τελευτῆσαι ἢ
γῆρα, εἰς ὃ πάντα τὰ χαλεπὰ συρρεῖ καὶ μάλα ἔρημα τῶν
9 εὐφροσυνῶν. μὰ Δί', εἰπεῖν αὐτόν, ὃ Ἐρμῶγενης, ἐγὼ
ταῦτα οὐδὲ προθυμήσομαι, ἀλλ' ὅσον νομίζω τετυχηκέναι
καλῶν καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἦν ἐγὼ
δόξαν ἔχω περὶ ἑμαυτοῦ, ταύτην ἀναφαίνων εἰ βαρυνῶ
τοὺς δικαστάς, αἰρήσομαι τελευτῶν μᾶλλον ἢ ἀνελευθέρως
τὸ ζῆν ἔτι προσαιπῶν κερδᾶναι τὸν πολὺ χεῖρον βίον ἀντὶ
10 θανάτου. οὕτως δὲ γνόντα αὐτὸν ἔφη, ἐπειδὴ κατηγό-
ρησαν αὐτοῦ οἱ ἀντίδικοι, ὡς οὐδὲ μὲν ἡ πόλις νομίζει
θεοὺς οὐ νομίζοι, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρει καὶ
11 τοὺς νέους διαφθείρει, παρελθόντα εἰπεῖν. Ἄλλ' ἐγὼ, ὃ
ἄνθρωπος, τοῦτο μὲν πρῶτον θαναμάζω Μελήτου ὅτι ποτὲ
γνοὺς λέγει, ὡς ἐγὼ οὐδὲ ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζω·
ἐπεὶ θύοντά γέ με ἐν ταῖς κοιναῖς ἐορταῖς καὶ ἐπὶ τῶν
δημοσίων βωμῶν καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρατυγχάνοντες ἐώρων
12 καὶ αὐτὸς Μελήτος, εἰ ἠβούλετο. καινὰ γε μὴν δαιμόνια
πῶς ἂν ἐγὼ εἰσφέροιμι λέγων, ὅτι θεοῦ μοι φωνὴ φαίνε-

ται σημαίνουσα, ὅτι χρὴ ποιεῖν; καὶ γὰρ οἱ φθόγγοις
οἰωνῶν καὶ οἱ φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι φωναῖς δήπου
τεκμαίρονται. βροντὰς δὲ ἀμφιλέξει τις ἢ μὴ φωνεῖν ἢ
μὴ μέγιστον οἰωνιστήριον εἶναι; ἢ δὲ Πυθοῖ ἐν τῷ τρί-
ποδι ἰέρεια οὐ καὶ αὐτὴ φωνὴ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ διαγ-
γέλλει; ἀλλὰ μέντοι καὶ τὸ προειδέναι γε τὸν θεὸν τὸ 13
μέλλον καὶ τὸ προσημαίνειν ὃ βούλεται, καὶ τοῦτο, ὡσπερ
ἐγὼ φημι, οὕτω πάντες καὶ λέγουσι καὶ νομίζουσιν. ἀλλ'
οἱ μὲν οἰωνοὺς τε καὶ φήμας καὶ συμβόλους τε καὶ μάν-
τεις ὀνομάζουσιν τοὺς προσημαίνοντας εἶναι, ἐγὼ δὲ τοῦτο
δαιμόνιον καλῶ καὶ οἶμαι οὕτως ὀνομάζων καὶ ἀληθέστερα
καὶ δσιώτερα λέγειν τῶν τοῖς ὄρησι ἀνατιθέντων τὴν
τῶν θεῶν δύναμιν. ὡς γε μὴν οὐ ψεύδομαι κατὰ τοῦ
θεοῦ, καὶ τοῦτ' ἔχω τεκμήριον· καὶ γὰρ τῶν φίλων πολ-
λοῖς δὴ ἐξαγγελίας τὰ τοῦ θεοῦ συμβουλευματα οὐδεπώ-
ποτε ψευδάμενος ἐφάνην. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἀκούοντες οἱ 14
δικασταὶ ἐθορύβουν, οἱ μὲν ἀπιστοῦντες τοῖς λεγομένοις,
οἱ δὲ καὶ φθονοῦντες, εἰ καὶ παρὰ θεῶν μειζόνων ἢ αὐ-
τοῖ τυγχάνοι, πάλιν εἰπεῖν τὸν Σωκράτην· Ἄγε δὴ ἀκού-
σατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ὑμῶν ἀπι-
σιῶσι τῷ ἐμὲ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Χαιρεφῶντος
γὰρ ποτε ἐπερωτῶντος ἐν Ἀελοῖσι περὶ ἐμοῦ πολλῶν
παρόντων ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων μηδένα εἶναι ἀνθρώπων
ἐμοῦ μῆτε ἐλευθεριώτερον μῆτε δικαιοτέρον μῆτε σωφρο-
νέστερον. ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ ἔτι 15
μᾶλλον εἰκότως ἐθορύβουν, αὐθις εἰπεῖν τὸν Σωκράτην·
Ἄλλὰ μείζω μὲν, ὃ ἄνθρωπος, εἶπεν ὁ θεὸς ἐν χρησμοῖς
περὶ Ἀνκούργου τοῦ Λακεδαιμονίοις νομοθετήσαντος ἢ
περὶ ἐμοῦ. λέγεται γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντα προσει-
πεῖν αὐτόν· Φροντίζω, πότῃρα θεόν σε εἶπω ἢ ἀνθρω-
πον. ἐμὲ δὲ θεῶ μὲν οὐκ εἶκασεν, ἀνθρώπων δὲ πολλῶ
προέκρινεν ὑπερφέρειν. ὅμως δὲ ὑμεῖς μηδὲ ταῦτ' εἰκῆ
πιστεύσητε τῷ θεῷ, ἀλλὰ καθ' ἐν ἑκάστον ἐπισκοπεῖτε
ὧν εἶπεν ὁ θεός. τίνα μὲν γὰρ ἐπίστασθε ἦσσαν ἐμοῦ 16
δουλεύοντα ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις; τίνα δὲ ἀν-
θρώπων ἐλευθεριώτερον, ὅς παρ' οὐδενὸς οὔτε δῶρα οὔτε
μισθὸν δέχομαι; δικαιοτέρον δὲ τίνα ἂν εἰκότως νομίσαιτε

τοῦ πρὸς τὰ παρόντα συνηρμοσμένου, ὡς τῶν ἀλλοτριῶν μηδενὸς προσδεῖσθαι; σοφὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν τις εἰκότως ἄνδρα φήσειεν εἶναι, ὃς ἐξ ὅτουπερ ξυνηέναι τὰ λεγόμενα ἤρξάμην, οὐπώποτε διέλιπον καὶ ζητῶν καὶ μανθάνων
 17 ὅ,τι ἐδυνάμην ἀγαθόν; ὡς δὲ οὐ μάτην ἐπόνουν, οὐ δοκεῖ ὑμῖν καὶ τάδε τεκμήρια εἶναι, τὸ πολλοὺς μὲν πολίτας τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων, πολλοὺς δὲ ξένων ἐκ πάντων προαιρεῖσθαι ἐμοὶ ξυνηέναι; ἐκείνου δὲ τί φήσομεν αἴτιον εἶναι, τοῦ πάντας εἰδέναι, ὅτι ἐγὼ ἤμιστ' ἂν ἔχομι χρήματα ἀντιδιδόναι, ὅμως πολλοὺς ἐπιθυμεῖν ἐμοὶ τι δωρεῖσθαι; τὸ δ' ἐμὲ μὲν μηδ' ὑφ' ἐνὸς ἀπαιτεῖσθαι εὐεργεσίας, ἐμοὶ δὲ πολλοὺς ὁμολογεῖν χάριτας ὀφείλειν; τὸ δ' ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοὺς μὲν ἄλλους οἰκτεῖρειν ἑαυτούς, ἐμὲ δὲ μηδὲν ἀπορώτερον διάγειν ἢ ὅτε τὰ μάλιστα ἢ πόλις εὐδαιμονεῖ; τὸ δὲ τοὺς ἄλλους μὲν τὰς εὐπαθείας ἐκ τῆς ἀγορᾶς πολυτελεῖς πορίζεσθαι, ἐμὲ δὲ ἐκ τῆς ψυχῆς ἄνευ δαπάνης ἡδίους ἐκείνων μηχανᾶσθαι; εἰ γε μὴν ὅσα εἴρηκα περὶ ἑμαντοῦ, μηδεὶς δύναται ἂν ἐξελέγξαι με ὡς ψεύδομαι, πῶς οὐκ ἂν ἤδη δικαίως καὶ ὑπὸ θεῶν
 19 καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐπαινοίμην; ἀλλ' ὅμως σὺ με φῆς, ὦ Μέλητε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου, τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραί· σὺ δὲ εἰπέ, εἰ τινα οἶσθα ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον ἢ ἐκ σώφρονος ὑβριστὴν ἢ ἐξ εὐδαιτύτου πολυδάπανον ἢ ἐκ μετριοπότου οἰνόφλυγα ἢ ἐκ φιλοπόνου μαλακὸν ἢ ἄλλης πονηρᾶς ἡδονῆς ἡσημένον. Ἀλλὰ
 20 καὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Μέλητος, ἐκείνους οἶδα, οὓς σὺ πέπεικας σοὶ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς γειναμένοις. Ὁμολογῶ, φάναι τὸν Σωκράτην, περὶ γε παιδείας· τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. περὶ δὲ ὑγείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον οἱ ἀνθρώποι πείθονται ἢ τοῖς γονεῦσι, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντες δήπου οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον ἢ τοῖς προσήκουσιν. οὐ γὰρ δὴ καὶ στρατηγούς αἰρεῖσθε καὶ πρὸ πατέρων καὶ πρὸ ἀδελφῶν καὶ καὶ μὰ Δία γε ὑμεῖς πρὸ ὑμῶν αὐτῶν, οὓς ἂν ἡγήσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι; Οὕτω γάρ, φάναι τὸν Μέλητον, ὦ Σώκρατες, καὶ συμφέρει

καὶ νομίζεται. Οὐκ οὖν, εἰπεῖν τὸν Σωκράτην, θαυμαστὸν 21 καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πράξεσι μὴ μόνον ἰσομοιρίας τυγχάνειν τοὺς κρατίστους, ἀλλὰ καὶ προτετιμῆσθαι, ἐμὲ δὲ, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι ὑπὸ τινων προκρίνομαι, τούτου ἕνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι;

Ἐρρήθη μὲν δῆλον ὅτι τούτων πλείονα ὑπὸ τε αὐτοῦ 22 καὶ τῶν συναγορευόντων φίλων αὐτοῦ. ἀλλ' ἐγὼ οὐ τὰ πάντα εἰπεῖν τὰ ἐκ τῆς δίκης ἐσπούδασα, ἀλλ' ἤρκεσέ μοι δηλῶσαι, ὅτι Σωκράτης τὸ μὲν μήτε περὶ θεοῦ ἀσεβῆσαι μήτε περὶ ἀνθρώπους ἄδικος φανῆναι περὶ παντός ἐποιεῖτο· τὸ δὲ μὴ ἀποθανεῖν οὐκ ᾔετο λιπαρῆτέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ἤδη ἐνόμιζεν ἑαυτῷ τελευτᾶν. ὅτι δὲ οὕτως ἐγίγνωσκε, καταδηλότερον ἐγίγνωτο, ἐπειδὴ 23 ἡ δίκη κατεψηφίσθη. πρῶτον μὲν γὰρ κελευόμενος ὑποτιμᾶσθαι οὔτε αὐτὸς ὑπετιμῆσατο οὔτε τοὺς φίλους εἶασεν, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν, ὅτι τὸ ὑποτιμᾶσθαι ὁμολογοῦντος εἴη ἀδικεῖν. ἔπειτα τῶν ἐταίρων ἐκκλέψαι βουλομένων αὐτὸν οὐκ ἐφείπετο, ἀλλὰ καὶ ἐπισκῶψαι ἐδόκει ἐρόμενος, εἰ που εἰδεῖν τι χωρίον ἔξω τῆς Ἀττικῆς, ἐνθα οὐ προσβατὸν θανάτῳ.

Ὡς δὲ τέλος εἶχεν ἡ δίκη, εἰπεῖν αὐτόν· Ἀλλ', ὦ ἄν- 24 δρες, τοὺς μὲν διδάσκοντας τοὺς μάρτυρας, ὡς χρὴ ἐπιορκοῦντας καταψευδομαρτυρεῖν ἐμοῦ, καὶ τοὺς πειθόμενους τούτοις ἀνάγκη ἐστὶ πολλὴν ἑαυτοῖς συνειδέναι ἀσεβειαν καὶ ἀδικίαν· ἐμοὶ δὲ τί προσήκει νῦν μεῖον φρονεῖν ἢ πρὶν κατακριθῆναι, μηδὲν ἐλεγχθέντι, ὡς πεποίηκά τι ὧν ἐγράψαντό με; οὔτε γὰρ ἐγωγε ἀντὶ Διὸς καὶ Ἥρας καὶ τῶν σὺν τούτοις θεῶν οὔτε θύων τισὶ καινοῖς δαίμοσιν οὔτε ὀμνύς οὔτε ὀνομάζων ἄλλους θεοὺς ἀναπέφηνά· τοὺς γε μὴν νέους πῶς ἂν διαφθείρομι καρτερίαν καὶ εὐτέλειαν προσεδίξων; ἐφ' οἷς γε μὴν 25 ἔργοις κεῖται θάνατος ἢ ζῆμια, ἱεροσυλία, τοιχωρυχία, ἀνδραποδίσει, πόλεως προδοσία, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀντίδικοι τούτων πρᾶξαι τι κατ' ἐμοῦ φασιν. ὥστε θαυμαστὸν ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ὅπως ποτὲ ἐφάνη ὑμῖν τοῦ θανάτου

26 ἔργον ἄξιον ἔμοι εἰργασμένον· ἀλλ' οὐδὲ μέντοι ὅτι ἀδίκως ἀποθνήσκω, διὰ τοῦτο μείον φρονητέον· οὐ γὰρ ἔμοι, ἀλλὰ τοῖς καταγνοῦσι τοῦτο αἰσχρόν ἐστι. παραμυθεῖται δὲ τί με καὶ Παλαμήδης ὁ παραπλησίως ἔμοι τελευτήσας· ἔτι γὰρ καὶ νῦν πολλοὶ καλλίους ὕμνους παρέχεται Ὀδυσσεύς τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν· οἶδ' ὅτι καὶ ἔμοι μαρτυρήσεται ὑπὸ τε τοῦ ἐπιόντος καὶ ὑπὸ τοῦ παρελθούτος χρόνου, ὅτι ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε οὐδὲ πονηρότερον ἐποίησα, εὐεργέτων δὲ τοὺς ἔμοι διαλεγομένους προῖκα διδάσκων ὅτι ἐδυνάμην ἀγαθόν.

27 εἰπὼν δὲ ταῦτα μάλα ὁμολογουμένως δὴ τοῖς εἰρημένοις ἀπῆει καὶ ὄμμασι καὶ σχήματι καὶ βαδίσει φαιδρός· ὡς δὲ ἦσθετο ἄρα τοὺς παρεπομένους δακρύοντας, Τί τοῦτο; εἰπεῖν αὐτόν, ἢ ἄρτι δακρύετε; οὐ γὰρ πάλαι ἴστε, ὅτι ἐξ ὄτουπερ ἐγενόμην, κατεψηφισμένος ἦν μου ὑπὸ τῆς φύσεως ὁ θάνατος; ἀλλὰ μέντοι εἰ μὲν ἀγαθῶν ἐπιρροόντων προαπόλλυμαι, δῆλον ὅτι ἔμοι καὶ τοῖς ἔμοις εὖνοις λυπητέον· εἰ δὲ χαλεπῶν προσδοκωμένων καταλύω τὸν βίον, ἐγὼ μὲν οἶμαι ὡς εὐπραγοῦντος ἔμοι

28 πᾶσιν ὑμῖν εὐθυμητέον εἶναι. παρῶν δὲ τις Ἀπολλόδωρος, ἐπιθυμητῆς μὲν ὢν ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ἄλλως δ' εὐήθης, εἶπεν ἄρα· Ἀλλὰ τοῦτο ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, χαλεπώτατα φέρω, ὅτι ὄρω σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα. τὸν δὲ λέγεται καταψήσαντα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἰπεῖν· Σὺ δέ, ὦ φίλτατε Ἀπολλόδωρε, μᾶλλον ἂν ἐβούλου με ὄραν δίκαιως ἢ ἀδίκως ἀποθνήσκοντα; καὶ ἅμα ἐπιγελάσαι. λέγεται δὲ καὶ Ἄνυτον παριόντα ἰδὼν εἰπεῖν·

29 Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ὅδε κυδρός, ὡς μέγα τε καὶ καλὸν διαπεπραγμένος, εἰ ἀπέκτονέ με, ὅτι αὐτὸν τῶν μεγίστων ὑπὸ τῆς πόλεως ὄρων ἀξιούμενον οὐκ ἔφην χρῆναι τὸν υἱὸν περὶ βύρσας παιδεύειν. ὡς μοχθηρὸς οὗτος, ἔφη, ὅς οὐκ ἔοικεν εἰδέναί, ὅτι ὀπότερος ἡμῶν καὶ συμφορώτερα καὶ καλλίω εἰς τὸν αἰὶ χρόνον διαπέπρακται, οὗτός

30 ἐστι καὶ ὁ νικῶν. ἀλλὰ μέντοι, φάναι αὐτόν, ἀνέθηκε μὲν καὶ Ὀμηρος ἔστιν οἷς τῶν ἐν καταλύσει τοῦ βίου προγγνώσκων τὰ μέλλοντα, βούλομαι δὲ καὶ ἐγὼ χρησιμωδῆσαι τι. συνεγενόμην γὰρ ποτε βραχέα τῷ Ἄνυτου υἱῷ

καὶ ἔδοξέ μοι οὐκ ἄρρωστος τὴν ψυχὴν εἶναι· ὥστε φημί αὐτὸν ἐπὶ τῇ δουλοπρεπεῖ διατριβῇ, ἣν ὁ πατήρ αὐτῷ παρεσκεύακεν, οὐ διαμενεῖν· διὰ δὲ τὸ μηδένα ἔχειν σπουδαῖον ἐπιμελητὴν προσπεσεῖσθαι τινὶ αἰσχροῦ ἐπιθυμίας καὶ προβήσεσθαι μέντοι πόρρω μοχθηρίας. ταῦτα δ' 31 εἰπὼν οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλ' ὁ νεανίσκος ἦσθεις οἴνω οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἐπαύετο πίνων καὶ τέλος οὔτε τῇ ἑαυτοῦ πόλει οὔτε τοῖς φίλοις οὔτε αὐτῷ ἄξιος οὐδενὸς ἐγένετο. Ἄνυτος μὲν δὴ διὰ τὴν τοῦ υἱοῦ πονηρὰν παιδείαν καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγνωμοσύνην ἔτι καὶ τετελευτηκῶς τυγχάνει κακοδοξίας. Σωκράτης δὲ διὰ τὸ μεγαλύνειν ἑαυτὸν ἐν 32 τῷ δικαστηρίῳ φθόνον ἐπαγόμενος μᾶλλον καταψηφισσάμενος ἑαυτοῦ ἐποίησε τοὺς δικαστάς. ἔμοι μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλοῦς μοίρας τετυχηκέναι· τοῦ μὲν γὰρ βίου τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε, τῶν δὲ θανάτων τοῦ ἄριστου ἔτυχεν. ἐπεδείξατο δὲ τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην· ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τοῦ 33 ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι αὐτῷ κρεῖσσον εἶναι, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τᾶλλα τὰγαθὰ προσάντης ἦν, οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐμαλακίσσατο, ἀλλ' ἰλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτὸν καὶ ἐπετελέσατο. ἐγὼ μὲν δὴ κατανοῶν τοῦ ἀνδρὸς τὴν τε 34 σοφίαν καὶ τὴν γενναϊότητα οὔτε μὴ μεμνησθαι δύναμαι αὐτοῦ οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ ἐπαινεῖν. εἰ δὲ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκείνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

INDEX NOMINUM ET RERUM.

ἀγορά πλήθουσα 1, 1, 10.
 ἀγοραστής obsonator 1, 5, 2.
 Ἀθήναι quot domos habuerint 3, 6, 14.
 Ἀθηναῖοι laudantur et reprehenduntur 3, 5. victi a Boeotis 4. nunquam sedes mutarunt 12. minus eolunt senes 15. non parent magistratibus ib. non negligunt gymnasia 3, 12, 5. negligunt rem militarem 3, 5, 18. iurant de concordia 4, 4, 16.
 Αἴγυπτος 1, 4, 17.
 Ἀκουμένος medicus 3, 13, 2.
 Ἀλκιβιάδης, Socratis discipulus, multa violenter fecit 1, 2, 12. cur Socrate magistro usus sit 16. quibus rebus corruptus 24 sq. disputat cum Pericle tutore suo 40 sqq. — Alcibiadis filium osculatur Critobulus 1, 3, 8, 10.
 Ἀμφιάραος. Huius in templo vel luco aqua frigida aegroti lavabantur 3, 13, 3.
 ἀναγκαῖοι 2, 1, 14. τὰ ἀναγκαῖα 1, 1, 6, 4, 5, 9.
 Ἀναξαγόρας a Socrate reprehenditur, quod solem statuerit ignem esse 4, 7, 6.
 ἀντιδικός adversarius litis, accusator Apol. 10, 25.
 Ἀντισθένης cum Socrate disputat de amicorum pretio 2, 5, nunquam relinquit Socratem 3, 11, 17. — Ex oeconomio factus imperator 3, 4.
 Ἀντιφῶν sophista refutatur a Socrate 1, 6.
 Ἄνυτος Apol. 29 sqq.
 Ἀπολλόδοτος assiduus Socratis discipulus 3, 11, 17. Apol. 28.
 Ἀπόλλων Delphicus Apol. 24.
 ἀπολογία 4, 8, 5. Apol. 3 sq.
 Ἀρεῖος πάγος. Laudatur eius constantia, gravitas, iustitia 3, 5, 20.
 Ἀρισταρχος Atheniensis, cuius ino-

riam Socrates consilio sublevat 2, 7.
 Ἀριστιππος cum Socrate de voluntate disputat 2, 1. de bono et pulcro 3, 8.
 Ἀριστόδημος cognomine Parvus, contemtor divinationis et religionis, a Socrate ad deorum cultum revocatur 1, 4.
 ἀριστοκρατία quid sit 4, 6, 12.
 ἀρχαιρεσία comitium magistratibus creandis 3, 4, 1.
 Ἀρχέδημος, homo pauper et disertus, Critonem a sycophantarum petulantia liberat 2, 9.
 Ἀσκληπιός. Huius in templo aqua calida bibebatur 3, 13, 3.
 Ἀσπασία 2, 6, 36.
 ἀστήρ ἀστέριος 4, 7, 5.
 ἀστρολογίας s. ἀστρονομίας studium a Socrate non omnino probatur 4, 7, 4 sqq.
 Ἀττική cincta et divisa montibus 3, 5, 25.
 αὐτοκράτορες νέοι 2, 1, 21.
 βασιλεία quid 4, 6, 12.
 Βοιωτοί cum Atheniensibus comparantur 3, 5, 2 sq. insolentiores adversus hos 4. Boeotiam Atheniensē vastant ib.
 βουλή. Aetas senatoria 30 annorum apud Atheniensis 1, 2, 35. δεδοκιμασμένοι 3, 5, 20.
 γεωμετρίας studium non omnino a Socrate probatur 4, 7, 2 sq.
 Γλαύκων, Aristonis f., temere reipublicae capessendae cupidus 3, 6, 1. — Charmidis pater ib. 3, 7, 1.
 Δαίδαλος ob artis peritiam captus a Minoe et servus factus, inde cum filio aufugere conatus filium ami-

sit et ad barbaros delatus servivit 4, 2, 33.
 δαιμόνιον Socratis 1, 1, 2. 4, 8, 1, 5. Apol. 4.
 δαίμων deus Apol. 14, 24.
 Δελφοί. In templo Apollinis inscriptum Γνώθι σαυτόν 4, 2, 24. Cf. 3, 7, 9. Delphicus deus quid de modo deos colendi responderit 4, 3, 16.
 δεσπόται αἱ ἡδοναί 1, 5, 5, 4, 5, 5.
 Δήλια 4, 8, 2.
 Δήλιον. Pugna infelix Atheniensibus 3, 5, 4.
 Δήλος insula, quo chorus a Graecis mittitur 3, 3, 12. navis sacra ab Atheniensibus 4, 8, 2.
 Δημέας Collytensis, artifex chlamydidum 2, 7, 6.
 δημοκρατία quid 4, 6, 12.
 διαγράμματα theoremata et problemata lineis variis invicem intercursantibus describenda et demonstranda 4, 7, 3.
 διδύραμβος 1, 4, 3.
 δίκη δημοσία (γραφῆ) 2, 9, 5.
 Διόδωρος, Socratis familiaris, compellitur ad benefaciendum Hermogeni 2, 10.
 Διονυσόδωρος artem imperatoriam proficitur 3, 1, 1.
 δούλος servus 2, 6, 9, 1, 3, 11. δούλη 4, 2, 29. Φεράπαινα 3, 11, 4. ἀκόλουθος pedisequus 1, 7, 2, 3, 13, 4, 6. διάκονος mediastinus 1, 5, 2. οἰκέται familia 1, 2, 48, 2, 1, 9. al. Servorum pretia 2, 5, 2.
 εἰρκταί septa mulieribus custodiendis 2, 1, 5.
 ἐξωμυδοποίησιν confectio tunicarum substrictarum et brevium 2, 7, 5.
 Ἐπιγένης Socratis discipulus, corporis negligentior 3, 12, 1.
 ἐπιμελητής magister morum et studiorum Apol. 30.
 Ἐπίχαρμος 2, 1, 20.
 ἔπος versus carminis epici 1, 3, 3. ἐπῶν ποιήσις 1, 4, 3. ἐπη ἐν μέτρῳ πεποιημένα 1, 2, 21. Ὀμήρου 4, 2, 10.
 Ἐρασμίδης praetor ab Atheniensibus morte multatus 1, 1, 18.
 Xenophontis Memor.

ἔργον de artibus 1, 1, 7, 3, 10, 7, 4, 2, 5. de agricultura 1, 5, 2. de rebus bellicis 2, 1, 32.
 Ἐρεχθεύς rex Atheniensium, eius educatio, hospitium, bellum cum Graecis 3, 5, 10.
 Ἐρμῆς Ulyssem ab incantationis vitutum praestat 1, 3, 7.
 Ἐρμογένης discipulus Socratis 1, 2, 48. Hipponici filius, hortatur Socratem, ut de apologia cogitet 4, 8, 4. Memoratur 2, 10, 3. Apol. 2.
 Ἐρωτες τοξόται 1, 3, 13.
 ἐρωτικός Socrates 2, 6, 28.
 Εὐθύρος Atheniensis, bello pauper factus, ad convenientius vitae genus compellitur a Socrate 2, 8.
 Εὐθύδημος amatus a Critia 1, 2, 29. cognomine Formosus, initio alienus ab omni disciplina, postea assiduus Socratis discipulus 4, 2, 1—40. ad deos colendis excitatur 4, 3, 2 sqq. cum eo Socrates disputat de intemperantia 4, 5, 2. de aliis rebus 4, 6, 2.
 Ζεῦσις pictorum princeps 1, 4, 3.
 ἦβη 2, 1, 21.
 Ἥρα. Iusiurandum per Iunonem 1, 5, 5. al.
 Ἡρακλεῖδαι adiuti ab Atheniensibus 3, 5, 10.
 Ἡρακλῆς pubescens 2, 1, 21 sqq.
 Ἡοῖδος 1, 2, 56. 3, 3, 2, 1, 20.
 Θεμιστοκλῆς benefaciendo civium amorem sibi paravit 2, 6, 13. apud barbaros celebratus 3, 6, 2. unde factum sit, ut civibus excelleret 4, 2, 2.
 Θεόγυις 1, 2, 20.
 Θεοδότη meretrix 3, 11, 1.
 Θεόδωρος geometra 4, 2, 10.
 Θεός et Θεοί 1, 4, 13, 4, 3, 13. Dei forma non quaerenda ib.
 Θεωρία legatio sacra 4, 8, 2.
 Θηβαῖοι adversus ceteros Boeotos iniusti 3, 5, 2.
 Θησεύς. Hoc regnante Athenienses bella bene gesserunt 3, 5, 10.
 Θίασος 2, 1, 31.

Θράκες usu peltarum et iaculorum excellent 3, 9, 2.
Θράσυλλος praetor ab Atheniensibus supplicio affectus 1, 1, 18.
ιατρικὸν ἔργον munus medici publici apud Athenienses 4, 2, 5.
Ἰππίας Eleus cum Socrate de iustitia et legibus naturalibus disputat 4, 4, 5 sqq.
Ἰπποκράτης dux Atheniensium victus ad Delium 3, 5, 4.
Ἰππόνικος, v. *Ἐρμογένης*.
ἵπποτοξόται 3, 3, 1.
ἵνυξ 3, 1, 17.
Καρχηδόνιοι imperium Libyae tenent 2, 1, 10.
Κέβης Thebanus 3, 11, 7. Socratis auditor laude dignus 1, 2, 48.
Κέκρω diiudicavit litem deorum 3, 5, 10.
Κεράμων, homo locuples, multos alebat servos 2, 7, 3.
Κίρκη Ulyssis socios in sues mutat 1, 3, 7.
Κλειτών Atheniensis, statuarius, quocum Socrates de arte ipsius disserit 3, 10, 6.
Κολλυτεύς, v. *Δημείας*.
κόσμος 1, 1, 11.
Κορίτας multa crudeliter fecit 1, 2, 12. cur Socrate magistro usus sit 16. in Thessalia depravatus 24. amator Euthydemii 29. legem tulit, ne ars disserendi doceretur 31.
Κριτόβουλος, Critonis f., Alcibiadem osculatur 1, 3, 8. cum eo Socrates de amicis deligendis et conciliandis disserit 2, 6.
Κρίτων, pater Critobuli, 1, 3, 8. Socratis discipulus probabilis 1, 2, 48. tutus redditur a sycophantarum iniuria 2, 9.
κύαμος. ἄρχοντας ἀπὸ κύαμον καθιστάται 1, 2, 9.
κύβιστᾶν εἰς μαχαίρας 1, 3, 9.
Κύρηβος Atheniensis, pistior 2, 7, 6.
κύων. Fabula de cane 2, 7, 13.
Λακεδαιμόνιοι senes colunt 3, 5, 15. corpora exercent ib. magistratibus

et legibus parent ib. et 4, 4, 15. mutuum colunt concordiam 3, 5, 16. clipeis et hastis utuntur 3, 9, 2.
Λαμπροκλής Socratis filius natu maior, matri iratus placatur 2, 2, 1.
Λεβάδεια clade Atheniensium notabilis 3, 5, 4.
Λίβνες parent Carthaginensibus 2, 1, 10.
Λίγας Lacedaemonius peregrinos hospitio excepit 1, 2, 61.
Λυδοὶ subiecti Persarum imperio 2, 1, 10.
Λυκούργος fecit, ut Spartani prae ceteris obedirent legibus 4, 4, 15. in templo Delphico honorifice salutatus Apol. 15.
λωποδυτεῖν vestes furari (in balneis) 1, 2, 62.

Μαιῶται in Europa subiecti Scythis 2, 1, 10.
μαυτική commendatur a Socrate 4, 7, 10. cf. 3, 12.
μεγαληγορία Socratis Apol. 1.
Μεγαρέων ἐξωμιδοποιία 2, 7, 6.
Μελαντιπίδης carminis dithyrambici princeps 1, 4, 3.
Μέλτος accusator Socratis 4, 4, 4. 8, 4. Apol. 11. 19.
Μένων Atheniensis, opifex paenularum 2, 7, 6.
μοιχοὶ quomodo puniantur 2, 1, 5.
Μυσοὶ libertate utuntur et populantur Persarum regionem 3, 5, 26.

ναοὶ templa apto loco collocanda 3, 8, 10.
Νανούκιδης Atheniensis multos alebat servos ad polentam faciendam 2, 7, 6.
νεός minor triginta annis 1, 2, 35.
Νικίας, Nicerati f., emit talento servum, qui praeesset argenti fodinis 2, 5, 2.
Νικουμαχίδης Atheniensis repulsam tulit praeturae 3, 4, 1.
νόμοι ἄγραφοι 4, 4, 19.

Ξενοφῶν refutatur a Socrate, quum negasset osculum periculosum esse 1, 3, 11.

Ὀδύσσεως Mercurii monitu ab incantationibus liber 1, 3, 7. orator probabilis 4, 6, 15. Palamedis interfector 4, 2, 33. Apol. 26.
οἰκία: domuum graecarum structura 3, 8, 8sqq. *οἰκοδομία* 3, 1, 7.
οἰωνιστήριον augurium, pr. auguraculum Apol. 12.
οἰωνός augurium 1, 1, 3. *φθόγγοι οἰωνῶν* Apol. 12. *οἰωνοί*, *ὄρνιθες* 13.
Ὀλυμπία 3, 13, 5.
Ὀμηρος carminis epici princeps 1, 4, 3. Loci 1, 2, 58. 2, 6, 11. Carmina 4, 2, 10. Apol. 30.
ὄρκος civium atheniensium: *ὀμνύναι ὀμνησέειν* 4, 4, 16.
ὄρανια i. q. *μετέωρα* 1, 1, 11. *τῶν οὐρανίων φροντιστής* 4, 7, 6.

παγκρατιστής 3, 5, 21. 10, 6.
Παλαιήδης ob sapientiam Ulyssi invisus periit 4, 2, 33. Apol. 26.
Παρράσιος Atheniensis, pictor, quocum Socrates de arte pingendi disserit 3, 10.
παστᾶς coenaculum 3, 8, 9.
Πειραιεύς 2, 7, 2.
Πελοποννήσιοι bellum gerunt cum Atheniensibus 3, 5, 4. 10. 11.
Περικλῆς ὁ πᾶν 3, 5, 1. tutor Alcibiadis, civitati praefectus 1, 2, 40. disserit de legibus ib. disertissimus 2, 6, 13. — Pericles, Periclis f. notus; cum eo Socrates de revocandis ad pristinam virtutem Atheniensibus disputat 3, 5.
περίπατοι 3, 13, 5. 1, 1, 10.
Πέρσαι Asiae imperium tenent 2, 1, 10. domini Asiae et Europae usque ad Macedoniam 3, 5, 11.
Παιδαὶ liberi, terram Persarum populantur 3, 5, 26.
Πιστίας loricarum opifex 3, 10, 9.
Πλάτων amator a Socrate 3, 6, 1.
πλοντοκρατία quid 4, 6, 12.
Πολύκλειτος statuariorum princeps 1, 4, 3.
Πρόδικος vir sapiens. Eius narratio de Hercule 2, 1, 21 sqq.
Προκρούτης latro 2, 1, 14.
προμνηστρίς, *προμνησαμένη* 2, 6, 36.

προοίμιον τῶν δημηγοριῶν 4, 2, 3.
ῥόδονης 2, 1, 27.
Ἰνυθία sacerdos 1, 3, 1. Apol. 12.

δαφνοδοὶ ἡλίθιοι 4, 2, 10.
ῥήτορες φαῦλοι 2, 6, 15. *ἐλκόμενοι ἀπὸ τοῦ βήματος* 3, 6, 1.

Σειρήνες 2, 6, 11. 31.
Σιμίτας Thebanus, Socratis auditor laudabilis 1, 2, 48. 3, 11, 17.
Σίνις latro 2, 1, 14.
Σκείρων latro 2, 1, 14.
Σκύλλα 2, 6, 31.
Σκύθαι usu arcuum excellent 3, 9, 2. Maeotis imperant 2, 1, 10.
σοφιστής sapiens 1, 1, 11. poetis oppositus 4, 2, 1. qui sapientiam venditat cuius 1, 6, 13.

συνκοφάνται 2, 9. Cf. 4, 4, 11.
σύμβολα 1, 1, 3. *σύμβολοι* Apol. 13.
Σωκράτης pater Lamproclis 2, 2, 1. eius familiares aliquot 1, 2, 48. senator 1, 1, 18. rei suae pretium tenuissimum aestimat 1, 2, 1. in victu et vestitu temperans 1, 3, 5. 6. 2. 2, 1, 5. dona non accepit Apol. 26. neque doctrinae mercedem postulavit 1, 2, 5. virtutis scientiam et virtutis studium non distinguit 4, 2, 20. disciplinarum terminos constituit 4, 7, 2 sqq. similitudines ab opificibus petit 1, 2, 37. eadem de iisdem dicit 3, 3, 9. ab Apolline sapientissimus iudicatus Apol. 14. vaticinatur ante mortem 30. litem suam non aestimat 23. sacra diis domi offert 1, 1, 2. eius daemonium ib. Apol. 12. mortem constantissimo animo pertulit 4, 8, 2 sqq. Apol. 33.

τοιχωρυχεῖν 1, 2, 62. *τοιχωρυχία* Apol. 25.
Τολμίδης dux Atheniensium victus ad Lebadeam 3, 5, 4.
τρίπους. ἡ ἐν τῷ τρίποδι ἱέρεια Apol. 12.
τυραννίς quid sit 4, 6, 12.

Φαιδάνδας Socratis discipulus 1, 2, 48.

- γαλάγγιον* phalangium 1, 3, 12. *γά-
λαγξ* aranea 3, 11, 6.
γῆμα omina 1, 1, 3. *ἀνθρώπων*
 Apol. 12.
γῆλον laudes 2, 4. *pretia* 2, 5, 2.
φίλοι Socratis amici 3, 11, 16.
Φρύγες parent Persis 2, 1, 10.
φρονή θεοῦ Apol. 12. *φωναὶ ἀνθρώ-
πων* ib.
Χαιρεκράτης frater minor Chaere-
 phontis 2, 3, 1. 15. Socratis disci-
 pulus 1, 2, 48.
Χαιρεφῶν frater Chaerecratis 2, 3,
 1. 15. Socratis discipulus 1, 2, 48.
 Apol. 14.
Χαρικλῆς cum Critia legislator
 tempore 30 tyrannorum 1, 2, 31 sqq.
Χαρμίδης Glauconis f. 3, 6, 1. 7, 1.
 a Socrate ad capessendam repu-
 blicam excitatur ib.
χοροὶ 3, 3, 12. *χοροῦ προεστάναι* 4, 3.
χοροὶς νικᾶν ib. *χορῶν διδασκαλία*
 4. ἡ τῶν χορικῶν νίκη 5.